Nădăjduita întoarcere
acasă
Lynn Austin

Nădăjduita întoarcere acasă
Lynn Austin
Nădăjduita întoarcere
Traducere de Dana Sisoev
CASACARTII
Oradea, 2023
Copyright © 22022 by Lynn Austin
Ediţia originală a cărţii a fost publicată cu titlul *Long Way Home*. Publicată cu permisiune din partea Tyndale House Publishers, o divizie a Tyndale House Ministries. Toate drepturile rezervate.
Toate drepturile asupra ediţiei în limba română aparţin editurii Casa Cărţii. Orice reproducere sau selecţie de texte din această carte este permisă doar cu aprobarea în scris a editurii Casa Cărţii, Oradea.
Nădăjduita întoarcere acasă de Lynn Austin Copyright © 22021 Casa Cărţii OP 2, CP 30 410670, Oradea
Tel. /Fax: 0359 800 333; 0728 874 975; 0259 469 057 E-mail: infoecasacartii.ro www.ecasacartii.ro
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României AUSTIN, LYNN
Nădăjduita întoarcere acasă / Lynn Austin; trad. de Dana Sisoev.
— Oradea: Casa Cărţii, 2023
ISBN 978 – 606 – 732 – 240 – 8 I. Sisoev, Dana (trad.)
821.111
Traducerea: Dana Sisoev Editarea: Rodica Bogdan Tehnoredactarea: Vasile Gabrian Coperta: Marius Boncc
Tiparul executat la Book Expert, Oradea www.book-expert.ro / c-mnil: officebook-expert.ro Tel.: 0729 845160

Pentru Ken, de fiecare dată
Şi pentru copiii noştri: Joshua, Sara, Benjamin, Maya şi Snir
Şi pentru nepoţii noştri: Aiden, Lyla şi Ayla
Cu dragoste şi recunoştinţă

Peggy

Hudson Valley, New York Iunie, 1946

— Ştiu că pare lipsit de speranţă, i-am spus tatălui lui Jimmy Barnett. Dar nu putem renunţa până când Jimmy nu se simte mai bine. Până când nu va fi din nou acasă.

În acea după-amiază de vară, stăteam unul lângă celălalt la ferma Blue Ferice, urmărind cum un mânz pursânge nou-născut începea să-şi folosească picioarele. Eu şi domnul Barnett ne simţeam bine unul cu celălalt, şi atunci când eram împreună, nu era nevoie să spunem prea multe. Se uită la mine şi dădu uşor din cap, iar tristeţea pe care am văzut-o în ochii lui mă făcu să simt ca şi cum cineva mi-ar fi înfipt un cuţit în inimă. Uneori domnul B. mă lua cu el în vizitele sale veterinare, chiar dacă eram doar fata care locuia peste drum de clinica lui, în apartamentul de deasupra garajului de reparaţii auto. Spunea că mă pricep la animale şi că acestea se liniştesc imediat când sunt în preajma mea. Dar Jimmy ar fi trebuit să-l ajute pe tatăl lui, acum că războiul în sfârşit se încheiase. Ar fi trebuit să se plimbe împreună cu maşina pe la toate fermele de lapte şi crescătoriile de cai, tratând vacile ce aveau mastită şi caii care aveau colici. Înainte de acea zi îngrozitoare din decembrie, când japonezii bombardaseră Pearl Harbor, Jimmy studiase pentru a deveni veterinar, ca tatăl său.

— Nu îl putem lăsa pe Jimmy să renunţe la viaţă, i-am spus.

Domnul Barnett nu răspunse imediat. De cealaltă parte a gardului, noul mânz făcea pe grozavul, cu picioarele lui lungi, de cal de curse, subţiri ca beţele de chibrituri. Imaginea lui mă făcu să zâmbesc. Dar domnul B. nu se uita la mânz. Privea în depărtare, unde soarele lumina stâncile palide ale muntelui. Mă gândeam la psalmul care spune: „Îmi ridic ochii spre munţi… De unde-mi va veni ajutorul? Ajutorul îmi vine de la Domnul, care a făcut cerurile şi pământul!”, şi L-am rugat în tăcere pe Dumnezeu să ne ajute.

În cele din urmă, domnul B. spuse:

— Jim trebuie să vrea ajutorul nostru, Peg. Dar nu-l vrea. Îşi miji ochii, de parcă l-ar fi orbit soarele, apoi adăugă: nici nu vrea să trăiască.

Se întoarse şi plecă spre camioneta lui. Era aplecat de spate, cu umerii lăsaţi, şi pentru prima dată m-am gândit că arată ca un bătrân. Întotdeauna îmi păruse atât de robust şi puternic, cu umeri laţi şi braţe suficient de musculoase pentru a se lupta cu un cal în boxa lui ori a duce în braţe un viţel în ţarcul său. Cu toate acestea, avea un zâmbet cald şi râdea adesea, descreţindu-şi toate liniile de pe faţă. Cât de tare îi durea pe domnul şi pe doamna Barnett să ştie că singurul lor fiu încercase să se sinucidă. Jimmy se întoarse acasă din război în urmă cu mai bine de o lună, şi în tot acest timp abia vorbise cu ei. Nu voia să stea de vorbă cu nimeni. Doar lâncezea în camera lui şi se uita în gol, de parcă ar fi dormit cu ochii deschişi. Când l-am vizitat, s-a uitat direct prin mine, fără să mă vadă. Am fugit acasă cu ochii plini de lacrimi, pentru că de când îl cunoscusem, Jimmy fusese unul dintre puţinii oameni care m-au văzut cu adevărat.

Domnul B. se urcă în camioneta lui, un Ford vechi din 1938, pe care îl conducea pe tot felul de drumuri mărginaşe şi pe păşunile pentru vaci, încă de dinainte de război. Nimeni nu mai făcea camionete în timpul războiului, dar plănuise să meargă cu

Jimmy la reprezentanţa Ford şi să cumpere una nouă, de îndată ce el se va întoarce din armată. Jimmy sosise acasă, dar nu dori să meargă cu tatăl său. Nu îşi părăsea camera nici măcar pentru a cumpăra o camionetă nou-nouţă.

Am tras cu putere de uşa din partea pasagerului şi am urcat în maşină. Se închise în urma mea cu un scârţâit ruginit. Trebuia să ne întoarcem la clinica veterinară, dar domnul B. stătea acolo, cu uşa deschisă şi un picior încă afară. Privea din nou spre munţi, unde umbrele norilor se târau pe panta de sub stânci.

— Domnule B? l-am strigat. Sunt sigură că Jimmy se va face din nou bine. Are nevoie doar de mai mult timp.

— Să sperăm, spuse el oftând.

— Trebuie să fi văzut nişte lucruri oribile în timpul războiului, şi probabil că îi ia ceva timp să treacă peste ele. Dar dumneavoastră aţi luptat în primul război, nu-i aşa? Şi v-aţi revenit după aceea.

Pe şemineul din camera lor de zi aveau o poză cu domnul Barnett de când era mult mai tânăr, purtând o uniformă a armatei. Au pus fotografia lui Jimmy lângă ea, după ce el se înrolase, în Marele Război, domnul Barnett fusese medic veterinar, pe vremea când încă se mai foloseau cai la cavalerie. În acest război, Jimmy fusese medic şi se îngrijise de soldaţi, nu de cai. Dar bănuiam că el şi tatăl lui fuseseră martori la multe lucruri similare.

— Da, unii dintre bărbaţii pe care îi cunoscusem au suferit de şoc de obuze, spuse domnul B. Acum i se spune oboseală de luptă. Ne-au zis tuturor să mergem acasă şi să lăsăm războiul în urmă.

— Şi dumneavoastră aţi făcut întocmai, nu-i aşa?

— Eu şi Jimmy suntem foarte diferiţi. Întotdeauna a avut o inimă blândă. Îţi aminteşti cum s-a comportat cu câinele ăla al tău?

— Da, îmi amintesc.

Vagabondul rătăcit apăruse de nicăieri acum nouă ani, când eu aveam unsprezece ani, la abia o săptămână după înmormântarea Mamei. A tot dat târcoale prin garajul de reparaţii auto al tatălui meu, scormonind în fiecare noapte prin gunoiul nostru.

Tata ridica spre el un levier şi striga: „Hei! Pleacă de acolo, şmechere!” Aşa că am început să-i spun Buster. Dacă l-ai fi văzut atunci, nu te-ai fi întrebat de ce toată lumea din oraş o alungase pe potaia aia jegoasă. Dar eu l-am spălat, l-am îngrijit, l-am hrănit, şi s-a dovedit a fi un câine cu adevărat drăguţ, cu blană scurtă de culoare bej, urechi ascuţite supradimensionate şi ridicate, şi o coadă lungă, din care

dădea fericit ori de câte ori mă vedea. Eu cu Buster am devenit cei mai buni prieteni. El era tot ce aveam pe bune în materie de prieteni. Îmi plăcea să cred că Mama se uitase la mine din cer şi mi-l trimisese pe Buster.

Se întâmplă că într-o nefericită zi, Buster urmări un iepure şi fugi după el chiar în mijlocul drumului. Doamna Franklin nu reuşi să oprească la timp maşina şi îl lovi. Totul se întâmplase sub ochii mei şi am alergat în stradă, unde Buster schelălăia, şi scheuna, şi încerca să se târască din drum. L-am luat de acolo – plin de sânge, cu oasele zdrobite şi toate celelalte – şi am continuat să alerg cu el în braţe, direct peste drum, spre clinica veterinară, în sala de aşteptare de acolo erau câţiva oameni – cu câinii lor de rasă şi pisicile lor de lux – dar am fugit înăuntru, acoperită cu sângele lui Buster, plângând şi strigând:

— Ajutor! Ajutor! Ajutaţi-l pe câinele meu! Vă rog!

Era vară şi Jimmy lucra la clinică, şi bine că el a fost acolo, pentru că domnul B. Îi aruncă o privire lui Buster şi-mi spuse:

— Lasă-l! La început am crezut că îmi spune să-l pun jos pe podea, dar domnul B. clătină din cap şi spuse: câinele nu va trăi, se chinuie.

— Nu, nu, vă rog! Nu puteţi face nimic? Nu puteţi să-l operaţi?

— Nu cred că pot face prea multe. Îmi pare rău.

— Trebuie să încercaţi! Buster este cel mai bun prieten al meu!

— Chiar dacă mă voi ocupa de el chiar acum, nu există prea multe şanse să supravieţuiască operaţiei. Se poate să aibă leziuni interne.

Auzisem ce a spus, dar nu m-am putut opri din plâns şi din implorat. Apoi interveni Jimmy:

Şmecher, în engleză (n.tr.).

— Tată, nu am putea să încercăm? Am văzut cum câinele o urmăreşte peste tot.

— Piciorul nu poate fi salvat. Este prea rău zdrobit.

— Atunci va merge şchiopătând pe trei picioare, spuse Jimmy. Îmi va prinde bine să te văd cum faci o astfel de operaţie.

L-am văzut pe domnul B. clătinând din cap, de parcă n-ar fi vrut s-o facă, şi începusem să-mi pierd speranţa. Dar Jimmy se aplecă spre el şi-i spuse:

— Fata aceasta tocmai şi-a pierdut mama, îţi aminteşti? Mi-am ţinut respiraţia, aşteptând să văd ce se va întâmpla.

Jimmy mi-l luă pe Buster din braţe.

— Cum îl cheamă?

— Buster.

— Şi care este numele tău?

— Peggy. Peggy Ann Serrano. Vă rog, încercaţi să-l salvaţi! Vă rog!

— Bine, Peggety. Acum nu îţi pot promite că Buster va supravieţui operaţiei, dar îţi pot promite că vom încerca să-l salvăm. Nu vom renunţa la Buster până nu vom face tot ce se poate.

Încă îmi amintesc cuvintele lui Jimmy şi cum mi-a spus că nu va renunţa. Întotdeauna vedea speranţă acolo unde nu era.

Am mers la clinică în fiecare minut liber şi am avut grijă de Buster până am avut certitudinea că va trăi. Bineînţeles, eu nu puteam plăti pentru o astfel de operaţie, aşa că îi spusesem domnului B. că îi voi curăţa cuştile pentru câini şi grajdurile pentru cai… şi voi face orice altceva va fi nevoie. Pentru că mi-a salvat câinele, Jimmy devenise eroul meu. În acea zi mă poreclise Peggety, şi de arunci îmi spunea aşa.

— L-aţi operat pe Buster în urmă cu nouă ani, îi spun acum domnului B., şi câinele aleargă pe trei picioare cum nu se poate mai bine.

— Aşa este.

Îmi aruncă un mic zâmbet slab şi trist, îşi trase piciorul în maşină şi trânti uşa. O tristeţe adâncă, copleşitoare, îl cuprinse din Ziua Decorării… ziua în care Jimmy încercase să se sinucidă, îmi amintesc de ziua aceea, pentru că

oficialităţile satului ţinuseră în cimitirul din spatele bisericii o slujbă de pomenire pentru toţi soldaţii căzuţi. Mă uitam acum la faţa palidă a domnului Barnett şi mi se părea că nu mai avea niciun pic de speranţă. Mă temeam că tristeţea aceasta i-ar putea provoca moartea, dacă Jimmy nu se va mai face bine. Acesta era un alt motiv pentru care nu puteam să renunţ: nu doar de dragul lui Jimmy, ci şi de dragul domnului Barnett.

— Poate că doctorii vor reuşi să-şi dea seama de ce este atât de deprimat, zic eu, şi îl vor convinge să vorbească din nou. Poate că, după ce se va odihni pentru o vreme în spital, oboseala de luptă îi va trece.

— Să sperăm.

Domnul Barnett introduse cheia în contact, o răsuci, şi camioneta prinse viaţă.

Soţii Barnett locuiau lângă clinica veterinară, într-o vilă albă şi confortabilă, cu ferestre mari în faţă şi o verandă frumos amenajată, care se întindea şi pe părţile laterale. Înainte ca Jimmy să plece la război, prietenii lui umpleau acea verandă, în serile calde de vară. Muzica lui Andrews Sisters şi piesele trupei lui Jimmy Dorsey se revărsau în noapte, de la radioul lui. Mă uitam la casa lor de la fereastra dormitorului meu de peste drum şi fredonam încet melodiile.

După ce am coborât din maşină cu domnul Barnett, am intrat înăuntru, strigând-o pe doamna Barnett de la uşa bucătăriei, pentru a-i spune că am ajuns.

— Sunt sus, Peggy, îmi răspunse ea. Vino sus!

Am găsit-o în camera lui Jimmy. Făcea curat după ce el stătuse acolo săptămâni întregi cu jaluzele trase, pentru a bloca lumina soarelui, de parcă nu ar fi vrut să vadă priveliştea crestei îndepărtate a munţilor sau noii muguri galben-verzui, care se iveau pe crengile pomilor. Dar nu mă gândeam că doamna Barnett era acolo doar pentru a face curăţenie. Fusese atât de încântată când Jimmy îi scrisese că se întoarce acasă şi îşi făcuse planuri să-i gătească toate

felurile de mâncare preferate, inclusiv tortul Red Velvet, pe care îl cerea mereu de ziua lui. Doamna Barnett este prietena mea. De asemenea, este ca o mamă pentru mine, mai mult decât fusese vreodată Donna, iubita lui Tata.

Într-o zi, acum câţiva ani, după ce aflasem că Buster va trăi, în timp ce curăţăm cuştile şi curtea câinilor, doamna Barnett venise la mine şi îmi spuse:

— Am un mic cadou pentru tine, Peggy, pentru că lucrezi atât de mult.

Era o cutie cu spumă de baie şi pudră de talc, care miroseau a trandafiri. Apoi umplu cada pentru mine în propria ei baie. Mi-a dat o sticlă de şampon Halo, care mi-a făcut părul strălucitor şi frumos, şi mi-a spus că şi pe acela îl pot păstra. Când am împlinit treisprezece ani, doamna Barnett a fost cea care m-a dus să-mi cumpăr primul sutien şi m-a învăţat despre toate schimbările din organismul unei femei. După ce Jimmy s-a înrolat, devenisem o adevărată pacoste pentru ea, alergând tot timpul la ei acasă, s-o întreb dacă a primit veşti de la el. Ştiam cât de mult îl iubea şi cât va avea de suferit dacă medicii nu vor putea găsi o modalitate de a-l salva. Am vrut să-l ajut pe Jimmy şi de dragul ei.

— Pot să vă dau o mână de ajutor la curăţenie, doamnă B? am întrebat-o acum.

Se întoarse să mă privească şi i-am văzut lacrimile din ochi. Ochii lui Jimmy aveau aceeaşi nuanţă gri-verzui că ai ei, precum apa de ploaie. Erau ochi buni, plini de dragoste şi compasiune, aşa cum mi-am imaginat întotdeauna că trebuie să fi fost ochii lui Iisus. În acelaşi timp însă, doamna Barnett părea mai bătrână decât oricând înainte, cu părul ei castaniu şi ondulat devenit gri, ca o fotografie veche, iar pe faţa ei drăguţă şi ridată se putea citi îngrijorarea.

— Imaginează-ţi… Jimmy al nostru a supravieţuit războiului, a trecut prin toate acele lupte îngrozitoare, în acele locuri periculoase, şi abia dacă s-a ales cu o zgârietură. Şi acum, asta. Cred că există nişte răni pe care

pur şi simplu nu le putem vedea.

— Voi găsi o modalitate de a-l ajuta. Am scos aspiratorul din camera lui Jimmy şi l-am aşezat în dulapul de pe hol, apoi am continuat: nu voi renunţa, până când nu se va face mai bine.

— Oh, Peggy…

— Vorbesc serios. Ştiu că domnul B. are de lucru, dar pot conduce până la spitalul de veterani, când ne vor lăsa să-l vizităm din nou. Vom vorbi cu el şi-i vom aminti de toate motivele reale pe care le are pentru a nu renunţa la viaţă.

Ea se trânti pe patul lui şi îşi Trecu mâna peste cuvertură.

— Am aşteptat atât de mult să se întoarcă acasă din război, şi acum… Ei bine, trebuie să avem încredere în medici. Ei sunt experţii. Dar nu suport gândul că Jimmy este singur în acel loc.

— Voi merge cu tine.

Când m-am aşezat lângă ea, se întinse după mâinile mele şi mi le strânse între ale ei. Lacrimile îi alunecau pe obraji. Îi vedeam mişcările buzelor, de parcă ar fi încercat să vorbească, dar nu îi ieşea niciun cuvânt. Ea fusese cea care îl găsise pe Jimmy, abia suflând, şi ştiam că amintirea aceasta încă o bântuia. M-a cuprins cu braţele ei.

— Nu ne vom da bătute, doamnă B., am spus printre lacrimi. Nu o vom face!

Mă îmbrăţişa lung şi tare, apoi se retrase, pentru a-şi şterge lacrimile cu şorţul.

— Eu cu Gordon am încercat atât de mult să-l convingem pe Jimmy să ne povestească ce s-a întâmplat, spuse ea. Ne-am gândit că trebuie să se fi întâmplat ceva groaznic, care l-a deprimat atât de mult. Ceva ce pur şi simplu nu putea uita.

— Sau poate că au fost mai multe lucruri, care s-au adunat.

— Da… se poate.

— Dacă ne vom da seama ce l-a deprimat atât de mult, îl vom putea ajuta, purtând cu toţii o parte din acea povară.

Poate că răspunsul este undeva acolo, i-am spus, arătând spre geanta şi rucsacul pe care Jimmy le aruncase în colţul camerei lui. Poate că vom reuşi să punem laolaltă piesele poveştii şi ne vom putea da seama ce a mers prost.

— Chiar crezi asta? I-am zărit speranţa din ochi şi dragostea profundă pe care o avea pentru fiul ei, şi mi-am dorit să fie adevărat.

— Da, chiar cred. Să ne uităm împreună prin lucrurile lui.

I-am ridicat rucsacul de pe podea şi l-am aşezat pe pat, urmărind cum doamna Barnett îşi strecoară mâna în el şi scoate câte un articol: o gamelă, un set de bărbierit, documentul de eliberare. A găsit şi o copie de buzunar a Noului Testament cu Psalmii, iar eu am răsfoit-o, observând câteva versete subliniate. Pe forzaţ, Jimmy notase o adresă fără nume: 573 S. Second Street, Brooklyn, NY.

— Mă întreb cine este fata aceasta, spuse doamna B. Scosese o fotografie într-o ramă metalică simplă, cu o femeie drăguţă, tânără, purtând o bonetă de asistentă medicală. O întoarse şi ne-am uitat la scrisul de pe suportul de carton: *Cu toată dragostea mea*, *Gisela*. Am simţit cum îmi creşte pulsul. Poate că Gisela deţinea cheia care avea să deblocheze depresia lui Jimmy.

— Este o prietenă din facultate? am întrebat.

— Nu prea cred. Nu a avut nicio relaţie de prietenie serioasă înainte de a se înrola.

— Gisela e un nume neobişnuit. A menţionat-o vreodată Jimmy în scrisorile lui?

Avea o privire pierdută pe chip, de parcă ar fi încercat să privească înapoi în timp şi peste vastul Ocean Atlantic.

— Nu, din câte îmi amintesc. Dar a scris mai rar după ce naziştii s-au predat. Lucra într-un spital…

— Se poate să fie una dintre asistentele cu care a lucrat? Se pare că poartă bonetă de asistentă medicală. Poate că acolo a cunoscut-o.

— Se poate. Dar nu a menţionat nicio femeie în scrisorile lui. Nici după ce a ajuns acasă. Dar abia a scos două

cuvinte de atunci.

Împreună cu doamna Barnett am căutat până la fundul rucsacului lui Jimmy, dar nu am găsit nimic altceva care să ne dezvăluie cine este Gisela.

— Am păstrat toate scrisorile pe care ni Le-a trimis, spuse ea, când am terminat de căutat. Poţi arunca o privire peste ele, dacă vrei.

— Este o idee grozavă. Poate că vom găsi un alt indiciu.

Plecă în dormitorul ei să mi le aducă, dar fu întreruptă de soneria telefonului. Am auzit-o grăbindu-se pe scări în jos spre antreu pentru a răspunde, şi apoi i-am auzit vocea de departe.

— Da… Da, am înţeles… Ora zece, deci… Mulţumesc. Când urcă din nou scările, abia îşi putu trage sufletul.

— M-au sunat de la spitalul pentru veteranii de război. Ne-au chemat să mergem acolo mâine dimineaţă, să vorbim despre un tratament pentru Jimmy.

— E mai bine? Se va întoarce în curând acasă?

— Nu mi-au spus. Dar ni se va permite să-l vizităm pentru un scurt timp, după întâlnirea noastră cu medicul. Nu am întrebat-o pe doamna Barnett dacă aş putea merge cu ea, dar trebuie să fi avut o privire imploratoare pe faţă, pentru că ea continuă: vrei să vii cu noi, Peggy?

— Oh, da, dacă nu vă deranjez. Şi dacă personalul spitalului îmi va permite.

— Au spus doar familia, dar tu faci parte din familia noastră, după toţi aceşti ani, nu-i aşa?

Mă întrebam dacă doamna Barnett avea idee cât de fericită m-au făcut cuvintele ei. Îl iubeam pe Jimmy Barnett şi îi iubeam pe părinţii lui. Cândva în casa lor fusese atât de multă viaţă şi bucurie, şi mi-am dorit să fie din nou aşa, atât de dragul meu, cât şi de dragul lor. În timpul războiului am lucrat la uzina IBM de peste râu, construind artilerie de avioane. Am crezut că, dacă îmi voi face partea, Aliaţii vor câştiga, Jimmy şi familia lui vor fi în siguranţă, iar viaţa aşa cum o ştiam eu îşi va relua cursul. Războiul se terminase, şi

rugăciunile mele primiseră răspuns când Jimmy se întoarse acasă. Dar nimic nu mai era la fel ca înainte.

Doamna Barnett îmi întinse cutia de scrisori pe care o aduse şi ne aşezarăm din nou pe patul lui Jimmy. Se înrolase în 1942, iar scrisorile lui umpleau o cutie de încălţăminte, în care a fost cândva o pereche de cizme de lucru de-ale domnului Barnett. Am avut timp să răsfoim doar cele mai recente scrisori, trimise din Germania, în plicuri subţiri, prin poşta aeriană. Nu am găsit numele Giselei în niciuna dintre ele.

— Poţi să iei scrisorile acasă să le citeşti, dacă vrei, spuse doamna B., dar eu clătinai din cap. Scrisorile lui Jimmy trebuiau să rămână aici, cu părinţii lui. Cuvintele lui erau preţioase pentru ei, mai ales de când el nu mai vorbea cu nimeni.

— Nu le voi lua, dar pot să iau asta?

Am ridicat în sus micul Nou Testament cu Psalmii, pe care l-am găsit între lucrurile lui. Voiam să citesc versetele subliniate de Jimmy, gândindu-mă că poate fuseseră importante pentru el.

— Da, desigur, răspunse doamna Barnett.

Înainte să plec, se întinse şi mă îmbrăţişa cu multă căldură, ceva de care probabil că amândouă aveam nevoie. M-am grăbit să traversez drumul şi să trec pe la garajul lui Tata înainte de a urca la etaj, să-mi schimb hainele de lucru.

— Ai nevoie de ajutorul meu pentru ceva, Tată, înainte să mă schimb?

Stătea aplecat peste motorul unei maşini, şi nici măcar nu-şi ridică privirea.

— Nu ca şi cum ai fi prin preajmă când am nevoie de tine, mormăi el.

Mă ocupam de toate actele tatălui meu şi îi întocmeam facturile, în aceste zile era ocupat cu o mulţime de reparaţii la maşini şi tractoare, şi ar fi avut nevoie de mai mult ajutor. Însă eu, după ce îmi încheiasem slujba de la fabrică

din timpul războiului, mă întorsesem să lucrez la clinica veterinară. Ştiam cum să înlocuiesc bujiile şi să fac schimburi de ulei, lucruri la care îl ajutam pe Tata încă din copilărie. Ar fi putut să mă înveţe şi altele asemenea, dar mie îmi plăcea să mă ocup de câini şi de cai, chiar şi de vaci şi de porci, mai mult decât de maşini şi camioane. Nu-mi părea nimic mai uimitor decât să privesc cum se naşte un viţel sau un mânz – acel miracol al unei noi vieţi care vine pe lume, după o strădanie plină de durere. Nu mă plictiseam niciodată de aşa ceva.

De-a lungul anilor în care am lucrat la clinică, nu numai că am curăţat cuştile câinilor şi grajdurile cailor, dar domnul Barnett mi-a arătat şi cum să hrănesc animalele, şi cum să le supraveghez pe cele bolnave, până când îşi revin suficient de mult pentru a fi luate acasă. De asemenea, clinica avea în grijă animale încredinţate lui de proprietarii lor, aşa că întotdeauna găseam un câine sau doi de plimbat, ori poate un cal de îngrijit. La o lună după operaţia lui Buster, pe când hrăneam un câine de curând sterilizat, domnul Barnett mă întrebă:

— Câţi ani ai, Peggy?

— Unsprezece.

— Deci, ce zici? îţi place să lucrezi aici?

— Oh, da, domnule! Este cea mai bună parte a zilei mele.

— Ei bine, atunci cred că a sosit timpul să încep să te plătesc pentru toată munca pe care o faci pe aici.

Inima îmi săltă de bucurie. Îmi plăcea să lucrez la clinică. Speram că vorbea serios.

— Dar… nu plătesc încă pentru operaţia lui Buster?

— Ai plătit deja acea datorie, spuse el, cu o fluturare a mâinii. Dacă tatăl tău este de acord, aş vrea să te plătesc pentru a continua să mă ajuţi, după şcoală. Te descurci foarte bine cu animalele. Ele te plac.

Era cât pe ce să izbucnesc în plâns din cauza cuvintelor lui atât de pline de bunătate. A trebuit să-mi înghit lacrimile şi să clipesc foarte repede, ca să le reţin.

— Îl voi întreba pe Tata, când mă duc acasă. Dar sunt sigură că va fi de acord.

Şi aşa a fost. Marea Depresie încă mai plana asupra ţării, şi mulţi oameni erau disperaţi să câştige nişte bani în plus. Dar îmi dădeam seama că Tata era dezamăgit că nu mă interesam mai mult de garajul lui, care îi asigura traiul.

— O să mă apuc de lucru şi am să-ţi întocmesc factura aia după ce mă schimb, i-am spus de astă dată. Şi anunţă-mă ce piese vrei să comand.

Buster mă aştepta afară, la capătul scărilor dinspre locuinţa noastră, dând din coadă în semn de salut. Iubita tatălui meu, Donna, nu-l lăsa să intre decât dacă eu eram cu el, plângându-se că împuţea casa. Mi-am luat un minut să-l salut şi să-i spun că şi eu mă bucur să-l văd, apoi i-am cerut să aştepte afară, până urc scările spre apartamentul nostru, pentru a mă schimba de hainele de grajd.

— De parcă o turmă de elefanţi ar fi urcat pe scările astea!

Donna apucă să se ridice din locul ei obişnuit, de pe canapeaua noastră veche. Era încă în halatul de casă şi un nor de fum de ţigară plutea în jurul ei.

— Scuze. Port cizmele de lucru.

Le-am dat jos lângă uşă şi am deschis una dintre ferestrele din sufragerie. Era aproape ora cinei, dar aruncând o privire rapidă prin bucătărie, am văzut că nu începuse să gătească nimic. Tata o iubea pe Donna, aşa că am încercat din răsputeri să o iubesc şi eu. Dar bănuiam că ea ar fi fost mai fericită dacă m-aş fi mutat în altă parte şi l-ar fi putut avea pe Tata numai pentru ea. Se simţise singur după moartea mamei şi începuse să bea în fiecare seară la Crow Bar, unde Donna era chelneriţă. Când eu eram în liceu, ea se mutase cu noi. Întregul oraş ştia că ea locuieşte aici şi că ei nu sunt căsătoriţi. Iar eu eram destul de mare ca să mă simt jenată şi ruşinată de acest fapt.

Cu toate acestea, am înţeles singurătatea tatălui meu şi că avea nevoie de cineva cu care să stea de vorbă. Mama fusese cea care îi masa umerii după o zi lungă de muncă şi

se asigura că găseşte o cină caldă pe masă, chiar şi atunci când rămâneau puţini bani, după plata ipotecii pentru garajul lui. Mama a fost cea care îmi cosea hainele rupte şi mă trimitea la şcoală cu părul pieptănat şi împletit. Dar în ultima dimineaţă în care am văzut-o, se simţise foarte obosită, prea obosită pentru a-mi aranja părul sau a pregăti micul-dejun. Stătea într-un fotoliu din sufrageria noastră, cu picioarele umflate aşezate pe un scăunel.

— Poţi să-ţi împachetezi singură mâncarea astăzi, ca o fetiţă mare? mă întrebase.

— Da, Mama. Am întins dulceaţă pe o bucată de pâine rămasă şi mi-am mai luat un măr în săculeţul de mâncare. Înainte de a pleca la şcoală, mama îmi luă mâna şi mi-o aşeză pe abdomenul ei, pentru a mă lăsa să simt cum bebeluşul lovea încet.

A fost ultima dată când am văzut-o. Tata urcase în apartament pentru masa de prânz şi o găsise întinsă pe podea. A dus-o în maşină şi a alergat cu ea la spitalul St. Luke, dar era prea târziu. Mama şi copilul au murit amândoi, câteva ore mai târziu.

Când am coborât să lucrez în biroul dezordonat al lui Tata, încă mă gândeam la călătoria pe care urma s-o fac a doua zi până la spitalul veteranilor, pentru a-l vedea pe Jimmy. Mirosurile familiare de ulei de motor şi de gaze de eşapament umpleau aerul. Buster stătea la picioarele mele, ca umbra mea, în timp ce eu scriam facturi şi comandam curele de ventilator şi bujii noi. Trebuiau plătite câteva facturi, dar afacerile la garaj mergeau bine şi intrau mai mulţi bani decât ieşeau. În tot acest timp în care lucram, scriind cecuri şi adăugând numere în maşina noastră de calcul, mă totântindeam să îl scarpin pe Buster după urechi şi mă rugam ca doctorii să ne spună că Jimmy se simte mai bine şi că se va putea întoarce cu noi acasă.

Alături de Buster, Jimmy mă ajutase să umplu golul din viaţa mea în acei ani teribili şi pustii, după ce mama mea murise şi acasă totul începuse să se destrame. După ce am

început să lucrez, Jimmy muncea alături de mine la clinică şi, chiar dacă era cu patru ani mai mare, tot îşi făcea timp să mă întrebe: „Cum te mai simţi azi, Peggety?” El mă întreba mereu despre ziua mea, aşa cum făcuse Mama.

La aproape un an după ce Mama murise, Jimmy mă găsi într-o zi într-o boxă goală, plângând în hohote.

— Hei, hei! Ce s-a întâmplat, Peggety? mă întrebă el.

— Nimic… nimic, m-am smiorcăit şi mi-am şters nasul cu mâneca.

Dar când am încercat să mă ridic, el mă făcu să mă aşez la loc.

— Hai să stăm aici un minut şi să-mi povesteşti! spuse el.

Se aşeză pe paiele de lângă mine şi aşteptă. Pur şi simplu aştepta, de parcă avea tot timpul din lume, împletind câteva fire de paie, în acest răstimp. Răbdarea lui mă cuceri. Povestea mea se revărsă, odată cu lacrimile:

— Nişte copii m-au împins în noroi, pe drumul de la şcoală spre casă, apoi au râs de mine. Mereu îşi bat joc de mine, spunând că am păduchi. Uneori îmi spun „maimuţă soioasă”, şi în preajma mea scot sunete de maimuţă, din cauza garajului tatălui meu şi pentru că nu pot niciodată să-mi scot uleiul de sub unghii după ce îl ajut. Dar astăzi au râs de mine din cauza lui Buster. Mi-au spus „potaie” şi au urlat şi lătrat la mine tot drumul până acasă.

Acum, când îi spuneam lui Jimmy povestea mea, mă simţeam din nou înjosită.

— Cine sunt aceşti copii? mă întrebă el când am terminat de povestit. Părea teribil de mânios: spune-mi numele lor şi voi avea eu grijă de ei!

Erau prea mulţi pentru a-i numi.

— Nu contează, i-am spus eu.

— Cum să nu conteze?

— Tata spune că trebuie să învăţ să mă apăr singură. Şi mi-a mai spus: *Bâtele şi pietrele îţi pot rupe oasele*, *dar poreclele nu te vor răni niciodată*.

Dar acest lucru nu era adevărat. Poreclele mă răneau.

— Copiii aceia greşesc, spuse Jimmy. Tu eşti o fată grozavă, Peggety. Şi Buster este unul dintre cei mai curajoşi câini pe care îi cunosc.

La cuvintele lui, lacrimile îmi inundară din nou ochii.

— Ar trebui să-i spui învăţătoarei tale despre acei copii batjocoritori.

— Bine, am dat eu din cap, ca să creadă că o voi face.

Dar în acel an îmi era învăţătoare domnişoara Hastings, şi ea se uita la mine la fel ca toţi copiii din clasa mea. Îmi doream să stau aproape de ea pentru că mirosea frumos, aşa cum mirosea Mama. Începusem să o uit pe Mama şi nu voiam asta. Dar ori de câte ori mă apropiam prea mult, domnişoara Hastings se dădea puţin înapoi.

Desigur, nu i-am spus niciodată despre cele întâmplate. Copiii încă îşi băteau joc de mine, iar domnişoara Hastings încă păstra distanţa. Dar faptul că lui Jimmy îi păsa, că s-ar fi luat de toţi ceilalţi copii în apărarea mea a însemnat totul. *Eşti o fată grozavă*, *Peggety*. *Eşti o fată grozavă*. Mi-am repetat acele cuvinte din nou şi din nou. Şi am păstrat micuţa împletitură de paie pe care el o făcuse atunci, pentru a-mi aminti de ele.

Asta fusese cu ani în urmă, dar cât mi-aş fi dorit ca Jimmy să-şi deschidă sufletul faţă de mine acum, aşa cum făcusem eu atunci! L-aş asculta şi aş face tot ce pot pentru a îndrepta lucrurile. Mă simţeam groaznic să ştiu că nu-l pot ajuta pe cel mai bun prieten al meu.

După ce Donna plecă la serviciu, îl luai pe Buster în camera mea. În acea noapte am citit toate versetele din Noul Testament pe care Jimmy le subliniase în mica sa Biblie, încercând să observ o relaţie între ele, dar nu am reuşit. Eram gata să renunţ, când am văzut subliniat primul verset din Psalmul 22: „Dumnezeule, Dumnezeule! Pentru ce M-ai părăsit şi pentru ce Te depărtezi fără să-mi ajuţi şi fără s-asculţi plângerile Mele?” La marginea cuvintelor, scrisese numele *Gisela*.

Mă hotărâsem să iau cu mine mica lui Biblie în vizita pe

care urma să i-o fac lui Jimmy a doua zi. Mai aveam împletitura de paie pe care o făcuse demult şi am folosit-o ca semn de carte la pagina cu Psalmul 22. Jimmy obişnuia să creadă în Dumnezeu şi în rugăciune. M-am întrebat dacă încă mai crede.

Am stins lumina, imaginându-mi chipul femeii din fotografie. *Cine eşti*, *Gisela*?, am întrebat-o pe fata zâmbitoare. *Ce s-a întâmplat cu Jimmy*, *de nu poate vorbi despre asta*?

Gisela

Berlin, Germania Noiembrie, 1938

În ziua în care lumea s-a sfârşit pentru mine şi familia mea, prăbuşirea ei nu a venit printr-un potop, aşa cum fusese cazul pentru strămoşii noştri din zilele lui Noe. S-a sfârşit prin foc. S-a întâmplat în ziua de 9 noiembrie 1938, ziua în care am împlinit şaisprezece ani. Am sărbătorit în linişte, în apartamentul nostru din cartierul evreiesc din Berlin, unde familiile lui Mutti şi v-aţi locuiau de generaţii. Dar spre deosebire de zilele de naştere din trecut, când apartamentul nostru se umplea de mătuşi, unchi şi verişori, de data aceasta doar Mutti, V-aţi şi Ruthie, sora mea de zece ani sărbătoreau împreună cu mine.

Familia noastră presimţise dezastrul ce va urma cu cinci ani mai devreme, când Adolf Hitler preluase puterea. Unchii mei au început imediat să caute modalităţi de a fugi din Berlin, dar tatăl meu refuzase să facă la fel.

— Mutti, V-aţi – mamă, tată (germ.) (n.ed.).

— Această furtună va trece, insistă el, după ce Reichstagul a ars, în 1933. La fel ca mareea: apa mării creşte, dar întotdeauna se retrage. Oamenii îşi vor reveni. Partidul nazist nu va rămâne la putere prea multă vreme.

Apele nu s-au retras. Au continuat să crească din ce în ce mai mult, până când au devenit un potop copleşitor. Cei doi fraţi ai lui v-aţi plănuiau să fugă în Statele Unite, dar au aflat că existau cote de imigrare şi că doar un număr limitat de evrei aveau voie să intre acolo anual. Unchiul Hermann

plecă în Ecuador, iar unchiul Aaron în Cuba, aşteptând să intre în Statele Unite. Fratele lui Mutti şi familia lui se mutară la Paris, luând-o cu ei pe bunica mea iubită. Numai familia mea a rămas în Berlin.

În după-amiaza cenuşie de noiembrie a zilei mele de naştere, tensiunea de pe străzile Berlinului semăna cu un stup agitat cu un băţ, iar eu cu Ruthie ne-am grăbit să ne întoarcem acasă de la şcoala noastră evreiască. V-aţi se întoarse mai devreme de la serviciu. Încercase să ne convingă că o făcuse pentru mine, dar îi vedeam îngrijorarea şi teama din ochi. Am ridicat ziarul aruncat la coşul de gunoi şi am citit titlurile. Un diplomat german pe nume Ernst vom Rath fusese asasinat la Paris de un evreu de şaptesprezece ani. Părea o scânteie îndepărtată, la kilometri distanţă de Berlin, dar declanşa un adevărat incendiu, stârnind o furtună de ură, cunoscută sub numele de Noaptea de cristal – noaptea de sticlă spartă. O noapte de teroare.

V-aţi îmi dăruise de ziua mea o carte de poezii a scriitoarei americane Emily Dickinson. Era un volum minunat, cu litere aurii imprimate pe coperta de piele. Poeziile erau în engleză, o limbă pe care o studiam. Cadoul pe care Mutti mi-l făcuse de ziua mea a fost un colier de perle, care-i aparţinuse bunicii ei. Îmi pusesem perlele la gât şi mă bucuram de senzaţia lor rece şi mătăsoasă pe piele, când deodată am auzit strigăte şi ţipete din stradă, de sub apartamentul nostru. Am alergat la fereastră şi am privit cu groază cum câţiva tineri din organizaţia Tineretul hitlerist dădeau buzna pe strada noastră, spărgând magazinele de la parter şi jefuindu-le. Când proprietarii evrei au încercat să-i oprească, tinerii i-au târât în stradă şi i-au bătut fără milă.

Ţipetele furioase şi strigătele de durere erau ca dintr-un coşmar. Apoi v-aţi observă fumul şi flăcările care se ridicau din sinagoga din cartier şi alergă să-şi ia haina.

— Daniel, nu! îl imploră Mutti. Te rog, nu te duce acolo! Te

rog!

— Trebuie să ajut la salvarea cărţilor sfinte, răspunse el. Stinge luminile, Elise, şi nu răspundeţi la uşă.

Sosiră pompierii, dar folosiră furtunurile doar pentru a preveni incendierea clădirilor deţinute de cei care nu erau evrei, nu pentru a salva sinagoga noastră. Tremuram din tot corpul, eram copleşită de teamă. V-aţi! Iubitul meu v-aţi este acolo! Mutti mă trase deoparte de la fereastră şi ne spuse mie şi lui Ruthie să ne ascundem în dormitorul ei. Mirosul de fum umplu apartamentul, odată cu înaintarea nopţii. Sunetul de sticlă spartă se auzea continuu, ca şi cum mii de candelabre de cristal se prăbuşeau la pământ.

Când în cele din urmă Noaptea de cristal se încheie, două zile mai târziu, aflarăm că sute de clădiri şi proprietăţi evreieşti fuseseră incendiate peste tot în Berlin. Casele, şcolile şi spitalele evreieşti fuseseră jefuite şi distruse cu topoare, bâte şi baroase. Sute de evrei fuseseră bătuţi şi nenorociţi. Când ultima dintre flăcări se stinse şi fumul se risipi, eu nu mai eram copil.

V-aţi nu se întoarse acasă. Am aşteptat cu sufletul la gură două luni, încercând să aflăm ce s-a întâmplat cu el. În cele din urmă, în ianuarie am primit o carte poştală de la el şi am plâns de bucurie când am aflat că este în viaţă. Fusese arestat împreună cu mii de bărbaţi evrei şi trimis în lagărul de concentrare Buchenwald. Nu i s-a comunicat niciodată motivul reţinerii şi nu i s-a spus de ce anume se face vinovat. Naziştii nu aveau nevoie de vreun motiv. *Ia fetele şi plecaţi fără întârziere din Berlin*, scrisese în cartea poştală. *Du-te la fratele meu Aaron*. *Te iubesc mai mult decât voi putea spune vreodată*. După ce o citi, Mutti nu se opri din plâns timp de trei ore.

— Trebuie să plecăm în Cuba, aşa cum a scris v-aţi! i-am spus eu când, în cele din urmă, se mai linişti. Ştii cumva dacă a reuşit să ne obţină vizele şi permisele de debarcare?

În timp ce Mutti clătină din cap, lacrimile îi umplură din nou ochii.

— Nu ştiu nimic despre asta. El nu a vrut să mă îngrijorez. Nici măcar nu aş şti cu ce să încep.

Mutti căzuse într-o asemenea stare de disperare, încât nu credeam că va mai ieşi din ea vreodată. Depindea de v-aţi pentru orice, iar el o menajase şi o răsfăţase. Nu fusese niciodată nevoită să-şi facă planuri mai departe de ziua de mâine, iar acum nu se simţea în stare să se descurce. Dacă aveam de gând să ne refugiem în Cuba cu mama şi sora mea, trebuia să acţionez eu însămi pentru salvarea noastră, a tuturor.

Am început prin a merge singură la fostul cabinet de avocatură al lui v-aţi, înaintând cu greu pe străzile înzăpezite, deoarece evreii nu aveau voie să folosească mijloacele de transport în comun. Unul dintre partenerii de avocatură ai lui v-aţi, Herr Kesler, îi fusese prieten de-o viaţă şi rămăsese la fel chiar şi după ce i se interzise să păstreze relaţiile cu noi. Când i-am spus că v-aţi se află la Buchenwald, se înfiora.

— Îmi pare sincer rău să aud asta!, spuse el când îşi veni în fire.

— Vrea ca noi să fugim la Havana, domnule Kesler, dar Mutti nu ştie unde ne sunt actele.

Omul îşi ridică privirea şi se lumină la faţă.

— Sunt aici. Permisele de debarcare cubaneze sunt aici, în seiful biroului nostru. Tatăl tău a completat declaraţiile pe propria răspundere şi celelalte documente de care familia ta are nevoie pentru vizele de SUA; sunteţi pe lista de aşteptare.

M-am simţit atât de uşurată, încât m-am prăbuşit pe podea. Herr Kesler se grăbi să ocolească biroul şi să mă ajute să mă aşez pe un scaun, după care o chemă pe secretară şi-i ceru să-mi aducă o cană de cafea.

— De asemenea, a pus nişte bani în seif pentru biletele voastre de vapor, dar încă nu sunt suficienţi. A trebuit să plătească o sumă exorbitantă pentru permisele de debarcare. Plănuise să mai vândă câteva lucruri.

— Putem să vindem aceste perle, am spus eu, pipăind colierul pe care Mutti mi-l dăruise de ziua mea.

Rareori îl dădeam jos de la gât.

— Nu, draga mea copilă, spuse el, cu o voce blândă. Acestea sunt preţioase pentru tine şi pentru familia ta. Păstrează-le! Voi veni la apartamentul vostru diseară, după lăsarea nopţii, şi voi vorbi cu mama ta. Voi face tot ce se poate pentru ca tatăl tău să fie eliberat din Buchenwald, dar voi trei trebuie să fugiţi în Cuba cât mai curând posibil.

În săptămânile care au urmat, Herr Kesler ne-a ajutat să ne vindem bunurile rămase, pentru a strânge banii necesari. A trebuit să o facă pe furiş, pretinzând că v-aţi fi datora bani şi că ne confisca bunurile, în schimbul plăţii. I-am trimis un pachet cu mâncare şi şosete groase lui v-aţi, în Buchenwald, şi am trăit ca nişte cerşetori în apartamentul nostru aproape gol, stând în aşteptare.

Şi apoi, în mai, s-a întâmplat o minune! Dumnezeu a despărţit Marea Roşie pentru v-aţi, mulţumită, am bănuit eu, eforturilor din culise ale domnului Kesler. Tatăl meu ne-a trimis o carte poştală, în care ne spunea că el şi o mână de alţi prizonieri evrei vor fi eliberaţi din Buchenwald, cu condiţia să plece definitiv din Germania în două săptămâni. Însă nu li se permitea să-şi ia familiile cu ei.

În acea zi însorită de vară am traversat Berlinul în fugă, până la biroul lui Herr Kesler, cu cartea poştală a lui v-aţi în mână. Se bucură nespus pentru noi.

— O să-i cer secretarei mele să verifice toate cursele vapoarelor, spuse el. Vă vom rezerva bilete la prima cursă spre Cuba pe care o vom găsi.

— Dar v-aţi nu are permisiunea să călătorească cu noi.

— Ştiu. Dar poate că, dacă îi cumpăr bilet la clasa economică, iar mama ta le rezervă pe ale voastre la clasa întâi, putem scăpa fără probleme. Vă puteţi întâlni la bord.

L-am îmbrăţişat entuziastă.

— Cum îţi vom mulţumi vreodată pentru tot ce ai făcut?

— Nu este nevoie. Tatăl tău este un om bun. Familia ta nu

merită nimic din toate astea.

Herr Kesler află că vasul de pasageri de lux *St. Louis* al companiei Hamburg-Amerika-Linie va efectua o călătorie specială spre Havana, Cuba, cu plecare din Hamburg pe 13 mai. Acesta urma să transporte peste 900 de pasageri, aproape toţi evrei. Costul era de 800 de mărci germane pentru fiecare bilet la clasa întâi şi 600 de mărci germane pentru clasa economică. Naziştii ne-au cerut să plătim încă 230 de mărci germane pentru călătoria de întoarcere, în ciuda faptului că niciunul dintre noi nu plănuia să se întoarcă. După cumpărarea biletelor de vapor şi a biletelor noastre de tren către Hamburg, aproape că rămăseserăm fără bani. Nu conta. Guvernul ne permitea să plecăm cu doar zece mărci germane de fiecare. La şase luni după Noaptea de cristal, calvarul nostru aproape că se încheiase. Familia noastră va fi în siguranţă în Cuba, unde vom aştepta să ne vină rândul să emigrăm în Statele Unite.

În trenul de la Berlin la Hamburg, mă durea stomacul de emoţii şi teamă. Oare v-aţi chiar ne va aştepta acolo? Oare cu adevărat naziştii ne vor permite să plecăm? M-am tot îngrijorat de o mie de lucruri care ar putea merge prost, dar mai presus de toate îmi era teamă că acesta se va dovedi a fi un şiretlic crud şi sadic, şi vom rămâne fără nimic: fără tată, fără bani, fără bunuri, fără o casă la care să ne întoarcem în Berlin. Dar le-am împins pe Mutti şi pe Ruthie înainte, în ciuda temerilor mele. Deocamdată asta trebuia să fac.

În acea seară, când am ajuns în port la Hamburg, rândul de pasageri care aşteptau să se îmbarce se întindea de-a lungul cheiului până la pasarelă. M-am oprit uimită la vederea navei imense. Din locul în care mă aflam, îmi era imposibil să o cuprind dintr-o privire, dar vederea corpului ei mare şi negru, a structurii superioare albe imaculate, cu bărcile de salvare atârnate deasupra, şi a celor două coşuri de fum fumegânde vopsite în roşu, alb şi negru, mi-a reînviat curajul. O fanfară de la compania de vapoare cânta

o melodie plină de viaţă pentru începutul călătoriei noastre. Aveam senzaţia că naziştii ne sărbătoresc plecarea, urându-ne „drum bun”, mai ales atunci când am văzut steagurile cu zvastici fluturând la bordul vasului *St. Louis*. Pentru o clipă, mi-a trecut prin minte gândul terifiant că ne îmbarcăm pe o închisoare plutitoare.

— Unde este Daniel? şopti Mutti, aruncând o privire în jur, în timp ce ne ocupam locul de la coada rândului. Îl vezi pe undeva?

Nu îl vedeam. Înaintam cu paşi mărunţi, tot mai aproape de pasarelă. Apa se ridică şi se lovea de dig şi de corpul navei. Frânghiile care legau nava de doc erau mai groase decât picioarele mele.

— Nu ar fi trebuit să plecăm într-o zi de Sabat, am auzit-o pe o femeie din spatele meu. Şi astăzi este treisprezece. Acestea sunt semne foarte rele.

— Superstiţii prosteşti, îi răspunse un bărbat.

— Chiar dacă sunt prosteşti, spuse ea, nu ar fi trebuit să încălcăm Sabatul.

Când în sfârşit veni rândul nostru să ne îmbarcăm, mama se opri, ca şi cum s-ar fi hotărât să nu meargă mai departe. Încă nu-l zărise pe v-aţi şi insistase de luni de zile că nu va pleca în Cuba fără el.

— Poate că este deja la bord, i-am şoptit eu. Haide, nu face nazuri! Nu are voie să călătorească împreună cu noi, îţi aminteşti?

Un angajat ne escortă până la cabina noastră cu lambriuri de lemn. Nu mai fusesem niciodată pe un vapor şi am intrat ultima înăuntru, neputând să mă opresc să admir uimită interiorul splendid. Semăna cu unul dintre marile hoteluri în care obişnuiam să stăm în vacanţe. După ce omul plecă şi eram pe cale să închid uşa, am observat o mişcare bruscă în umbra din faţa cabinei noastre. Era v-aţi! Am scos un chicot şi am alergat în braţele lui. Mutti şi Ruthie mă auziră şi fugiră să-l îmbrăţişeze şi ele.

— Daniel! O, Daniel! Credeam că nu ne vom mai revedea

vreodată, se plânse Mutti. Se agăţă de el de parcă nu mai voia să-i dea drumul. Am auzit voci apropiindu-se pe coridor şi i-am împins rapid pe toţi în cabina noastră, închizând uşa după noi.

— Nu am voie să vin pe puntea asta, spuse v-aţi, dar trebuia să te văd, Elise. Trebuia să ştiu că tu şi fetele noastre sunteţi aici. Că sunteţi în siguranţă.

— Rămâi cu noi, Daniel. Cine va şti?

— Angajaţii de jos îi ştiu pe toţi foştii prizonieri din Buchenwald. Vor şti dacă unul dintre noi va dispărea. Avem spaţii frumoase acolo jos, o punte, camere comune şi propria noastră sufragerie, separată de cea de la clasa întâi. Voi fi bine, Elise. Odată ce vom ieşi în larg, vom găsi un loc în care să ne întâlnim în fiecare zi. Călătoria va dura numai două săptămâni.

Mi-am şters lacrimile de bucurie şi uşurare. V-aţi era din nou cu noi. Nu mai trebuia ca eu să ţin familia noastră laolaltă, începând cu Noaptea de cristal, mă simţisem de parcă aş fi cărat în spate un cufăr imens, pentru că purtam greutatea responsabilităţii pentru mama şi sora mea. Acum, în sfârşit, puteam să îl las din nou jos. Puteam să mă relaxez şi să mă bucur de drum şi voiam să savurez fiecare moment al călătoriei spre libertate, inclusiv plecarea noastră.

— Cred că vom porni imediat, le-am spus. Mă duc pe punte să văd plecarea, dacă nu vă deranjează. Vino cu mine, Ruthie!

Am apucat-o de mână şi am deschis uşa, fără să aştept răspunsul părinţilor mei. Aveau nevoie de câteva minute singuri, după atâtea luni de despărţire.

Mulţimea de pasageri sobri care se adunase deja la balustradă mi se păru ciudat de liniştită. M-am întrebat dacă aveau aceleaşi sentimente amestecate ca mine: uşurarea de a scăpa în sfârşit de focul persecuţiei, dar şi tristeţea de a părăsi patria noastră, patria strămoşilor noştri. Oare vom mai vedea vreodată Germania? Unii dintre

pasageri le făceau cu mâna oamenilor de pe cheiul de jos, dar noi nu aveam pe nimeni căruia să-i facem cu mâna. Fanfara continua să cânte, fără să ţină cont de comenzile strigate de marinarii şi docherii care ridicau pasarela şi dezlegau frânghiile. Şuierul brusc al sirenei navei mă făcu să tresar şi să-mi acopăr urechile. Ruthie scoase şi ea un ţipăt speriat, apoi ne-am privit una pe cealaltă şi am început să râdem. Fanfara de jos încetase să cânte. Nava tremura sub mine. Ne mişcăm. Spaţiul de apă care ne despărţea de ţărm se lărgea. Am stat să privesc cum oraşul Hamburg se făcea din ce în ce mai mic, până când dispăru de tot. Vechea mea viaţă se sfârşea şi începea una nouă.

— Punctuali, se auzi o voce din spatele meu. M-am întors şi am zărit un tânăr de vârsta mea, care îşi studia ceasul de buzunar: Nemţii sunt întotdeauna punctuali.

Închise capacul şi îşi vârî ceasul în buzunarul pantalonilor. Era la fel de frumos ca un star de cinema, cu părul de culoarea mierii şi ochii de culoarea apei verzi-albastre. M-am întrebat dacă nu cumva el nu este evreu şi dacă ar îndrăzni să-mi vorbească, ştiind că eu sunt evreică. Mi-a zâmbit şi mi-a întins mâna.

— *Guten Abend*. Eu sunt Sam Shapiro.

Un nume evreiesc. Am zâmbit, la rândul meu, şi i-am eliberat mâna lui Ruthie, ca să o strâng pe a lui. A fost prima dată când am ţinut mâna puternică şi caldă a lui Sam în a mea.

— Sunt Gisela, i-am spus. Gisela Wolff.

— Poţi să o scoţi acum, spuse el, arătând spre steaua galbenă pe care trebuia să o purtăm pe haine. Nu mai suntem în Germania. Suntem liberi.

Iunie, 1946

În dimineaţa următoare, am plecat cu domnul şi doamna Barnett la Newburgh, şi în drum spre spitalul de veterani din Wappingers Falls, am luat feribotul care traversează râul Hudson. Am ajuns un pic mai devreme şi eram mai mult decât neliniştiţi, aşa că am petrecut câteva minute

plimbându-ne prin faţa spitalului. Ţinutul liniştit oferea o panoramă cuprinzătoare a râului şi a munţilor îndepărtaţi, care mă înconjurau şi de care eram legată încă din copilărie. Speram ca Jimmy să poată vedea munţii din camera lui de spital şi mai speram că aceştia îi vor aminti de casă şi de oamenii care îl iubeau.

Mi-am amintit de Biblia lui Jimmy şi am scos-o din buzunar, pentru a Le-o arăta părinţilor lui.

— Am adus-o, ca să i-o dau lui Jimmy, dacă sunteţi de acord. Mama lui mă mângâie pe umăr.

— Bineînţeles, Peggy. Este o idee minunată.

— Şi uitaţi: am găsit numele Gisela, femeia din fotografie, scris pe margine, lângă acest psalm.

I-am arătat domnului Barnett pagina marcată, şi el a clătinat din cap nedumerit.

— Martha mi-a arătat fotografia, dar niciunul dintre noi nu-şi aminteşte ca Jim să o fi menţionat vreodată.

— Pe ultima pagină este scrisă o adresă din Brooklyn. Vedeţi? Oare Jimmy cunoaşte pe cineva care locuieşte acolo?

Domnul B. O studie pentru câteva clipe.

— Nu, din câte ştiu eu. Poate că este unul dintre prietenii lui din armată.

— Poate că vom avea ocazia să-l întrebăm astăzi.

În timp ce urcam scările de la intrare, am pus Biblia înapoi în geantă. Spitalul era o clădire pătrată din cărămidă, înaltă de trei etaje, având o replică ciudată de coloane albe ale unui templu grecesc la etajul al doilea, ca ceva adăugat ulterior. Era ca şi cum cineva ar fi decis că faţada plictisitoare a instituţiei trebuia să fie luată mai în serios, aşa că a adăugat o versiune în miniatură complet inutilă a Partenonului. Însă nu a reuşit în vreun fel să-mi inspire încrederea în instituţia pentru veterani. Sala de aşteptare era întunecată şi oficială, cu podele din linoleum cafeniu-deschis, un rând de scaune metalice incomode şi un miros de antiseptic care îmi întorcea stomacul pe dos. Un soldat

de la biroul de informaţii ne conduse pe scări până la biroul doctorului Morgan, pentru întâlnirea planificată.

Medicul mi-a displăcut aproape imediat, chiar înainte de a începe să ne vorbească, de parcă abia dacă meritam timpul lui. Ne ceru să ne aşezăm, apoi îşi aprinse o ţigară.

— Caporalul Barnett suferă de oboseală de luptă, spuse el, eliberând fumul odată cu cuvintele. Părerea mea este că ar putea beneficia de un tratament cu insulina.

— Ce este aceasta? întrebă doamna Barnett.

Doctorul îi ignoră întrebarea, scuturând cenuşa în scrumieră, în timp ce consulta hârtiile din dosarul său.

— Aici scrie că a slujit ca medic în război.

— Aşa este, răspunse domnul Barnett. Se întinse să ia mâna soţiei sale.

— Din cauza naturii muncii lor, medicii suferă adesea de oboseală de compasiune, precum şi de stres de luptă. Uneori, starea lor poate fi ameliorată prin repaus terapeutic. În cazul insulino-terapiei, pacienţilor li se administrează doze mari de insulina în fiecare zi, pe o perioadă de câteva săptămâni, pentru a le induce coma. Scopul este de a forţa sistemul să iasă din psihonevroză.

Aproape că am scos un ţipăt de protest. Uram felul în care vorbea despre Jimmy, ca şi cum ar fi fost un caz de rezolvat, şi nu omul viu şi plin de viaţă pe care îl iubeam. Dar domnul Barnett îl întrerupse primul.

— O comă cu insulina? Măcar este sigură?

— Bineînţeles. Doctorul Morgan mai trase un fum de ţigară, apoi făcu un gest dispreţuitor cu mâna, în timp ce expiră: de ce altminteri aş prescrie?

Îl văzusem pe domnul Barnett abordându-şi pacienţii cu patru picioare cu mai multă grijă şi compasiune decât ne arăta nouă doctorul Morgan.

— Terapia cu insulina este folosită de ceva timp. Coma profundă, indusă, oferă creierului pacienţilor o eliberare de anxietatea şi de coşmarurile care îi chinuie adesea.

— Şi credeţi că asta va vindeca depresia fiului nostru?

întrebă domnul Barnett.

— Noi preferăm cuvântul *ameliorare*, în locul celui de *vindecare*. Psihonevroză nu este o boală obişnuită, cu vindecare instantanee. Va fi nevoie de timp şi expertiză pentru a ameliora simptomele pacientului, astfel încât să putem săpa până la rădăcina problemei.

— Aş spune că este destul de evident care este rădăcina problemei, spuse domnul Barnett. Fiul nostru, Jim, tocmai a fost martor la ororile războiului modern. A plecat sănătos şi întreg, şi s-a întors acasă ca un om distrus.

— Cu toate acestea, milioane de alţi soldaţi au reuşit să-şi reia viaţa de dinainte, nu-i aşa? Din păcate, pentru unii dintre ei, precum caporalul Barnett, războiul a acţionat ca un catalizator, exacerbând nevrozele de bază din copilărie ale pacientului.

Îmi venea să-l pocnesc pe doctorul îngâmfat chiar peste gura din care scotea fumul de ţigară. Cum îndrăznea să spună despre Jimmy că fusese bolnav din copilărie, de dinainte de război? Crescuse într-un cămin fericit şi iubitor, cu doi părinţi devotaţi. Soţii Barnett păreau şocaţi şi fără cuvinte.

Doctorul Morgan ridică mâna, ca şi cum ar fi vrut să ne oprească protestele înainte de a le-rosti.

— Scopul acestei întâlniri este de a vă explica tratamentul… ceea ce tocmai am făcut… şi de a vă informa că el va începe mâine dimineaţă.

Voiam să-i implor pe soţii Barnett să refuze şi să-l ia pe Jimmy acasă cu noi chiar atunci. Dar nu aveam dreptul să intervin.

— Cum este Jimmy? întrebă doamna Barnett. Este aici de o săptămână. Se poate vedea vreo îmbunătăţire?

— L-am ţinut sub observaţie toată săptămâna înainte de a decide ce tratament ar putea să-i fie de folos. Odată începută terapia cu insulina, ar putea dura câteva săptămâni sau chiar luni înainte de a vedea vreo îmbunătăţire.

Nimeni nu mai avea prea multe de spus. Soţii Barnett erau disperaţi să îşi ajute fiul şi ar fi făcut orice le-ar fi spus experţii. Iar eu eram nerăbdătoare să ies din biroul sufocant. Cuvintele reci şi impersonale ale doctorului, asociate cu aroganţa lui şi norii de fum de ţigară, mă făcuseră să simt că mă sufoc. Voiam să-l văd pe Jimmy cu ochii mei.

Doctorul Morgan îşi stinse ţigara:

— Aveţi întrebări?

— Cât de des îl putem vizita? întrebă doamna Barnett.

— Deloc în primele două săptămâni de terapie. Amintirile legate de familie şi de casă nu pot decât să-l deruteze şi să-l supere. După aceea, programul de vizită este duminica după-amiază.

Apăsă un buton mic de pe birou. O uşă se deschise în spatele nostru şi soldatul reapăru.

— Arată-le drumul spre ieşire, soldat!

Întâlnirea se terminase. Durase atât cât îi trebuise doctorului să fumeze o ţigară. L-am urmat pe soldat pe un alt şir de scări până la camera asistentelor.

— Numele pacientului? întrebă una dintre asistente.

— James Barnett, răspunse mama lui. Îl luă din nou de mână pe soţul ei.

— Este în spaţiul comun. Pe aici.

Am urmat-o până într-o încăpere mare, luminoasă, în partea din spate a clădirii, cu faţa spre râu. Câţiva pacienţi în pijamale de spital stăteau în cameră: unii citeau cărţi, alţii stăteau la mese şi jucau cărţi, câţiva vorbeau cu infirmierii, iar alţii pur şi simplu se uitau afară la un grup de pacienţi care jucau baseball pe un teren îndepărtat.

— Vizita aceasta va trebui să fie scurtă, spuse asistenta. Cel mult douăzeci de minute, vă rog.

Făcu un gest spre un bărbat palid şi slab, aşezat lângă uşă. Nu l-am recunoscut pe Jimmy. Întotdeauna fusese bine făcut şi solid, un băiat de la ţară crescut pe lângă fermă, dar acum semăna cu supravieţuitorii din lagărele de

concentrare, pe care îi văzusem în buletinele de ştiri. Când ne-am apropiat, se ridică precum un bătrân şi îi lăsă pe părinţii lui să-l îmbrăţişeze.

— Salut, sunt eu, Peggety, i-am spus, când mi-a venit rândul. Faţa lui nu exprimă nicio emoţie.

Soţii Barnett l-au luat fiecare de câte un braţ şi l-au condus afară, prin uşa deschisă. Părea să-i placă să fie afară, unde curtea semăna cu un parc şi avea copaci, bănci şi alei întortocheate. Doamna Barnett îi vorbi despre grădina ei de primăvară, iar eu i-am povestit despre noii cai de curse, care se născuseră la ferma Blue Ferice. Domnul Barnett i-a descris camioneta pe care încă se gândea să o cumpere. Jimmy n-a răspuns niciunuia dintre noi. Mergea ca un soldat obosit, cărând un rucsac supraîncărcat. Mi-aş fi dorit să vorbească cu noi şi să ne lase să ducem o parte din povara lui. Se opri brusc în mijlocul drumului.

— Sunt obosit, ne spuse, cu un suspin de om epuizat.

— Vrei să ne întoarcem înăuntru? îl întrebă tatăl său. Jimmy dădu aprobator din cap, iar noi l-am condus încet înapoi în camera de zi.

Am găsit câteva scaune goale şi ne-am aşezat acolo cu el. Niciunul dintre noi nu-şi putea lua ochii de la el, ştiind că timpul petrecut împreună se scurge rapid. Oare Jimmy va mai şti cine suntem data viitoare când vom veni la el? Mi-am amintit de Biblia lui şi am scos-o din buzunar.

— Poftim. Este a ta. M-am gândit că poate o vrei.

A trebuit să ridic una dintre mâinile lui Jimmy şi să-i încrucişez degetele în jurul cărţii.

— Nu o poate păstra, spuse o voce din spatele meu.

M-am întors şi l-am văzut pe unul dintre infirmieri, care mă privea fix.

— Nu are voie să deţină nimic, până când nu termină tratamentul.

— E doar o Biblie, am spus.

— Ordinele doctorului Morgan.

Timpul nostru expirase. Membrii familiei Barnett se

aplecară să-l îmbrăţişeze din nou pe Jimmy, după care îl urmarăm pe soldat până la ieşirea din clădire. Cu ochii plini de lacrimi, abia puteam să văd pe unde mergeam. De am putea să-l scoatem pe Jimmy din acest loc îngrozitor! Trebuie să se întoarcă acasă, la oamenii care îl iubesc. Cu toate acestea, ştiam că părinţii lui se temeau că, dacă va fi acasă, va încerca din nou să se sinucidă.

Când am ajuns la maşină, domnul Barnett se opri şi-şi îmbrăţişa soţia pentru multă vreme. Am auzit-o plângând la pieptul lui.

— Este în regulă, Martha. Totul va fi bine, o linişti el. Trebuie să avem încredere în medici.

M-am întors să privesc râul sclipitor, rugându-mă ca el să aibă dreptate.

Niciunul dintre noi n-a mai vorbit până când am ajuns din nou pe feribot. Traversam râul Hudson, şi doamna Barnett a rămas în maşină, dar eu am coborât şi am stat cu domnul Barnett la balustradă, în timp ce vântul îmi sufla părul, şi bacul străbătea râul întunecat, cu miros de peşte. Uitasem să-l întreb pe Jimmy cine este Gisela, dar poate că fusese mai bine aşa.

— Chiar aveţi încredere în doctorul Morgan? l-am întrebat eu, rupând tăcerea. Credeţi că ştie ce face?

— Sincer, nu ştiu, spuse el încet. Dar nu avem de ales, nu-i aşa? El este expertul.

Când am ajuns acasă, am pregătit prânzul pentru mine şi pentru Tata, cu grijă să nu ciocnesc prea mult vasele unele de altele şi să o trezesc pe Donna. Barul Crow rămânea deschis în fiecare noapte până la ora 2 dimineaţa, cu excepţia duminicii, iar ea lucrase în noaptea de dinainte. Am dus sandvişuri şi o cană de cafea în garajul lui Tata, şi am luat şi un biscuit de câini pentru Buster, ca să putem mânca toţi împreună. I-am povestit tatălui meu despre vizita pe care i-am făcut-o lui Jimmy la spitalul veteranilor de război şi despre faptul că nu părea să se simtă mai bine.

— Săracul de el, mormăi Tata.

Îşi goli cafeaua şi se întoarse la toba de eşapament pe care urma să o înlocuiască.

M-am schimbat în hainele de lucru şi am traversat drumul, spre clinică. În timp ce lucram în grajd, lacrimile mi se rostogoleau pe faţă. Nu puteam uita cât de bolnav arăta Jimmy şi că a trebuit să-l lăsăm în acel loc îngrozitor. „Avem nevoie de ajutorul Tău, Doamne, m-am rugat. Te rugăm să ne arăţi cum să-l ajutăm”. Dumnezeu părea foarte departe. Lacrimile îmi şiroiau şi mai tare când mi-am amintit că Jimmy fusese cel care mă învăţase pentru prima dată să mă rog.

Într-o zi, pe când le dădeam cailor de mâncare în micul ţarc din faţa grajdului, m-am uitat la el şi l-am întrebat:

— Pot să te întreb ceva?

Pe atunci Jimmy avea şaisprezece ani, şi eu doisprezece.

— Desigur, Peggety.

— Este despre rugăciune.

Părea surprins. Probabil că se aştepta la o întrebare despre cai.

— Despre rugăciune? Vrei să spui… lui Dumnezeu?

Am dat din cap. Mi-a aruncat un zâmbet şovăielnic înainte de a ridica din umeri şi de a zice:

— Ei bine, spune.

— Preotul se roagă pentru oamenii bolnavi în fiecare duminică şi îi cere lui Dumnezeu să îi vindece, nu? Dar unii dintre ei oricum mor. Mama mea mergea la liturghie în fiecare săptămână şi aprindea lumânări când se ruga, şi totuşi, atât ea, cât şi bebeluşul au murit. De ce se roagă oamenii, dacă Dumnezeu nu le răspunde?

Jimmy scoase un fluierat prelung. Îşi dădu jos şapca şi se scarpină în cap.

— Nu sunt sigur că sunt calificat să răspund la această întrebare, zise el, dar îţi voi spune ce ştiu.

Îşi puse şapca din nou pe cap.

— A te ruga nu înseamnă doar a cere o grămadă de lucruri de pe o listă. Este vorba despre a vorbi cu Dumnezeu în

acelaşi mod în care vorbeşti cu cineva pe care îl iubeşti, spunându-l ce te deranjează şi mulţumindu-l pentru lucrurile bune pe care ni le dăruieşte. Lui Dumnezeu îi place foarte mult să audă ce avem de spus. Iar noi ne simţim mai bine după ce vorbim cu El.

— Dar pastorul se roagă pentru o listă întreagă de oameni bolnavi.

— Da, bănuiesc că da. Nu ştiu, Peggety. Dar tata mi-a spus odată că Dumnezeu ştie mult mai multe despre orice situaţie decât ştim noi. Trebuie să avem încredere în El şi să credem că, dacă nu ne răspunde la rugăciuni exact aşa cum ne dorim, atunci trebuie să aibă un motiv întemeiat.

Nu-mi puteam imagina niciun motiv bun pentru care mama mea să fi murit.

Când m-am întors acasă, după ce vorbisem cu Jimmy în acea zi, mi-am amintit că Mama obişnuia să ţină un crucifix de lemn pe peretele din dormitor. Probabil că Tata îl dăduse jos după ce ea murise, pentru că nu l-am mai găsit acolo. Am căutat prin toate sertarele ei până l-am găsit. Crucea aceea atârnă încă pe peretele dormitorului meu, pentru a-mi aminti să vorbesc cu Dumnezeu în fiecare zi şi să-l spun lucrurile care mă preocupă. În anii care au urmat, învăţasem mai multe despre rugăciune, dar cuvintele lui Jimmy mi-au revenit în minte în timpul războiului, când eu şi doamna Barnett ne rugam atât de mult împreună ca să se termine, şi Jimmy să se întoarcă acasă în siguranţă. Iar acum mă rugam ca Dumnezeu să-mi arate cum să-l ajut pe Jimmy să se facă din nou sănătos. *Dacă nu ne răspunde la rugăciuni exact aţa cum ne dorim*, *El are un motiv întemeiat*.

Uruitul unei motociclete care venea pe drum îmi întrerupse şirul gândurilor. Sunetul deveni din ce în ce mai puternic până când, în cele din urmă, se opri în faţa clinicii veterinare. Domnul Barnett era plecat într-o vizită medicală, aşa că mă grăbii să văd cine este, înainte să o deranjeze pe doamna Barnett. Un bărbat îmbrăcat în negru

coborâse de pe motocicletă şi îi fixase suportul lateral. Îşi scotea casca.

— Pot să vă ajut cu ceva? am întrebat.

— Oh, salut! Da, am venit să-l văd pe caporalul Barnett. Eu şi Jim am fost în armată împreună. Aici locuieşte?

În mod normal, mă feream de străini, dar mi-a venit gândul nebunesc că poate Dumnezeu îl trimisese pe acest om să ne ajute să realizăm ce se întâmplase cu Jimmy.

— Da! Da, aşa este. Dar el nu este aici. Este... păi... la spitalul veteranilor.

Bărbatul zâmbi şi îşi trecut degetele prin părul negru şi creţ, ciufulit şi transpirat de la cască.

— Ei bine, da. Nu sunt deloc surprins că i-au dat o slujbă acolo. Cel mai bun medic din toată armata.

Pur şi simplu m-am uitat la el, incapabilă să mai scot vreun cuvânt.

— De aceea am venit aici tocmai din Ohio. Să-i mulţumesc că m-a salvat. Nu doar fizic, ştii? Dar şi aici sus. Apoi se plesni peste frunte: la ce oră se întoarce de la serviciu?

Probabil că văzu lacrimile care îmi umpleau ochii, pentru că spuse:

— Hei, hei... ce s-a întâmplat? Jim este bolnav, aşa-i? Am încuviinţat.

— A încercat să se sinucidă.

— Nu! Nu cred nici în ruptul capului! Nu Jim! El ne ridica întotdeauna moralul când toţi eram la pământ. Mereu ne spunea că Dumnezeu are un fel de plan măreţ pentru omenire.

Îşi ridică apoi casca, să şi-o pună pe cap:

— Trebuie să mă duc să-l văd.

— Stai! Nu te vor lăsa să intri. Nu lasă pe niciun vizitator să intre să-l vadă în următoarele două săptămâni.

— Ei bine, ce-i fac în spitalul ăla?

Sprâncenele lui groase şi negre se strânseră într-o încruntare deasupra ochilor de un măsliniu-închis. Era un bărbat arătos... sau avea să fie, odată ce se va îmbăia şi îşi

va rade urma de barbă de pe faţă.

— Vor să-l bage în comă indusă cu ajutorul insulinei, i-am spus. Ştiam că nu ar trebui să-i dezvălui unui străin lucruri atât de personale, dar nu puteam scăpa de sentimentul că fusese trimis aici ca răspuns la rugăciunile mele. Poate că ştia cine este Gisela.

— Trebuie să-l scoateţi imediat din locul acela! Crede-mă, ştiu ce-i vor face acolo!

— Vrem să-l scoatem de acolo, dar mai întâi trebuie să se facă bine.

— Orice aţi face, nu-i lăsaţi să-i aplice tratamentul cu apă. Este o tortură! Dau cu un furtun de înaltă presiune pe tine: mai întâi apă fierbinte, apoi rece, apoi fierbinte. Am crezut că o să mor!

— De ce au făcut asta?

— Au numit-o „terapie” pentru a mă ajuta să trec peste starea de şoc, sau oboseală de luptă, sau mai ştiu eu ce alt nume nebunesc au decis să îi pună în zilele noastre. I-am convins că apa a funcţionat. Le-am spus: hei, gata cu coşmarurile, gata cu tremuratul. Apoi am plecat de acolo cât de repede am putut. Auzi, mi-ar prinde bine o bere rece. E vreun bar pe aici?

— Barul Crow este la câteva străzi de aici, în direcţia aceea, i-am spus, arătând cu mâna în direcţia oraşului. Dar nu este deschis încă. Dar tata are nişte bere în frigider. Eu locuiesc chiar acolo, peste drum. Vino cu mine!

Acest străin, care îl cunoştea pe Jimmy, suferise şi el de oboseală de luptă şi am vrut să aflu mai multe despre cum îşi revenise suficient de bine pentru a părăsi spitalul. Şi am vrut să-i arăt poza Giselei.

— Bine, mulţumesc. Am mers pe motoretă toată ziua ca să ajung aici. Noaptea trecută am dormit într-un parc din Pennsylvania.

Ridică suportul de picior al motocicletei şi o împinse pe roţi peste drum, în timp ce eu mergeam înainte.

— Apropo, eu sunt Peggy Serrano, am spus în timp ce

mergeam.

— Hs, italiancă, la fel ca mine. Avem părul la fel. Eu sunt Joe Fiore.

— Sunt doar pe jumătate italiancă. Familia mamei mele este irlandeză.

— Deci eşti prietena lui? Eşti îndrăgostită de Jim sau ceva de genul ăsta?

— Nu, nimic de genul acesta.

În realitate, eram îndrăgostită de Jimmy şi de întreaga lui familie. Dar nu eram iubita lui şi nici nu aveam să fiu vreodată. Cum i-aş putea explica ce însemnau Jimmy şi părinţii lui pentru mine? Toată viaţa mea stătusem pe afară şi privisem la căminul lor cald şi plin de iubire – pe care eu nu l-am avut niciodată. Chiar şi înainte ca Mama să moară, familia noastră nu era unită ca a lor. Familia Barnett era ideală din perspectiva mea, era ce îmi doream pentru mine într-o zi. Dacă aş visa la ceva, ar fi să trăiesc într-o casă ca a lor, cu un soţ ca Jimmy, care să fie un tată bun pentru copiii noştri. Un soţ care să se roage înainte de masă, aşa cum făcea domnul B., şi să stea lângă mine la biserică. Şi mi-aş dori ca eu să pot lucra cu animalele toată ziua, aşa cum plănuia Jimmy să facă. Tata mă acuza că îmi trăiesc viaţa uitându-mă la familia Barnett în loc să îmi văd de a mea, şi probabil că avea dreptate. Obişnuiam să-mi imaginez că Jimmy se va îndrăgosti de mine şi se va căsători cu mine, dar era doar fantezia unei fetiţe. Jimmy ţinea la mine, dar ce simţea era un fel de milă. Întotdeauna fusese înconjurat de o mulţime de prieteni şi prietene.

La apropierea noastră, Buster ieşi din curtea din spate, lătrând la Joe. Era foarte protector cu mine şi nu părea să îi placă motocicleta străinului. L-am apucat pe Buster de zgardă:

— Ssst, e în regulă. Joe este un prieten.

— Hei! strigă Joe brusc. Ăsta e faimosul câine cu trei picioare! îşi propti repede motocicleta şi îi întinse mâna lui Buster: Jim ne-a povestit totul despre tine, amice!

— A povestit? Ce a povestit?

— Păi, este cam amuzant. Unii dintre noi şi-au pierdut un braţ sau un picior, ştii? Şi nu-i lucru simplu. E greu să te obişnuieşti, nu-i aşa? Simţeam că viaţa noastră s-ar fi încheiat. Jim ne-a spus că acasă la el era im câine care fusese călcat de o maşină, iar tatăl lui, care-i veterinar, nu credea că animalul va supravieţui. Dar tot i-a făcut operaţia, iar acum acel câine duce o viaţă fericită, ca orice alt câine, doar că are numai trei picioare.

Am fost foarte surprinsă când Buster a mirosit, în cele din urmă, mâna lui Joe, apoi l-a lăsat să îl scarpine după urechi.

— Jim ne-a spus că tânăra aceea drăguţă care avea câinele îl iubea la fel ca înainte, când avusese patru picioare. Povestea asta ne-a dat tuturor speranţă, ştii?

Cuvintele lui mă uimiră. Oare Jimmy chiar spusese că-s drăguţă?

— Râdeam şi făceam multe glume pe tema asta. Cineva spunea că numele câinelui ar trebui să fie *Trepied*, prin urmare am început cu toţii să-i spunem aşa. Jim spunea poveşti despre toate lucrurile nebuneşti pe care le putea face acest câine... să salveze domnişoare aflate la ananghie, să prindă hoţi de bănci, să salveze copiii de la înec... ca şi cum ar fi fost Lassie. Jim ne-a povestit chiar şi cum câinele cu trei picioare salvează lumea de Hitler. Ne-a făcut să râdem, ştii? Şi acum am ocazia să-l cunosc personal pe adevăratul Trepied.

Am urmărit mirată cum Buster se apropie de acest străin, ca şi cum ar fi fost un vechi prieten.

— Ar trebui să te simţi onorat, Joe. De obicei, Buster nu se împrieteneşte atât de repede cu străinii.

— Ne înţelegem unul pe celălalt, nu-i aşa, băiete? Vezi? Şi eu am rămas fără picior.

Joe trase cracul pantalonului şi îl lăsă pe Buster să-i miroasă proteza. Mai văzusem înainte membre protetice la soldaţi, dar am fost şocată să-l văd aşa pe acest bărbat tânăr şi simpatic.

— Îmi pare atât de rău, Joe! N-am ştiut.

— Hei! Ar trebui să-l luăm pe Trepied cu noi în vizită la Jim. Cred că s-ar bucura să-l vadă.

Era o idee grozavă. Începusem să-mi imaginez cum aş putea să-l strecor pe Buster în incinta spitalului în ziua vizitei. Totuşi, voi avea nevoie de ajutor. Nu reuşisem să strecor nici măcar o mică Biblie.

— Hei, ce zici de berea aia pe care mi-ai promis-o? întrebă Joe.

— Oh, scuze!

L-am condus spre curtea noastră din spate, care se micşora de la an la an din cauza tuturor maşinilor vechi pe care Tata le adunase acolo pentru piese de schimb.

— Haide cu mine, locuim la etaj.

Joe se opri la vederea treptelor abrupte de lemn, care duceau la apartamentul nostru. Cum de uitasem atât de repede de piciorul lui? Eram pe punctul de a-mi cere scuze, când mi-a spus:

— Ce zici dacă aştept aici, şi tu o aduci jos? Dacă nu este prea mare deranjul.

— Niciun deranj. Ia loc!

I-am arătat scaunul de lemn şubred pe care îl dusesem afară pentru a scăpa de fumul ţigărilor Donnei. M-am grăbit să urc treptele şi m-am dus direct la frigider, să iau berea. Eram pe punctul de a coborî din nou în fugă, când mi-am amintit de fotografia Giselei şi am luat-o din dormitor.

— Ah! Despre asta vorbeam! spuse Joe, când i-am întins berea. Am observat un tremur în mâna lui, când se întinse spre ea, la fel ca tremurul lui Jimmy. L-am privit cum toarnă berea pe gât, întrebându-mă dacă întotdeauna bea bere atât de devreme, într-o după-amiază de zi lucrătoare.

— Joe, cât timp a trecut de când Jimmy glumea pe seama lui Buster? Cât de aproape de sfârşitul războiului?

În povestea lui Joe, Jimmy semănase atât de mult cu omul pe care îl cunoscusem cândva, încercând să-i înveselească şi să-i încurajeze pe toţi. M-ar fi ajutat să ştiu cu cât timp în

urmă începuse să se schimbe.

— Păi, să vedem... Am fost rănit în Franţa, încercând să recuperăm unul dintre acele orăşele mici, *Sfântul* nu mai ştiu care, de la nemţi. Într-un minut eram în mişcare, şi în următorul: *bum*! întreaga lume a explodat. Când mi-am revenit, mă aflam la trei metri de locul în care fusesem înainte, şi în drum se căscase o groapă uriaşă. Eram acoperit cu atât de multă mizerie şi praf, încât a trebuit să-l scuip din gură şi să-mi şterg ochii. Toţi amicii mei dispăruseră. Am strigat după ei, dar nici măcar eu nu mă auzeam strigând, pentru că nu mai aveam auz. Am încercat să mă ridic, şi primul lucru pe care l-am văzut a fost că piciorul îmi fusese smuls. Nu îţi poţi imagina cum este să vezi o parte din tine zăcând separat, fără a mai fi ataşată de restul corpului. Am avut gândul nebunesc că aş putea să mă întind şi să-mi lipesc piciorul la loc.

Mâna îi tremura mai tare acum, şi când ridică sticla la gură pentru a o goli, vărsă berea pe el. Nu am ştiut ce să spun. Habar nu aveam dacă îi era de folos să vorbească despre experienţele lui său, dimpotrivă, asta înrăutăţea lucrurile. Nu mi-a dat timp să mă hotărăsc.

— Apoi m-a năpădit durerea, spuse el. Dar Jim, omul nostru, a apărut chiar atunci şi a legat un garou în jurul a ceea ce mai rămăsese din piciorul meu şi mi-a făcut o injecţie cu morfină. Niciodată în viaţa mea nu am fost atât de fericit să văd pe cineva. Gloanţele şi bombele încă zburau peste tot, şi iată-l pe Jim, care se târa printre toate molozurile şi cărămizile, salvând oameni... Hei, mai ai una din astea? întrebă el, ridicând sticla goală de bere.

— Sigur. Mă duc să aduc.

Nu mă grăbeam să urc scările, cutremurată de povestea lui. Simţeam că amândoi aveam nevoie de timp pentru a ne reveni. I-am adus a doua bere şi l-am privit cum a luat câteva înghiţituri.

— Pot să-ţi arăt ceva? l-am întrebat eu, după ce Joe se opri şi plescăi. I-am întins poza cu Gisela: ştii cine este această

femeie? Numele Gisela este scris pe spate.

— Hei, arată foarte bine!

— Am găsit poza în rucsacul lui Jimmy… Speram că ştii cine este. Se pare că poartă o bonetă de asistentă medicală, aşa că mă întrebam dacă nu cumva este una dintre asistentele din armată.

— Îmi pare rău! Nu mi-o amintesc, îmi înapoie fotografia.

— Mulţumesc oricum.

Trebuia să termin de hrănit caii, dar nu voiam să-l las pe Joe singur acum, că se simţea încă atât de tulburat.

— Încotro te vei îndrepta acum, Joe? înapoi acasă?

— Nu, spuse el repede. Nu, nu pentru o vreme. Am nevoie să ies la drum deschis şi să-mi limpezesc mintea.

Îşi sorbea berea şi îl scărpina pe Buster, care stătea la picioarele lui ca un servitor care-l adoră. Am lăsat tăcerea să se prelungească, până când a rupt-o el.

— Acasă aveam o prietenă, cu care voiam să mă căsătoresc. Barbara mi-a scris pe tot parcursul războiului. A luat chiar trenul până la spitalul de veterani din DC, când am fost acolo, şi mi-a spus că nu o deranjează deloc că nu mai am un picior, că pur şi simplu se bucură că sunt în viaţă. Dar când am ajuns în cele din urmă acasă, totul a fost diferit. S-a plâns că petrec prea mult timp la bar şi m-a tot bătut la cap să-mi caut un loc de muncă. Am început să ne certăm tot timpul. Barb spunea că m-am schimbat. Poate că e adevărat, nu ştiu. Probabil că da. Dar până la urmă i-am spus că totul s-a încheiat, mi-am cheltuit banii din armată cumpărându-mi o motocicletă şi am plecat de acolo. Am o listă întreagă de prieteni din armată pe care am de gând să-i vizitez.

La cuvintele lui Joe, îmi veni o idee. El îmi oferise o imagine a războiului şi a rolului lui Jimmy în el, deci poate că ceilalţi prieteni ai lui Jimmy ar fi putut şi ei să-mi mai furnizeze câteva piese din acest puzzle. Poate că unul dintre ei ştia cine este Gisela şi ar putea să-mi spună de ce Jimmy îi păstra poza.

— Cât timp plănuieşti să rămâi aici în oraş? l-am întrebat. Mi-ar plăcea să mai stau de vorbă cu tine, dar mai întâi trebuie să termin de hrănit animalele de la clinică.

— Hei, nu mă grăbesc. Există vreun parc pe aici pe undeva, în care să pot dormi la noapte?

— Nu trebuie să dormi într-un parc. De ce să nu iei cina cu mine, cu Tata şi cu Buster, bineînţeles. Câinele îi zâmbi, ca şi cum ar fi înţeles şi ar fi aprobat invitaţia. Avem o canapea în biroul tatălui meu, pe care eşti binevenit să dormi. Avem acolo şi o baie.

Tata le folosea pe amândouă ori de câte ori Donna se supăra pe el sau când era prea beat pentru a urca treptele apartamentului.

— Ei bine, aşa am să fac. Este foarte drăguţ din partea ta, Penny.

— Sunt Peggy. Acum mă întorc la muncă, dar eşti binevenit să te întreţii cu Buster, cât timp sunt plecată. Tata repară o maşină în garajul lui, în caz că vrei să vorbeşti cu cineva. Mă întorc în aproximativ o oră.

— Poţi să-mi mai aduci o bere înainte să pleci?

— Sigur.

Am rămas surprinsă să văd cât de repede se împrieteniseră Tata cu Joe în timpul cinei. L-a ascultat pe Joe cum îi istoriseşte mai multe poveşti din război, şi nu părea a fi supărat că îi băuse toată berea. În aceeaşi seară, după cină, cei doi au pornit spre Crow Bar, ca nişte vechi prieteni. Nu ştiu la ce oră s-au întors în cele din urmă acasă, dar am fost trezită din pat la cinci dimineaţa de un ţipăt înfiorător, care venea din biroul lui Tata, de sub dormitorul meu.

Am avut nevoie de câteva clipe să-mi amintesc că îi spusesem lui Joe Fiore, străinul de pe motocicletă, că poate dormi acolo. Oare nu îmi spusese el că obişnuia să aibă coşmaruri? Am sărit din pat şi mi-am luat halatul. Buster, care lătra suficient de tare cât să trezească pe toată lumea, se repezi la uşă înaintea mea. Am trecut pe lângă Tata,

care stătea clătinându-se în uşa dormitorului, părând ameţit şi cu ochii roşii.

— Ce-i cu toată gălăgia asta?

— Cred că Joe a avut un coşmar.

— Ei bine, să-i închidă cineva gura! strigă Donna din dormitor. La fel şi câinelui ăluia blestemat! încerc să dorm.

Am zburat în jos pe scări şi am intrat în birou. Era întuneric, dar cunoşteam bine drumul prin încăperea plină de vechituri. Joe zăcea pe pat ghemuit, cu ochii strâns închişi, gemând şi plângând. Se zbătea în aşternuturile răsucite sub el, în vreme ce sudoarea i se scurgea pe faţă şi îi uda părul. Purta doar maiou şi boxeri şi am zărit ciotul roşu al piciorului său, care se termina la genunchi. Ar fi trebuit să-l las pe Tata să coboare.

Pe când îl strigam şi îi scuturam umărul lui Joe, Buster începu să chelălăie.

— Joe! Trezeşte-te, Joe! Ai un coşmar. Trezeşte-te!

Scoase un gâfâit speriat şi deschise ochii. Apoi Buster îl linse pe faţă şi Joe păru să-şi revină.

— Hei… hei, uite! îmi pare rău, Trepied. Mulţumesc, băiete, începusem să văd că, deşi Joe zâmbea, râdea mult şi părea neafectat, încă suferea în sinea lui, la fel ca Jimmy. Durerea lui Joe era de înţeles din moment ce suferise trauma pierderii piciorului. Jimmy nu avea răni vizibile, dar poate că toate erau în interior, unde noi nu le puteam vedea. Se opri din a-l scărpina pe Buster pe cap, timp în care respiraţia lui reveni la normal, apoi se uită la mine.

— Îmi pare rău că te-am trezit! Acum te poţi întoarce în pat. Nu voi mai dormi în noaptea asta.

Vorbea un pic bâlbâit, ca şi cum încă simţea efectele alcoolului pe care îl băuse.

Am tras scaunul de lemn de la birou şi m-am aşezat pe el. În sfârşit ritmul inimii mele încetini.

— Voi sta cu tine o vreme.

— Cum doreşti, spuse el, cu o ridicare din umeri.

Se aşează cu spatele la perete, cu pătura înfăşurată în jurul

lui. Lovi de câteva ori patul cu palma, invitându-l pe Buster să sară lângă el. Dar înainte de a sări pe canapea, Buster se uită la mine. Ştia că nu avea voie să urce, dar am decis să fac o excepţie în seara aceasta. În timp ce mângâia câinele, mâinile lui Joe se opriră încet din tremuratul lor violent.

— Te-ar ajuta dacă ai vorbi despre coşmarul tău? l-am întrebat.

— Nu, că niciodată nu-mi amintesc despre ce este vorba în coşmaruri. Doar senzaţia pe care mi-o lasă.

— Care este? am insistat eu. Ridică din nou din umeri.

— Nu ştiu. Acelaşi sentiment pe care l-am avut după ce am fost lovit, şi mi-am dat seama că nu mai am picior, şi am crezut că voi muri. Am fost speriat şi supărat pe întregul univers. Iar durerea nu seamănă cu nimic din ceea ce simţisem vreodată... Făcu o pauză, înghiţind în sec: văzusem ce-a mai rămas din prietenul meu Hank... Capul lui nu mai era acolo şi... Joe trebuie să mă fi văzut tremurând, căci se opri: îmi pare rău... îmi pare rău!

— Nu trebuie să-ţi ceri scuze. Te-am rugat să-mi povesteşti despre coşmarul tău. Dar hai să vorbim despre altceva! Spune-mi despre motocicleta ta. De cât timp o ai?

În timp ce vorbea despre noul său mijloc de transport şi despre senzaţia pe care i-o dădea viteza pe şoseaua deschisă, depăşind maşini şi camioane, de parcă acestea ar fi stat pe loc, Joe se mai relaxa. Îmi mărturisise că ignoră toate limitele de viteză, apoi râse de expresia mea şocată.

— Hei, am mai păcălit o dată moartea, îţi aminteşti? Se spune că pisicile au nouă vieţi, deci poate că şi eu am.

Fusese impresionat de faptul că am înţeles termeni precum „linia roşie” a turometrului.

— Îl ajut pe tata la garajul lui de ani de zile, i-am explicat eu. Tata a fost pierdut o vreme, după ce a murit Mama, iar banca aproape că a pus sechestru pe locul acesta. A depins de mine să ţin totul laolaltă, până când şi-a regăsit drumul. Atunci am început să mă ocup de facturi, de contabilitate şi de toate astea. Tata este un mecanic grozav când este

treaz.

— Câţi ani aveai când ea a murit?

— Unsprezece ani. Dar îl ajut pe Tata să repare maşini de când am crescut destul de mare să pot umbla pe picioarele mele. Îi plăcea să mă înveţe diferite lucruri.

— Deci Donna nu este mama ta? Am clătinat din cap.

— Şi nu este nici soţia tatălui meu. Cel puţin nu din punct de vedere legal.

— A fost foarte amuzantă aseară la bar. Ar trebui să vii cu noi diseară.

— E duminică. Crow Bar este închis duminica.

Mi-am ridicat ochii spre fereastră, spre partea ei de sus, şi am văzut că soarele începea să răsară strecurându-şi razele prin jaluzelele murdare, desenând o umbră ca nişte gratii de închisoare pe podea.

— Joe, dacă vrei să vii cu mine la biserică peste câteva ore, eşti binevenit. Îi poţi întâlni pe părinţii lui Jimmy. Întotdeauna stau cu ei.

— Nu, nu am cu ce să mă îmbrac.

— Nu cred că are importanţă ce porţi. Cel puţin nu pentru Dumnezeu.

— Eu n-am ce căuta în biserică mai mult decât Trepied. Nu-i aşa, amice?

Nu am făcut presiuni asupra lui. Ştiam foarte bine ce înseamnă să simţi că nu aparţii unei comunităţi. Cam în aceeaşi perioadă în care încercam să-l fac pe Tata să îşi revină, doamna Barnett m-a invitat să merg cu ea la şcoala duminicală şi la biserică. Jimmy avea un record de prezenţă absolută la şcoala duminicală, iar mama lui mi-a arătat o serie de mici medalii emailate pe care le câştigase, asemănătoare cu ce ar fi purtat un soldat pe uniforma lui. Era mândră de Jimmy pentru toate acele insigne, iar eu îmi doream să câştig tot atâtea, ca ea să fie mândră şi de mine.

Şcoala duminicală era împărţită pe clase; băieţii erau separaţi de fete, şi în timpul lecţiilor stăteam în jurul mesei alături de învăţători. Le cunoşteam pe toate celelalte fete

din grupă, şi ele mă cunoşteau pe mine. Se purtaseră drăguţ atunci când învăţătoarea, doamna Dayton, mă prezentase clasei, dar ori de câte ori ea nu era atentă, se uitau la mine şi şopteau şi chicoteau pe ascuns. Auzisem cuvântul *păduchi*.

— Ce este atât de amuzant? întrebase nevinovată doamna Dayton într-o zi, după ce le-a surprins chicotind.

— Nimic, doamnă Dayton, spuse Joanie Edmonds, făcând ochi dulci.

Tatăl ei deţinea farmacia din oraş, aşa că erau bogaţi. Celelalte fete se îngrămădeau în jurul ei şi mă tachinau fără milă. Am decis că şirul de insigne de prezenţă absolută nu merită efortul de a veni în fiecare săptămână şi a fi luată în râs. Dar ori de câte ori aveam nevoie să evadez din viaţa mea pentru o vreme, mă întâlneam cu doamna Barnett în holul bisericii şi mă lăsa să stau cu ea şi cu domnul Barnett în timpul slujbei, chiar dacă nu aveam pălărie şi mănuşi albe, ca toţi ceilalţi. Mă prefăceam că familia Barnett este familia mea şi mă simţeam fericită timp de o oră sau două, mai ales când ea îşi punea braţul în jurul meu. Imediat ce se termina slujba, le spuneam:

— Trebuie să ajung acasă şi să pregătesc prânzul pentru tata. Doamna Barnett dădea din cap şi răspundea: E *în regulă*, *draga mea*, după care continua să vorbească cu prietenele ei, iar eu mă strecuram prin mulţime şi fugeam acasă. Presupun că era o minciună, pentru că duminica dimineaţa tata era încă în pat, după ce fusese plecat până târziu în noaptea precedentă, dar ştiam că eram diferită de toţi acei oameni de la biserică. Nu aparţineam acelui grup. Mă lăsau să vin în vizită doar pentru că Iisus spusese că aşa ar trebui să facă. Dacă Joe Fiore ar fi mers la biserică împreună cu mine, oamenii s-ar fi purtat politicos şi cu el. Dar nimeni nu l-ar fi invitat acasă la masa de duminică.

— Hei, eu am plecat, spuse Joe, când m-am întors de la biserică, la ora prânzului.

Avea casca pe cap şi stătea lângă motocicleta lui,

aşteptându-mă. Dezamăgirea mă făcu să mă opresc în loc, bâjbâind după cuvinte.

— Ce? Pleci? Chiar acum?

— Da, dar am vrut să-mi iau rămas-bun, ştii? Mulţumesc că m-ai primit şi că mi-ai dat mâncare şi toate celelalte.

— Dar unde te duci? Credeam că vrei să-l vizitezi pe Jimmy la spital.

— Nu-l putem vizita decât peste două săptămâni, nu-i aşa? între timp o să caut nişte tipi pe care eu cu Jim i-am cunoscut în armată.

— Vrei să-mi faci o favoare şi să-i întrebi dacă ştiu ce s-a întâmplat cu Jimmy? Când a început să se schimbe şi să devină deprimat?

— Sigur. Am înţeles. Şi o să-i întreb şi despre fata din poză… cum o cheamă?

— Gisela.

Am scos un stilou din geantă şi am mâzgălit repede numele *Giselei* pe buletinul bisericii, apoi am rupt foaia şi i-am întins-o. M-am întrebat dacă trebuia să-i fi scris şi numele meu. Oare şi-l va aminti măcar?

L-am urmărit plecând în trombă cu motocicleta şi m-am întrebat dacă îl voi mai vedea vreodată pe Joe Fiore…

Cisela

Mai, 1939

Prima noastră zi la bordul vasului de lux *St. Louis* s-a dovedit a fi una frumoasă şi însorită. Am dormit bine pentru prima dată după luni de zile, chiar dacă încă nu mă obişnuisem cu mişcarea valurilor şi cu zgomotul constant al motoarelor navei. După micul-dejun, care a fost servit de chelneri îmbrăcaţi în sacouri albe, am decis să explorez fiecare centimetru al navei. Potrivit informaţiilor primite, existau punţi pe care ne puteam plimba sau sta la soare, o sală de gimnastică, un cinematograf, mai multe săli de mese din care puteam alege, o sală de dans şi multe, multe altele – inclusiv o piscină, care urma să fie amenajată când ajungeam într-o zonă cu climă mai caldă. Ceea ce văzusem

până acum în sălile publice mă impresionase. Erau cu adevărat de „clasa întâi” şi aveau covoare scumpe, candelabre strălucitoare şi lucrări de tâmplărie lustruite. Abia îmi venea să cred că ni se permitea să ne bucurăm din nou de un asemenea lux. Cu o seară înainte, când am intrat pentru prima dată în cabina noastră şi am văzut cât de frumos este aranjată, m-a uimit faptul că oamenii se străduiesc atât de mult pentru nişte evrei. Încă mă temeam că această călătorie se va dovedi a fi o farsă plină de cruzime.

— Ruthie, haide să explorăm nava, i-am spus imediat ce ne-am întors de la micul-dejun. Vrei?

Ea clătină din cap şi se prăbuşi pe pat. Sora mea era o fetiţă de unsprezece ani, subţire şi zveltă, cu părul ca pana corbului, ca al lui Mutti, şi ochii trişti şi întunecaţi, că ai lui v-aţi. Trăise sub umbra crudă a lui Hitler de când se ţinea minte, iar asta o transformase într-un copil sperios şi temător.

— O să ne pierdem, răspunse ea.

Bănuiam că fusese speriată de toate lucrurile care îi aminteau de asupritorii noştri nazişti, cum ar fi steagurile cu svastică şi portretul lui Hitler din sala de mese, în care tocmai mâncaserăm. După ce şcoala noastră evreiască arsese, am stat închişi în apartamentul nostru timp de şase luni şi abia dacă ne aventuram să ieşim din casă. Dar chiar şi înainte de Noaptea de cristal, ni se refuzau treptat toate plăcerile de care ne bucuraserăm cândva – cum ar fi participarea la un concert, plimbările în parc sau vizitarea grădinii zoologice din Berlin – doar pentru că eram evrei. Luxosul *St. Louis* părea o lume străină pentru noi toţi.

— Bine, mă duc singură, am răspuns eu.

Când am deschis uşa pentru a pleca, am dat de v-aţi, ascuns din nou în umbră. I-am pronunţat numele, dar el şi-a dus un deget la buze, avertizându-mă să nu vorbesc. Ne-am strecurat împreună în cabină. Cu o seară înainte fusesem atât de bucuroasă să-l văd pe Tata, încât nu m-am

uitat prea bine la el, în cabina slab luminată. Dar astăzi, la lumina soarelui ce pătrundea prin hublou, se vedea clar cât de mult suferise în închisoare. Pielea lui era de un gri bolnăvicios. După ce l-am îmbrăţişat cu toţii, se aşeză tremurând.

— Eşti bolnav, Daniel? întrebă Mutti şi îşi puse palma pe fruntea lui.

— Am fost bolnav în lagăr, răspunse el. Dizenterie, cred. Dar n-am mai avut febră de o săptămână. Doar o tuse persistentă.

M-am bucurat de vizita lui o vreme, înainte de a deveni din nou neliniştită. Nici Ruthie, nici Mutti nu aveau de gând să-l scape pe Tata din ochi. Prea curând, dar eu încă mai voiam să explorez nava.

— Plec singură atunci, le-am spus tuturor. Mă voi întoarce la timp pentru masa de prânz.

Entuziasmul meu creştea pe măsură ce înaintam pe coridoarele înguste, trecându-mi mâinile de-a lungul balustradelor metalice, de care aş putea avea nevoie dacă marea va deveni agitată. Pasajele erau impecabile şi curate şi miroseau a vopsea proaspătă. Am urcat o serie de scări metalice abrupte, urmărind sunetul unor râsete şi voci îndepărtate, şi am ajuns pe puntea de sport, unde era în desfăşurare un joc de shuffleboard, iar copiii chicoteau şi se jucau leapşa. Cerul avea albastrul glorios al unui safir, iar eu am simţit pe buze gustul sării. M-am îndreptat spre balustrada vasului, ţinându-mi haina închisă împotriva vântului, în timp ce briza îmi ciufulea părul. Mă simţeam atât de vie şi de liberă, încât mă gândeam că nu mă voi mai întoarce niciodată în cabina mea.

— Cisela!

M-am întors la auzul numelui meu şi l-am văzut pe Sam Shapiro venind spre mine, ţinându-şi kippa pe cap, pentru a nu fi luată de vânt. Am fost uimită că îşi aminteşte numele meu.

— Bună ziua din nou, spuse el, cu o mică plecăciune. Cum

ţi s-a părut prima ta noapte pe *St. Louis*?

— Am dormit mai bine decât în ultimele câteva luni, i-am răspuns. Mi-am dat la o parte părul de pe ochi, dorindu-mi să fi avut o rochie mai frumoasă şi să mă fi ocupat mai mult de părul meu. Tu cum ai dormit?

— Chiar foarte bine. Şi, după acest mic-dejun minunat, am pornit să explorez nava. Ai vrea să vii cu mine? Sau aştepţi pe cineva?

— Sunt pe cont propriu. Şi am pornit cu acelaşi gând. Mi-ar plăcea să merg s-o explorez cu tine, Sam. De unde începem?

— M-am gândit să urc pe puntea cea mai înaltă şi apoi să-mi găsesc drumul spre cea mai de jos.

Sam avea un instinct natural de a-şi găsi drumul, şi în acea dimineaţă am rătăcit prin tot *St. Louis*, vorbind despre familiile noastre şi încercând să ne cunoaştem. Avea optsprezece ani, deci era cu doi ani mai mare decât mine, şi crescuse la Frankfurt.

— Tatăl meu a fugit din ţară acum un an şi ne aşteaptă în Cuba, îmi explică Sam. Bunica mea era foarte bolnavă în acel moment, şi mama nu o voia să o lase singură. De atunci am grijă de Mutti şi de cei doi fraţi mai mici. Orna" a murit luna trecută, iar acum suntem, în sfârşit, în drum spre tatăl meu.

— Ştiu ce vrei să spui că a trebuit să ai grijă de ai tăi. Tatăl meu a fost arestat în Noaptea de cristal, iar mama a cedat nervos. În toate aceste luni, a fost răspunderea mea să le menţin pe ea şi pe sora mea pe linia de plutire şi să putem ieşi cu toţii din Germania.

— Îmi pare rău să aud asta despre tatăl tău! Al meu abia a scăpat de arest.

Ne-am plimbat, am vorbit şi am explorat împrejurimile mai bine de o oră, iar eu deja îl plăceam şi aveam încredere în Sam Shapiro. I-am spus adevărul despre faptul că v-aţi fusese eliberat brusc din Buchenwald şi că se afla la bordul acestei nave.

— Deci poate că vom avea cu toţii parte de un final fericit în Cuba, spuse Sam.

Am ajuns la pupă şi am privit în jos apa, care făcea spume la mare distanţă sub noi.

— Nu-mi pot imagina încă un final fericit, i-am răspuns. Nu, până când nu ne vine rândul şi putem emigra în Statele Unite.

— La fel în cazul familiei mele. Însă e minunat că acum nu trebuie să-mi fac griji o vreme, să scap de fraţii mei pentru o oră şi să petrec timp cu o fată drăguţă.

M-am simţit flatată, dar brusc intimidată. Experienţa mea cu băieţii fusese foarte limitată şi nu ştiam cum să răspund la complimentul lui. M-am hotărât să schimb subiectul, punându-i o avalanşă de întrebări: *Cum crezi că va fi Havana*? *Ce vei face acolo*? *îţi va fi dor de Germania*? Ne-am plimbat şi am vorbit până la ora prânzului şi încă nu terminasem de explorat nava, dar Sam trebuia să se întoarcă la familia lui. Deoarece tatăl meu nu avea voie să mănânce cu noi la clasa întâi, eu şi Sam am conspirat să ne

— Orna – bunică (germ.) (n.ed.).

aşezăm la aceeaşi masă pentru cina din acea seară, astfel încât mamele şi fraţii noştri să se poată întâlni.

A lua masa în salonul de la clasa întâi era ca şi cum am fi mâncat într-un restaurant magnific, cu pahare de cristal şi tacâmuri de argint, feţe de masă din pânză albă, şi chiar în prezenţa unei orchestre care cânta în timp ce mâneam. Tavanul acelui spaţiu uriaş se înălţa cu două etaje deasupra noastră, având o galerie în jurul celui de-al doilea etaj şi o scară dublă impunătoare, pe care m-am simţit ca un membru al familiei regale când am coborât în sala principală. Am putut chiar să ne alegem propriile meniuri din lista de bucate. Mutti şi mama lui Sam păreau să se bucure una de compania celeilalte, dar Ruthie şi fraţii lui Sam, care aveau doisprezece, respectiv zece ani, erau timizi unii cu ceilalţi.

M-am aşezat lângă Sam şi am vorbit fără încetare.

Fusesem îndrăgostită de câţiva băieţi în trecut şi chicoteam cu prietenele mele despre cum ar fi să mă ţin de mână cu un băiat chipeş sau chiar să-l sărut. Dar frica şi umilinţele pe care le îndurasem în ultimii ani spulberaseră orice vis pe care l-aş fi putut avea în legătură cu întâlnirea şi împrietenirea cu un băiat. Apropierea mea de Sam părea ca o scenă dintr-un basm.

— Ştiai că există un cinematograf la bord? mă întrebă Sam. În seara asta proiectează un film şi am promis că-mi voi duce fraţii acolo. Vrei să vii cu noi?

— Mi-ar face plăcere! Au trecut ani de zile de când nu am mai avut voie să mergem la cinematograf.

Ne-am înţeles să ne întâlnim în faţa cinematografului şi, deşi nu a fost chiar o întâlnire adevărată, deoarece Ruthie şi fraţii lui Sam au venit cu noi, am fost încântată şi emoţionată să mă aşez în sala întunecată alături de chipeşul Sam Shapiro. Filmul a fost prezentat ca fiind o poveste frumoasă de dragoste, dar când luminile s-au stins şi ecranul a prins viaţă, a început să ruleze un filmuleţ cu ştiri despre Adolf Hitler.

Ziua judecăţii pentru evrei este aproape, urla Führerul. O undă de şoc se propagă prin sala teatrului, ca un curent electric. Frica pe care o simţisem în ultimii cinci ani îmi reveni în forţă. Mi-am întors privirea de la soldaţii de pe ecran care mergeau la pas, simţind că mi se face rău de la stomac. Ruthie începu să plângă, în jurul meu, oamenii s-au ridicat pentru a pleca.

— Să mergem! spuse Sam. Nu trebuie să ascultăm asta. Mi-am dat seama că era palid. Eram bucuroasă să plec de acolo, la fel şi sora mea.

— Nu este cu nimic diferit de ceea ce aveam acasă, spuse Sam. Naziştilor le place să se joace cu noi, să ne dea speranţă, şi apoi să ne-o smulgă din nou.

În timp ce alţi oameni părăsiseră sala de cinema împreună cu noi, l-am auzit pe un domn cu aspect distins spunând:

— Voi vorbi imediat cu căpitanul despre această insultă.

— Hai să-i ducem pe Ruthie şi pe fraţii tăi pe punte, i-am sugerat eu, şi să ne uităm la stele.

De pe puntea de promenadă aveam privelişte a miliarde de stele care scânteiau pe bolta cerească, şi uriaşa brazdă a Căii Lactee, întinsă deasupra apei negre ca cerneala. Am rămas acolo până când copiii s-au plâns de frig.

— Vrei să termini mâine de explorat nava cu mine? întrebă Sam. De data aceasta, s-ar putea să trebuiască să-mi iau şi fraţii cu mine.

— Nu mă deranjează. O voi întreba pe Ruthie dacă vrea să vină şi ea.

Luni dimineaţă, imediat după micul-dejun, nava acostă în portul francez Cherbourg pentru a mai lua şi alţi pasageri. Cerul era din nou însorit şi senin, iar eu cu Sam şi cu fraţii noştri stăteam la balustradă, de unde aveam o vedere clară asupra străzilor de pe malul mării.

— Uite! spuse el, arătând cu degetul spre mal. Nicăieri nu vezi steaguri naziste sau svastici.

În ziua în care noi am plecat, străzile din Hamburg fuseseră marcate cu simbolurile urâte, căci oraşul se pregătea să sărbătorească cea de-a 750-a aniversare.

— Vezi, Gisela? Oamenii chiar sunt liberi. Şi acum vom fi şi noi.

St. Louis nu zăbovi în port prea multă vreme şi în curând pornirăm din nou în largul oceanului. Eu cu Sam petrecurăm cea mai mare parte a zilei de luni împreună, încercând să profităm de toate facilităţile oferite pasagerilor de la clasa întâi, cum eram noi, inclusiv cursurile de limbi străine. În timp ce majoritatea oamenilor optaseră pentru lecţii de spaniolă, pregătindu-se pentru viaţa în Cuba, noi doi eram nerăbdători să ne îmbunătăţim cunoştinţele de engleză, anticipând un viitor mai îndepărtat. La sfârşitul zilei, înainte de a ne despărţi, ne făcurăm planuri să ne întâlnim din nou în ziua următoare.

Marţi dimineaţa, valurile se ridicau atât de mult şi marea se agita atât de violent, încât majoritatea oamenilor rămase

înăuntru. La micul-dejun, ospătarii trebuiră să ridice micile scânduri laterale de la toate mesele, pentru a împiedica alunecarea farfuriilor. După ce am terminat de mâncat, m-am grăbit spre locul de întâlnire, pentru a fi alături de Sam.

— Traversăm Golful Biscaya, îmi explică el. Aici marea poate deveni destul de agitată.

Îmi oferi braţul său şi ne ţineam strâns unul de altul, pentru a nu aluneca din cauza vântului şi a valurilor agitate. Am râs în timp ce ne clătinam şi ne împingeam unul în celălalt, ca doi beţivi. Fiorul plăcut al apropierii lui, al trupurilor noastre care se atingeau, anulă orice teamă pe care aş fi putut-o simţi faţă de oceanul învolburat.

— Suntem la vest de Franţa şi la nord de coasta spaniolă, strigă Sam peste vuietul vântului. Golful Biscaya este renumit pentru vreme aspră şi pentru navigare periculoasă.

— Şi naufragii?

— Uneori.

Îşi petrecu braţul în jurul taliei mele şi mă trase mai aproape. Stăteam la pupă şi priveam în jos, în urma navei. După câteva minute, am putut vedea şi simţi cum nava îşi schimbă cursul. Am simţit cum mi se întoarce stomacul.

— Nu ne întoarcem din drum, nu-i aşa, Sam?

Oricât de înfricoşător ar fi fost să navighezi pe o mare atât de agitată, gândul de a ne întoarce la Hamburg era şi mai înspăimântător.

— Suntem departe de Hamburg acum. Nu ne vom întoarce. Tremuri. Vrei să mergem înăuntru?

— Doar dacă asta vrei şi tu.

Mă simţeam în siguranţă lângă Sam, călătorind prin furtună alături de el. Era ca şi cum am fi fost doar doi oameni pe lume şi nu ne gândeam decât unul la celălalt.

Câteva minute mai târziu, am observat că nava îşi schimbă din nou cursul. Când se întâmplă a treia oară, Sam spuse:

— Cred că ştiu ce face căpitanul. Virează… face zigzaguri în mod deliberat, ca să nu înfruntăm frontal valurile.

— Cum de ştii atât de multe despre nave?

— Bunicul meu a avut un iaht pe Bodensee şi m-a învăţat cum să îl conduc şi să navighez. Acum îmi pare din altă viaţă. Ai fi un bun marinar, Gisela. Se pare că nu ai deloc rău de mare.

I-am zâmbit.

— Ei bine, nu încă.

Până când am ajuns într-o zonă mai calmă şi norii au început să se subţieze, eu cu Sam reuşiserăm să tragem cu ochiul în fiecare colţ al navei şi în fiecare colţ al vieţii fiecăruia dintre noi. În cele din urmă, am virat spre subiectul credinţei noastre. Stăteam foarte aproape unul de celălalt, pe şezlonguri pliante, acoperite cu pături groase, când ochii verzi-albaştri ai lui Sam deveniră serioşi:

— Vreau să-ţi pun o întrebare, Gisela. Eşti evreică pentru că te-ai născut din părinţi evrei sau prin adevărata credinţă?

Mă încruntai, nu eram sigură că înţeleg.

— Cu alte cuvinte, continuă el, toate legile date în Tora, poveştile despre Avraam şi Moise, exodul din Egipt… crezi că toate astea sunt adevărate sau sunt simple tradiţii care ţin de trecut?

Îmi luasem un moment pentru a reflecta la întrebarea lui, ignorând conversaţiile zgomotoase din jurul meu, purtate de alţi pasageri ce veneau de jos, îndreptându-se spre punte. Mă concentram doar asupra lui Sam. Învăţam fiecare centimetru al chipului său frumos, de la maxilarul pătrat cu barba aurie, până la părul des şi gălbui ca nisipul şi sprâncenele întunecate. Cel mai mult îmi plăceau ochii şi zâmbetul din ei, dar şi intensitatea pe care o vedeam uneori acolo. Niciodată nu voi mai putea să mă uit la mare fără să mă gândesc la ochii lui Sam şi la modul în care se schimbau de la verde la albastru, şi mai apoi la gri, ca apele oceanului.

— Sunt evreică prin credinţă, i-am spus. De când îmi amintesc, familia noastră a ţinut Sabatul şi toate sărbătorile

şi festivalurile anuale, şi cred în adevărurile pe care le învăţăm din ele. Cred în Dumnezeu şi în faptul că El a despărţit apele pentru a ne salva, acelaşi Dumnezeu despre care regele David cânta în Psalmi.

— Îmi plac Psalmii, spuse Sam, cu blândeţe. Acoperă întreaga gamă de emoţii umane, de la frică şi durere, la bucurie şi iubire, într-un mod atât de onest şi direct.

— Când vieţile noastre au început să se schimbe în Germania, i-am spus eu, tatăl meu a insistat că Dumnezeu are un motiv pentru tot ceea ce se întâmplă şi că putem avea încredere în El. Am sărbătorit Pastele chiar şi atunci când v-aţi era în Buchenwald şi am trăit un adevărat miracol când a fost eliberat. V-aţi crede că Dumnezeu a îngăduit să fie arestat şi să sufere în lagăr, pentru ca el să poată spune lumii ce ne fac naziştii. El crede că atunci când americanii iubitori de libertate vor auzi despre asta, vor veni să ne salveze.

Mi-am dat seama, după expresia afectată a feţei lui Sam şi după felul în care cântărea fiecare cuvânt al meu, că el credea la fel ca mine, dar totuşi am întrebat:

— Dar tu ce părere ai? Te bucuri că eşti evreu, în ciuda lui Herr Hitler?

— Mă bucur. Şi sunt de acord cu tatăl tău în privinţa scopurilor lui Dumnezeu. Faptul că nu mai suntem bineveniţi în Germania… la fel cum evreii nu au fost bineveniţi în repetate rânduri în multe alte locuri… accentuează nevoia poporului nostru de a-şi găsi o patrie proprie.

— Unde ar fi asta? Nu ne-am fi găsit o patrie până acum, dacă ar fi existat o naţiune care să ne dorească?

— Adevărata noastră patrie este Erctz Israel. Dumnezeu ne-a promis-o în Tora, iar aceasta este adevărata noastră casă. Cred că într-o zi poporul nostru va trăi din nou acolo.

— Serios? Când încheiem ceremonialul de Paşte cu cuvintele: *Anul viitor la Ierusalim*, pare doar o dorinţă de pus când cade o stea, nu ceva ce s-ar putea întâmpla cu

adevărat.

— Dumnezeu i-a spus profetului Isaia că ne va duce încă o dată înapoi, în patria noastră. Prima întoarcere a fost în zilele lui Ezra şi Neemia. Poate că a doua va fi în curând.

— V-aţi spune că britanicii controlează Palestina şi sunt împotriva unei patrii evreieşti.

— Ştiu. Dar imaginează-ţi o ţară în care toţi sunt evrei şi putem să ne facem propriile reguli şi legi. Un loc în care oamenii care ne urăsc nu au voie să locuiască... nici să ne viziteze.

— Nu-mi pot imagina, spusei cu un oftat. Soarele încălzea tot mai tare şi am dat la o parte pătura de lână: dar nici nu-mi pot imagina cum va fi să trăiesc în Cuba. Sau în Statele Unite, de altfel.

— Dacă tot o luăm de la capăt, spuse Sam, dacă mii de evrei fug de persecuţia din Germania şi din alte locuri, de ce să nu ne dea o casă adevărată? Pasiunea lui pentru acest subiect era evidentă, iar entuziasmul său era contagios: ai vrea să mergi în Palestina, Gisela? Ar merge familia ta?

— Nu m-am gândit niciodată la asta. Erau sionişti în congregaţia noastră, care vorbeau despre întoarcerea acolo. Dar am auzit că acolo este foarte primitiv, în comparaţie cu ce avem în Europa. Iar familia mea este obişnuită să fie înconjurată de lucruri frumoase. Ultimele luni au fost foarte grele pentru Murti, locuind în apartamentul nostru aproape gol.

— La fel este şi mama mea. Dar ai fi dispusă să mergi, când vom fi suficient de mari pentru a lua propriile noastre decizii?

— Nu ştiu. Va trebui să mă mai gândesc la asta. În ultima vreme, toate gândurile mele au fost să am grijă de Mutti şi Ruthie şi să plecăm din Germania.

Sam se ridică brusc pe şezlong şi se aplecă spre mine:

— Dacă unu] dintre scopurile lui Dumnezeu în toate lucrurile prin care am trecut a fost ca tu şi cu mine să ne

întâlnim? Dacă viitorul nostru se va împleti de acum înainte?

Inima mea o luă la goană. Ştiam cât de mult mă ataşasem de Samuel Shapiro, şi mă uimea gândul că şi el ar putea simţi acelaşi lucru pentru mine.

— Ar fi… minunat, am bâiguit eu.

Speram că zâmbetul meu îi va spune cât de minunat mă simţeam.

Vremea se înseninã şi un pic mai târziu ascultam împreună cu Sam mica orchestră, care cânta pe puntea superioară. În acea seară am mers din nou la cinema. Căpitanul îşi ceru scuze pentru buletinul de ştiri insensibil şi promisese că nu se va mai întâmpla aşa ceva în această călătorie. După ce eu cu Sam ne-am instalat pe locurile noastre şi luminile s-au stins încet, el îmi luă mâna în a lui. Ştiam că locul ei este acolo, unde este cald, confortabil şi sigur. Ne-am zâmbit unul altuia, în întuneric.

Până vineri, ajunseserăm de nedespărţit. *St. Louis* se afla aproape la jumătatea drumului spre Cuba şi, la un moment dat, am fost chemaţi pe punte, pentru a zări Insulele Azore, ivite în depărtare. Puteam vedea elicele unor mori de vânt prin ceaţa care plutea. A fost o schimbare binevenită faţă de ce vedeam în fiecare zi: numai apă nesfârşită în jurul nostru. Într-un fel, m-ar fi întristat încheierea călătoriei noastre. Să petrec timpul cu Sam fusese un dar preţios pentru amândoi. Eram suspendaţi în timp, între trecutul şi viitorul nostru, liberi de responsabilităţile familiale, liberi de ameninţarea violenţei şi a persecuţiei. Membrii echipajului ne-au tratat cu demnitate şi respect, ceva ce lipsise din vieţile noastre de foarte mult timp. Vineri, pe când se apropia vremea apusului, ne-am pregătit să sărbătorim Sabatul. Aproape toţi cei 937 de pasageri erau evrei, iar echipajul pregătise trei „sinagogi” separate, unde ne puteam ruga. Congregaţia ortodoxă se adună în sala de mese a clasei întâi, evreii reformaţi foloseau ringul de dans, iar evreii conservatori se întâlneau în sala de gimnastică.

Faptul că ni se oferea atâta consideraţie, cu atâta efort părea un mic miracol. Căpitanul a ordonat şi ca portretul lui Hitler din salon să fie acoperit în timpul slujbelor.

Pe măsură ce zilele treceau şi începea a doua săptămână a călătoriei noastre, eu cu Sam observarăm că starea de spirit a pasagerilor de la bordul vasului *St. Louis* începea să se schimbe, trecând de la o îngrijorare precaută la o speranţă prudentă. Iar sentimentele noastre unul pentru celălalt continuau să se adâncească şi să înflorească. Amintirile despre toate conversaţiile pe care le aveam şi despre lucrurile amuzante pe care le făcuserăm împreună la bordul vasului înlocuiră treptat amintirile tragice din ultimii ani.

Apoi, marţi, Sam mă conduse la locul nostru secret din spatele şirului de bărci de salvare, unde ne ascundeam de fraţii lui, când voiam să fim singuri. Dar lumina îi dispăruse din ochi şi părea nelinişti t.

— Am nişte veşti foarte triste de împărtăşit cu tine, Gisela. M-au necăjit foarte mult. Am aflat astăzi că a murit Moritz Weiler, bunul şi bătrânul profesor care locuia în cabina de lângă noi.

— Oh, nu! Ce s-a întâmplat?

— Era bolnav de ceva timp, dar doamna Weiler a spus că a murit de inimă rea.

— Oh, Sam! Era atât de aproape de libertate în Cuba.

— Ştiu. Dar şi mai rău este că nu vom ajunge în Cuba decât peste patru zile, aşa că profesorul Weiler va trebui să fie îngropat în mare.

— Biata lui soţie. Putem face ceva?

— Rabinul este cu ea chiar acum. Vor ţine slujba de înmormântare în seara aceasta, după ora 22: 00, pentru ca restul pasagerilor să nu fie tulburaţi. Dar eu şi mama vom merge acolo.

— Aş vrea să merg cu tine.

În seara aceleiaşi zile, Sam bătu încet la uşa cabinei mele, şi ne-am ţinut de mână mergând spre puntea A, pe lângă

piscină, alături de alţi câţiva pasageri. l-am recunoscut pe căpitanul Schroeder şi pe primul ofiţer al navei, Herr Ostermeyer, care stăteau acolo cu pălăriile scoase, în semn de respect.

— Nava s-a oprit, şopti Sam. Simţi asta?

Simţisem, şi mă lăsă ciudat de dezechilibrată. După câteva momente, bărbaţii care purtau targa se apropiară, urmaţi de rabin şi de doamna Weiler. O uşă din balustrada navei fusese deschisă, iar trupul domnului Weiler, care era înfăşurat într-un giulgiu special de pânză, a fost aşezat pe o scândură, în deschiderea balustradei. Rabinul ţinu un scurt discurs în ebraică. Apoi, într-un moment pe care nu îl voi uita niciodată, unul dintre membrii echipajului înclină scândura de lemn, şi trupul alunecă în mare. Un moment mai târziu, auzirăm un plescăit îndepărtat.

— Aminteşte-ţi, Doamne, că suntem ţărână! murmură Sam, împreună cu cei îndoliaţi.

Nu ştiam de ce moartea şi înmormântarea unui domn pe care nu-l cunoscusem niciodată mă mişcase atât de profund. Sam îmi văzu lacrimile şi, fără vreun cuvânt, mă luă de mână şi mă conduse la locul nostru liniştit, de sub bărcile de salvare. Ne-am aşezat pe puntea rece şi dură, cu spatele lipit de perete, cu braţele înfăşurate unul în jurul celuilalt, pentru a ne consola.

— Îmi pare atât de rău pentru soţia lui! am spus. Nu are pe nimeni din familie aici, care să jelească alături de ea. Şi nici măcar nu are un loc sau un mormânt pe care să-l poată vizita şi unde să-şi plângă soţul. Pur şi simplu nu este corect ca ea să nu aibă nimic… ca noi să nu avem nimic! Niciunul dintre noi nu are un loc unde să stea sau o casă pe care să o ştim a noastră. Suntem despărţiţi de familiile şi prietenii noştri. Pur şi simplu nu este corect! De ce ni se întâmplă asta, Sam?

— Numai Dumnezeu ştie, şopti el.

Sam mă privi în ochi pentru câteva clipe lungi, apoi se aplecă şi mă sărută pentru prima dată. Începuse ca o

întâlnire blândă a buzelor noastre – o dată, de două ori, de trei ori. Apoi ne-am abandonat sentimentelor noastre cu toată pasiunea pe care doi tineri îndrăgostiţi o puteau simţi. Ştiam cu certitudine şi nu mă voi îndoi niciodată că eram îndrăgostită de Sam Shapiro. Şi că el mă iubea.

Unii ar putea spune că eram mult prea tineri pentru o dragoste atât de profundă, că era doar o pasiune adolescentină. Dar după toate cele prin care trecuserăm amândoi, şi responsabilităţile pe care fuseserăm nevoiţi să ni le asumăm pentru mamele şi fraţii noştri, amândoi ne maturizaserăm mult peste anii noştri. Eram adulţi, nu copii. În timp ce alţi tineri de vârsta noastră ar fi putut experimenta pierderea unui bunic sau a unui animal de companie drag, eu şi Sam contabilizam mai multe pierderi decât putea număra oricare dintre noi, inclusiv copilăria, casa şi libertatea. Văzuserăm oameni bătuţi şi morţi pe stradă, ucişi doar pentru că erau evrei, ca noi. Ştiam cât de scurtă şi de fragilă este viaţa şi eram hotărâţi să savurăm toate micile binecuvântări pe care Dumnezeu ni le trimitea în fiecare zi, cum ar fi lumina soarelui sclipind pe marea întinsă şi luna jucându-se de-a v-aţi ascunselea cu norii noaptea, în timp ce stăteam unul în braţele celuilalt, sub bărcile de salvare. Ne îndreptam spre o nouă viaţă, un nou început în Cuba, iar eu voiam ca noua mea viaţă să îl includă pe Samuel Shapiro.

Am rămas în umbră, ţinându-ne strâns în braţe şi sărutându-ne până când zarva îndepărtată pe care o auzeam pe o punte de sub a noastră se linişti. Am auzit trei sunete scurte ale sirenei navei şi am simţit cum nava începe să înainteze din nou. Am aflat în dimineaţa următoare că, după înmormântarea profesorului Weiler, un membru deznădăjduit al echipajului sărise peste bord, pentru a se sinucide. *St. Louis* s-a oprit şi a fost lăsată jos o barcă de salvare, dar căutările pentru găsirea membrului echipajului dispărut se încheiară fără succes. Îmi amintisem de conversaţia pe care o auzisem înainte ca nava să plece –

cum că plecarea într-o zi de Sabat şi în data de treisprezece erau de rău augur – şi mi-am scuturat capul, să alung acel gând.

Miercuri începu sărbătoarea evreiască Şavuot. Echipajul decora salonul pentru această sărbătoare cu flori, boluri de fructe şi doi palmieri, care fuseseră aduşi din sala de dans. Petrecerea tradiţională de la bordul navei, care marca sfârşitul călătoriei, căzu a doua zi de Şavuot, joi seara. Se pregătise un bal extravagant. Unii pasageri purtau ţinute de seară elegante. Alţii îşi confecţionară costume din cearşafurile de pat şi diverse articole de îmbrăcăminte. Eu cu Sam nu ne-am costumat, însă după ce se încheie cina elegantă şi mesele fuseseră date la o parte pentru a crea un ring de dans, am dansat până ne-au durut picioarele… şi apoi am mai dansat o vreme. Nu m-aş fi săturat niciodată să fiu ţinută în braţe de Sam şi să-mi odihnesc obrazul pe pieptul lui, pentru a-i auzi bătăile inimii. Am rămas treji până la ultimul cântec, la ora 3 dimineaţa. Apoi unul dintre marinari ne anunţă că lumina farului din Bahamas se putea vedea deja, în depărtare, înainte de a ne spune noapte bună, am ieşit pe punte, pentru a-l privi.

— Este un simbol al viitorului nostru împreună, Gisela. Deocamdată străluceşte în depărtare, dar va deveni din ce în ce mai strălucitor în zilele care vor urma. Într-o bună zi, vom ajunge acolo. Vom fi împreună pentru totdeauna, îţi promit.

— Te iubesc, Sam.

— Şi eu te iubesc. Vom fi împreună, orice ar veni. Facem parte unul din viaţa celuilalt, acum şi pentru totdeauna.

— Unii vor încerca să ne spună că este doar o poveste de dragoste la bordul unei nave.

— Nu, este ceva real, Gisela. Nu simţi asta?

— Ba da.

Sam adusese cu el cartea de rugăciuni a familiei sale şi ne-am pus mâinile împreunate pe ea, jurându-ne iubire unul altuia, pecetluind-o mai apoi cu un sărut. Eram la mii de

kilometri distanţă de domnia terorii naziste. Eram liberi. Iar eu şi Samuel Shapiro eram îndrăgostiţi până peste cap.

Peggy

Iunie, 1946

Următoarele două săptămâni au trecut greu pentru noi, aşteptând ca tratamentul lui Jimmy cu insulina să se încheie, pentru a-l putea vizita din nou. Eu şi doamna Barnett ne rugam în fiecare dimineaţă ca tratamentul să dea rezultate. La clinica veterinară nu mai aveam aşa mult de lucru, odată cu terminarea testelor pentru tuberculoză şi cu finalizarea unui alt sezon de naşteri de primăvară. Iunie nu se încheiase încă, dar vremea de vară sosise devreme, cu zile lungi şi năduşitoare. În fiecare după-amiază stăteam câteva minute în dormitorul sufocant al lui Jimmy de la etaj, uitându-mă în jur la amintirile copilăriei lui şi recitindu-i încet scrisorile. Când am comparat primele sale epistole, scrise pe când era încă la baza de antrenament, cu scrisorile pe care le trimisese de pe câmpul de luptă din Europa, mi se păru că detectez o schimbare. La început, scria despre prietenii pe care şi-i făcuse şi despre modul în care armata îi unea pentru a forma o echipă. Până la sfârşitul antrenamentului, Jimmy şi colegii săi recruţi formaseră o frăţie, capabili să lucreze împreună pentru ţelul comun de a învinge inamicul.

Îmi făceam vânt cu carneţelul meu în dormitorul sufocant, în timp ce Jimmy prindea din nou viaţă, prin cuvintele din scrisorile lui. Mă simţeam ca şi cum aş fi fost cu el, în timp ce descria viaţa la bordul unui vas de trupe în drum spre Marea Britanie Era supraaglomerat, şi ei dormeau în paturi la un metru distanţă unul de celălalt, întrebându-se câtor submarine naziste le făceau umbră. Menţionase frecvent în special doi prieteni: Mitch O’Hara şi Frank Cishek. Mitch fusese coleg de cameră cu Jimmy în facultate, iar Frank Cishek era şi el medic.

Pe măsură ce timpul trecea şi detaşamentul lui era angajat în vâltoarea bătăliei, scrisorile deveneau mai scurte

şi mai sumbre. Aflasem mai multe despre invazia din Ziua Z citind ziarele, decât din scrisorile lui Jimmy. Abia când echipele de întărire îi eliberară pe el şi pe oamenii săi, pentru o scurtă pauză de odihnă, avu timp să scrie: *Doar ca să ştiţi că sunt bine... îmi pare rău că am fost prea ocupat ca să vă scriu. Mulţumesc pentru scrisori. Vă rog să continuaţi să mi le trimiteţi...* Credeam că am găsit scrisoarea pe care o trimisese după ce Joe Fiore şi alţi zeci de oameni din detaşamentul lor fuseseră răniţi în luptă. Jimmy rămăsese la spitalul de campanie unde fuseseră duşi soldaţii din unitatea lui, asigurându-se că starea lor se stabilizase şi că se fac aranjamentele necesare pentru a-i trimite la un spital militar din Anglia. Dar războiul nu se terminase încă pentru el. Am verificat data scrisorii şi am înţeles că a mai urmat aproape un an de lupte grele până la declararea victoriei în Europa.

Acel sentiment de apartenenţă şi camaraderie pe care Jimmy îl descria era ceva ce eu nu experimentasem cu adevărat, până nu m-am angajat la fabrica IBM, în timpul războiului. Slujba de la fabrică mi-a oferit un nou început în viaţă. Nimeni nu-mi cunoştea trecutul sau faptul că de mine râseseră copiii în copilărie poreclindu-mă „potaia” şi „fata cu păduchi”, care locuia deasupra garajului tatălui ei. Absolvisem liceul printre primii din clasă, iar consilierul meu şcolar mă încurajase să aplic pentru o bursă de asistentă medicală. În timpul războiului, cererea de asistente medicale era mare, şi el credea că mă voi califica fără probleme. Domnul Barnett se oferise să trimită o scrisoare de recomandare pentru mine, dar Tata s-a opus cu fermitate ideii, deoarece asta ar fi însemnat să plec de acasă şi să locuiesc în căminul de asistente medicale din New York City pe perioada pregătirii.

Încă îmi amintesc de noaptea în care am stat de vorbă cu Tata în garajul lui şi cum el s-a uitat la mine, din spatele motorului pe care îl repara, şi mi-a spus: „Locul tău nu este în marele oraş, Peggy Ann. Mai ales în timpul unui război,

cu mii de soldaţi alergând de colo-colo. Eşti prea naivă. Nu ai lipsit nicio noapte de acasă”.

Era adevărat. Nu participasem la petreceri în pijamale cu prietenele, nici la excursii în taberele de vară, nici nu fusesem în vizite de o săptămână la nişte bunici iubitori. Ca să fiu sinceră, am fost puţin speriată la gândul că voi pleca de acasă singură pentru prima dată, aşa că am rupt cererea de înscriere la şcoala de asistente medicale şi am acceptat, în schimb, slujba de peste râu, ca Rosie the Riveter. La uzina IBM mi s-a deschis lumea captivantă a prieteniei, la fel ca prieteniile despre care Jimmy scrisese, cu amicii săi din timpul antrenamentului de bază. Eram surprinsă şi încântată că celelalte fete voiau să se împrietenească cu mine. Când una dintre ele îmi spuse: „Doamne, ce drăguţă eşti!”, chiar mă uitasem peste umăr să văd cu cine vorbeşte. Când luam prânzul împreună, când munceam cot la cot toată ziua şi ne împărtăşeam necazurile, în timpul călătoriilor cu autobuzul spre casă, după o zi lungă – mă simţeam inclusă şi parte a grupului pentru prima dată în viaţa mea. Munca era plictisitoare, monotonă şi obositoare, dar în fiecare zi abia aşteptam să merg acolo, doar pentru a-mi revedea prietenele. M-au şi invitat să merg cu ele la dans în weekend, dar eram prea timidă pentru aşa ceva.

Cei doi ani în care am lucrat acolo au zburat repede... şi războiul s-a încheiat. M-am bucurat foarte mult, desigur. Dar, vai, cât de mult îmi lipseau prietenele mele! Ne-am promis să ţinem legătura şi am jurat să nu ne uităm niciodată una pe alta. Dar

— Roşie the Riveter este un simbol cultural american, reprezentând femeile din Statele Unite ale Americii care au lucrat în fabricile din ţară în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, producând nu doar bunurile la care ar fi lucrat bărbaţii plecaţi la război, ci şi armament şi muniţii (n.tr.).

toate celelalte fete aveau iubiţi sau soţi, care se întorceau acasă din război. Eu aveam slujba mea de la clinica veterinară, pe care o iubeam şi de care îmi era dor. Şi

trebuia să am grijă de Tata. Pe atunci Donna locuia cu noi, dar nu ştia să gătească, să aibă grijă ca Tata să nu bea prea mult sau cum să plătească facturile şi să comande piese auto pentru el, aşa cum ştiam eu.

Când mă gândesc la cât de singură mă simţisem în primele săptămâni după ce mi-am pierdut slujba, mă întreb dacă nu cumva depresia lui Jimmy era cauzată de dorul după prietenii lui şi de pierderea acelei misiuni comune. Dacă îl voi mai vedea vreodată pe Joe Fiore, îl voi întreba dacă vreunul dintre cei mai apropiaţi prieteni ai lui Jimmy, precum Mitch O'Hara şi Frank Cishek, fusese ucis. Jimmy ar putea suferi o durere insuportabilă, ca să nu mai vorbim de vinovăţia lui ca medic, dacă nu a putut să-i salveze pe prietenii cu care a trăit şi alături de care a servit în armată atât de mult timp.

Mi-am închis caietul şi am aşezat scrisorile înapoi în cutia de pantofi, considerând că este de-ajuns pentru ziua de azi. Temperatura era probabil aproape de 32 de grade, mult prea cald pentru a zăbovi în dormitorul închis. Am traversat strada spre biroul lui Tata, care nu era cu mult mai răcoros, şi am pornit micul ventilator, apucând repede toate hârtiile care au început să zboare în voie de pe masă. Tocmai reuşisem să adun totul şi să mă asigur că rămân la locul lor, când intră Tata. Donna era cu el.

— Ai un minut să stăm de vorbă? întrebă el.

— Sigur că da.

Se aruncă pe canapea şi eu îmi rotii scaunul de lemn de la birou, pentru a sta cu faţa spre ei. Donna avea o postură încrezătoare, cu spatele drept şi bărbia ridicată, ca şi cum ar fi fost pe cale să intre într-un ring de box. Tata arăta de parcă ar fi preferat să fie oriunde altundeva. Mă nelinişteau. Ceva urma să se întâmple, dar nu puteam ghici ce anume. Donna îl înghionti pe Tata, ca şi cum l-ar fi îndemnat să înceapă, iar el tuşi agitat.

— Hm… Crow Bar îi taie orele Donnei, spuse el.

Am aşteptat, dar pentru că nu mai zicea nimic, am luat

cuvântul:

— E surprinzător. Cu toţi soldaţii din zonă, care se întorc acasă şi merg la bar să joace biliard şi să bea cu prietenii lor, aş fi zis că afacerea înfloreşte. Joe Fiore spunea că barul a fost plin în seara în care a fost acolo cu tine.

— Da, ei bine... Tata tuşi din nou.

— Vor o barmaniţă mai tânără, izbucni Donna, cu vocea ei răguşită de fumătoare. După atâţia ani în care am lucrat la groapa aia de gunoi, ai zice că ar trebui să arate mai multă recunoştinţă, nu să mă insulte! Le-am spus că îmi dau demisia!

Scuipă furioasă, cu ochii plini de lacrimi.

— Îmi pare foarte rău! spusei eu, şi chiar îmi părea. Urât din partea lor!

Donna trecuse de patruzeci de ani, şi vremea în care fumase mult şi băuse la greu îşi luase tributul ei. Îmi dădeam seama că părul ei vopsit în roşu-portocaliu, bluzele decoltate şi sânii lăsaţi nu o mai făceau atrăgătoare pentru o generaţie mai tânără de clienţi ai barului.

— S-au descotorosit de mine! scuipă ea.

Tata îşi drese vocea şi îşi şterse palmele pe salopetă.

— Eu... păi... adică eu şi Donna ne întrebam dacă... ei bine... dacă ai putea să-i arăţi cum să ţină contabilitatea pentru mine. Ar vrea să o preia ea.

Am simţit brusc că mă sufoc.

— Vrei să iei slujba *mea*? am întrebat-o.

Donna dădu din cap. Nu părea câtuşi de puţin stânjenită să dea ochii cu mine.

— Nu crezi că e timpul să mergi mai departe? mă întrebă ea. În loc să stai pe aici şi să tot visezi la bietul băiat de peste drum, săracul de el? Nu te-a vrut înainte de război, şi cel mai probabil nu te vrea nici acum. Eşti o fată deşteaptă. Trebuie să înţelegi asta.

Nu îi puteam răspunde. Văzusem la clinică animale rănite, care se năpusteau asupra oricui se apropia, aşa că am înţeles oarecum reacţia Donnei. Dar tot mă lăsase fără

cuvinte. Tata se întinse peste spaţiul îngust dintre noi şi-şi sprijini mâna pe genunchiul meu, ca şi cum ar fi încercat să atenueze lovitura aceasta.

— Doar nu vrei să rămâi aici pentru totdeauna, nu-i aşa, Peggy Ann? Să rămâi blocată în acest oraş al nimănui toată viaţa? Ai putea face orice.

Inima începu să-mi bată cu putere.

— Ai de gând şi să mă dai afară din casa mea?

— Nimeni nu te dă afară, spuse tata. Ai făcut o treabă bună că ai avut grijă de mine, Peggy Ann. Ai gătit pentru mine şi alte lucruri de felul acesta, în toţi aceşti ani. Dar Donna vrea să preia conducerea acum, că nu mai lucrează până la ore târzii în noapte. Ne gândim să facem asta legal... eu cu ea.

Era ceea ce Donna îşi dorea de mult timp. Îi auzeam uneori certându-se pe tema asta, când se întâmpla ca ei să bea prea mult. *Doar o bucată de hârtie*, spunea tata. *La ce ne trebuie*? Donna mai fusese căsătorită o dată şi divorţase. Îşi dorea siguranţa pe care i-ar fi oferit-o un soţ. După ce se vor căsători, garajul lui Tata şi apartamentul nostru vor fi ale ei. Îmi doream mult să o întreb dacă va continua să doarmă până la prânz în fiecare zi şi dacă ştia măcar să gătească, dar ar fi fost greşit să las ca sentimentele mele rănite să se reverse asupra ei. Aceasta fusese şi decizia tatălui meu.

Mă străduiam să mă adun. Am întrebat, cât de calm am putut:

— Să merg mai departe unde? Unde ar trebui să mă duc?

— Aşa cum a spus tatăl tău, poţi face orice vrei, îmi răspunse Donna. Eşti o fată drăguţă şi te-ai descurcat foarte bine la şcoală, din câte îmi amintesc. Eu nu am terminat niciodată studiile, să ştii.

În toţi anii în care Donna locuise cu noi, nu mi-a spus niciodată că sunt drăguţă şi nu m-a încurajat la şcoală. Aveam gândul amar că acum se purta frumos doar pentru că voia să scape de mine.

— Ai dreptate, am spus eu, ridicându-mă în picioare. De ce nu începi să îi arăţi Donnei biroul şi garajul, Tată. Când mă întorc, îi pot răspunde la întrebări. Trebuie să merg peste drum să mă ocup de unul dintre cai şi deja sunt în întârziere.

Nu era adevărat. Fugeam ca să-mi ascund lacrimile de ei. Nu eram dorită. Locul meu nu era aici. Mă simţeam din nou ca o potaie nedorită. M-am repezit la grajd, unde fusese instalat un cal nou pe nume Pedro, şi m-am apucat să-i perii bine părul. Lacrimile îmi alunecau, în timp ce gândurile mele se învârteau, ca apa murdară de vase spre un canal de scurgere. De când îi păsa lui Tata de educaţia mea sau de viitorul meu? Singurii oameni care se interesaseră de mine fuseseră Jimmy şi părinţii lui – nu Tata, şi cu siguranţă nu Donna. Nu m-aş fi dus deloc la liceu, dacă nu ar fi fost Jimmy.

Tocmai terminasem clasa a opta, în vara anului 1939, iar Jimmy se pregătea să înceapă facultatea la Cornell. Lucram împreună aici, în grajd, şi vorbeam despre tot felul de lucruri, când m-a întrebat:

— Peggety, eşti încântată că vei începe şcoala la liceul regional în toamna aceasta? Am clătinat din cap. Nu eşti? De ce nu?

Îmi fusese jenă să-i spun de ce, dar el reuşi să scoată adevărul din mine. Era un expert în a săpa adânc şi a mă face să-mi împărtăşesc sentimentele, i-am spus că nu aveam hainele potrivite şi că nu m-aş fi simţit în largul meu într-o şcoală atât de mare.

— Şi, în plus, adăugai, Tata nu vede niciun motiv pentru care ar trebui să mă duc. El nu a trecut niciodată de clasa a opta şi are propriul lui garaj.

Câteva zile mai târziu, Jimmy venise în apartamentul meu cu prietena lui, Tina, şi cu cea mai bună prietenă a ei, Cathy. Mă aşezară pe scaunul şubred din curtea noastră din spate, apoi Cathy îmi înfăşură un prosop în jurul gâtului şi mă tunse ca la salonul de înfrumuseţare. Învăţase cum să o

facă în cadrul programului vocaţional al liceului. Tina îmi dădu nişte reviste cu vedete de cinema, la care să mă uit în timp ce Cathy mă tundea, exact ca într-un salon de înfrumuseţare adevărat. Jimmy dispăru în garaj, unde Tata înlocuia un alternator, lăsându-ne să ne ocupăm de „treburile noastre de fete”, cum le numea el. Când Cathy termină, Tina scoase un ţipăt, se minună şi se arătă încântată de mine, făcându-mă să mă simt frumoasă. Apoi Jimmy se întoarse şi se purtă de parcă nu m-ar fi recunoscut, întrebând:

— Cine este această domnişoară drăguţă? Nu cred că ne-am mai întâlnit vreodată.

Când m-am uitat în oglindă, abia m-am recunoscut eu pe mine însămi.

— O să lucrez la salonul lui fi o, de pe strada principală, îmi spuse Cathy, înainte de a pleca. Vino oricând ai nevoie de o tunsoare.

Tina îmi spuse că pot păstra revistele. Mai târziu, am găsit trei saci de cumpărături pe patul meu, plini cu haine folosite, care probabil că rămăseseră mici de fete. Jimmy nu spuse nimic despre haine, dar ştiam că el le aduse. Şi, când Tata mi-a spus că s-a răzgândit în privinţa plecării mele la liceu, am ştiut cine l-a convins.

Când Pedro m-a împins cu botul, ca şi cum ar fi încercat să-mi aline sentimentele rănite, m-am întors la dilema mea actuală. Eram lăsată în derivă, mi se cerea să renunţ la slujba mea şi să-mi părăsesc casa, iar eu habar nu aveam încotro să mă îndrept sau ce să fac. Dacă îmi voi lua un alt loc de muncă într-o fabrică, undeva, poate că îmi voi face noi prieteni şi îmi voi recăpăta sentimentul de apartenenţă, pe care îl pierdusem la sfârşitul războiului. Dar pe cine păcăleam? Câteva milioane de soldaţi tocmai se întorseseră acasă din război şi fiecare loc de muncă disponibil urma să fie ocupat de unul dintre ei. Auzisem pe cineva intrând în hambar şi, oh, cât de mult mi-aş fi dorit să fie Jimmy, care să mă salveze din nou. Dar era domnul Barnett.

— Tocmai veneam să văd ce face Pedro, spuse el. Credeam că ai plecat acasă.

Cuvântul *acasă* atinse o coardă sensibilă, iar eu am pornit spre cealaltă parte a lui Pedro, pentru a-mi ascunde lacrimile. Nu voiam să-i deranjez pe soţii Barnett cu problemele mele, sau să le cer sfaturi în privinţa viitorului meu. Aveau destule necazuri şi se ocupau acum de viitorul fiului lor. Nu mai trebuia să mă descarc şi eu cu problemele mele.

— Nu mă deranjează să mă îngrijesc de Pedro, am spus eu. E un cal grozav.

— Ei bine, mă bucur că eşti încă aici. Am uitat să menţionez mai devreme, dar a sunat cineva de la biroul doctorului Morgan. Vrea să vorbească din nou cu noi, înainte de a-l vizita pe Jim duminică. Ai putea să vii cu noi la întâlnirea de mâine? Ai fost o mare mângâiere pentru Martha şi pentru mine data trecută.

Lacrimile îmi curgeau, dar nu mai trebuia să mi le ascund.

— Mi-ar face plăcere, domnule Barnett.

Doctorul Morgan nu se arătase cu nimic mai cald sau mai prietenos decât fusese ultima oară. Îşi aprinse din nou o ţigară imediat ce ne aşezarăm şi ne comunică veştile printre nori de fum, uitându-se la dosarul din faţa lui, nu la noi.

— Caporalul Barnett a încheiat cursul prescris de tratament cu insulina, cu puţine îmbunătăţiri notabile, începu el.

M-am simţit ca şi cum m-ar fi lovit în stomac şi mi-ar fi scos tot aerul din plămâni. Ar fi putut măcar să se oprească un moment, pentru a ne lăsa să digerăm vestea proastă, dar a continuat:

— Infirmierii au raportat că a reacţionat la ultimele câteva injecţii, devenind mânios şi încercând să îndepărteze acul…

— Pentru Numele lui Dumnezeu, de ce nu s-au oprit? întrebă domnul Barnett. Mai ales dacă această cură nu-i făcea niciun bine?

Doctorul Morgan păru iritat de întrerupere:

— După cum voiam să spun, reacţia caporalului este un semn pozitiv. Răspunsul lui emoţional fusese nul până în acel moment.

Mi-am amintit de descrierea lui Joe Fiore despre tratamentul cu apă ca fiind o tortură, şi am vrut să subliniez că furia este un răspuns natural la un tratament inuman.

— Când va putea fiul nostru să vină acasă? întrebă doamna Barnett.

— Nu-i recomand să părăsească spitalul până când nu vedem vreo îmbunătăţire.

— Nici măcar pentru o zi? Pentru o vizită?

— Nu. Caporalul suferă de depresie severă şi încă nu comunică. El nu interacţionează cu ceilalţi pacienţi şi nu participă la terapia de grup.

— Deci ce urmează? întrebă domnul B.

— L-am programat pentru a începe un curs de terapie cu electroşocuri săptămâna viitoare.

Mi-am muşcat limba pentru a nu spune nimic, sperând că acest tratament nu este atât de rău pe cât pare. Dar după ce doctorul continuă să explice, se arătă a fi chiar mai rău decât părea.

— Pe creierul pacientului sunt aplicaţi curenţi electrici, pentru a-i deregla mintea şi pentru a scoate pacientul din suferinţa sa emoţională. Se poate dovedi destul de eficient în cazuri de depresie severă, precum cea a caporalului. Tratamentele cu şocuri sunt aplicate de trei ori pe săptămână, pentru o perioadă de două până la şase săptămâni.

— Este periculos? Există riscuri de care ar trebui să ştim? întrebă domnul B.

— Nicio procedură nu este lipsită de riscuri. În acest caz, vom încerca în mod deliberat să inducem o criză sau o convulsie. Această tulburare temporară a minţii poate opri ciclul gândurilor depresive şi al impulsurilor suicidale. Un efect secundar poate fi afectarea memoriei. Pacientul poate

uita nume sau poate părea confuz…

— Nu-i lăsaţi să o facă! l-am implorat pe domnul Barnett. Trebuie să existe o altă calc!

Doctorul mă fixă cu o privire severă.

— Dacă ar fi existat, i-aş fi prescris-o.

— Dar nici măcar nu ştiţi dacă va funcţiona în cazul lui Jimmy.

— Niciodată nu există garanţii, domnişoară, îşi stinse ţigara, semn că întâlnirea se încheiase.

— Aşteptaţi. La ce rezultate pozitive ne-am putea aştepta? întrebă domnul Barnett.

— Terapia prin electroşocuri poate avea un efect calmant asupra pacienţilor care suferă de oboseală de luptă. După ea, aceştia raportează mai puţine coşmaruri şi izbucniri de furie. Mulţi experimentează diferite grade de pierdere a memoriei, aşa cum am spus, dar acesta poate fi un lucru pozitiv, dacă sunt şterse şi experienţele tulburătoare, traumatice. Scopul nostru este ca pacientul să ajungă în punctul în care să interacţioneze, în şedinţe de grup, cu alţi pacienţi.

Domnul Barnett închise ochii şi suspină.

— Va trebui să avem încredere în judecata dumneavoastră, domnule doctor.

Am coborât la parter, aşteptând să-l putem vizita pe Jimmy, aşa cum o făcusem şi data trecută, dar am fost refuzaţi.

— Orele de vizită sunt numai duminica, ni se spuse.

— Îmi pare rău că am vorbit în biroul doctorului Morgan, le-am spus soţilor Barnett în drum spre casă. Nu aveam dreptul să mă bag şi să vă spun să nu acceptaţi şocurile electrice.

— E în regulă, Peggy. Domnul Barnett mi-a oferit un zâmbet timid în oglinda retrovizoare. Ca să fiu sincer, şi mie mi s-a părut înfiorător. Dar am face orice ca să-l ajutăm pe Jim, şi nu pare să existe altă alternativă.

Trebuia să avem încredere că doctorii ştiu ce fac.

Duminică dimineaţa la biserică am stat cu soţii Barnett şi ştiam că noi trei înălţăm aceeaşi rugăciune pe care o rostisem în ultimii patru ani: ca Jimmy să se întoarcă acasă teafăr şi nevătămat. Mă rugam, de asemenea, ca Dumnezeu să-mi trimită un semn care să-mi spună unde ar trebui să mă duc, acum că Donna şi Tata mă dădeau afară, şi ce ar trebui să fac cu restul vieţii mele. Trebuia să-mi găsesc o nouă slujbă, pentru că lucram la clinică doar cu jumătate de normă. Şi trebuia să găsesc un apartament în care să fie acceptaţi câinii, pentru că Donna îl ura pe Buster.

M-am întors de la biserică singură, meditând la viaţa mea, şi când am ridicat privirea, în faţa garajului lui Tata am văzut parcată motocicleta lui Joe Fiore. Până la urmă, s-a întors. M-am repezit în curtea din spate şi l-am găsit stând pe scaunul de lemn, cu Buster lângă el.

— Joe! Te-ai întors!

A zâmbit şi m-a privit de sus în jos. Era modul în care orice bărbat viril s-ar fi uitat la o femeie, iar eu am simţit cum mi se încălzesc obrajii de jenă. Nu fusesem în preajma prea multor bărbaţi tineri, pentru că toţi fuseseră plecaţi să lupte în război, aşa că nu eram obişnuită să fiu privită în felul acesta.

— Ţi-am spus că mă voi întoarce, spuse Joe, ridicându-se în picioare. Hei, eşti gata să mergem să-l vedem pe Jim? Am vorbit cu Trepied despre asta, şi el e gata de plecare.

— Vrei să spui că eşti dispus să mă ajuţi să-l strecor înăuntru pe Buster, ca să-l întâlnească pe Jimmy?

— Sigur! De ce nu? Hei, o să avem nevoie de o maşină, totuşi. Trepied nu vrea să meargă pe spatele motocicletei mele.

— Putem lua maşina lui Tata. Dar hai să luăm prânzul mai întâi. Ai mâncat? Programul de vizită nu începe decât la ora 13: 00.

Vremea era frumoasă, aşa că ne-am mâncat afară sandvişurile făcute în grabă. Apoi am traversat strada în

fugă, ca să le spun soţilor Barnett că intenţionam să conduc eu însămi şi că voi lua cu mine un vechi prieten din armată de-al lui Jimmy. Nu am menţionat că îl luăm şi pe Buster. Dacă aveam să intru în necazuri pentru această ispravă, nu voiam ca părinţii lui Jimmy să sufere din cauza asta.

Când am ajuns la spital, Joe a fluierat încet, admirând priveliştea munţilor îndepărtaţi şi a râului lat şi întunecat de sub noi.

— Frumoasă privelişte! spuse el. Spitalul veteranilor din Ohio nu este nici pe jumătate atât de frumos.

I-am prins lui Buster lesa de zgardă şi i-am explicat lui Joe că ar putea face un ocol larg în jurul terenului, rămânând în mare parte ascuns, pentru ca apoi să vină în micul parc din spatele sălii de vizită, unde îl luasem pe Jimmy ultima dată. Habar nu aveam dacă Joe putea să meargă atât de departe pe iarbă, cu piciorul lui protetic, dar nu părea deranjat de plan.

— Poţi să nu te grăbeşti, i-am spus. Am nevoie de câteva minute să-l găsesc pe Jimmy şi să-l ajut să vină afară, ca să se întâlnească cu tine. Ultima dată nu putea să meargă foarte repede.

— Am înţeles.

Joe porni înainte, şchiopătând doar puţin, cu Buster ţopăind fericit alături de el.

Familia Barnett nu sosise încă, iar eu am fost şocată să-l găsesc pe Jimmy aşezat într-un scaun cu rotile de astă dată. M-am ghemuit în faţa lui. Corpul îi era încă mult prea slab, iar faţa lui palidă era buhăită şi îmi amintea de o pâine Wonder Bread.

— Bună, Jimmy. Sunt eu, Peggety. M-am gândit că am putea ieşi din nou afară, ce zici? Am o surpriză pentru tine.

S-a dovedit că scaunul cu rotile îmi permitea să-l duc fără probleme pe Jimmy, de una singură, până în partea din spate a micului parc. L-am zărit pe Joe şi pe Buster strecurându-se pe furiş pe la marginea terenului spitalului şi am sperat că nu i-a văzut niciunul dintre infirmieri. Am

oprit scaunul lui Jimmy chiar la capătul trotuarului şi l-am întors astfel încât să-i poată vedea venind, apoi m-am ghemuit lângă el. Poate că nu şi-l amintea pe Joe, dar cum ar fi putut să-l uite vreodată pe Buster, celebrul câine cu trei picioare?

— Hei, caporal Jim! strigă Joe, când ajunse la zece metri de el. Îţi aminteşti de mine? Joe Fiore?

Îi dădu drumul lui Buster din lesă, şi câinele ţâşni spre noi în fuga lui dezechilibrată, în zigzag. Se duse direct la Jimmy, îşi implântă labele din faţă pe pieptul lui şi îi linse faţa de parcă ar fi fost acoperită cu îngheţată. Jimmy scoase un sunet ciudat, sugrumat, iar eu am încercat să-l îndepărtez pe Buster… după care mi-am dat seama că era râs! Jimmy râdea!

— Jos, băiete. Ajunge! am spus, după câteva momente. Buster se linişti suficient de mult cât să stea la picioarele lui, cu capul pe genunchi, în timp ce Jimmy îl mângâia şi îl scărpina după urechile sale uriaşe. Când l-a ajuns din urmă pe câine, Joe zâmbea.

— Deci, hei, Jim! Credeam că tu inventezi toate poveştile alea despre Trepied, spuse el. Se pare că sunt adevărate! Chiar l-ai salvat pe acest câine, şi apoi m-ai salvat pe mine. Nu ştiu dacă îţi aminteşti, dar ultima dată când ne-am văzut a fost în Normandia, Franţa, iar eu aveam doar un picior. Acum am două şi sunt ca nou, vezi? Mi-ai salvat viaţa, Jim. Şi mi-ai dat speranţă. Am vrut doar să vin aici astăzi şi să-ţi mulţumesc.

Îi întinse mâna şi i-o strânse, iar Jimmy făcu la fel. Lacrimile mele de bucurie cădeau mai repede decât le puteam şterge.

Deodată am auzit un strigăt şi paşi grăbiţi care veneau pe cărare spre noi.

— Tu, cel de acolo, ce crezi că faci? Scoate câinele ăla de pe proprietatea asta! Acum!

— Suntem în vizită la prietenul nostru, le-am răspuns. Îl iubeşte pe acest câine.

Am încercat să-i blochez calea infirmierului, dar acesta mă dădu la o parte, pentru a se confrunta cu Joe.

— Tu şi câinele ăla trebuie să plecaţi. Acum!

— Hei, nu poţi să ne mai laşi un minut? întrebă Joe. Ştii, caporalul nu şi-a mai văzut câinele de ceva vreme.

— Voi număra până la trei, timp în care tu şi javra aia ar fi bine să plecaţi de aici, altfel chem paza!

Joe îşi ridică bărbia şi strânse pumnii. Inima mea începu s-o ia la goană, în timp ce el luă o postură răutăcioasă, gata de o bătaie cu pumnii.

— Dă-i drumul! M-am luptat cu bătăuşi ca tine în timpul războiului, spuse Joe. Li se spunea nazişti şi i-am eliminat pe toţi! Şi tu vrei să încerci să mă înfrunţi? Hei, vrei?

Buster latră, ca şi cum ar fi fost nerăbdător să se alăture luptei. M-am interpus între infirmier şi Joe, care era la fel de zbârlit ca o pisică de casă agitată.

— Îmi pare rău, domnule. Eu şi prietenul meu vom lua câinele acasă chiar acum. Îl puteţi conduce pe caporalul Barnert înapoi înăuntru în locul meu, vă rog? Părinţii lui vor veni să-l viziteze în scurt timp. M-am aplecat să-i strâng mâna lui Jimmy şi i-am spus: la revedere, deocamdată. O să te vizitez din nou în curând.

Apoi am găsit capătul lesei lui Buster şi am tras de ea. Lacrimile au început să îmi curgă din nou când l-am văzut pe Jimmy întinzându-se să îl mângâie pe Buster pe cap, pentru ultima oară.

Cisela

Mai, 1939

N-am mai avut niciodată parte de o adiere ca aceea a aerului tropical cald şi umed care ne-a întâmpinat în dimineaţa zilei de vineri, 26 mai. Eram pe mare de două săptămâni, şi aceasta urma să fie ultima noastră zi întreagă la bordul navei *St. Louis*. Eu şi Sam fremătam de emoţie şi anticipare, abia reuşind să stăm locului, nicidecum să ne aşezăm să aşteptăm. În ciuda soarelui nemilos şi a căldurii neobişnuite, stăteam afară, lângă balustrada navei, alături

de ceilalţi pasageri, privind cum navigam pe coasta Floridei. Ea era deja vizibilă în depărtare, oferindu-ne prima privelişte a Statelor Unite.

— Ar fi bine să începem să ne obişnuim cu această climă, spuse Sam. Tatăl meu spune că Havana are două anotimpuri: cald şi foarte cald.

La începutul după-amiezii, am trecut pe lângă oraşul Miami, care lucea ca un miraj strălucitor în depărtare. Deşi Statele Unite se aflau încă la kilometri distanţă în visele noastre, vederea ţărmului ne reînnoi speranţa că ni se va permite să imigrăm acolo într-o bună zi. Ne aflam la mii de kilometri de nazişti şi la o mică distanţă de viitoarea noastră casă. Eu cu Sam am vorbit toată ziua despre viitorul nostru, putând să visăm în sfârşit la un viitor, după ce naziştii ne închiseră şi încuiară toate uşile de acasă. Sam se gândise la un moment dat să devină farmacist, la fel ca tatăl său, dar o lume întreagă de noi posibilităţi i se va deschide odată ce ne vom stabili în Statele Unite. Îmi plăcuseră orele de ştiinţe la şcoală, înainte de a mi se interzice accesul la cursuri, şi mă gândisem să devin asistentă medicală. Dar acum nu mai aveam alte gânduri pentru viitorul meu decât să mi-l petrec cu Sam.

Mai târziu, în acea după-amiază, am luat o pauză de la soarele necruţător, şi am stat la coadă cu Sam în faţa biroului comisarului de bord, pentru ca el să poată trimite o telegramă tatălui său din Havana, în care să anunţe că vom ajunge a doua zi dimineaţă. Tatăl meu aştepta chiar în spatele nostru, pentru a-i trimite una unchiului Aaron. V-aţi părea mai fericit decât îl văzusem de ani de zile. Speranţele tuturor erau atât de mari, încât am fi putut zbura tot drumul până în Cuba. La apusul soarelui, eu cu Sam am mâncat ultima noastră masă de Sabat la bordul navei, alături de mamele şi fraţii noştri.

— Sunt atât de bucuroasă, că aş putea sta trează toată noaptea! i-am spus, în timp ce ne uram noapte bună.

— Ştiu, dar ar fi bine să dormim. Mâine va fi o zi

importantă pentru noi: prima noastră zi în Cuba.

— Crezi că vom locui unul lângă celălalt?

— Voi insista pentru asta! Ştiu că tatăl meu va ajuta familia ta să se instaleze. M-a strâns tare în braţe şi m-a sărutat de noapte bună, apoi a murmurat: suntem cu încă o zi mai aproape, Gisela.

Devenise mottoul nostru secret la sfârşitul fiecărei zile. Eram cu încă o zi mai aproape de a petrece o viaţă împreună.

Sirena navei mă trezi din somn sâmbătă dimineaţa devreme. Am tras perdeaua care acoperea hubloul şi am văzut că afară era încă întuneric, iar stelele străluceau pe cer. Dar continuând să privesc, am reuşit să disting câteva clădiri albe şi slab vizibile pe uscat.

— Cred că văd Havana! am strigat. Mutti! Ruthie! Am ajuns! Suntem în Havana!

Ne-am îmbrăţişat toate trei, sărind de bucurie.

Gongul de chemare la micul-dejun sună la 4: 30 dimineaţa, dar eram prea emoţionată ca să pot mânca. M-am dus oricum în sala de mese cu Mutti şi Ruthie, sperând că Sam va fi acolo. Pe drum, am trecut pe coridor pe lângă oameni care-şi trăgeau valizele pe punte, pregătindu-se de coborâre. Sam şi familia lui luau deja micul-dejun, iar noi ne-am aşezat la o masă de lângă a lor. Portretul lui Hitler de pe perete se uita din nou la noi, iar eu voiam să scot limba la el şi să-i spun: *Nu ai nicio putere asupra noastră*! Mi-am dat seama că nava încetinise în ultimele câteva minute şi, deodată, simţii o vibraţie sub picioarele noastre.

— Ce se întâmplă? am întrebat.

Chelnerul care îi servea cafeaua lui Mutti îmi răspunse:

— Se coboară ancora navei, Fräulein. Deci am ajuns!

Eu cu Sam şi cei trei fraţi ai noştri ne grăbirăm spre fereastra dinspre tribord a sălii de mese, pentru a privi afară. Puteam vedea clădirile şi linia orizontului oraşului în depărtare, în lumina zorilor zilei.

— Dar nu suntem în port. De ce nava este ancorată atât

de departe de port?

— Nu ştiu, răspunse Sam. Oare aşteaptă permisiunea? Sau o dană? Dar uite, vezi cupola aceea înaltă din mijloc? Cred că este Catedrala Havana. O recunosc din cărţile poştale pe care ni le trimitea tatăl meu. Iar zidurile acelea înalte trebuie să fie El Morro, vechiul fort care străjuieşte intrarea în port.

— Fräulein – domnişoară (germ.) (n.ed.).

Ne-am aşezat din nou la masă şi am încheiat rapid micul-dejun, apoi ne-am grăbit să ne întoarcem în cabine, pentru a termina de împachetat, astfel încât să putem pleca în momentul în care vor ancora la doc şi vor coborî pasarela. Soarele era deja arzător, dar cu toţii voiam să urcăm pe punte şi să vedem tot ce se întâmplă, pregătindu-ne să păşim în sfârşit pe pământ cubanez. Orchestra vasului cânta pe punte, transpunându-ne într-o atmosferă festivă.

— Crezi că ne vor tremura picioarele când ne vom întoarce pe uscat? îl întrebai pe Sam.

Ne îmbrăţişam, fără să ne pese cine ne vede.

— Nu m-aş mira, spuse el, râzând. Deşi te-ai obişnuit destul de repede cu valurile, pentru o fată care nu a mai navigat niciodată înainte.

Privirăm cum o şalupă venea dinspre ţărm şi un bărbat în costum alb urcă la bord. Aflarăm curând motivul, când difuzorul anunţă că toţi pasagerii trebuiau să se adune în salon, pentru o inspecţie medicală. Sam se grăbi să coboare, să-şi cheme mama şi fraţii, iar eu le-am găsit pe Mutti şi pe Ruthie în cabina noastră, vorbind eu v-aţi. Acesta arăta încă palid şi bolnav de la încarcerare, şi avea încă tuşea lui sâcâitoare, după două săptămâni petrecute pe mare.

— Sunt îngrijorat de cât de amănunţit va fi acest examen, spuse el.

— Vom merge cu toţii împreună, i-am spus. Noi ceilalţi arătăm destul de sănătoşi. Poate că doctorul nu va observa.

Am atins fruntea lui v-aţi, aşa cum Mutti o atingea mereu

pe a noastră când eram bolnavi. Nu avea febră. L-am sărutat pe obraz şi l-am îmbrăţişat, ca să-l liniştesc. Nu exista nicio grijă din lume care să diminueze bucuria pe care o simţeam.

— Aminteşte-ţi să zâmbeşti şi să nu pari atât de îngrijorat, V-aţi. Naziştii sunt departe acum. Nimeni nu te poate împiedica să fii din nou alături de familia noastră.

Ne alăturarăm cozii lungi din salon, pentru a trece prin faţa medicului cubanez, iar inspecţia se dovedi a fi una rapidă.

— Vezi? Nu ai de ce să-ţi faci griji, îi şoptii. Doar un mic obstacol, iar acum putem debarca.

Doctorul plecă. Steagul de carantină al navei fusese coborât. Eu cu Sam urcarăm din nou pe punte, luându-i cu noi pe Ruthie şi pe fraţii săi.

La scurt timp, sosi o altă ambarcaţiune, plină de poliţişti cubanezi şi de funcţionari de la departamentul de imigrări şi de la vamă. Uniformele lor nu erau naziste, dar experienţa mă învăţase să mă simt neliniştită în preajma bărbaţilor în uniformă.

Fraţii lui Sam au vrut să vadă unde se duc, aşa că le-am spus că pot să-i urmărească singuri. Băieţii se întoarseră câteva minute mai târziu, pentru a ne raporta că oficialii intraseră în salon şi luau micul-dejun. Sam îmi observă neliniştea şi îmi spuse:

— Nu-ţi face griji! Totul se va termina cât ai clipi.

Până la jumătatea dimineţii, o flotilă de bărci mici cu vâsle şi bărci cu motor traversase portul, pentru a întâmpina nava. În unele erau vânzători de fructe, care aveau ananas şi banane proaspete. Dar în cele mai multe dintre ele erau rude de-ale pasagerilor, care ne făceau cu mâna şi strigau, stând la 75 de metri mai jos de noi. Multe dintre femeile şi copiii de la bord aveau soţi şi taţi care îi aşteptau în Cuba, la fel ca Sam. Ne repezirăm jos să le luăm pe mamele noastre. V-aţi era încă în cabina noastră şi urcă şi el pe punte cu noi. Sam tocmai se întorsese cu familia lui, când

unul dintre fraţii săi îşi zări tatăl. Se salutară zgomotos unul pe celălalt, strigând de bucurie.

— Ai reuşit, Sam, îi şoptii, strângându-i mâna. Ţi-ai adus familia aici în siguranţă.

Eu eu v-aţi fi căutam pe unchiul Aaron şi îi strigam numele, dar nu îl zăream.

Oficialii cubanezi de la imigraţie începură să proceseze paşapoartele, iar cele câteva suflete norocoase care aveau permisele de debarcare ştampilate stăteau deja cu bagajele lor în vârful scării, aşteptând ca ambarcaţiunea să se întoarcă şi să îi ducă pe mal.

— Cât îi invidiez, suspinai eu. Vor fi primii oameni care vor coborî de pe navă.

Ambarcaţiunea se întoarse, dar numai oficialii de la imigrări avură voie să urce la bordul ei. În mod inexplicabil, se opriseră din lucru şi porniră înapoi spre Havana.

— De ce pleacă? întrebai cu voce tare. Nu au terminat de verificat paşapoartele tuturor pasagerilor.

Era întrebarea pe care o aveau toţi în gând din câte se pare. Ambarcaţiunea porni spre Havana, lăsând în urmă poliţia cubaneză, şi pe mine, şi pe tovarăşii mei de bord dezorientaţi.

Trecură câteva ore. Tatăl lui Sam şi oamenii din celelalte bărci se întoarseră pe mal. Toată lumea deveni iritată şi nerăbdătoare.

Cei mai mulţi deciseră că este prea cald să aştepte pe punte şi coborâră la cabine, dar eu cu Sam am rămas, nedorind să fim despărţiţi nici măcar o clipă. După prânz, o navă britanică de pasageri trecu pe lângă noi şi acostă la chei. De ce lor Li se permite să debarce, şi nouă nu? La amiază, o altă şalupă acostă lângă nava noastră; un alt oficial în uniformă urcă pe scara de debarcare. Comisarul de bord transmise numele unei femei, al celor doi copii ai ei şi al altor patru pasageri, cerându-le să vină în biroul său. În scurt timp, grupul coborî scara, valizele le fuseseră înmânate pe şalupă, şi porniră spre ţărm.

Sam expiră frustrat şi îşi şterse sudoarea de pe frunte cu o batistă.

— Dacă ne vor lăsa să coborâm doar pe rând, va dura săptămâni întregi.

— Dar oamenii *coboară*, Sam. Să nu ne pierdem speranţa. Tatăl tău sigur face tot ce poate ca să vă ajute.

— Îl cunosc pe unul dintre oamenii din comitetul de pasageri, spuse Sam. Să mergem să întrebăm dacă are vreo informaţie.

Ne luă mai mult de o oră să îl găsim pe omul acesta. Nava pe care eu cu Sam o explorasem cu atâta bucurie părea acum un labirint sufocant şi apăsător de căi închise.

— Există o încurcătură în privinţa permiselor noastre de debarcare, ne spuse domnul de la comitetul de pasageri.

— Vă referiţi la permisele pe care le-am cumpăratân Germania?

— Da. Ar trebui să se rezolve în curând.

Dar nu se întâmplă prea curând. Aşteptarăm în continuare fără nicio veste, mult timp după ce soarele apuse. La sfârşitul zilei ne-am întors în cabinele noastre, ne-am scos hainele de noapte din valizele făcute şi ne-am pregătit să petrecem încă o noapte la bordul navei *St. Louis*.

— Suntem cu încă o zi mai aproape, şoptirăm eu cu Sam înainte de a ne despărţi.

Refuzam să permit ca această întârziere să mă descurajeze.

Duminică dimineaţa eram încă ancoraţi în golf. Am auzit sunetul unor tunuri trase şi am aflat mai târziu că sosise o navă de război americană, care fusese întâmpinată cu un salut militar.

O nouă navă de pasageri era acum legată în port, acolo unde fusese prima. Eu cu Sam şi familiile noastre ne-am adunat în salon, împreună cu ceilalţi pasageri, pentru a cere răspunsuri din partea comisiei.

— Celelalte nave debarcă, pasagerii lor sunt lăsaţi să coboare, spuse cineva. De ce nu putem debarca şi noi?

— Acelea sunt nave engleze şi franceze. Aceasta este germană.

— Ce importanţă are acest fapt?

— Nu suntem siguri. De asemenea, ni s-a spus că o sărbătoare religioasă în Cuba ar putea fi cauza acestei întârzieri. Este sărbătoarea Rusaliilor şi multe birouri sunt închise. Poate că după weekend vor fi disponibili mai mulţi funcţionari vamali, pentru a ne procesa actele.

Soarele apuse în acea seară de duminică, o minge roşie aprinsă pe cerul tropical.

Ni s-a aprins o mică scânteie de speranţă luni, când Max Aber, un medic evreu care locuia în Cuba, veni cu o barcă cu motor după cele două fiice ale sale. Fetiţele călătoriseră din Hamburg fără mama lor, sub tutela unui alt pasager. Toată lumea se adună în jurul lui, copleşindu-l cu întrebări, pe când acesta aştepta lângă scară ca fetele să îşi strângă lucrurile: „Ce se întâmplă? Ştiţi când ni se va permite să plecăm? Ne puteţi ajuta?” Nu putea. Tot ce ştia era că întârzierea părea să implice permisele noastre de debarcare. La sfârşitul după-amiezii, încă cincisprezece pasageri fuseseră autorizaţi să plece. Am cerut să aflăm de ce şi ni s-a spus că se îmbarcaseră în Cherbourg, Franţa, şi nu erau germani.

Încercam să fim răbdători, dar cu toţii doream să coborâm de pe vas, să plecăm de sub steagul cu svastică şi de sub portretul lui Hitler, care ne privea încruntat. Bucuria noastră iniţială la sosirea în Havana se evaporă în căldura umedă. Disperarea noastră crescu odată cu temperatura, pe măsură ce întrebările noastre rămâneau fără răspuns. Care este cauza întârzierii de acum? De ce nu ni se permite să coborâm? Cumpăraserăm cu toţii permise de aterizare cubaneze, nu-i aşa? Oriunde mergeam cu Sam vedeam oameni plângând. Bărci pline de rude nerăbdătoare continuau să ne înconjoare vasul. L-am văzut din nou pe tatăl lui Sam, iar v-aţi l-a zărit, în sfârşit, pe unchiul Aaron, care ne strigă că nici pe uscat nu aflase nicio explicaţie

pentru întârziere.

Pe când ne pregăteam de culcare, V-aţi bătu la uşa cabinei noastre, iar Mutti îl lăsă repede să intre. Avea ochii mari de spaimă şi abia îşi mai putea trage sufletul.

— Daniel, ce s-a întâmplat? Ce s-a întâmplat? strigă Mutti.

— Ne-au jefuit cabinele! Au distrus locul! Ştiau care dintre noi am fost în Buchenwald şi au venit după noi.

— Cine a făcut-o, V-aţi?

— Membrii echipajului de pe această navă.

Am simţit un gol în stomac. Ne crezuserăm în siguranţă, departe de persecuţiile pe care le trăiserăm acasă.

— Trebuie să raportezi asta cuiva, am spus eu.

— Nu putem. Acei membri ai echipajului sunt toţi nazişti. Îi auzeam seara cântând la pian, în sufragerie, şi interpretând cântece naziste.

— Dar căpitanul nu este nazist. Ne-a permis să acoperim portretul lui Hitler în timpul Sabatului, îţi aminteşti? Trebuie să-i raportăm lui.

— Nu, nu, Gisela, nu. Uită-te pe fereastră! Ne-au înconjurat. M-am apropiat de hublou şi m-am uitat afară. Bărcile poliţiei cubaneze înconjurau nava. Eu şi Sam le văzuserăm mai devreme în acea seară, înainte de a ne spune noapte bună. Acum, acele bărci măturau puntea vaporului *St. Louis* cu reflectoarele lor.

— Este exact ca la Buchenwald. Suntem pe o navă-închisoare, spuse v-aţi.

Îşi petrecu noaptea în cabina noastră. Niciunul dintre noi nu reuşi să doarmă prea mult. Eram din nou prinşi în capcană.

Până marţi, 30 mai, când se iviră zorii zilei, nimic nu se schimbă. Stăteam ancoraţi aici încă de sâmbătă dimineaţa devreme. Patru zile cu pământul la vedere şi fără nicio cale de a ajunge la el. Patru zile cu prea puţine răspunsuri. Mă simţeam la fel ca în Noaptea de cristal, când rămăseserăm blocaţi în apartament, întrebându-ne dacă vom mai putea ieşi vreodată de acolo. Când comisia de pasageri ne dădu,

în sfârşit, o explicaţie, vestea fusese devastatoare. Preşedintele cubanez adoptase o nouă lege a imigraţiei în Cuba, iar permisele de debarcare pe care le cumpăraserăm în Germania nu mai erau valabile.

— Reprezentanţii Comitetului de Distribuţie Comună Evreiască se întâlnesc astăzi cu preşedintele cubanez, ni se spuse, îi cer să onoreze măcar permisele care au fost eliberate înainte de adoptarea noii legi.

Cuvintele sale fură întâmpinate cu murmure de îngrijorare, cu toţii ne întrebam când fuseseră eliberate permisele noastre şi când fusese adoptată legea.

— Chiar dacă nu ni se va permite să debarcăm în Cuba… continuă liderul, peste vocile neliniştite… avem promisiunea căpitanului Schroeder, care ne-a asigurat că va face tot posibilul pentru a ne debarca undeva în afara Germaniei.

— Nu ştiu unde în lume ar putea fi asta, spuse Sam, când am rămas din nou singuri. Dacă ar fi existat un loc în afara Germaniei care să ne dorească, am fi fost deja acolo.

Urcarăm din nou pe punte, pentru a vedea dacă vom reuşi să-l zărim pe tatăl lui într-una dintre bărci, să-i dăm vestea. Era aceeaşi punte unde avusese loc înmormântarea pe mare. Deodată, se auzi un ţipăt chinuit şi, o clipă mai târziu, un plescăit îndepărtat. Poarta de la balustrada navei se legăna deschisă, iar zona din jurul ei era stropită cu sânge.

— Max Loewe tocmai şi-a tăiat venele şi a sărit peste bord! strigă cineva.

Ne uitarăm peste balustradă şi îl zărirăm zbătându-se sub noi, iar apa din jurul lui devenea roşie. Soţia lui începu să ţipe. Un sunet lung al sirenei vasului semnală „om peste bord” şi mai mulţi pasageri se repeziră spre partea laterală a vasului, pentru a vedea ce se întâmplă.

— Ucigaşii! strigă Loewe de departe, de jos. Nu mă vor prinde niciodată!

Auzirăm un alt plescăit, când unul dintre membrii echipajului sări în apă, pentru a-l salva. Înotă spre Herr

Loewe. Mai multe bărci ale poliţiei accelerară şi ele să ajungă la el. Loewe dădea din picioare şi se lupta cu marinarul care ajunsese la el, strigând: „Lăsaţi-mă să mor! Lasă-mă să mor!” Poliţia îi traseră pe ambii bărbaţi în barca lor. În cele din urmă, sirena vasului încetă să mai sune, şi între timp poliţia se grăbea spre ţărm cu cei doi bărbaţi. Mulţi dintre pasagerii care priveau împreună cu noi plângeau.

— Trebuie să mă duc să stau cu tatăl meu, i-am spus lui Sam. Ştiu că va fi necăjit din cauza asta. La fel şi Mutti. Trebuie să fiu puternică pentru ei.

— Vin cu tine. Eu şi tatăl tău am putea rosti împreună rugăciunile de după-amiază.

Mai târziu în acea zi, când marinarul erou se întoarse pe navă, pasagerii îl aplaudară. Ni s-a spus că Max Loewe se află în spital şi că va supravieţui. Dar soţiei sale, aflată într-o stare de disperare, nu i s-a permis să coboare de pe navă pentru a merge la el. Se răspândise peste tot zvonul că un alt pasager, Doctorul Fritz Herrmann, un medic din München, ar fi încercat şi el să se sinucidă astăzi, luând o supradoză de somnifere.

— Asta arată cât de deznădăjduiţi ne simţim cu toţii, spuse v-aţi. Şi disperaţi. Vor urma mai multe sinucideri dacă vor încerca să ne ducă înapoi la Hamburg. Mulţi dintre noi ar prefera să moară decât să-i lase pe nazişti să ne ucidă.

Cuvintele lui mă făcură să tremur de teamă. Oare acestea ar fi singurele noastre opţiuni, dacă ne vom întoarce în Germania: să ne sinucidem sau să-i lăsăm pe nazişti să ne ia viaţa? După lăsarea întunericului, apărură mai multe bărci ale poliţiei cu reflectoare, asigurându-se că niciunul dintre noi nu evadează. V-aţi avusese dreptate: vasul se transformase într-o închisoare plutitoare.

Miercuri am urcat cu Sam pe punte, pentru a-i vedea din nou pe tatăl său şi pe unchiul Aaron, nerăbdători să aflăm veşti despre ce se întâmpla pe uscat. Nu i-am zărit. Soarele era prea fierbinte pentru a zăbovi mai mult pe punte, iar

salonul era sufocant şi nu aveam aer. Puţini dintre noi aveau poftă de mâncare. Ne plimbam fără ţintă, încercând să ne asigurăm unii pe alţii că această situaţie de impas nu putea dura prea mult. Eram aproape de biroul comisarului de bord, când am auzit-o pe o femeie care îl implora:

— Nu ne duceţi înapoi la Hamburg! Vă rog! Prefer să mor!

Mai târziu în aceeaşi seară cineva din comitetul de pasageri îl rugă în taină pe Sam să facă parte dintr-o patrulă care să supravegheze punţile toată noaptea, în ture de două ore, pentru ca nimeni să nu mai sară peste bord.

Joi dimineaţa m-am trezit indiferentă şi epuizată de atâtea emoţii. Cât timp mai puteam fi ţinuţi în suspans în felul acesta? Oare oficialii cubanezi nu vor avea milă de noi? Sam îmi ridica moralul şi îmi reînvia speranţele ori de câte ori eram împreună, dar cu trecerea timpului, petreceam tot mai puţin timp unul cu celălalt, amândoi fiind obligaţi să ne susţinem familiile. Se întâmplă să fim împreună afară, lângă scara de debarcare, când se apropie de noi o barcă mică şi un oficial de la compania de transport maritim strigă la noi, cerând să vorbească cu un reprezentant al comitetului de pasageri. Când sosi reprezentantul, auzirăm mesajul lui, care ne demoraliza. *St. Louis* primise ordin să părăsească Havana în termen de trei ore. Mi-am lăsat capul pe pieptul lui Sam şi am început să plâng. Auzeam hohote de plâns pe navă din toate părţile pe unde se răspândea vestea.

Puţin mai târziu, văzurăm echipajul pregătindu-se să coboare barca de salvare.

— Uite, spuse Sam. Căpitanul Schroeder se urcă în barcă.

Se schimbase în haine civile şi se îndrepta spre ţărm. Ne abandona sau mergea să ceară ajutor? În jurul orei trei auzirăm un zgomot puternic, când porniră motoarele navei. Puntea vibra sub picioarele noastre.

— Oh, Sam, nu, nu! strigai.

Eram convinsă că marinarii nazişti, cei care jefuiseră camera lui v-aţi, preluaseră controlul navei şi se întorceau în Germania. Eu cu Sam eram încă pe punte, întrebându-ne

ce ar trebui să facem, când, deodată, un grup de femei ai căror soţi aşteptau pe uscat luară cu asalt poliţia cubaneză care păzea scara de debarcare, disperate să coboare. Poliţiştii ripostară, trântind-o pe o femeie însărcinată pe punte. Eu şi Sam am alergat să o ajutăm.

— Are nevoie de un medic, spuse Sam, când descoperi că este inconştientă.

Împreună cu un alt pasager o luă în braţe şi o duse la infirmerie. M-am ridicat din nou şi am simţit cum îmi tremură picioarele. Poliţiştii îşi scoaseră armele. Nu mă puteam mişca, încremenită de frică. Mi-era teamă că tatăl meu se va alătura mulţimii şi va face ceva necugetat. Ştia de la început ce ne aştepta în lagărele de prizonieri nazişti. Până când Sam se întoarse, confruntarea cu poliţia adunase o mare mulţime de oameni. Nu îl zăream pe tatăl meu printre ei. Aşteptam, temându-ne să plecăm, dar şi să coborâm. Sentimentul de a fi prinşi într-o capcană era prea copleşitor ori de câte ori mergeam mai jos.

În cele din urmă, am văzut barca navei, care se întorcea cu căpitanul Schroeder. El ordonă imediat poliţiei să se retragă, spunându-le că aceasta este încă nava lui.

— Regret profund cele întâmplate! i se adresă el mulţimii. Acum trebuie să vă împrăştiaţi, vă rog.

— Este adevărat că ne întoarcem la Hamburg? întrebă cineva.

— Mă voi întâlni cu comitetul de pasageri, şi ei vă vor informa. Eu cu Sam ne-am dus să ne găsim familiile şi am aşteptat cu toţi ceilalţi în sala de mese năduşitoare. Era greu de crezut că dansasem la un bal elegant aici cu doar o săptămână în urmă, iar eu cu Sam ne făcuserăm planuri de viitor, în timp ce zăream în depărtare raza farului din Bahamas. Acum, în timp ce îl aşteptam pe Herr Joseph, purtătorul de cuvânt al comitetului, să ne comunice soarta noastră, îmi doream ca inima mea să aibă măcar o fărâmă din bucuria şi speranţa pe care le simţisem în acea seară. După ce Herr Joseph sosi şi începu să vorbească, în

încăpere se făcu o linişte de mormânt.

— După ore de negocieri, guvernul cubanez refuză încă să accepte permisele noastre de debarcare... cuvintele lui fură primite cu gemete şi planşete... şi ni s-a ordonat să părăsim Havana până mâine dimineaţă la ora 10: 00.

Disperată, m-am ghemuit lângă familia mea. Sam încerca să-şi consoleze mama.

— Aşteptaţi, ascultaţi! continuă Herr Joseph. Compania de transport maritim i-a dat căpitanului Schroeder permisiunea să navigheze pe *St. Louis* spre orice port care ne va permite să debarcăm.

— Ne mint! strigă cineva. Nava asta arborează un steag nazist! Dacă plecăm din Havana, vom ajunge înapoi la Hamburg!

— Nu, vă garantez că este exclus. După ce vom ridica pânzele, căpitanul va călători încet de-a lungul coastei americane, aşteptând veşti de la americani. Sperăm ca guvernul lor sau poate guvernul canadian să ne ofere adăpost. Povestea noastră este în toate ziarele. Întreaga lume ştie despre situaţia noastră.

În acea seară, zeci de rude se apropiară din nou în bărci, spunându-ne că peste tot în Havana se răspândeşte vestea că vom pleca a doua zi. Oamenii plângeau şi îşi întindeau braţele unii către alţii, în timp ce îşi strigau rămas-bun, inclusiv mama lui Sam, care plângea de durere. Puteam simţi deja greutatea uriaşă a responsabilităţii pe care Sam era iarăşi obligat să o poarte. V-aţi şi Mutti plângeau şi ei, în timp ce îşi luat la revedere de la unchiul Aaron. M-am întrebat dacă v-aţi încă mai credea că Dumnezeu are un motiv pentru tot ceea ce ni se întâmplă. Eram prea speriată ca să-l întreb. Dacă el şi-ar pierde credinţa, cum m-aş mai putea eu agăţa vreodată de a mea?

Comitetul îi ceru lui Sam să stea din nou de pază după lăsarea întunericului, în caz de tentative de sinucidere. Disperarea plutea ca o ceaţă deasupra navei. Am stat trează mult după miezul nopţii, urmărind luminile

reflectoarelor poliţiei prin hubloul închisorii noastre plutitoare.

Vineri dimineaţa când eu cu Sam urcarăm pe punte, văzurăm că poliţia nu mai permitea mulţimii de bărci mici să se apropie. Ultima legătură cu rudele noastre de pe uscat fusese întreruptă. Stăteam pe acest vas de trei săptămâni, două petrecute pe mare şi una în port, şi era clar că echipajul se pregătea de plecare. O ultimă şalupă a poliţiei sosi cu un civil la bord, iar difuzorul navei chemă pe toată lumea în salon. Acesta se prezentă ca fiind Milton Goldsmith, reprezentantul american al Comitetului de Distribuţie Comună Evreiască.

— Nu vă pierdeţi speranţa, ne spuse el. Nu vă veţi întoarce la Hamburg. Comitetele noastre din întreaga lume lucrează pentru a se asigura că veţi putea debarca undeva în afara Germaniei. Aşteptăm în acest moment să primim veşti de la guvernul american, întreaga lume este cu ochii pe noi.

Cineva din sală începu să scandeze: *Nu trebuie să navigăm*. *Nu vrem să murim*, şi sute dintre noi i se alăturară imediat: *Nu trebuie să navigăm*. *Nu vrem să murim*. Când domnul Goldsmith plecă, strigătele noastre încă răsunau. Poliţiştii cubanezi, care erau staţionaţi la bord, plecară şi ei cu toţii. Zgomotul motoarelor se intensifică, pe măsură ce nava începu în sfârşit să se îndrepte spre larg. Pasagerii se aliniară la balustradă, unii plângând, alţii tăcuţi şi încremeniţi, în timp ce linia orizontului Havanei se estompa în depărtare.

— Nu avem unde să mergem, i-am spus lui Sam.

Mă simţeam copleşită de un sentiment de deznădejde.

Navigarăm toată noaptea şi toată ziua de sâmbătă, îndreptându-ne încet spre nord, spre Miami. Eu cu Sam nu puteam sta împreună decât evadând pentru scurte perioade de timp, pentru că mama lui şi ambii mei părinţi deveneau din ce în ce mai deprimaţi.

— Mama continuă să mă întrebe: *Ce ne vom face*? *Unde vom merge*?, îmi spuse Sam. Nu ştiu ce să îi răspund.

Depinde de mine să am grijă de toată lumea, şi… şi nu ştiu ce să fac.

Faptul că ne ţineam în braţe pentru câteva minute în fiecare zi ne oferea amândurora alinare.

Duminică dimineaţa când ne-am trezit, m-am uitat prin hub-lou şi am fost uşurată să văd că ne aflam încă în largul coastei Floridei. Eram atât de aproape, şi totuşi atât de departe. La scurt timp după micul-dejun, se apropie de noi o patrulă a Gărzii de Coastă a SUA.

— Poate că aduce veşti bune, spuse Sam, în timp ce priveam cum se învârte în jurul navei noastre.

Toată lumea le făcu din mână americanilor şi, pentru câteva minute, am îndrăznit să sper la o salvare. Dar apoi căpitanul Gărzii de Coastă ne strigă ceva printr-un difuzor, iar eu ştiam suficientă engleză pentru a pricepe că americanii nu aveau de gând să vină să ne salveze sau să ne ofere adăpost.

— *Nu vă apropiaţi mai mult. Nu vi se va permite să debarcaţi*!, se anunţă în difuzor.

Patrula se învârtea în jurul nostru pentru a-i împiedica pe oameni să sară peste bord şi să încerce să înoate spre ţărm.

— Nu înţeleg de ce americanii nu ne ajută, spuse Sam. Nu se numeşte ţara libertăţii?

Niciunul dintre noi nu înţelegea.

În acea seară, *St. Louis* viră din nou spre sud, înapoi către Cuba. Comitetul de pasageri ne anunţă că ni se va permite să debarcăm pe Insula Pinilor, în largul coastei cubaneze. Vestea fu primită cu aplauze şi uşurare. Încă o dată, ne-am cărat valizele pe punte, în aşteptare. Târziu în acea noapte, ni s-a transmis să mergem la culcare. Urma să ajungem numai a doua zi în zori.

Dimineaţa veni şi trecu. Ne petrecurăm toată ziua de marţi în suspans, vreme în care negocierile pentru debarcarea pe Insula Pinilor sau, eventual, în Republica Dominicană, continuau. În cele din urmă, toate aceste negocieri eşuară.

Marţi seara, simţirăm cum nava îşi schimbă cursul, îndreptându-se din nou spre nord. V-aţi era convins că naziştii se jucau în mod deliberat cu emoţiile noastre, oferindu-ne speranţă, apoi smulgându-ne-o, doar pentru a ne tortura. Dacă acesta era planul lor, reuşeau. Eram evrei. Eram urâţi şi respinşi de întreaga lume. Nimeni nu ne dorea. Singura noastră primire sigură era într-un lagăr de concentrare nazist.

Navigarăm toată ziua de miercuri, fără să ştim încotro ne îndreptăm. Joi, difuzoarele ne chemară pe toţi în salon. Herr Joseph, de la comitetul de pasageri, făcu anunţul de care ne temeam cu toţii:

— Căpitanului i s-a ordonat să întoarcă nava în Europa.

Un oftat cuprinse întreaga încăpere. V-aţi arăta de parcă în curând va leşina. Am început să tremur din cap până în picioare, amintindu-mi de bătăile şi crimele de pe străzi, de incendii, de teroarea necruţătoare care ne aştepta.

— Ne întoarcem în Germania? strigă cineva.

— Nu neapărat. Vă rog, rămâneţi calmi. Ne aşteaptă o călătorie lungă, vom traversa din nou Atlanticul. Între timp, Comitetul mixt şi mulţi alţi prieteni lucrează în numele nostru, pentru a ne găsi un refugiu. Lumea întreagă este cu ochii pe noi.

— Lumea ştie că Gestapoul aşteaptă să ne aresteze? Ştiu ei despre lagăre? strigă cineva.

Nu veni niciun răspuns.

Încă o dată, toată lumea începu să scandeze: „Nu ne vom întoarce. Nu vrem să murim. Nu ne vom întoarce. Nu vrem să murim”. Nu am putut să inspir suficient de adânc pentru a mă alătura lor. Navigam înapoi spre Europa.

Peggy

Iunie, 1946

— Hei, ce ne facem cu Jim? mă întrebă Joe Fiore. Trebuie să-l scoatem din locul ăla.

— Ştiu. Dacă ar fi fost după mine, aş fi făcut-o, crede-mă. După vizita cu Joe şi Buster la spitalul veteranilor, nu am

vrut să mă întorc la apartamentul lui Tata, aşa că am urcat pe serpentine spre punctul de observaţie, şi acolo am coborât din maşină. Ori de câte ori eram supărată, priveliştea văii largi şi a satelor şi câmpurilor verzi de jos, cu rândurile de dealuri purpurii din depărtare mă ajuta mereu să-mi recapăt perspectiva. Era o cuprindere cu ochii lui Dumnezeu asupra acestei frumoase văi, care era casa mea. Prea târziu mi-am amintit că s-ar putea să nu mai fie casa mea pentru mult timp, şi m-a apucat o senzaţie de goliciune întunecată.

Joe abia se uita La privelişte. Era agitat, se plimba înainte şi înapoi prin parcare, trecându-şi mâna prin părul negru şi creţ, dând cu piciorul în pietrele pe care le izbea de parapet.

— Jim abia dacă seamănă cu el însuşi, nu-i aşa?

— Aşa este. Ascultă, n-am apucat să-ţi spun mai devreme, dar doctorii plănuiesc să încerce în continuare şocurile electrice.

— Nu-i lăsa să o facă! Băieţii pe care i-am cunoscut şi care au trecut prin acele tratamente cu şocuri abia dacă mai ştiau cine sunt după aceea! A fost un tip... noi doi jucaserăm cărţi toată săptămâna. Mă bătuse măr. După ce l-au electrocutat, m-am aşezat cu el la masa noastră obişnuită şi am început să amestec cărţile. Mi-a spus: *nu ştiu acest joc*. Îţi vine să crezi? A trebuit să-l învăţ din nou cum să joace. Un alt tip izbucnise în lacrimi, pentru că nu-şi amintea dacă este căsătorit sau nu şi se temea că nu-şi va recunoaşte soţia când îl va vizita. Acum, spune-mi, la ce foloseşte aşa ceva?

Cuvintele lui mă umplură de spaimă. Doctorul Morgan menţionase pierderea memoriei. Într-un fel sau altul, aveam să îl pierd pe Jimmy. Cine ar fi fost el fără toate amintirile sale? Mă simţeam neajutorată.

— Părinţii lui se tem să-l ia acasă, Joe. După ce a încercat să se sinucidă, mama lui a fost cea care l-a găsit şi ei sunt îngroziţi că va încerca din nou... şi că data viitoare nu-l vor

mai găsi la timp.

— Dar doctorii îl vor omorî acolo!

Nu ştiam ce să fac. Buster termină de adulmecat toate tufişurile şi veni să se aşeze la picioarele mele, împingându-mă cu botul, ca şi cum ar fi vrut să-mi amintească faptul că avea nevoie să fie mângâiat. Mi-am amintit cum reacţionase Jimmy la Buster şi am simţit un strop de speranţă.

— Dar ştii ceva, Joe? Azi a mers, văzându-te pe tine şi pe Buster. Jimmy a râs! L-ai auzit? L-a mângâiat pe Buster şi ţi-a strâns mâna. Nu ar fi făcut aşa ceva ultima dată când l-am văzut. Oare crezi că şi alţi tineri dintre vechii lui prieteni ar fi dispuşi să vină să-l viziteze?

— Sigur că da! Toată lumea avea o părere bună despre el. Vor fi la fel de supăraţi ca mine să-l vadă în asemenea hal.

— Aş avea nevoie de ajutorul tău pentru a-i găsi pe câţiva dintre prietenii lui Jimmy şi a-i întreba dacă pot veni să-l viziteze. Am citit toate scrisorile pe care le-a trimis acasă în timpul războiului şi în ele a menţionat doi bărbaţi în mod special, care păreau să fie prietenii lui încă din perioada antrenamentului de bază. Mi-am scos caietul din poşetă şi l-am răsfoit: Să vedem… Mitch O'Hara şi… Frank Cishek. Îi cunoşti?

— Da, mi-l amintesc pe Mitch. Şi Frank era medic, ca Jim.

— Ştii ce s-a întâmplat cu ei?

Îşi ridică privirea spre nori, scărpinându-şi perii de pe bărbie, ca şi cum ar fi încercat să-şi amintească.

— Amândoi erau încă în perioada de antrenament pentru luptă în ziua în care eu am fost rănit. Cel puţin Frank era. Sunt sigur de asta, pentru că l-a ajutat pe Jim să mă ducă în braţe până la staţia de prim ajutor.

— Dar capelanul… mi-am răsfoit notiţele pentru a-i căuta numele… Bill Ashburn. Jimmy a scris că îi plăcea să vorbească cu el atunci când lucrurile se mai linişteau.

— Oh, da. Capelanul Bill. A venit să mă vadă înainte de a fi evacuat, dar nu aveam niciun chef să ascult vorbăria lui

despre Dumnezeu, ştii? Să fiu sincer, dacă vreunul dintre noi ar fi vrut să vorbească despre Dumnezeu, sau să se roage, sau altceva, mai degrabă ne-am fi dus la Jim decât la capelan. Jim era unul dintre noi, ştii? Era real, nu plutea cu capul în nori.

— Ştiu. Jimmy a fost întotdeauna foarte bun la a asculta şi a spune ceea ce trebuie.

— Exact! spuse Joe şi făcu un semn cu degetul, ca şi cum ar fi tras cu pistolul şi ar fi nimerit o ţintă. Hei, mi se face sete. Hai să ne întoarcem în oraş şi îţi fac cinste cu o bere. Îţi place berea?

— Barul este închis duminica, i-am reamintit eu. Dar poate că îţi dă Tata o bere.

Ne urcarăm în maşină, pe scaunele încinse de soare. Buster îşi scoase capul pe fereastră pe drumul la vale, cu gura deschisă şi limba atârnându-i afară, de parcă ar fi râs cu poftă. Cât de mult îl iubeam pe câinele ăsta! Dar oare ce am să mă fac cu el acum, când Donna vrea să mă dea afară?

— Desigur, peisajul este frumos pe aici, spuse Joe.

Mi-am înghiţit nodul din gât la gândul de a părăsi această vale frumoasă şi am înaintat pe drumul sinuos. Nu puteam să văd următorul colţ din viaţa mea, aşa cum nu puteam să văd nici ce se afla după următoarea curbă. M-am hotărât să-mi întorc gândurile spre Jimmy.

— Joe, cum pot atunci lua legătura cu unii dintre vechii lui prieteni? De unde ai ştiut tu unde să-l găseşti pe Jimmy?

— Oh, ştii, pur şi simplu din cele auzite la o bere, la o partidă de poker sau în timpul serviciului de gardă, când ne omoram timpul împreună. Vorbeam despre prietenele noastre şi despre cum era acasă, despre ce aveam de gând să facem când se va termina războiul... lucruri de genul ăsta. Am o memorie bună, ştii? Joe îşi dădu o palmă peste frunte: mi-am amintit că tatăl lui Jim este medic veterinar şi că locuieşte într-un orăşel din Hudson Valley, la şaizeci şi ceva de kilometri de New York City. Nu a fost greu.

— Dar ce zici de ceilalţi… capelanul, Mitch sau cum îl cheamă, ori Frank, medicul? îţi aminteşti de unde sunt ei?

— Hmm, nu-mi vine în minte chiar acum. Dar poate că dacă m-aş gândi puţin la o bere rece…

Când am ajuns acasă, am văzut maşina familiei Barnett parcată pe alee şi m-am întrebat cum a decurs vizita lor la Jimmy.

— Uite, Joe, trebuie să vorbesc cu părinţii lui Jimmy şi să le povestesc despre tine şi Buster. Vrei să vii cu mine? Cred că le-ar face plăcere să-l cunoască pe unul dintre prietenii lui Jimmy.

Joe coborî din maşină şi îl eliberă pe Buster de pe bancheta din spate. Închise ambele portiere şi începu să păşească înapoi, îndepărtându-se de mine.

— Poate altă dată.

Se întoarse şi se târî spre curtea din spate, chemându-l pe „Trepied” cu el. Am pornit singură spre casa familiei Barnett şi am acceptat cafeaua şi prăjitura cu mere, pe care mi le oferise doamna Barnett. Ne aşezarăm împreună în jurul mesei din bucătăria lor şi îmi dădui seama, după feţele lor, că vizita lor fusese dezamăgitoare.

— Am veşti interesante, le-am spus. Unul dintre prietenii din armată ai lui Jimmy, Joe Fiore, a venit cu mine la spital şi l-am strecurat pe Buster înăuntru, să-l vadă. Jimmy a râs în hohote când Buster a început să-l lingă pe faţă!

— Serios? întrebă doamna Barnett. Îşi flutură mâinile înaintea feţei, de parcă ar fi încercat să-şi stăpânească bucuria: chiar a râs?

— Da! Şi l-a mângâiat pe Buster tot timpul, până când infirmierul ne-a alungat. Jimmy părea să-şi amintească de Joe, şi i-a întins mâna.

— Aş fi vrut să fi fost acolo să văd asta, murmură domnul Barnett.

— Şi eu la fel. Dar este un semn bun, nu crezi, Gordon? Ar trebui să-i spunem doctorului Morgan despre asta data viitoare când îl vom vedea.

— Da, deşi mă îndoiesc că va fi de acord cu terapia canină a lui Peggy.

Zâmbirăm cu toţii, şi mă simţii atât de bine să zâmbesc.

— Deci am un plan acum, am spus eu. Dacă îmi permiteţi să-l încerc, bineînţeles. Joe, amicul lui Jimmy, şi-a pierdut piciorul în luptă, iar Jimmy l-a dus la o staţie de prim ajutor şi i-a salvat viaţa. Aş vrea să găsesc mai mulţi prieteni de război de-ai lui Jimmy şi să îi rog şi pe ei să îl viziteze. Poate că unul dintre ei ne poate spune ce s-a întâmplat cu Jimmy, când a început să se schimbe şi de ce a devenit atât de deprimat. Poate că ei ştiu cine este Gisela şi de ce păstrează poza ei. Aş vrea să-i amintesc de toate momentele frumoase din trecutul lui… cum a fost salvarea lui Buster… şi poate să strecor fotografii şi lucruri în spital, ca să-şi amintească ce fericit a fost odată. Joe şi doctorul Morgan au spus amândoi că şocurile electrice îi vor şterge lui Jimmy amintirile, aşa că trebuie să-l ajutăm să şi le recapete.

Domnul Barnett îmi luă mâna pentru câteva secunde şi mi-o strânse.

— Cred că este o idee foarte bună, Peggy. Fără îndoială că merită încercat.

— Mi-e puţin teamă să îi arăt lui Jimmy poza Giselei, până când nu aflăm mai multe despre ea, am spus. Mi-e teamă că ar putea să îi trezească o amintire înspăimântătoare. Dar ce altceva credeţi că i-am putea duce?

— O să te ajut eu să cauţi prin camera lui, spuse mama lui Jimmy. Îi poţi duce orice crezi că îl va ajuta… poate albumul lui cu poze? Probabil că personalul spitalului nu-l va lăsa să păstreze nimic, dar noi putem să i-l arătăm, nu-i aşa? Oh, Peggy, sunt atât de fericită la gândul că Jimmy al nostru a râs din nou!

Imediat ce am terminat cafeaua şi prăjitura, am urcat în camera lui. Doamna Barnett mi-a arătat o cutie de lemn pe care Jimmy o făcuse la cercetaşi, pentru a câştiga o insignă pentru prelucrarea lemnului. O umpluse cu amintiri –

cartonaşe de baseball, şirul său de medalii pentru prezenţă absolută la şcoala duminicală, o machetă de avion pe care o lipise dintr-un kit – nimic din ceea ce şi-ar dori un adult, dar lucruri care cândva aveau o semnificaţie specială pentru el. Doamna Barnett mă lăsă acolo să caut singură şi, în timp ce sortam lucrurile de prin cutie, m-am trezit că am pierdut noţiunea timpului.

Încă nu am ajuns la fundul cutiei când am dat peste un plic de manila, plin cu tăieturi din ziare. Erau din mai 1939 şi vorbeau despre un vas de pasageri numit *St. Louis*. Gândul că un puşti de liceu ar păstra aşa ceva părea amuzant, dar în timp ce răsfoiam articolele, mi-am amintit cât de obsedat fusese Jimmy de această poveste la vremea respectivă. Un vas cu aburi plin cu refugiaţi evrei fugise de persecuţia nazistă, dar nu găsise o naţiune care să-i primească. Necazul lor ajunsese pe prima pagină a tuturor ziarelor, iar lumea privea şi aştepta să vadă ce se va întâmpla cu ei. Unul dintre articole arăta o imagine neclară a vasului în portul Havana, înconjurat de bărci cu vâsle, pline de rude disperate, care îşi strigau familiile aflate la bord. Un pasager devenise atât de deprimat la gândul că se va întoarce în Germania, încât sărise peste bord, cu gândul de a se sinucide.

Povestea mă făcu să mă opresc pentru o clipă. Cum de ajunsese Jimmy în aceeaşi stare ca evreul care se simţea atât de deznădăjduit, încât moartea părea singura soluţie? Jimmy avea o casă şi o familie la care să se întoarcă, un viitor ca medic veterinar alături de tatăl său şi o sută de alte lucruri la care să spere. Trebuie să fi ştiut că existau o mulţime de oameni la care putea apela pentru ajutor, spre deosebire de omul din poveste. Atunci de ce făcuse Jimmy un asemenea gest?

Am continuat să citesc. Guvernul Statelor Unite respinsese cererea de azil a pasagerilor şi izgonise nava *St. Louis*. Guvernul canadian făcu acelaşi lucru. Mi-am amintit cât de supărat fusese Jimmy de această veste. „Mulţi americani au

prejudecăţi împotriva evreilor”, îmi spusese el atunci. Potrivit ziarului, guvernul nostru decisese că, dacă ar face o excepţie de la cotele de imigrare şi i-ar lăsa pe aceşti refugiaţi să intre în ţară, atunci mulţimi mari de oameni ar sări pe vapoare şi ar încerca să ajungă în State. Am dat din cap cu neîncredere. Dacă aceşti refugiaţi nu aveau o casă şi nicio ţară care să-i dorească, ce ar fi trebuit să facă? înţelegeam un pic, datorită experienţelor din copilărie, cum trebuie să se fi simţit acei bieţi oameni… respinşi, nedoriţi şi chinuiţi fără niciun motiv. Dacă ar fi fost după Donna, nici eu nu aş mai fi avut o casă de multă vreme.

Împreună cu toate articolele din ziare era şi o copie la indigo a unei scrisori pe care Jimmy i-o trimisese preşedintelui Roosevelt, cerându-i să intervină în favoarea pasagerilor. Aşa era Jimmy: întotdeauna încerca să îndrepte greşelile şi să repare lucrurile, luându-le altora apărarea, în acelaşi mod în care se oferise să-i înfrunte pe bătăuşi în apărarea mea. Ultimul articol din plic povestea cum căpitanul vasului nu avu altă soluţie decât să întoarcă nava şi să navigheze spre Europa. M-am întrebat ce se întâmplase cu cei nouă sute de pasageri. Tragedia de pe *St. Louis* părea şi mai emoţionantă acum, că lumea cunoştea adevărul oribil despre atrocităţile naziste: lagărele de concentrare, camerele de gazare, crematoriile. Şase milioane de evrei fuseseră ucişi. Oare pasagerii de pe *St. Louis* deveniseră şi ei victime ale naziştilor?

Chiar şi acum, la un an de la încheierea războiului, naţiunile păreau să se certe în continuare cu privire la cum să procedeze cu poporul evreu. Aceştia umpleau taberele pentru deportaţi din întreagă Europa, căutând încă un cămin permanent. Tocmai citisem săptămâna trecută un articol de ziar în care scria că preşedintele Truman îndemnase guvernul britanic să permită ca 100.000 de refugiaţi evrei să emigreze în Palestina. Ca răspuns, ministrul britanic de externe îi transmise că americanii voiau ca aceştia să se mute în Palestina pentru că nu îi

doreau în Statele Unite. Unde ar fi trebuit să se ducă toţi aceşti oameni?

Am pus totul la loc în cutia de lemn şi am pornit descurajată spre casă.

L-am găsit pe Joe la etaj, în sufrageria noastră, râzând şi bând cocktailuri cu Donna şi cu Tata. De la radio se auzea un meci al yankeilor. În apartament era o căldură toridă, şi Tata instalase două ventilatoare rotative, care suflau aerul cald în jur, la viteză mare.

— Hei! Mi-am amintit de unde era capelanul Bill! spuse Joe, când intrai. Danbury, Connecticut!

— Nu este departe de aici, i-am răspuns. Dincolo de graniţa cu statul New York.

— Ţi-am spus că am o memorie bună.

Joe îşi plesni fruntea cu paharul de cocktail gol pe care îl ţinea în mână.

— Am putea să-i căutăm numele în cartea de telefon a oraşului Danbury şi…

— Să mergem! Cu motocicleta mea.

Se ridică în picioare, legănându-se uşor. Chiar dacă aş fi avut curajul să merg pe locul din spate al motocicletei lui, cu siguranţă nu aveam de gând să o fac după ce băuse.

— Ce zici de mâine, atunci? l-am întrebat. Vom pleca dimineaţă devreme.

— Despre ce vorbiţi? mormăi Tata. Unde te duci?

— Nicăieri astăzi, Tată.

— Hei, voi doi, spuse Donna. De ce nu mergeţi să vă distraţi puţin?

Avea un zâmbet şiret şi mi-am dat seama ce avea de gând să facă. Dacă ar putea aprinde o scânteie între mine şi Joe Fiore, el ar putea să mă ia de pe capul ei.

— Vom pleca mâine, Joe. Dis-de-dimineaţă, i-am spus. *Şi cu maşina mea*.

M-am dus în dormitor şi am închis uşa după mine. A doua zi m-am trezit devreme, ca să-mi pot face munca la clinică şi să-i explic domnului Barnett unde aveam de gând să

plec. Tata îl lăsase din nou pe Joe să doarmă peste noapte în biroul său, iar trezitul lui la nouă dimineaţa nu era o sarcină care-mi făcea plăcere. Dar trebuia. Eram mult prea timidă cu străinii, ca să conduc până în Danbury, Connecticut, şi să vorbesc singură cu acel capelan. Oare de unde să încep? Ce i-aş putea spune? Joe Fiore îl cunoştea deja pe om şi, în plus, el era destul de vorbăreţ şi sociabil pentru noi amândoi. Am scotocit prin dormitorul meu după tot mărunţişul pe care îl puteam găsi, necesar pentru telefonul public. Între timp, Joe se îmbrăcă şi înghiţi un pumn de aspirine şi o ceaşcă de cafea tare. L-am convins să nu-şi ia motocicleta.

— Nu va face decât să-ţi înrăutăţească durerea de cap. Poate data viitoare.

Dacă va exista vreo ocazie viitoare. Cine putea şti când Joe îşi va lua din nou zborul?

La numele William Ashburn, în cartea de telefoane din Danbury, am găsit două numere. Primul era tatăl capelanului, care avu amabilitatea de a ne da indicaţii spre casa parohială a capelanului Bill. Fostul capelan al armatei se dovedi a fi mai în vârstă decât îmi imaginasem şi avea în jur de 40 de ani, după estimările mele, o privire îngrijorată, umeri lăsaţi şi păr şaten şi rar. Ne invită în bucătărie la o cafea. Soţia lui îşi ceru scuze pentru starea în care se afla casa, dând vina pe cei trei copii ai lor.

— Vă rog să nu vă faceţi griji! i-am spus eu. Este vina noastră că am venit neanunţaţi.

Ne rugă să îi spunem Bill şi părea să şi-l amintească pe Joe, deşi recunoscu că nu participase niciodată la niciunul dintre serviciile religioase pe care le conducea capelanul. I-am explicat că eram o veche prietenă de-a lui Jim Barnett, iar el mi-a răspuns:

— O, da! Mi-l amintesc foarte bine pe Jim. Am avut o mulţime de conversaţii interesante. De fapt, Jim a fost unul dintre puţinii oameni cărora le-a plăcut să stea de vorbă cu mine despre Dumnezeu. Vocea i se stinse şi rămase tăcut

pentru o clipă, înainte de a adăuga: avea o credinţă foarte matură pentru un om de vârsta lui. Sper că nu i s-a întâmplat nimic rău.

— Ei bine, îmi pare rău să spun că se află la spitalul veteranilor de război, suferind de oboseală de luptă şi depresie. El... a încercat să-şi pună capăt zilelor.

Capelanul părea uluit. Cafeaua i se prelinse pe mână, în timp ce-şi aşeză ceaşca la loc în farfurioară.

— Oh, nu... nu! Nu Jim. Nu pot să cred aşa ceva. A fost unul dintre cei mai curajoşi oameni pe care i-am cunoscut vreodată. Se târa în toiul bătăliei, îngrijindu-şi răniţii, chiar în timpul schimburilor de focuri, când schijele şi gloanţele zburau peste tot. Eu nu aş fi putut face ce a făcut Jim.

— Cred că, în cele din urmă, l-a afectat şi pe el, ştii? spuse Joe încet.

— Dar tocmai asta este, zise Bill. Nu lăsa ca nimic să-l afecteze. Cel puţin nu atunci când îl cunoşteam eu. Era convins că nimic nu-i putea face rău, decât dacă Dumnezeu voia asta. Obişnuia să-mi citeze psalmul acela... Cum spune? Ceva despre faptul că toate zilele noastre sunt scrise în cartea mare şi neagră a lui Dumnezeu. Nu, mi-e foarte greu să cred că Jim ar fi încercat să se sinucidă.

— Nici eu nu-l recunosc pe Jimmy pe care-l ştiam, am spus eu. De aceea încerc să pun cap la cap povestea lui şi să-mi dau seama ce s-a întâmplat de s-a schimbat atât de mult. Trebuie să fi fost ceva.

— Războiul a fost... Bill se opri şi am observat cum înghite în sec: niciunul dintre noi nu mai este la fel după tot ce am văzut. Şi ce am făcut.

— Hei, am făcut ceea ce trebuia să facem, ştii? spuse Joe. Devenise agitat şi neliniştit, dând din picior şi bătând cu degetele în masă. Probabil că îşi dorea o bere, dar era mult prea devreme ca să se apuce de băut.

M-am întors spre capelanul Bill.

— Îţi aminteşti când l-ai văzut ultima dată pe Jimmy şi dacă părea el însuşi?

— Lasă-mă să mă gândesc. Trebuie să fi fost la sfârşitul toamnei lui ’44. Ne luptam în drumul nostru spre Rin, iar eu cu Jim lucram împreună în staţiile de prim ajutor ale batalionului. Eu ofeream alinare, iar el îi ajuta pe medici, care erau suprasolicitaţi, îşi trecu mâna prin părul rar: mărturisesc că uneori rămâneam fără glas, când cineva era grav rănit şi se temea să nu moară. Mi-e ruşine să recunosc, dar adesea Jim făcea o treabă mai bună decât mine, rugându-se pentru ei. I-am spus că el ar trebui să fie capelanul, nu eu.

Bill scoase un râs nervos, dar am putut vedea că amintirile îl bântuiau. Se uită la mine ca şi cum m-ar fi implorat să înţeleg.

— Adică, ce spui atunci când cineva întreabă: *o să mor*? şi ştii că probabil aşa va fi. Ce îi spui?

— Trebuie să fi fost îngrozitor, murmurai eu. Îmi pare atât de rău!

Cuvintele mele părură lipsite de sens, chiar şi pentru mine.

— Hei, mi-ar prinde bine o ţigară, spuse Joe. Cred că voi ieşi un pic, dacă nu te superi.

După ce uşa se închise, bucătăria rămase pentru o clipă cufundată în tăcere. Auzeam un aspirator pornit la etaj.

— Oricum… spuse capelanul, adunându-şi gândurile… naziştii au pornit marea lor contraofensivă în acea iarnă, şi fiecare om disponibil a fost chemat să lupte împotriva lor. M-am despărţit de Jim şi nu-mi amintesc să-l mai fi întâlnit după aceea.

— Am scrisorile pe care Le-a trimis acasă, am spus eu. A luptat în ceea ce ziarele au numit Bătălia de la Bulge, cred.

Capelanul Bill privi în depărtare, ca şi cum ar fi rămas pierdut în gândurile sale. Apoi suspină şi se întoarse din nou spre mine:

— Pot să fiu sincer cu tine, domnişoară Serrano? Nu cred că îi voi fi de prea mare ajutor lui Jim. Oh, voi fi mai mult decât bucuros să merg cu maşina şi să-l vizitez, dar în ceea ce priveşte ajutorul spiritual… nu sunt omul potrivit. Adică,

unde era Dumnezeu când lumea ardea şi milioane de oameni nevinovaţi sufereau şi mureau? Cum a putut El?

Bill se opri şi trase de gulerul clerical, ca şi cum l-ar sufoca. Am aşteptat, aşa cum făcea întotdeauna Jimmy, în caz că ar fi vrut să spună mai multe.

— Hotărâsem să las deoparte acest guler, pentru o vreme. Nu sunt liderul spiritual de care biserica mea are nevoie. Cred că se poate spune că am multe întrebări pentru Dumnezeu în acest moment, aşa că mi-am scris demisia. Soţia mea nu este foarte mulţumită de decizia mea. Spune că nu mai sunt acelaşi om cu care s-a căsătorit şi cred că are dreptate.

Scoase un râs nervos, iar mie mi-a părut atât de rău pentru el, încât am vrut să-l îmbrăţişez.

— Mai ai şi alte întrebări pentru mine? Nu cred că ţi-am fost de prea mare ajutor.

— Mi-ai fost de mare ajutor. Acum ştiu că, înainte de ultima iarnă a războiului, Jimmy era încă cel pe care îl ştiu. Dar ascultă: crezi că mă poţi ajuta să iau legătura cu ceilalţi oameni alături de care a luptat? Sper că ei îmi vor da mai multe informaţii despre povestea lui. Dacă le-aş afla adresele, aş putea să le scriu.

Se lumină la faţă.

— Sigur, te-aş putea ajuta în privinţa aceasta. Voi lua legătura cu comandantul unităţii noastre.

— Asta ar fi minunat! Cei mai apropiaţi prieteni ai lui Jimmy erau Mitch O’Hara şi un alt medic, pe nume Frank Cishek.

— Frank Cishek. Numele ăsta mi se pare oarecum cunoscut. Stai că-mi notez.

— Aş vrea să-i contactez în special pe aceşti doi bărbaţi. Şi pe orice alţi soldaţi, ca Joe Fiore, care spun despre Jimmy că Le-a salvat viaţa. Cred că l-ar încuraja dacă i-ar scrie şi i-ar trimite poze cu familiile lor, ca să ştie cât de mulţi oameni a ajutat.

Capelanul Bill luă un pix şi un carneţel de pe suportul

telefonului, pentru a-şi nota numele lor. I-am spus unde se află spitalul veteranilor şi că orele de vizită sunt duminica. A promis că va merge duminica viitoare, după slujba de la biserică. Mi-am scos micul meu aparat de fotografiat – un cadou de absolvire de la domnul şi doamna Barnett – şi l-am întrebat pe capelanul Bill dacă mă lasă să-i fac o poză, pentru albumul pe care voiam să-l fac pentru Jimmy. Apoi i-am scris pe carneţel numele, adresa şi numărul meu de telefon.

— Încă un lucru, i-am spus, scoţând din geantă fotografia Giselei. Ştii ceva despre această femeie? Numele ei este Gisela. Se poate să fi fost una dintre asistentele cu care a lucrat Jimmy?

Studie fotografia, frecându-şi fruntea, ca şi cum s-ar fi concentrat.

— Nu cred că am mai văzut-o vreodată. Numele ei sună totuşi străin, nu-i aşa? îmi întinse poza.

Am plecat cu speranţa că va face tot ce poate pentru a-l ajuta pe Jimmy. Dar pe lângă asta, am plecat din Connecticut purtând în inimă o adâncă durere pentru capelanul Bill.

Gisela

Iunie, 1939

Am petrecut o mare parte din timp alături de Sam, uitându-ne zilnic la întinderea nesfârşită a oceanului şi întrebându-ne ce se va întâmpla cu noi. Nu existau semne de viaţă dincolo de nava noastră, nu zăream nici măcar o pasăre pe cer, iar goliciunea aceasta ne făcea să ne simţim şi mai abandonaţi şi fără adăpost. După ce am aflat că *St. Louis* se întoarce în Europa, am navigat timp de aproape o săptămână fără să avem nicio idee despre unde vom debarca. Sam rostea în fiecare zi rugăciuni împreună cu fraţii săi, eu v-aţi şi cu ceilalţi bărbaţi, la răsărit şi la apus, implorându-L pe Dumnezeu să ne ajute. Comitetul de pasageri ne ceru tuturor să facem donaţii, pentru a ajuta la plata nenumăratelor telegrame pe care le trimiteau în toată

lumea din camera radio a navei, implorând ajutor. Tensiunea ne-a epuizat, până când ne-am cufundat cu toţii în disperare. Căpitanul Schroeder a încercat să ne arunce un colac de salvare, adresându-ne un discurs în salon, în după-amiaza zilei de vineri, înainte de Sabat: „Orice s-ar întâmpla, nu veţi fi duşi înapoi în Germania”, ne promise el. A fost suficient ca cei mai mulţi dintre noi să mai reziste navigării pe apă alte câteva zile. Sâmbătă urma să se împlinească exact patru săptămâni de când plecaserăm din Hamburg. Patru săptămâni! Şi acum ne apropiam din nou de Europa.

Au trecut alte patru zile lungi şi pline de frustrări. Miercuri, 14 iunie, am fost chemaţi în salon la ora 10 dimineaţa, pentru o şedinţă. Căpitanul Schroeder privi în tăcere cum Herr Joseph, de la comitetul de pasageri, citea telegrama pe care o primise:

Aranjamentele anale pentru debarcarea tuturor pasagerilor sunt Analizate. Guvernele Belgiei, Olandei, Franţei şi Angliei au cooperat în mod uimitor cu Comitetul Comun de Distribuţie American la realizarea acestora.

Nava noastră va putea în sfârşit să debarce! Am fi bineveniţi în aceste patru ţări. Peste tot în sală se auziră aplauze şi strigăte de bucurie. M-am ghemuit lângă familia mea, vreme în care plângeam, râdeam şi ne îmbrăţişam unii pe alţii. Familia lui Sam făcea acelaşi lucru. Herr Joseph aşteptă să se facă linişte, apoi îi mulţumi căpitanului Schroeder în numele nostru pentru că şi-a ţinut promisiunea. *St. Louis* urma să debarce la Anvers, Belgia, sâmbătă, pe 17 iunie, iar noi urma să coborâm, în sfârşit, pentru a fi cazaţi la noile noastre naţiuni gazdă. În seara aceea am sărbătorit cu toţii, dând o petrecere de proporţii în salon. Toată lumea se bucura. Am dansat în braţele lui Sam până când, în cele din urmă, formaţia şi-a pus instrumentele deoparte şi s-a dus la culcare. Rugăciunile noastre fuseseră ascultate.

Tatăl meu petrecu următoarele câteva zile cu Sam şi cu

mama sa, timp în care încercam să ne hotărâm pe care dintre cele patru ţări o vom alege. Mamele noastre deveniseră prietene, eu cu Sam eram de nedespărţit, iar v-aţi se oferise să-l ajute pe Sam să aibă grijă de familia lui, pe perioada în care tatăl lui rămânea în Cuba. Ne-am hotărât să nu mergem în Olanda, pentru că ţara era prea aproape de Germania. Belgia şi Franţa nu se aflau prea departe, dar cel puţin Mutti avea un frate la Paris. În cele din urmă, am ales Marea Britanie, pentru că era o insulă izolată, chiar dacă niciunul dintre noi nu cunoştea pe nimeni acolo. Ni s-a părut mai sigură.

— Eu cu Sam vorbim deja un pic de engleză, am motivat eu. Şi dacă în acest timp de aşteptare ne îmbunătăţim cu toţii cunoştinţele de engleză, vom fi câştigaţi atunci când vom fi acceptaţi în SUA.

Sâmbătă dimineaţa, un reprezentant al Comitetului Evreiesc American, Morris Troper, porni spre noi din portul olandez Flushing pe un remorcher, împreună cu asistenţi sociali din cele patru ţări gazdă. Toţi oamenii de la bordul navei se înghesuiră pentru a-l vedea pe omul care muncise atât de mult pentru a ne salva vieţile. Copiii se aliniară pentru a-l întâmpina. În timp ce *St. Louis* naviga pe distanţa rămasă până la Anvers, Belgia, domnul Troper şi cei patru asistenţi umanitari îşi ocupară locurile în spatele unei mese din salon, pentru a ne decide soarta.

— Vom face tot posibilul ca familiile să rămână împreună, ne anunţară ei.

Dar eu cu Sam nu eram o familie, nu încă. Îl ţineam strâns de mână în timp ce aşteptam la o coadă lungă în salon, alături de părinţii noştri, pentru a vorbi cu reprezentantul din Anglia. Din întâmplare mi-am aruncat o privire în sus şi, când am văzut portretul lui Hitler care ne privea de la înălţime, m-au cuprins fiorii. M-am simţit ca un şoarece sub privirea vigilentă a unui şoim.

V-aţi fi prezentă reprezentantului britanic cazul nostru, la fel şi Sam. Ni s-a spus că cel mai important factor care ne

hotăra soarta era numărul cotelor de pe cererile noastre de imigrare din SUA. Pasagerii cu cele mai mici numere primeau tratament preferenţial, deoarece urmau să părăsească ţara gazdă cel mai repede. Numărul lui Sam era cu câteva mii mai mic decât al meu. Deciziile finale urmau să fie anunţate până la ora cinci, după ce lucrătorii se vor consulta între ei.

În acea după-amiază, puţin după ora două, eu şi Sam stăteam pe puntea vasului *St. Louis*, în timp ce acostam la cheiul din Anvers. Era pentru prima dată când acostam la ţărm, de la plecarea din Hamburg, din 13 mai. Acum era 17 iunie. Eram atât de aproape de libertate, şi totuşi mă temeam că ceva ar putea să meargă prost. Oare nu ne bucuraserăm cu toţii când am ajuns la Havana?

— Să fiu sinceră, i-am spus atunci lui Sam, încă nu sunt dispusă să cred că acest calvar al nostru s-a încheiat. Şi ce va fi dacă noi doi vom ajunge în ţări diferite?

Mă trase aproape şi mă sărută pe creştet:

— Vom găsi o cale să fim împreună, Gisela. Îţi promit.

La ora cinci ne-am întors în salon, pentru a ne afla soarta. Reprezentantul Marii Britanii a citit mai întâi lista lui de nume, dar nici familia mea, nici a lui Sam nu se aflau pe ea. Abia am avut timp să-mi revin din dezamăgire, când au început să citească lista pentru Belgia. Aproape de sfârşitul listei de 214 nume se afla Shapiro. Sam şi familia lui urmau să rămână în Belgia. Mi-am ţinut respiraţia până când au ajuns la W şi au spus „Wolff”, şi abia atunci am putut respira din nou. Nu primisem prima noastră alegere, Anglia, dar slavă Domnului, urma să rămânem împreună.

— Şi cel puţin în Belgia vom scăpa de nazişti, spuse Sam. Am luat cina la bordul navei pentru ultima oară şi toţi ceilalţi ne-au invidiat când am fost primii cărora li s-a permis să coboare de pe *St. Louis*. Nu-mi venea să cred că, în sfârşit, sosise momentul acesta. În acea seară, la ora şapte, picioarele mele atinseră din nou pământul. În timp ce mergeam pe chei, îndepărtându-ne de navă, am auzit un

pasager din spatele meu spunând:

— Am navigat cincisprezece mii de kilometri fără să punem piciorul pe uscat, iar acum suntem din nou în Europa, la cinci sute de kilometri de locul din care am pornit.

După cum s-a dovedit, după debarcare am avut prea puţin timp să ne sărbătorim libertatea. Am fost întâmpinaţi de o escortă de poliţişti belgieni şi conduşi spre un tren special, care ne aştepta pe o cale ferată din apropiere. O barieră de fier îl separa de străzile publice. Bagajele ne-au fost ridicate şi am fost urcaţi rapid în vagoanele trenului. Erau vagoane de clasa a treia, cu scaune tari, din lemn, precum cele „numai pentru evrei” din Germania. Ferestrele vagoanelor aveau scânduri care fuseseră bătute în cuie. Am fost încuiaţi înăuntru şi supravegheaţi de poliţie pe tot parcursul drumului până la Bruxelles. „Este pentru siguranţa dumneavoastră”, ni s-a spus. Nu îmi părea a fi aşa. Am stat cu capul pe umărul lui Sam, strângându-l de mână în timpul celor două ore de călătorie.

Când am ajuns în Bruxelles în acea noapte, totul îmi părea confuz. Ne citiră numele, iar familiile se grăbiră să îşi găsească bagajele, înainte de a fi transportate pentru a petrece noaptea de sâmbătă spre duminică în diverse hoteluri din Bruxelles. Ni s-a spus că vom fi mutaţi din nou dimineaţă. Trebuia să rămân aproape de familia mea, aşa că abia am apucat să-mi iau rămas-bun de la Sam, înainte ca el şi familia lui să fie duşi la un alt hotel. Mi-era teamă că, la sosirea dimineţii, vom rămâne despărţiţi şi că nu-I voi mai vedea niciodată. Însă dimineaţă ne-am întâlnit cu toţii şi am fost întâmpinaţi de reprezentanţii oficiali ai Comitetului de Distribuţie Comun Evreiesc, care ne-au urat bun-venit în noua noastră casă din Belgia. Familia mea şi a lui Sam aveam să ne stabilim în Anvers, unde exista o comunitate evreiască numeroasă, formată în mare parte din refugiaţi ca noi. Urma să locuim într-un cartier evreiesc din apropierea elegantei gări a oraşului.

— Dragii mei, şederea noastră în Belgia este doar temporară, ne asigură v-aţi. Deocamdată, haideţi să ne instalăm şi să aşteptăm cu răbdare, până când ni se va permite să imigrăm în Statele Unite.

America mi se părea reală acum, că o zărisem de la distanţă, chiar dacă părerea mea despre acea ţară fusese pătată de respingerea lor crudă faţă de noi.

Comitetul Comun plătise pentru întreţinerea noastră, oferindu-ne suficienţi bani pentru a închiria un mic apartament. Familia lui Sam se mută în aceeaşi clădire, chiar vizavi de noi. Nu deţineam nimic în afară de conţinutul valizelor pe care le luaserăm cu noi pe *St*. *Louis* şi ne-am petrecut restul lunii iunie încercând să ne aranjăm din nou casa. Încetul cu încetul, pe parcursul lunii iulie, începurăm să ne refacem vieţile pe care le pierduserăm când naziştii veniră la putere. Exploram împreună cu Sam oraşul Anvers, bând cafea în cafenelele din Grote Markt, plimbându-ne prin frumoasele parcuri ale oraşului sau chiar mergând la cinema, crezând că asta ne va ajuta să învăţăm flamanda. Pentru noi era o experienţă nouă să putem hoinări liber, fără teama de a fi acostaţi şi bătuţi de Tineretul hitlerist. Nu existau restricţii împotriva evreilor, nu existau afişe de propagandă pline de ură sau pancarte pe care să scrie: *Interzis câinilor şi evreilor*. Şi totuşi, mă simţeam de parcă înaintam pe un strat de gheaţă subţire, testând fiecare pas, temându-mă să încalţ patinele şi să alunec în voie, neputând să cred că eram cu adevărat liberi.

În timpul lunilor plăcute de vară, tatăl lui Sam i-a trimis nenumărate scrisori soţiei sale, în care discutau dacă ar trebui sau nu ca el să plece din Cuba, pentru a se alătura familiei sale în Belgia. Domnul Shapiro ne-a comunicat că, în timp ce noi aşteptam la bordul navei în portul Havana, Partidul Nazist din Cuba inundase insula cu propaganda împotriva evreilor, stârnind opinia publică împotriva permiterii debarcării noastre. Iar după ce Statele Unite şi Canada ne-au refuzat intrarea, naziştii s-au lăudat în faţa

lumii că au avut dreptate în privinţa noastră: nimeni nu voia evrei murdari în ţara sa. În cele din urmă, problema mutării în Belgia fu rezolvată pentru tatăl lui Sam, arunci când i se refuză intrarea, din cauza potopului de imigranţi care inundau deja mica ţară. Sam urma să poarte în continuare responsabilitatea pentru mama şi fraţii săi. Îşi găsi un loc de muncă cu jumătate de normă: livra mobilă pentru un magazin deţinut de evrei, ajutând în felul acesta la întreţinerea familiei, iar în toamnă aplică pentru începerea studiilor la o şcoală din Anvers.

În august, când eu cu Sam ne întorceam acasă de la cursurile de engleză pe care le frecventam împreună la sinagogă, părinţii mei şi mama lui Sam ne invitară să discutăm în bucătăria noastră mică.

— Dragii mei copii, începu v-aţi, eu, Mutti şi doamna Shapiro am discutat şi am fost cu toţii de acord că nu este înţelept ca voi doi să vă petreceţi tot timpul liber împreună în felul în care o faceţi şi aţi făcut-o pe vapor.

M-am simţit cuprinsă de o spaimă rece. Mă ţineam de mână cu Sam şi i-am strâns-o mai tare, pe sub masă.

— Ştim că vă iubiţi, continuă v-aţi. Şi credem că dragostea voastră este autentică. Dar sunteţi mult prea tineri pentru o relaţie atât de intensă şi pentru căsătorie, desigur. Acum că suntem din nou liberi, vrem să vă îndemnăm să vă faceţi prieteni noi şi să petreceţi timp şi cu alţi tineri de vârsta voastră. Gisela, trebuie să-ţi termini studiile... nu te-ai gândit cândva să devii asistentă medicală? Sam, tu te vei înscrie la universitate atunci când acest lucru va fi posibil, aşa că amândoi aveţi înainte mulţi ani de studii. Sunteţi atât de tineri şi veţi avea tot restul vieţii pentru a fi împreună şi a vă asuma responsabilităţi unul pentru celălalt. De ce să nu vă bucuraţi de aceşti ultimi ani ai tinereţii voastre, în loc să vă sufocaţi unul pe celălalt?

Niciunul dintre noi nu răspunse imediat. Robinetul din bucătărie picura, ca un ceas care ticăia. Nu mă puteam uita la Sam. Simţeam că mă sufoc, ca prinsă într-o menghină, în

timp ce mă luptam cu un val de panică. Era aceeaşi panică pe care o simţisem după ce fuseserăm trimişi la hoteluri diferite, în prima noastră noapte în Belgia. Neliniştea revenea ori de câte ori eram despărţiţi pentru prea mult timp, iar în mine apărea teama că nu-l voi mai vedea niciodată pe Sam. *Sufocant*? Era tocmai invers. Când eram despărţiţi, nu puteam să respir. Şi acum părinţii noştri voiau să petrecem mai puţin timp împreună? Oare Sam le împărtăşea părerea? Credea că ne sufocăm unul pe celălalt? Mi-am înghiţit lacrimile în timp ce aşteptam răspunsul lui.

— Pot să vă pun o întrebare, domnule Wolff? spuse Sam în cele din urmă. Cum aţi cunoscut-o pe mama Giselei? A fost întâlnire aranjată de o peţitoare?

— Nu, ne-am cunoscut la o nuntă. Verişoara ei se căsătorea cu cel mai bun prieten al meu. Am zărit-o pe Elise în cealaltă parte a sălii şi mi s-a părut cea mai frumoasă femeie pe care o văzusem vreodată.

Se uită la Mutti şi ea părea să strălucească, în timp ce el îi întinse mâna, pentru a i-o lua în a sa. În copilărie, observasem dragostea lor profundă unul pentru celălalt şi o văzusem cum creştea şi mai mult, sub toată presiunea pe care o înduram.

— Şi cât timp a trecut, întrebă Sam, până când aţi ştiut că o vreţi alături de dumneavoastră pentru tot restul vieţii?

V-aţi dădu din cap şi ridică mâna:

— Înţeleg unde vrei să ajungi, Sam... şi a fost, de fapt, doar o chestiune de câteva luni. Dar eu eram cu şapte ani mai în vârstă decât eşti tu acum, iar soţia mea era cu patru ani mai în vârstă decât este Gisela. Amândoi ne terminaserăm studiile. Tot ceea ce spunem este că pentru următorii câţiva ani trebuie să aveţi şi alte interese în viaţă, în afară de interesul unuia pentru celălalt.

— Aveţi de gând să ne interziceţi să fim împreună?

— Nicidecum. Dar luaţi măcar în considerare ceea ce vă cerem, înţelegeţi? Petreceţi timp cu alţi prieteni. Nu trebuie

să vă vedeţi în fiecare zi. Mai ales după ce Gisela va începe cursurile, în toamnă.

Eu şi Sam ne iubeam părinţii. Ştiam că aveam datoria de a-i asculta. Oricât de greu ne-ar fi fost să petrecem timp despărţiţi, am acceptat, fără tragere de inimă. V-aţi fi ajută pe Sam să-şi găsească un partener de studiu la sinagogă, un tânăr de vârsta lui, pe nume Aaron Goldberg, şi împreună începură să înveţe Ghemara' cu rabinul. Prin intermediul lui Aaron, Sam făcu mai apoi cunoştinţă cu organizaţia sionistă din Anvers. Participau împreună la întâlniri, iar după aceea stăteam cu ei afară, pe treptele apartamentului nostru, şi le ascultam discuţiile lungi, în nopţile călduroase de vară. Urmăream interesul tot mai mare al lui Sam pentru mişcarea de relocare în străvechea ţară a Israelului.

— Ar trebui să ne facem cu toţii planuri de emigrare în Palestina, în loc de Statele Unite, insista Aaron. Este patria strămoşilor noştri.

— Cartea Albă britanică a restricţionat imigraţia evreiască după revolta arabă, aşa ştiam eu.

— Există şi alte căi de a ajunge în Palestina, pentru cei care sunt hotărâţi. Am putea merge acolo cu vize de studenţi, de exemplu.

— Ghemara sau Talmudul, carte religioasă iudaică (n.ed.).

— Oare nu majoritatea aşezărilor sunt comunităţi agricole? întrebă Sam. Nu ştiu nimic despre agricultură.

— Ne-am putea alătura celorlalţi pionieri, Sam, ca să întemeiem o naţiune. Am pregăti calea şi pentru alţi imigranţi care vor urma să vină. Vor avea nevoie de ingineri pentru a drena mlaştinile şi a construi sisteme de irigaţii… de o mie de ani pământul este neexploatat. Şi va fi nevoie de profesionişti în domeniul medical, pentru a lupta împotriva malariei şi a altor boli.

— Şi de arme şi militari? întrebă Sam.

— Da. Pentru a ne proteja. Avem nevoie de o patrie unde nimeni nu ne va mai persecuta vreodată.

În timp ce noi vorbeam, un grup de copii se juca pe stradă, iar Sam le aruncă mingea înapoi, când aceasta ateriza la picioarele lui. Încet-încet mă obişnuisem să văd din nou copii evrei jucându-se în siguranţă în aer liber, cupluri tinere mergând de mână la cinematograf, mame ducându-şi copiii în cărucioare şi oameni în vârstă stând în parc la soare – lucruri care ne fuseseră interzise după ce naziştii preluaseră puterea.

— Nu voi uita niciodată ce am simţit când eram pe acel vapor şi nu puteam debarca, îi spuse Sam lui Aaron. Nu se găsea nicio ţară din lumea asta în care să fim bineveniţi şi ne temeam că va trebui să ne întoarcem la Hamburg. Acest lucru nu ar trebui să i se mai întâmple niciodată vreunuia dintre noi.

— Spun doar să luăm în calcul Palestina. S-ar putea să treacă ani de zile până când ni se va permite să intrăm în Statele Unite.

Mai târziu, Sam mă întrebă ce părere am despre întemeierea unei patrii pe pământul străvechi al Israelului.

— Se pare că viaţa acolo va fi o luptă continuă, i-am răspuns. Cu vecini ostili, cu terenuri sterpe şi oraşe ruinate. Eu vreau doar să ne trăim viaţa, Sam, tu nu? Vreau să am o casă, copii şi să trăiesc în pace. Nu am trecut deja prin destule necazuri pentru o viaţă întreagă?

— Sunt de acord. Nu mă prea văd în rolul de pionier sau luptător pentru libertate. Tot ce vreau este o casă sigură şi un viitor alături de tine. Să o iau de la capăt va fi o provocare suficient de mare şi fără să încerc să o fac într-o ţară pustie, cu vecini războinici.

— Atunci să avem răbdare şi să aşteptăm până când Statele Unite ne vor permite să imigrăm acolo.

Pe măsură ce se apropia luna septembrie, eu, Ruthie şi cei doi fraţi ai lui Sam ne pregăteam să mergem la şcoală în comunitatea evreiască din Anvers. Eram încântată că terminasem ultimul an de liceu şi mă înscrisesem la un curs pentru obţinerea unui certificat de asistentă medicală, după

doi ani de studii. Ne-am instalat în noua noastră viaţă în Belgia, chiar dacă era doar temporară. Şi, oricât de greu ne-a fost, eu cu Sam ne-am supus dorinţelor părinţilor noştri şi am petrecut ceva mai puţin timp unul cu celălalt. Pentru câteva luni scurte, am fost cu toţii fericiţi.

Apoi, pe 1 septembrie 1939, la două luni şi jumătate după ce eu, Sam şi familiile noastre am ajuns în siguranţă în Belgia, visurile noastre de viitor au fost din nou spulberate. Naziştii au pus la cale o invazie brutală şi fulgerătoare a Poloniei. Ca răspuns, Marea Britanie şi Franţa i-au declarat război Germaniei. Europa era din nou în război. Iar micuţa şi neutra ţară Belgia, noua noastră patrie, se afla chiar în calea naţiunilor beligerante.

Peggy

Iunie, 1946

Când ne-am întors acasă cu Joe, după vizita făcută în Connecticut la capelanul Bill, era trecut de ora prânzului. Joe îşi petrecuse prima parte a drumului vorbind fără oprire despre echipa lui preferată de baseball, Cleveland Indians, comparând-o cu New York Yankees, iar restul timpului dormi. Eu speram să putem vorbi despre capelanul Bill. Am vrut să-l întreb pe Joe ce părere are despre vizita noastră, dar mă temeam că se va supăra din nou. Comentariul lui Bill despre război mă bântuia: *Niciunul dintre noi nu mai este la fel după tot ce am văzut*. *Şi ce am făcut*. În mod clar ei, Joe Fiore şi Jimmy Barnett, fuseseră profund afectaţi de experienţele lor, iar eu nu vedeam cum coma de insulina, şocurile electrice şi jeturile de apă caldă şi rece aveau să şteargă patru ani în care văzuseră lumea arzând şi milioane de oameni nevinovaţi suferind şi murind, aşa cum povestise Bill. Credinţa lui fusese zdruncinată şi mă întrebam dacă nu cumva şi a lui Jimmy.

Imediat ce am ajuns acasă, mi-am luat hainele de lucru şi m-am grăbit să traversez drumul spre clinică. Când domnul Barnett mă găsi, lucram la cuştile de câini.

— Peggy, mă duc la ferma Blue Ferice. Ai timp să vii şi tu?

— Sigur, mi-ar face plăcere.

Trebuia să o învăţ pe Donna cum să preia contabilitatea lui Tata în această după-amiază, dar simţeam că nu vreau să cooperez cu ea şi mă compătimeam singură. Donna nu se interesase de afacerea lui Tata în toţi aceşti ani, aşa că putea să mai aştepte câteva ore. În timp ce camioneta domnului Barnett troncănea pe drumurile de ţară spre ferma de cai de rasă, i-am povestit despre călătoria mea la Danbury, pentru a-l întâlni pe capelanul Bill.

— Nu este la fel de deprimat ca Jimmy, am spus, dar credinţa lui a fost clătinată şi se îndoieşte de Dumnezeu. O să demisioneze din biserica lui.

— Ce păcat!

— Capelanul îşi amintea că Jimmy avea multă credinţă, pentru un om aşa de tânăr. El a spus că Jimmy se dovedise curajos în timpul schimburilor de focuri, târându-se pentru a avea grijă de oamenii săi răniţi, în timp ce gloanţele zburau pe deasupra lor. Când capelanul l-a întrebat cum de este atât de neînfricat, Jimmy i-a citat un verset din Biblie care spunea că toate zilele lui erau scrise în cartea lui Dumnezeu.

Domnul Barnett nu răspunse şi, când m-am uitat la el, îşi ştergea lacrimile.

— Am vorbit cu Jim înainte să plece peste mări şi ţări, spuse el, în cele din urmă. Jim se temea că o să fie cuprins de frică. Acesta este versetul pe care i l-am spus, ca să îl ţină minte. I-am amintit că până şi firele de păr de pe capul lui erau numărate. Şi că Dumnezeu nu-l va părăsi niciodată.

— Dacă Jimmy încă mai crede în aceste lucruri, atunci încercarea lui de a se sinucide este inexplicabilă, nu-i aşa?

— E adevărat, murmură domnul Barnett. Cred că întrebarea este: ce l-a făcut pe Jim să nu mai creadă în ele?

— Sper să pot vorbi cu mai mulţi dintre prietenii lui din armată şi voi încerca să aflu. Capelanul mi-a promis că îmi va trimite adresele unora dintre cei care au luptat alături de Jimmy, ca să le pot trimite scrisori. Aş vrea doar să nu

dureze atât de mult. Urăsc gândul că va primi şocuri electrice pe creier.

— Ştiu, spuse domnul B., cu blândeţe. Spune-mi dacă te pot ajuta cu ceva, Peggy. Cred că ai putea fi pe drumul cel bun.

Am ajuns la ferma Blue Ferice, unul dintre locurile mele preferate, şi am parcat camioneta în faţa unuia dintre grajduri. Îmi plăceau câmpurile înmiresmate de aici, de la ţară, păşunile verzi, uşor ondulate, pe care zburdau cai graţioşi, cu picioare lungi. Şi întotdeauna în planul îndepărtat erau munţii familiari, stând de pază peste valea noastră.

Administratorul fermei angajase un nou dresor de cai, pe nume Paul Dixon, iar domnul Barnett dorea să-l cunoască, deoarece urmau ca împreună să aibă grijă de cai. Domnul Dixon părea prea tânăr pentru o slujbă atât de importantă – probabil că nu avea mai mult de treizeci de ani – şi avea picioarele la fel de lungi ca ale unuia dintre caii de rasă. Înainte de război, lucrase cu un antrenor renumit în lumea curselor de cai şi venise cu recomandări foarte bune. Aş fi putut ghici, după felul lent şi molcom în care lungea cuvintele, că vine din Sud, chiar înainte de a ne spune că este din Kentucky.

În timp ce ne plimbam cu el pe la grajduri, vorbind despre fiecare dintre cai şi particularităţile lor, i-am văzut afecţiunea şi admiraţia pentru animalele pe care le avea în grijă. Mi-a plăcut imediat de el şi mi-am dat seama că şi domnul Barnett simte la fel.

— Puteţi să vă uitaţi la Persephone cât timp sunteţi aici, domnule Barnett? întrebă el. Îşi dădu jos şapca pentru a-şi şterge fruntea, lăsând să iasă la iveală un smoc de păr brun-roşcat: încă nu este obişnuită cu mine şi nu vreau să o sperii.

Iapa urma să fete în câteva săptămâni primul ei mânz, urmaş al unui celebru pur-sânge, pe nume Best Chance. Dar astăzi Persephone era speriată şi de domnul B.

— Lăsaţi-mă pe mine să încerc! le-am spus.

Era iapa mea preferată de la fermă, pentru că era timidă, ca mine. Mă străduisem din greu să-i câştig încrederea, dar ea veni încet. Mă apropiai acum de iapă, vorbindu-i, apoi îi mângâiai gâtul şi spatele, până când se linişti şi îi permise domnului Barnett să o examineze.

— Totul pare în regulă, spuse el, când termină. Mulţumesc, Peggy!

După-amiaza petrecută la ferma Blue Ferice îmi oferi o binevenită pauză de la grija pentru Jimmy şi pentru toţi ceilalţi soldaţi răniţi, precum Joe şi Bill. Am putut uita pentru o vreme că Donna era hotărâtă să mă dea afară şi să mă lase pe cont propriu, în momentul în care urcarăm din nou în camionetă, pentru a ne întoarce la clinică, îmi simţii inima mai uşoară.

Când am ajuns acasă, am fost surprinsă să văd motocicleta lui Joe încă parcată în faţa garajului lui Tata. Mă gândisem că probabil va pleca după ce îl vizitasem pe capelanul Bill. Am fost şi mai surprinsă să-l găsesc pe Joe în garaj, ajutându-l pe Tata să lucreze la o maşină.

— Deci acum Tata te-a pus la treabă? l-am întrebat.

Joe îşi ridică privirea şi zâmbi, cu faţa lui frumoasă mânjită de ulei.

— Hei, era şi timpul să fac câte ceva pe aici, ca să-mi plătesc berea, nu-i aşa?

Intenţionam să-l întreb cât timp are de gând să rămână, dar Tata îmi arătă biroul cu o mişcare a capului şi spuse:

— Donna te aşteaptă.

Am găsit-o deja aşezată la biroul meu, fumând o ţigară şi răsfoind un catalog de piese auto. Scrumiera pe care o adusese cu ea dădea pe dinafară mucurile, iar camera duhnea a fum, în ciuda ventilatorului pornit şi a ferestrei deschise. Gentile lui Joe zăceau deschise pe podea, hainele lui erau împrăştiate peste tot, iar păturile de pe canapea erau mototolite toate grămadă. Am rezistat impulsului de a face ordine, întrucât nu mai era biroul meu.

— Oh, nu, nu! spuse Donna, când Buster încercă să se strecoare în urma mea. Nu vreau ca acel câine să intre aici. O să împuţească locul ăsta. Afară!

Buster era a doua mea umbră ori de câte ori eram acasă şi dădu buzna cu mine înăuntru, aşa cum făcea întotdeauna, gata să tragă un pui de somn în locul lui obişnuit de sub birou, cu capul pe picioarele mele. Nu ştia că acesta era acum biroul Donnei. Am îngenuncheat pentru a-l scărpina la urechi şi a-l îmbrăţişa, ca să nu-i spun ceva urât Donnei, apoi l-am împins uşor afară şi am închis uşa.

— Deci Joc este pe statul de plată acum? întrebai eu. A cui a fost ideea asta?

— Nu ştiu, spuse Donna, cu o ridicare din umeri. A noastră, cred. O să fie de mare ajutor pentru tatăl tău. Noi am fost atât de ocupaţi în ultima vreme.

Noi am fost atât de ocupaţi. În mintea ei, afacerea lui Tata era deja a ei. Am tras un scaun rabatabil şi m-am aşezat lângă Donna, pentru a o învăţa sistemul meu de contabilitate. I-am arătat cum să întocmească facturi şi să completeze formularele de comandă. I-am dat teancul de facturi lunare care trebuiau plătite şi i-am arătat unde să le arhiveze în scopuri fiscale, l-am predat carnetul de cecuri şi informaţiile bancare. Donna s-a dovedit a fi pricepută la cifre – o abilitate pe care am presupus că o dobândise în toţi aceşti ani, calculând în minte sumele clienţilor. Nu s-a scuzat câtuşi de puţin că mi-a preluat slujba, ca şi cum ar fi presupus că era dreptul ei. La un moment dat, când sunetul râsului lui Joe dinspre garaj ajunse în birou, spuse:

— Tânărul acesta al tău este foarte chipeş, nu-i aşa?

— Nu este al meu.

— Se vede că a pus ochii pe tine.

— Ce te face să spui asta?

— De ce altceva mai stă pe aici?

Am deschis gura ca să-i explic că încercam să-l ajutăm pe Jimmy să se facă bine, apoi am închis-o din nou. De ce să mă mai deranjez? Donna îşi scria propria versiune a acestei

poveşti şi probabil că ne vedea plecând spre apus, pe motocicleta lui Joe. Am vrut să-i spun că Joe Fiore putea fi fermecător şi arătos, dar bea prea mult. Iar eu am petrecut o viaţă întreagă cu oameni care beau prea mult. Fusesem atât de ocupată să încerc să-l ajut pe Jimmy, încât nu avusesem timp să mă gândesc la propria mea viaţă, dar ştiam că aceasta nu-l va include pe Joe. Cu toate acestea, de câte ori încercam să mă imaginez chelneriţă sau vânzătoare într-un magazin, nu reuşeam nici asta. Eram stânjenită în preajma străinilor şi nu mă pricepeam deloc să port o conversaţie cu ei sau să zâmbesc şi să fiu prietenoasă şi cochetă ca Donna. Întotdeauna mă înţelesesem cel mai bine cu animalele. Daţi-mi o cuşcă plină de câini sau un grajd plin de cai şi mă voi împrieteni cu toţi.

Până la urmă, Joe rămase la noi toată săptămâna şi lucră în garajul lui Tata în fiecare zi. De două ori ne-a trezit în miez de noapte cu coşmarurile lui, iar eu a trebuit să cobor scările ca să-l trezesc. Mi-a fost greu să adorm la loc, după ce m-am întors în camera mea, aşa că m-am uitat la versetele din Biblie pe care le menţionaseră capelanul Bill şi tatăl lui Jimmy şi am văzut că erau deja subliniate în Biblia lui Jimmy. Poate că aş putea să i le citesc duminică, în orele de vizită. Psalmii mi s-au părut neobişnuit de reconfortanţi în vreme ce mă îngrijoram de propriul meu viitor. În cele mai întunecate nopţi ale mele, îmi imaginam chipul Donnei de fiecare dată când unul dintre psalmi menţiona „duşmanii mei” şi mă întrebam dacă îndrăznesc să sper în izbăvirea lui Dumnezeu. Îmi doream ca viaţa mea să redevină aşa cum fusese înainte, cu Donna vânzând băuturi la Crow Bar şi Jimmy ajutându-şi tatăl la clinica veterinară, dar asta nu avea să se întâmple. Trecuse o lună de când Jimmy încercase să se sinucidă şi nu se simţea mai bine.

M-am dus să-l caut pe Joe sâmbătă seara, ca să ne putem organiza călătoria la spital a doua zi. L-am găsit în curtea noastră din spate, pregătindu-se să plece. Se aranjase

pentru o seară în oraş, deşi nu la Crow Bar, spunea el, în semn de consolare pentru Donna.

— Hei, de ce nu vii cu mine? mă întrebă. Ne-am putea distra foarte bine.

— Mulţumesc, dar eu nu prea beau.

— Şi? Ştii, putem găsi un local cu o formaţie muzicală sau un tonomat şi putem dansa.

— Nu ştiu să dansez.

— Te voi învăţa eu. Haide! Vei fi cea mai frumoasă fată de acolo.

Clătinai din cap. Zâmbetul lui magnetic dispăru, fiind înlocuit de o încruntare furioasă:

— Hei, de ce îmi faci atâtea nazuri? Credeam că suntem prieteni. Joe părea să-şi iasă uşor din fire. Trebuia să-l liniştesc.

— Suntem prieteni, Joe. Dar ştiu că nu m-aş simţi bine, şi asta nu din cauza ta. Sunt sigură că ai fi un însoţitor fermecător şi foarte amuzant, dar mie nu prea îmi place să ies în baruri. Ascultă, în legătură cu ziua de mâine: dacă tot plănuieşti să vii la spital cu mine să-l vedem pe Jimmy, cred că ar trebui să plecăm imediat ce mă întorc de la biserică. Va veni şi capelanul Bill, cu maşina, după ce va încheia slujba.

— Putem merge cu motocicleta mea.

— Mă gândeam să luăm din nou maşina. Nu mă deranjează să conduc.

În tot acest timp am stat de vorbă în curtea din spate, iar Donna trebuie să fi tras cu urechea de la fereastra bucătăriei, pentru că deschise uşa cu sită şi ne strigă de sus, din capătul scărilor apartamentului:

— O să am nevoie de maşină mâine, Peg. Nu ţi-a spus tatăl tău? M-am întrebat când decisese Donna că maşina pe care o conduceam de când se încheiase raţionalizarea benzinei era acum a ei.

Joe îmi zâmbi fericit.

— Atunci cred că mergem cu motocicleta mea.

Am stat neliniştită pe toată durata serviciului religios, anxietatea mea crescând din cauza plimbării cu motocicleta, care va urma. M-am îndreptat spre uşă de îndată ce slujba s-a încheiat şi am fost surprinsă când un bărbat care îmi părea vag familiar mă întâmpină la capătul culoarului.

— Bună dimineaţa, domnişoară Serrano. Mă bucur să vă revăd. Mi-a luat o clipă să-mi dau seama că era noul antrenor de cai de la ferma Blue Ferice. Părul lui castaniu ciufulit părea mai închis la culoare, după ce fusese îmblânzit până la supunere cu gel.

— Bună dimineaţa, domnule Dixon. Eu... hm... Şi eu mă bucur să vă văd.

Ştiam că trebuia să-mi fac timp să-l salut cum se cuvine şi să-i urez bun-venit în biserica noastră. La urma urmei, domnul Dixon era nou în oraş. Dar eram atât de neîndemânatică în a purta o conversaţie. Şi mă grăbeam să ajung la spital.

— Eu... Eu... Vă rog să mă scuzaţi, dar azi mă grăbesc puţin. Mi-a aruncat o privire nedumerită, în timp ce eu mă grăbeam să plec.

Bineînţeles, când m-am întors de la biserică, Joe încă dormea adânc. A trebuit să-l trezesc şi să-l umplu de aspirină şi cafea, înainte de a fi gata de plecare. Aş fi putut să merg la spital cu familia Barnett, dar mă temeam că Joe s-ar fi supărat pe mine dacă-l lăsam în urmă, mai ales după ce refuzasem să ies cu el cu o seară înainte. Aveam nevoie de ajutorul lui. Era prieten cu ceilalţi soldaţi pe care încercam să-i contactez.

În timp ce mă pregăteam să urc în spatele motocicletei lui, simţeam cum îmi tremură genunchii.

— N-am mai călătorit niciodată pe aşa ceva, Joe. Promite-mi că o vei lua încet până mă voi obişnui cu ea, bine?

El doar râse.

— Ei bine, trebuie să te ţii de mine dacă nu vrei să cazi, mă iniţie el. Înfăşoară-ţi braţele în jurul meu, de parcă am fi

îndrăgostiţi!

Am făcut cum mi-a spus, şi apoi, când motocicleta se trezi la viaţă, am scos un strigăt şi l-am strâns mai tare. Nu îmi puteam da seama dacă eu tremuram sau dacă de vină era vehiculul care vibra sub mine. Probabil ambele. Nu mă mai agăţasem niciodată atât de strâns de un bărbat. Mă simţeam ciudat, şi totuşi era plăcut într-un fel să fiu atât de aproape. Apoi Donna strică totul, strigându-ne. Coborâse la cutia poştală în halat şi papuci, pentru a ridica ziarul de duminică.

— Voi doi, distracţie plăcută!

Distracţie? într-un spital? Joe tură motorul şi porni în trombă. Când ne-am urcat pe feribot, pentru a traversa râul, îmi ţiuiau urechile. În cea mai mare parte a drumului, mi-am sprijinit fruntea de spatele lui Joe şi am închis ochii. Mă întrebam dacă s-ar supăra pe mine dacă i-aş ruga pe soţii Barnett să mă ducă înapoi acasă.

— Locul ăsta îmi dă fiori, spuse Joe, când coborârăm în faţa spitalului. Vorbesc despre amintiri neplăcute! Hei, nu-i vor aplica lui Jim tratamentul de tortură cu apă, nu-i aşa?

— Doctorul nu a menţionat asta. *Încă*.

— Ei bine, ştii, dacă o va face, va trebui să-l scoatem de aici imediat!

Joc devenea nervos şi agitat doar uitându-se la clădire. Îmi părea rău pentru el. Ultima oară Buster fusese cu el să-i dea curaj.

— Nu trebuie să intri cu mine, Joe. Nu vrei să te plimbi prin jur şi să ne întâlnim mai târziu?

— Da, cred că aşa voi face.

M-am grăbit înăuntru şi l-am găsit pe Jimmy în salonul de zi comun, aşezat într-un scaun obişnuit, nu într-un scaun cu rotile.

— Bună, Jimmy, sunt eu… Peggety.

M-am aplecat şi l-am luat de mână. Mi-a ţinut-o şi el pe a mea, dar mi-am dat seama din expresia lui că se străduieşte să-şi amintească cine sunt.

— Sunt prietena ta, care locuieşte peste drum de casa ta. Obişnuiam să lucrăm împreună la clinica veterinară a tatălui tău. Nu am vrut să-l frustrez aşteptând un răspuns, aşa că i-am dat drumul la mână şi l-am întrebat: ai chef să te plimbi puţin pe afară? Amicul tău Joe Fiore este din nou aici să te vadă, dar de data aceasta a trebuit să-l lăsăm pe Buster acasă.

Se ridică în picioare şi eu mi-am petrecut braţele în jurul lui, mergând aşa cu el spre ieşire. Umărul lui era la nivelul vârfului capului meu. Părea mai puternic şi nu mai tremura la fel de mult ca înainte. Ne-am aşezat pe o bancă goală, cu vedere spre râul larg şi gri de sub noi şi spre munţii din depărtare. Mă gândisem toată săptămâna la ce voiam să-i spun şi m-am grăbit să dau drumul cuvintelor, înainte ca Joe să se îndrepte spre noi.

— Ai o mulţime de prieteni, Jimmy. Întotdeauna ai avut. Dar de când îmi amintesc eu, tu ai fost cel mai bun prieten al meu. Uneori, singurul meu prieten. Întotdeauna m-ai ascultat când aveam nevoie de cineva cu care să vorbesc şi ştiai exact ce să spui ca să mă faci să mă simt mai bine. Ştiu că ai multe pe suflet şi că ţi se rupe inima, altfel nu te-ai afla în locul acesta. Poţi să-mi spui orice şi eu te voi asculta. Vreau să te ajut aşa cum tu m-ai ajutat pe mine de atâtea şi atâtea ori.

Am întins mâna pentru a-mi şterge o lacrimă, iar Jimmy întoarse capul, să se uite la mine.

— Mulţumesc, Peggety, spuse el.

Vocea lui era atât de slabă, încât abia l-am auzit, apoi îşi întoarse din nou privirea de la mine. Lacrimile mi se prelingeau una după alta. M-am ridicat în picioare văzând că Joe se apropie, cu mersul lui şchiop şi cu zâmbetul lui îndrăzneţ.

— Bună, Jim. Sunt eu, Joe Fiore. Ce mai faci? Nu aşteptă un răspuns, ci dădu mâna cu el şi apoi continuă să vorbească, în felul lui vesel şi incoerent, în timp ce stătea în faţa lui Jimmy: trebuie să-ţi mulţumesc din nou că mi-ai

salvat viaţa. Şi nu doar mie, ştii? O mulţime de băieţi trăiesc datorită ţie. De aceea vrem să te ajutăm să ieşi din locul acesta şi să te întorci acasă. Ştiu că am văzut multe lucruri îngrozitoare acolo şi că vieţile noastre au fost puse în pericol de multe ori. Ştii, am fost destul de afectat de toate acestea. Şi nu doar din cauza piciorului meu. Dar tu mi-ai spus să rezist, că voi fi bine, şi de aceea ştiu că şi tu vei fi bine. Mi-ai spus că în viaţă vor fi mereu momente dificile, îţi aminteşti? Dar mi-ai spus că bunul Dumnezeu este Cel care mă ţine. Nu voi uita niciodată asta. Şi ai avut dreptate. Sunt bine acum... cel puţin în majoritatea zilelor... se uită la mine şi râse neîncrezător. Mă simt un pic mai bine în fiecare zi, şi tu vei fi la fel. Spune-mi doar ce pot face pentru tine şi o voi face, ştii? Vorbesc serios. Hei, îţi datorez viaţa mea.

Joe îşi vârî mâinile în buzunare, pentru a-şi controla tremuratul, începuse să simtă că se sufocă şi era agitat. Mă chinuiam să găsesc ceva de spus, când Joe se uită în altă parte şi zise:

— Hei, iată un alt vechi prieten pe care s-ar putea să ţi-l aminteşti: capelanul Bill.

Uşurarea lui Joe era evidentă. Bill îi întinse mâna şi Jimmy i-o strânse. Nu mi-am putut da seama dacă şi-l amintea sau nu pe Bill, dar în timp ce el se aşeză pe bancă lângă Jimmy şi începu să vorbească, Joe îşi scoase ţigările şi se îndepărtă pentru a fuma. Am decis să-i las pe Bill şi Jimmy singuri să vorbească şi m-am îndepărtat şi eu de ei. Am stat lângă Joe în timp ce fuma, privind o navă alunecând pe râul de sub noi. Cincisprezece minute mai târziu, sosiră soţii Barnett.

— Ce frumos din partea voastră că aţi făcut atâta drum ca să-l vizitaţi pe Jim! spuse domnul Barnett, după ce i-am prezentat pe Joe şi Bill. Eu şi mama lui apreciem grija voastră şi sunt sigur că şi Jim apreciază.

— Măcar atât putem face, spuse Bill.

Joe era neliniştit şi mi-am dat seama că voia să plece.

— Pot să merg acasă cu părinţii lui Jimmy, dacă vrei să

pleci acum, i-am spus eu.

Mă trase de lângă ceilalţi şi îmi spuse:

— Da, îmi pare rău. Vederea tipilor ălora în halate albe şi a tuturor soldaţilor răvăşiţi ca Jimmy şi ca mine... îmi trezeşte nişte amintiri urâte, ştii? Am evadat dintr-un loc exact ca acesta, îmi pare rău!

— Nu trebuie să te scuzi. Cred că ceea ce i-ai spus lui Jimmy a fost minunat. Sunt sigură că se bucură că ai venit. Ştii cum să te întorci la apartamentul nostru?

— Da, sigur. Ne vedem mai târziu.

Păşi pe iarbă, îndreptându-se spre parcare.

Capelanul Bill se pregătea şi el să plece, şi arăta atât de obosit şi de trist, încât trebuia să-i spun ceva. Am mers cu el până la uşile spitalului, căutându-mi cuvintele.

— Eu... ştiu că nu este treaba mea să spun ceva şi că nu mă cunoaşteţi deloc, dar m-am gândit la dumneavoastră toată săptămâna, domnule capelan Bill, şi vreau doar să vă spun: vă rog să nu renunţaţi la slujba de pastor. Oamenii au nevoie de dumneavoastră.

Doi infirmieri care împingeau pacienţi în scaune cu rotile aşteptau să treacă de uşi, iar noi am aşteptat câteva secunde, pentru a le ţine deschise pentru ei. Apoi Bill făcu un gest, arătând spre nişte scaune chiar înăuntru, şi ne aşezarăm.

— Un pastor ar trebui să vorbească în Numele lui Dumnezeu, spuse el. Şi lui Dumnezeu. Se pare că eu nu reuşesc să fac niciuna dintre ele.

— Îmi dau seama cât de mult v-a afectat războiul. Pe dumneavoastră, şi pe Joe, şi pe Jimmy... cred că sufletele voastre sunt pline de durere. Aşa am simţit şi eu cândva, după ce a murit mama mea. Aveam unsprezece ani, şi tata începuse să bea mult şi mă simţeam singură. Mi-ar fi fost de folos să vorbesc cu cineva care să-mi înţeleagă durerea. Pun pariu că aveţi copii în biserica dumneavoastră care şi-au pierdut taţii în război. Poate şi câteva femei care şi-au pierdut soţii. Şi părinţi că ai lui Jimmy, care sunt sfâşiaţi pe

dinăuntru. Toată lumea suferă într-un fel sau altul şi avem nevoie de cineva care să ne înţeleagă, care să se roage cu noi şi să plângă cu noi. Vă rog să nu-i părăsiţi, domnule Bill. Au nevoie de dumneavoastră acum mai mult ca oricând.

— Dar asta e problema, domnişoară Serrano. Oamenii vin la mine în fiecare zi să mă întrebe cum a putut Dumnezeu să permită atâta moarte, durere şi distrugere, iar eu nu am niciun răspuns pentru ei.

— Poate că nu trebuie să aveţi răspunsuri. Adică, nu sunt expertă în astfel de lucruri, dar... poate că aţi putea numai să ascultaţi oamenii, să plângeţi cu ei şi să recunoaşteţi că şi dumneavoastră suferiţi. Asta a făcut Jimmy întotdeauna cel mai bine: doar a ascultat. Şi asta m-a ajutat mai mult decât orice altceva.

Bill rămase tăcut multă vreme, privindu-şi pantofii negri strălucitori.

— Ai dreptate în privinţa lui Jim, spuse el în cele din urmă, cu vocea scăzută. De aceea toată lumea se întorcea mereu la el. Îi asculta.

Am scos o batistă din poşetă şi mi-am şters lacrimile. Îmi lipsea atât de mult Jimmy! De aş putea să vorbesc cu el despre Donna şi Tata şi să-l rog să mă ajute să-mi dau seama ce trebuie să fac cu restul vieţii mele şi unde trebuie să locuim eu şi Buster. Jimmy era cel mai bun prieten al meu şi îl voiam înapoi. Şi, mai mult decât orice altceva, voiam să-l ascult vorbind despre ce îl sfâşia pe el pe dinăuntru.

— Cred că sunt încă foarte supărat pe Dumnezeu, spuse Bill.

— Şi eu.

Era pentru prima dată când recunoşteam asta. Mi-am dres glasul.

— Dar nu-i nimic. Toţi oamenii care au pierdut persoane dragi sunt probabil supăraţi pe El, dacă sunt sinceri. Am citit din

Psalmi noaptea, când nu puteam să dorm, şi am avut

impresia că unii dintre aceşti scriitori erau şi ei destul de supăraţi. Dar s-au certat cu Dumnezeu şi au strigat în gura mare. Chiar şi Iisus a simţit că Dumnezeu L-a părăsit, vă amintiţi?

Bill îmi luă mâna şi mi-o strânse pentru o clipă, apoi se ridică.

— Îţi mulţumesc. Mi-ai fost de mare ajutor.

Eu şi soţii Barnett am rămas acolo până la sfârşitul orelor de vizită. Când l-am îmbrăţişat pe Jimmy, la despărţire, şi el ne-a îmbrăţişat la rândul lui. Mi s-a părut un semn bun. Am fost cu toţii încurajaţi când le-am povestit în drum spre casă cum Jimmy îmi mulţumise şi îmi rostise numele. Dar observasem, de asemenea, că Jimmy părea confuz şi deconectat de noi în unele momente, ca şi cum ar fi dormit cu ochii deschişi. Când mama lui vorbise despre casă, el privea în depărtare, ca şi cum ar fi încercat să-şi amintească un loc pe care îl vizitase cândva, cu mult timp în urmă.

Când am ajuns acasă, am văzut că motocicleta lui Joe nu mai era în faţa garajului lui Tata. Speram să nu se fi rătăcit pe drum. Mi-am târşâit picioarele pe scări, cu inima grea de durere pentru Jimmy, Joe şi capelanul Bill. Donna scotea o bere din frigider, şi primul lucru pe care mi l-a spus a fost:

— V-aţi certat sau ceva de genul ăsta?

— Ce? Mi-a luat câteva secunde să-mi dau seama despre ce vorbea: te referi la mine şi la Joe? Nu. El a vrut să plece de la spital înaintea mea, aşa că m-am întors cu familia Barnett.

— Ei bine, mie mi se pare că a fost o ceartă. A venit aici fără tine, şi-a făcut bagajele, a mulţumit pentru bere şi toate cele, apoi a plecat de aici înainte ca eu să clipesc.

— Deci Joe a plecat?

— Tocmai ţi-am spus asta, nu-i aşa? Se pare că ţi-ai ratat şansa, Peg.

Poate că aşa este, dar nu în sensul la care se referea Donna. Joe mi se părea un om distrus şi speram că,

ajutându-l pe Jimmy, se va putea vindeca şi el. L-am dus pe Buster în camera mea şi am închis uşa. A trecut mult timp până să mă pot opri din plâns.

IO

Gisela

Mai, 1940

În dimineaţa aceea de mai, pe când era încă întuneric, am fost trezită de o explozie care zgudui ferestrele şi cutremură camera. Urmă încă una, şi încă una. Între explozii, am auzit un vuiet, un huruit pe care la început nu l-am putut identifica. Apoi l-am auzit mai puternic, mai aproape. Când am priceput despre ce este vorba, am simţit că inima mi se opreşte în loc: vuietul avioanelor. Sute de avioane.

Belgia fusese atacată.

— Oh, Doamne, Te rog… nu! am şoptit.

Trecuseră luni de zile de când Franţa şi Marea Britanie îi declaraseră război Germaniei, în septembrie anul trecut, şi de atunci nu se schimbaseră prea multe lucruri pentru comunitatea noastră evreiască din Belgia, în afară de o nelinişte tot mai mare cu privire la situaţia mondială. Am sărbătorit Roş Haşana, Yom Kipur, şi apoi Sucot. Familia mea îmi sărbătorise cea de-a şaptesprezecea aniversare în noiembrie, dar nu am vorbit despre grozăvia Nopţii de cristal, din urmă cu un an. În decembrie, fiecare casă evreiască a aprins lumânări pentru Hanuka, luminând nopţile reci de iarnă timp de opt zile.

Apoi, la începutul lui aprilie, cu o lună în urmă, naziştii au surprins lumea invadând şi ocupând Norvegia şi Danemarca, prin acelaşi atac fulgerător pe care îl folosiseră la invadarea Poloniei. Tancurile şi avioanele lor se dovediseră de neoprit. Naziştii păreau hotărâţi să înghită toată Europa. Chiar şi aşa, Pastele ne aduse aminte de eliberarea din robie, pe care ne-o dăduse Dumnezeu.

După ce am scăpat de dominaţia nazistă, am înţeles din propria experienţă ce înseamnă eliberarea, deşi cu toţii am

fi răsuflat mai uşor odată ce ni s-ar fi permis să imigrăm în Statele Unite, încă mai aşteptam să se întâmple asta. Între timp, mă pregăteam să încep şcoala de asistente medicale. Sam nu reuşise să se înscrie la universitate, dar era adâncit în studiul Torei şi Ghemarei la sinagogă şi lucra cu jumătate de normă.

Naţiunea care ne adoptase, Belgia, îşi declarase neutralitatea şi aşezase trupe la graniţă pentru a ne proteja, dar neutralitatea nu împiedicase invadarea ei în timpul ultimului război. Cu Germania la est şi Franţa la vest, Belgia devenise atunci un câmp de luptă îmbibat de sânge. Am vrut să ignor toate aceste lucruri şi să continui să cred că eu şi Sam eram în siguranţă, că familiile noastre erau la adăpost, că naziştii nu ne puteau atinge aici. Dar sunetele inconfundabile ale războiului îndepărtat nu-mi mai permiteau să fac asta.

Zgomotul o trezi şi pe Ruthie, care se ridică lângă mine în patul pe care îl împărţeam cu ea, cu ochii mari de frică. Ne-am prins de mâini, privind luminile ca fulgerele, ce străluceau din spatele jaluzelelor ferestrei în rafale scânteietoare, urmate de mai multe bubuituri înfiorătoare.

— Nu-s tunete, nu-i aşa, Giscla? întrebă ea. Am clătinat din cap şi am luat-o în braţe.

— Sunt naziştii? întrebă Ruthie. Vin şi aici? Ne vor găsi din nou? Nu avea niciun rost să o mint.

— Se pare că suntem atacaţi. Hai să vedem dacă v-aţi şi Mutti sunt treji.

V-aţi stătea pe întuneric la masa din bucătărie, încă în pijama. Murti făcea cafeaua şi, când s-a întors spre noi, am văzut că plânsese.

— Vino aici, draga mea, spuse v-aţi, luând-o pe Ruthie în poala lui.

— Va fi război şi aici? întrebă ea.

— Ei bine, mă tem că aşa va fi.

Îşi îngropa capul în umărul lui şi începu să plângă.

— Nu vreau să vină aici, V-aţi! Nu vreau să ne găsească

din nou!

— Şşt... şşt... o linişti el. Belgia a fost de partea Aliaţilor în ultimul război, şi aceştia au învins inamicul în cele din urmă. Americanii s-au alăturat luptei şi au schimbat cursul războiului. Va fi la fel şi de data aceasta... vei vedea. Americanii vor veni în apărarea noastră.

Voiam să-l cred pe tatăl meu, dar dezamăgirea amară mă făcu să fiu reticentă când veni vorba să am încredere că americanii ne vor salva. Ne-am strâns toţi în bucătărie, simţind clădirea de apartamente tremurând sub noi şi ascultând sunetul vieţilor noastre, care aveau să se schimbe încă o dată. Dacă urma să murim cu toţii, voiam să fiu cu Sam la sfârşit de drum.

— Pot să-i invit pe Sam şi familia lui să vină la noi? întrebai eu. Vă rog! N-ar trebui să stea singuri.

— Da, bineînţeles, răspunse v-aţi. Hai să ne îmbrăcăm cu toţii şi eu mă duc să văd dacă vor să ni se alăture.

Au venit la noi şi ne-am aşezat ambele familii în sufragerie, încercând să găsim o emisiune de ştiri la radio, în timp ce exploziile îndepărtate continuau să se audă, şi sirenele să urle.

— Clădirea asta are subsol? întrebă Sam. Dacă raidul aerian se înteţeşte, poate că ar trebui să coborâm acolo.

— Probabil că naziştii vor ataca mai întâi instalaţiile militare şi aerodromurile belgiene, răspunse v-aţi. Dar nu ar strica să strângem nişte pături, mâncare şi lanterne şi să le ducem acolo jos, pentru orice eventualitate.

— V-aţi, şi dacă vor câştiga? întrebă Ruthie. Dacă naziştii câştigă şi pun stăpânire pe Belgia şi vin din nou după noi?

— Ne vom gândi la o cale de a scăpa de ei. Am mai scăpat o dată.

Dar am reuşit? începusem să înţeleg de ce Max Loewe sărise peste bord în portul Havana. Îşi epuizase orice speranţă de a găsi vreodată refugiu şi siguranţă.

A trecut mai bine de o săptămână şi războiul făcea ravagii în toată Belgia. Ne-am petrecut fiecare noapte cu vecinii

noştri în subsolul întunecat şi umed al clădirii, privind pânzele de păianjen care se legănau pe grinzile de deasupra capetelor noastre, în timp ce bombele zguduiau temeliile clădirii. Britanicii şi francezii nu-i oferiră niciun ajutor armatei belgiene. Am aflat de la radio că naziştii au invadat Ţările de Jos vecine în aceeaşi zi în care ne-au invadat pe noi şi au forţat guvernul acestora să se predea. Părea să nu mai existe prea multe speranţe pentru noi. Stresul îl afectă teribil pe v-aţi. Nu-şi recuperase niciodată complet sănătatea după ce fusese încarcerat şi, în majoritatea zilelor, tuşea sâcâitoare îl lăsa prea slăbit pentru a mânca. Era mult prea slab. Sam părea şi el copleşit, având în vedere că mama şi fraţii lui depindeau de el. Nu mai veneau scrisori de la tatăl său, care să-l sfătuiască ce să facă. Ne simţeam cu toţii atât de neajutoraţi!

— Nu am pe nimeni în care să mă pot încrede în afară de tine, Gisela, mi-a spus Sam, într-una dintre puţinele noastre ocazii în care rămâneam singuri.

Făcură o pauză între lupte, aşa că ne aşezarăm pe treptele din faţa blocului nostru de apartamente, aşa cum am mai făcut de atâtea ori înainte de invazie. Dar copiii nu se mai jucau pe stradă şi o perdea de fum întuneca lumina soarelui de primăvară. Aerul mirosea a metal ars. Comunitatea noastră evreiască era un oraş fantomă. Toată lumea se înghesuia înăuntru în jurul radiourilor, disperaţi să audă veşti bune.

— Trebuie să rămân tare pentru mama şi fraţii mei, spuse Sam. Îi tot asigur că totul va fi bine, dar nu cred că aşa va fi. Naziştii vor învinge. Şi apoi ce se va întâmpla?

— V-aţi spune că bărbaţii de la sinagogă discută ce trebuie să facă. Nu eşti singur. Se vor gândi ei la ceva.

— Naziştii ne urăsc. Dacă vor câştiga, ne vor persecuta aici la fel cum au făcut-o acasă, în Germania.

— Atunci va trebui să ne rugăm ca ei să nu câştige. Britanicii şi francezii vor lupta împotriva lor. Iar v-aţi spune

că americanii ne vor ajuta din nou.

— Dar ajutorul va ajunge la timp? Naziştii au bombardat Rotterdam, pentru a forţa Olanda să se predea, omorând sute de civili nevinovaţi. Vor face acelaşi lucru şi aici. Dacă bombardează Anvers... Suntem foarte aproape de gară şi cu siguranţă vom fi

O ţintă.

Cuvintele lui îmi dădură fiori pe şira spinării. Voiam să-i ridic moralul, dar nu ştiam cum. În schimb, am rostit cuvintele pe care nu le credeam cu adevărat:

— O să găsim o cale de a scăpa din Belgia. Trebuie să existe un loc unde să putem...

— Nu avem unde să mergem, Gisela. Eu şi tatăl meu am muncit din greu atâta timp pentru a obţine vize americane şi permise de debarcare în Cuba. Acesta a fost singurul meu obiectiv timp de luni de zile, şi când în sfârşit am reuşit să-mi îmbarc familia la bordul acelui vas, mi s-a părut ca un răspuns la rugăciuni. Şi acum, iată-ne din nou aici. Naziştii ne înconjoară din toate părţile. Patrulează mările cu submarinele lor. Suntem prinşi în capcană. Nu am avut nici măcar un an de libertate împreună! Vocea

I se frânse şi avu nevoie de un moment pentru a-şi reveni: numai ce ne-am adaptat la o viaţă nouă, şi toate regulile se vor schimba din nou când naziştii ne vor ocupa oraşul. Nu am energia necesară pentru a o lua de la capăt.

— Ştiu, ştiu, murmurai eu. Dar în ciuda a tot ce-am pătimit, ne-am întâlnit şi ne-am îndrăgostit.

Mi-am lăsat capul pe umărul lui Sam, în timp ce îl strângeam mai tare în braţe. O adiere cu miros de fum aduse pe stradă resturi desprinse dintr-o clădire, rămăşiţe ale casei sau ale cabinetului cuiva, care fusese făcut bucăţi. Instinctul meu a fost să adun totul şi să le returnez proprietarilor, de parcă asta ar fi schimbat situaţia. M-am străduit să găsesc ceva de spus, care să ne dea speranţă amândurora.

— Este firesc să vrei să vezi ce urmează după colţ şi să

faci planuri de viitor, mai ales dacă trebuie să ai grijă de mama şi de fraţii tăi. A face un plan pare a fi singura modalitate de a păstra vie speranţa. Dar niciunul dintre noi nu mai poate vedea viitorul. Vom înnebuni dacă vom continua să ne imaginăm ce e mai rău şi vom încerca să ne pregătim pentru asta.

Mi-am ridicat capul şi i-am sărutat obrazul nebărbierit, înainte de a-l odihni din nou pe umărul lui.

— Tot ce avem este ziua de azi, Sam. Asta e adevărat indiferent dacă există sau nu un război. Avem familiile noastre, ne avem unul pe celălalt şi suntem împreună. Avem destulă mâncare şi un acoperiş deasupra capului, iar asta e tot ce ne trebuie deocamdată. Nu depinde de tine, de v-aţi sau de oricine altcineva să găsească o cale de a ne salva. Dumnezeu a fost Cel care a despărţit Marea Roşie, nu Moise, şi nici noi.

— Aş vrea doar ca El să o facă mai repede.

— Şi eu la fel.

În acel timp de aşteptare, Sam şi v-aţi continuau să se roage împreună cu ceilalţi bărbaţi la sinagoga din josul străzii. Mamele noastre se grăbeau să iasă la cumpărături ori de câte ori puteau, luând orice găseau pe rafturile tot mai goale ale magazinelor. În afară de asta, stăteam în apartament, ascultând sunetele războiului şi ştirile deprimante ale emisiunilor.

Aproape de sfârşitul lunii mai, am auzit câteva veşti devastatoare transmise de la Londra.

— Nu se poate să fie adevărat! am spus, cu lacrimile pe obraji. Oare am înţeles greşit? L-am tras de mânecă pe Sam, sperând că mi-am tradus greşit cele auzite. El ridică mâna făcându-mi semn să tac, în timp ce continua să asculte, apoi se prăbuşi, cu capul plecat.

— Ce este, hule? întrebă v-aţi.

Trecură câteva clipe până când Sam îşi ridică în sfârşit capul şi îşi drese glasul:

— Naziştii au înconjurat armatele britanice şi franceze.

Aliaţii sunt blocaţi pe coasta franceză, cu spatele la Canalul Mânecii. Se pare că ambele armate vor fi forţate să se predea.

— Să se predea? Atunci totul este pierdut? Europa este înfrântă? Niciunul dintre noi nu voia să creadă aşa ceva.

Apoi fu anunţată vestea de care ne temeam şi care ne făcea pe toţi să tremurăm: forţele militare belgiene, care rezistaseră optsprezece zile lungi în faţa forţelor naziste mult mai puternice, fuseseră forţate să se predea. Întrucât Anvers era un port maritim important, Wehrmachtul ocupase rapid oraşul nostru. Ziarele şi emisiunile de radio căzură sub controlul nazist, dar reuşeam să primim ocazional ştiri din Anglia, pe care eu cu Sam le traduceam pentru toată lumea.

În zilele care urmară, eu şi Sam abia dacă am dormit, aşteptând lângă radio ultimele buletine de ştiri şi discursurile prim-ministrului britanic. Noi doi, folosindu-ne de cunoştinţele noastre limitate de limbă engleză, am înţeles că Marea Britanie a cerut ca toate bărcile de pescuit şi ambarcaţiunile civile disponibile să ajute Marina Regală să-şi salveze trupele trimise în expediţie şi să le evacueze în Marea Britanie. O parte dintre soldaţii francezi fuseseră evacuaţi odată cu ei, dar alte mii de soldaţi francezi fuseseră forţaţi să se predea.

O săptămână şi jumătate mai târziu, pe când ascultam un post de radio german, am aflat că Hitler şi trupele sale victorioase intraseră în Paris. Mutti izbucni în lacrimi, ştiind că fratele şi mama ei locuiau acolo. Franţa semnase un armistiţiu pe 22 iunie, în doar patruzeci şi trei de zile, aproape toată Europa devenise prizonieră a naziştilor sau a aliaţilor lor.

După ce am ascultat ştirile, V-aţi închise radioul şi rosti ceea ce gândeam cu toţii:

— S-a terminat. Se pare că americanii au refuzat să se implice în războiul din Europa. Nu mai există nicio speranţă de salvare.

Nici familia lui Sam, nici a mea nu ne-am mişcat de la locul nostru. Aveam ochii uscaţi. Am rămas de mult timp fără lacrimi. Acum, după ce tata închise radioul, puteam auzi scârţâitul podelelor din vechea clădire, pe care umblau vecinii noştri de la etaj. V-aţi părea să-şi adune gândurile, ca şi cum ar mai avea ceva de spus. Am aşteptat cu toţii.

— O să vă spun ce vom face, zise el. Ne vom întoarce la locurile noastre de muncă şi la şcolile noastre şi ne vom trăi vieţile cât mai bine, atâta timp cât vom putea. Şi fie ca Dumnezeu să ne ajute pe toţi.

Iulie şi august au fost luni fierbinţi, sufocante. Stăteam în apartamentele noastre, exceptând situaţiile în care ne grăbeam să mergem la magazin sau la sinagogă, temători de soldaţii nazişti, care îşi stabiliseră reşedinţa în Anvers. Vederea svasticilor şi auzirea limbii mele materne vorbite pe străzile din ţara noastră de adopţie mă umpleau de teamă. Comitetul de Distribuţie Comun Evreiesc, care ne sprijinise pe noi şi pe ceilalţi refugiaţi de pe *St. Louis*, părăsi Belgia la sosirea naziştilor. Sam îşi făcea griji cu privire la modul în care vom supravieţui.

— Guvernul belgian ne va prelua în grija lui, ne spuse v-aţi într-o seară, după ce se întoarse acasă de la sinagogă. Au promis că nu ne vor preda noilor autorităţi.

Am început şcoala de asistente medicale în septembrie, aşa cum plănuisem, mergând cu tramvaiul până la clădirea de lângă spital, în care se ţineau cursurile. Şcoala era condusă de călugăriţe catolice, şi două fete din sinagoga mea, pe nume Esther şi Rachel, studiau şi ele acolo. Mergeam în fiecare zi împreună până la şcoală şi înapoi. Mi-a plăcut şcoala de asistente medicale încă din prima zi şi am găsit că studiile mele erau interesante şi provocatoare, o distragere binevenită de la situaţia noastră imposibilă. Uneori, la sfârşitul zilei, când îi împărtăşeam lui Sam ceea ce învăţasem, aproape că puteam uita că eram evrei, urâţi de alţi oameni şi fără un loc pe care să-l numim acasă.

Apoi, aşa cum se temea toată lumea, începu din nou

înspăimântătoarea persecuţie nazistă. În octombrie, ziarele conduse de naziști anunţară prima dintre legile lor antievreieşti, declarându-ne „indezirabili” şi limitându-ne libertatea. Ştiam că vieţile noastre vor deveni din ce în ce mai grele. Am împlinit optsprezece ani în noiembrie şi, deşi trecuseră doi ani de la Noaptea de cristal, singurul lucru care se schimbase pentru mine şi familia mea era faptul că locuiam în Anvers, nu în Berlin.

În decembrie, pentru că era prea frig ca eu cu Sam să stăm afară pe treptele din faţă, mă rugă să merg cu el pe holul rece de la etajul al doilea, în curent, spunându-mi că are ceva veşti.

Din spatele uşilor răzbăteau mirosuri de mâncare gătită, împreună cu sunetele răzleţe ale oalelor care zdrăngăneau şi ale bebeluşilor care plângeau. A trebuit să ne dăm la o parte din când în când, pentru că vecinii noştri veneau şi plecau. Eu aveam vacanţă, fiindcă creştinii sărbătoreau Crăciunul în această perioadă, şi pentru noi era prima noapte de Hanuka. Ar fi trebuit să aprindem lumânări, dar chiar dacă ne-am fi permis acest lucru, nimeni nu voia să afişeze faptul că este evreu.

— Am primit astăzi o scrisoare de la tatăl meu, îmi spuse Sam, în timp ce ne cuibăream unul lângă celălalt, pe treptele tari de lemn.

Părul lui castaniu ca mierea era ciufulit de bătaia vântului de afară, iar eu mi-am întins mâna pentru a-l aranja. De când ne stabilisem în Anvers, cu un an şi jumătate în urmă, lui Sam îi crescuse barba, care era mai închisă la culoare decât părul şi de aceeaşi nuanţă cu sprâncenele. Îmi plăcea senzaţia moale a bărbii lui pe obrazul meu.

— Tatăl meu a mers la fiecare consulat străin din Havana, implorându-i pe oficialii din fiecare ţară din America de Sud să ne primească. Dar toate uşile i-au fost trântite în nas.

— Lumea nu ştie ce se întâmplă cu noi?

— Dacă ar şti, oare nu ar încerca mai mult să ne ajute?

— Sper că da.

Am vrut să cred că tăcerea şi aparenta lipsă de preocupare a lumii pentru noi se datorează ignoranţei, nu indiferenţei. Dar oare lumea nu ştiuse de situaţia noastră de la bordul navei *St. Louis*, şi totuşi refuzase să ne ajute?

— Deci chiar suntem prinşi în capcană acum, murmurai eu, în timp ce procesam tot mai mult adevărul acesta. Nu putem scăpa de nazişti.

— Ei bine, mai există încă unele organizaţii clandestine care îi ajută pe evrei să evadeze în Elveţia, sau chiar în Spania, pentru o taxă consistentă. Şi eu cu Aaron Goldberg încă ne întâlnim cu o organizaţie sionistă, care încearcă să ne ajute. Britanicii au închis Palestina pentru imigraţie, dar am căutat să-i trimit pe fraţii mei acolo cu vize de student. În cele din urmă, mama mea a decis că

Palestina este prea periculoasă… de parcă ar fi mai sigur aici, în Belgia, cu naziştii! râse amar.

— Te-ai fi dus în Palestina cu ei? Fraţii tăi au doar… câţi ani au acum? Doisprezece şi paisprezece ani? înţeleg de ce a fost ezitantă.

— Nu a vrut ca cei din familia noastră să fim separaţi mai mult decât suntem deja. Nu i s-ar fi permis să meargă cu ei, iar ea ar fi rămas singură aici, dacă eu aş fi plecat.

Ridurile ivite pe fruntea lui Sam îmi spuneau cât de frustrat şi îngrijorat era. Când eu eram la cursuri, îşi petrecea o mare parte din timp încercând să aibă grijă de familia lui şi căutând o modalitate de a ne ajuta să fugim cu toţii din Belgia. Oricât de sumbre erau veştile tatălui său din Cuba, bănuiam că mai era ceva ce ezita să-mi spună.

— Ce altceva mai este, Sam? Ce nu-mi spui?

Schiţă un zâmbet strâmb, care nu ajunse la ochii verzi-cenuşii.

— Mă cunoşti prea bine, spuse el. Tocmai am aflat că naziştii au adunat un grup de evrei aici, în Anvers, şi i-au trimis cu trenul în lagărele de muncă forţată.

— Sunt oameni pe care îi cunoaştem?

— Printre ei nu este nicio familie de pe *St. Louis*. Toţi au

venit în Belgia ca refugiaţi înaintea noastră. Dar unii dintre bărbaţi veneau la sinagoga noastră. Făcu o pauză lungă, apoi continuă: trebuie să mă împotrivesc, Gisela. Voi începe să lucrez cu Rezistenţa belgiană.

— Sam, nu!

Cuvintele lui îmi dădură fiori în tot trupul, mai reci decât noaptea de decembrie.

— S-ar putea ca din când în când să nu mai pot ţine legătura cu nimeni, aşa că voi avea nevoie de tine să ai grijă de mama şi de fraţii mei cât timp voi fi plecat.

L-am strâns în braţe mai tare ca niciodată.

— Te rog, nu o face, Sam! Te rog, nu-ţi pune viaţa în pericol.

— Vieţile noastre sunt deja în pericol. M-ar putea înrola oricând pentru muncă forţată.

— Familia ta are nevoie de tine! Eu am nevoie de tine! M-a tras mai aproape şi şi-a odihnit obrazul pe părul meu.

— De aceea fac asta, Gisela. Pentru tine şi pentru familia mea. Dacă nu începem să ripostăm, niciunul dintre noi nu va supravieţui. Naziştii ne caută pentru a ne distruge. Cu cât mai repede vom reuşi să-i alungăm din Belgia, cu atât mai repede vom fi din nou în siguranţă.

— Cât timp vei fi plecat? Unde vei sta? Ce vei face?

— Nu îţi pot oferi detalii, pentru că nu le cunosc încă. Rezistenţa este slab organizată în acest moment. Dar presupun că vom face lucrurile obişnuite: vom culege informaţii despre mişcările inamicului, despre echipamente şi fortificaţii, apoi le vom transmite prin radio Aliaţilor din Marea Britanie Vorbesc ceva engleză, aşa că pot ajuta cu asta. Anvers este un port maritim important, iar Aliaţii trebuie să ştie despre apărarea pe care o construiesc naziştii. De asemenea, Rezistenţa salvează piloţii britanici doborâţi, ori de câte ori este posibil, iar eu pot ajuta ca traducător.

Îi vedeam entuziasmul de a putea face ceva pentru opoziţie. Şi eu aş fi înnebunit dacă nu ar fi fost cursurile de

asistentă medicală. Dar nu voiam ca bărbatul pe care îl iubesc să se ascundă şi să-şi rişte viaţa.

Chiar atunci trei copii care locuiau la primul etaj ieşiră din apartamentul lor şi începură să se joace de-a prinselea pe scări, alergând în sus şi în jos, îmbrâncindu-se.

— Nu mai avem intimitate, m-am plâns. Îţi aminteşti locul nostru special de sub bărcile de salvare, de la bordul vasului *St. Louis*? Şi acum, când tu vei pleca… Nu vreau să ne despărţim.

— Asta nu se va întâmpla niciodată, Gisela. S-ar putea să nu mai fim împreună atât de mult pe cât ne-am dori, şi chiar să ne despărţim în viitor…

— Doamne, fereşte! am spus, strângându-l mai tare în braţe.

— Dar indiferent ce se va întâmpla, inimile noastre sunt una. Sufletul tău şi al meu sunt contopite împreună, şi nimic, şi nimeni nu ne-ar putea despărţi vreodată.

— Familiile părinţilor mei au fost împrăştiate… i-am spus, amintindu-mi de mătuşile şi unchii mei… şi a ta a fost la fel. De asta mă tem cel mai mult, Sam: că ne vom despărţi şi nu ne vom mai putea regăsi unul pe celălalt. Lumea este un loc atât de mare şi se pare că oriunde ne întoarcem după ajutor, oamenii ne urăsc.

Mi-a dat drumul şi mi-a luat faţa în mâinile lui; frunţile noastre s-au atins şi i-am simţit respiraţia pe pielea mea.

— Te voi găsi, Cisela. Chiar dacă voi avea nevoie de tot restul vieţii mele, te voi găsi. Să ne promitem că nu vom înceta niciodată să ne căutăm unul pe celălalt. Îmi promiţi?

— Îţi promit, i-am şoptit.

Sam ignoră chicotele copiilor şi pecetlui promisiunea noastră cu un sărut.

Iulie, 1946

Săptămâna care se întindea în faţa mea până duminica viitoare când îl puteam vizita din nou pe Jimmy îmi păru foarte lungă. Donna nu voia ajutorul sau sfaturile mele în biroul lui Tata, aşa că petreceam mult timp cu animalele de

peste drum, în vizită la mama lui Jimmy sau stând uneori singură în camera mea cu Buster şi vorbind cu Dumnezeu, aşa cum Jimmy mă învăţase cândva să fac. Lui i-am spus că am impresia că Jimmy face paşi mici înainte în fiecare săptămână, răspunzându-le oamenilor şi lui Buster, dar o săptămână mai târziu uită de noi cu totul, după tratamentele de şoc. Mă îngrijoram la gândul că şocurile electrice îi făceau rău, în loc să-l ajute. Doctorul Morgan spunea că nu se apropie ziua întoarcerii lui acasă. Capelanul Bill promisese să-mi trimită adresele prietenilor lui Jimmy, dar nu am mai primit veşti de la el. Mă bazasem pe ajutorul lui Joe Fiore, dar el dispăruse, şi începusem să cred că ideea mea îndrăzneaţă de a le scrie prietenilor lui Jimmy fusese o prostie. Ce mă făcuse să cred că aş putea face ceva pentru el, dacă doctorii nu reuşeau? Şi, în plus, nu mă apropiam de o decizie cu privire la propriul viitor.

— Mi-ar prinde bine puţin ajutor acum, Doamne, murmurai eu.

Miercuri după-amiază m-am hotărât să-l iau pe Buster la o plimbare prin împrejurimi, pentru a mă răcori. Mă gândeam că în drum spre casă ne vom opri la pod, ca să se bălăcească în albia stâncoasă a râului. Înainte de a pleca am verificat pentru ultima oară cutia poştală… şi atunci am găsit o scrisoare de la capelanul Bill! M-am grăbit să ajung în curtea din spate, rupând plicul în timpul mersului, şi m-am aşezat pe scaunul şubred, să o citesc.

Dragă domnişoară Serrano.

M-am gândit la cuvintele înţelepte pe care mi le-aţi adresat duminica trecută, *când am vorbit la spital*, *şi mi-am amintit de cartea lui Iov din Biblie*. *Iov a suferit pierderi inimaginabile*, *iar prietenii care au venit să-l viziteze au crezut că trebuie să aibă răspunsuri pentru el*.

Ei au încercat să-i explice de ce Dumnezeu a permis ca Iov să sufere, *dar toate explicaţiile lor pioase erau absolut greşite*. *Cel mai bun lucru pe care ar fi putut să-l facă – singurul lucru pe care ar fi trebuit să-l facă – era să stea cu*

el şi să jelească împreună cu el. Răspunsul lui Dumnezeu la toate raţionamentele lor greşite a fost că nu putem înţelege ce face El. Căile Lui sunt dincolo de înţelegerea noastră. Dar ştim că El ne iubeşte şi că putem avea încredere în El. Am o întâlnire cu comitetul bisericii în această după-amiază şi am decis să îmi reconsider decizia privind demisia. Vă mulţumesc că m-aţi ajutat să iau această hotărâre. Aţi fost mană cerească.

Am ataşat aici adresa unuia dintre bărbaţii pe care i-aţi menţionat, Frank Cishek, care locuieşte în Milford, Pennsylvania. Mi-a dat adresa lui imediat după ce am fost eliberaţi din serviciul militar şi mi-a spus că, din moment ce nu locuim foarte departe unul de celălalt, ar trebui să ne întâlnim din când în când. Încă nu am reuşit să facem asta, dar poate că îl vom putea vizita pe Jim împreună într-una dintre aceste zile.

Am luat legătura cu Armata pentru a solicita adresele pe care le-aţi cerut, şi vă voi contacta din nou imediat ce mi le vor trimite. Aş dori să vă ajut să le compuneţi scrisori tuturor acestor bărbaţi, dacă îmi permiteţi. Cred că ideea dumneavoastră este minunată şi că va fi o mare încurajare pentru Jim. Poate că am putea, de asemenea, să îi rugăm pe bărbaţii care locuiesc departe să trimită fotografii, pentru a-l ajuta pe Jim să-şi reîmprospăteze memoria. Anunţaţi-mă ce părere aveţi despre aceasta.

Vă mulţumesc din nou, domnişoară Serrano, pentru că m-aţi ajutat să revin pe drumul cel bun.

Cu drag.

Reverendul Bill

Am citit scrisoarea lui Bill pentru a doua, şi apoi a treia oară, fără să-mi pot reţine zâmbetul de mulţumire. Nu mă puteam hotărî care era vestea cea mai bună: că până la urmă capelanul Bill nu mai demisiona, că el credea că ideea mea este minunată şi că avea de gând să mă ajute, sau că Frank Cishek locuia la doar vreo 80 de kilometri de mine. Pe când încercam să mă hotărăsc, deodată am auzit zgomotul

unei motociclete care venea pe drum. Se parcă în faţă, turând motorul de două ori înainte de a-l opri. Am sărit în picioare şi m-am grăbit să ajung la garaj, cu Buster pe urmele mele. Şi acolo era Joe. Nu am ştiut ce să spun. Voiam să-l îmbrăţişez şi să-i spun cât de fericită sunt că-l văd, pentru că acum nu mai trebuia să-l vizitez singură pe Frank Cishek, dar Joe vorbi primul:

— Hei, îmi pare rău că am plecat fără să-mi iau rămas-bun, dar trebuia să-mi limpezesc mintea, ştii? Sper că tatăl tău nu este supărat pe mine sau ceva de genul ăsta.

— Nu pot vorbi în numele tatălui meu, dar sunt sigură că eu mă bucur să te văd! Capelanul Bill mi-a trimis adresa lui Frank Cishek, şi ghici ce? Locuieşte în Milford, Pennsylvania, chiar dincolo de graniţa statului New York. Mâine e 4 iulie şi am putea merge împreună până acolo fără probleme. L-ai cunoscut pe Frank, nu-i aşa?

— L-a ajutat pe Jim să mă ducă în braţe până la staţia de prim ajutor. Îi datorez viaţa mea.

Am gătit spaghete şi chiftele pentru cină şi am mâncat toţi patru împreună în bucătăria noastră mică şi sufocantă. Toate ventilatoarele pe care le deţineam suflau, dar nu prea făceau faţă.

— Mă bucur că v-aţi împăcat, mi-a şoptit Donna, în timp ce spălam vasele, după cină. De data asta să nu-l mai laşi să scape.

A încercat să mă convingă să mă alătur lor pentru o noapte în oraş, dar apoi s-a supărat pe mine că am refuzat, trântind uşa în urma ei, la ieşire.

Joe dormi până după-amiază la ora unu joi, ratând scurta paradă de 4 iulie din satul nostru, formată din copii pe biciclete, fanfara liceului şi o mulţime de steaguri. Am sperat că va fi prea mahmur ca să vrea să pornească la drum pe motocicleta lui zgomotoasă, dar nu a renunţat şi am mers până la încântătorii Munţi Pocono, din Pennsylvania. Ziua însorită ne făcu plimbarea frumoasă şi m-am simţit bine să ies din rutina îngrijorărilor în care mă

simţeam blocată. Ne-am oprit în drum pe un vârf de munte, pentru o privelişte spectaculoasă a văii râului Delaware.

— Ia te uită ce privelişte! spuse Joe, şi se roti în jur cu braţele întinse.

— De aici poţi vedea trei state: New York, New Jersey şi Pennsylvania, i-am spus eu.

— E grozav să ai o asemenea privelişte, nu-i aşa? Data viitoare când voi pleca, ar trebui să vii cu mine. Ţi-ar plăcea la nebunie. Când nu i-am răspuns nimic, adăugă: Donna spune că nimic nu te ţine legată de casă.

Buna mea dispoziţie dispăru ca soarele în spatele unui nor.

— Donna trebuie să fi uitat că lucrez la clinica veterinară.

— Şi? Sunt prieteni de-ai tăi, nu-i aşa? Ţi-ar da câteva zile libere.

— Hai să mergem, bine? Nu vrem să ajungem acasă pe întuneric.

Satul Milford este aşezat în valea râului, cu privelişte munţilor de jur-împrejur. Steagurile fluturau pe aproape fiecare clădire publică, în vitrine şi pe majoritatea caselor. Aroma grătarelor cu cărbuni şi a hamburgerilor prăjiţi umplea aerul. Adresa se dovedi a fi a casei părinţilor lui Frank. Mama lui, care făcea salată de cartofi, ne spuse că Frank şi prietena lui urmăreau un meci de baseball pe terenul din Milford.

— Este la doar câteva străzi distanţă. Ajungeţi repede pe jos până acolo.

Tribunele de lemn erau pline şi meciul era în plină desfăşurare, se auzeau multe urale şi strigăte entuziaste. Lui Joe îi luă un minut sau două ca să-l zărească pe Frank. Avea părul ondulat blond-roşcat, pe care îl purta dat pe spate, descoperindu-i fruntea lată şi urechile un pic prea proeminente. Stătea câteva rânduri mai sus, în tribune, cu braţul în jurul unei fete cu părul negru. Alături de ei se aflau alţi doi bărbaţi care semănau cu Frank şi care erau fraţii lui cel mai probabil. Cu toţii aplaudau, râdeau şi beau Coca-Cola. Când se încheie repriza, Joe îl strigă:

— Hei, Frank! îţi aminteşti de mine? Joe Fiore?

Dură un pic, dar apoi un zâmbet strâmb se ivi pe faţa lui Frank.

— Joe! Bineînţeles că da! Ce mai faci?

— Mult mai bine decât ultima dată când m-ai văzut, nu-i aşa? Când zâmbetul lui Frank se risipi, Joe adăugă rapid: hei, nu-i nimic. M-au aranjat cu un picior nou-nouţ şi sunt ca nou. Uite, ai timp să bem o bere şi să stăm un pic de vorbă?

— Ei bine…

Se întoarse spre prietena lui.

— Cu mine este o prietenă de-a mea, spuse Joe, înainte ca ea să poată răspunde. Peggy…

— Serrano, am completat eu.

— Peggy este o bună prietenă de-a lui Jim Barnett. Ştiu că ţi-l aminteşti pe Jim.

— Da, bineînţeles.

— Ei bine, el este în spitalul veteranilor şi eu cu Peggy încercăm să-l scoatem de acolo. Am avea nevoie de ajutorul tău.

— Ce? în spital? Jim?

— E în regulă, Frankie. Nu mă deranjează, spuse prietena lui. Adu-mi un hotdog când te întorci.

— Bine, sigur. Am destul timp pentru un prieten de-al lui Jim.

Frank se ridică în picioare, apoi coborî cu grijă printre ceilalţi spectatori. În spatele tribunei erau un chioşc şi câteva mese de picnic Mirosul de ulei încins, de cartofi prăjiţi şi de pop-corn umplea acrul.

— Ai vrea un hotdog, o Cola sau altceva? întrebă Frank. Avem aici o masă de picnic unde putem sta.

— Vând bere? întrebă Joe.

— Nu, e un meci de baseball pentru copii. De unde îl cunoşti pe Jim? mă întrebă el, în timp ce ne aşezam la masa deteriorată.

— Am locuit peste drum de Jimmy toată viaţa mea. Lucrez la clinica veterinară a tatălui său, cu jumătate de normă.

Faţa lui Frank se lumină dintr-odată.

— Spune, tu eşti fata care are câinele cu trei picioare?

— Da, eu…

Frank bătu din palme şi izbucni în râs. Joe i se alătură.

— Jim ne-a povestit totul despre câinele acela, nu-i aşa, Joe?

— Da, i-am spus Trepied, îţi aminteşti?

— Sigur că da! – Hei, l-am văzut pe câinele ăla cu trei picioare, Frank. E adevărat! Până la urmă, Jim nu l-a inventat… deşi nu l-am văzut încă salvând vreun orfan.

Amândoi râseră bine de Buster înainte de a redeveni serioşi, iar eu am întrezărit prietenia strânsă pe care Jimmy şi amicii săi trebuie să o fi împărtăşit în timpul anilor lungi şi chinuitori ai războiului.

— Deci, spui că Jim este în spitalul veteranilor de război? Ce s-a întâmplat?

— De când s-a întors acasă, a fost foarte deprimat, i-am răspuns eu. Apoi, acum mai bine de o lună, a încercat să se sinucidă.

Frank se retrase pe spate, şocat.

— Ce?! Nu Jim! Asta e… e greu de crezut!

— Nu vrea să spună nimănui ce s-a întâmplat cu el, aşa că încerc să vorbesc cu unii dintre prietenii lui din armată. Dacă ne putem da seama ce s-a întâmplat şi când a început să fie deprimat, sper că îl vom putea ajuta. Joc spune că părea să fie bine ultima dată când l-a văzut, în Franţa, după ce a fost rănit. Şi am vorbit cu capelanul Bill, care a spus că credinţa lui Jimmy în Dumnezeu îl făcea să pară neînfricat.

— Este adevărat. Jim era neînfricat. Nu într-un mod nesăbuit, dar punea nevoile oamenilor răniţi mai presus de temerile sale.

— Am citit scrisorile pe care Jimmy le-a trimis acasă părinţilor săi şi am găsit multe despre tine şi despre un alt prieten, Mitch O’Hara. Ştiu că voi trei eraţi prieteni încă de la antrenamentul de bază, aşa că sper că tu şi Mitch îmi veţi putea spune mai multe. Aş vrea să-mi dau seama când

s-a schimbat Jimmy şi de ce.

— Hm, Mitch a plecat dintre noi, spuse Frank, cu vocea scăzută. Mărul lui Adam i se încorda, în timp ce înghiţea în sec. Mitch a murit în Belgia, cu patru luni înainte de încheierea războiului.

— Jimmy a fost acolo? Ştie asta? Frank dădu din cap.

— Jim ştie. A fost acolo.

Mă întrebam de ce Jimmy nu menţionase nimic în scrisorile sale către ai lui despre pierderea lui Mitch. Frank privi în altă parte pentru o clipă, înainte de a se întoarce din nou spre noi.

— Eu… eu nu vorbesc niciodată despre război. Pentru mine e mai bine aşa. Nu le-am spus niciodată părinţilor mei, sau prietenei mele, sau altcuiva ce am văzut şi ce am făcut. Nimănui, înţelegi asta, nu-i aşa, Joe?

— Da.

Frank trase aer în piept.

— Dar dacă crezi că îl va ajuta pe Jim, voi încerca să-ţi răspund la întrebări.

În timp ce vorbeam, în depărtare se auzea bubuitul răzleţ al focurilor de artificii, dar o explozie bruscă de petarde tună precum o mitralieră în apropiere, speriindu-i pe amândoi bărbaţii. Frank se aplecă imediat, ca şi cum ar fi fost pe punctul de a se adăposti sub masa de picnic, înainte de a realiza despre ce este vorba. Joe, care stătea în picioare, căzu la pământ, cu braţele ridicate pentru a-şi proteja capul, până când exploziile încetară. Când se ridică din nou în picioare, ştergându-şi murdăria şi iarba de pe haine, mă temeam că se va simţi jenat. În schimb, era furios.

— Proştii de ei! Ar fi trebuit să ştie! Am auzit destule focuri cât pentru o viaţă întreagă!

— Şi pe mine mă deranjează, Joe.

Am putut vedea că ambii bărbaţi erau tulburaţi.

— Mă duc să iau o Cola, spuse Joe. Se îndepărtă, iar eu l-am privit cum şi-a aprins o ţigară şi a flirtat cu cele două

adolescente de la chioşc, în timp ce Frank se adună pentru a-şi spune povestea.

— Eu cu Jim şi cu Mitch ne-am împrietenit în tabăra de instrucţie. Am trecut împreună prin invazia din Normandia şi prin tot ce este mai rău, în timp ce îi împingeam pe naziştii înapoi spre Rin. Dar Mitch a fost rănit în timpul acelei lungi şi teribile ierni de dinaintea încheierii războiului, în ceea ce se numeşte Bătălia de la Bulge.

— Îmi amintesc că am citit în ziare despre acea ultimă iarnă, cu temperaturi scăzute şi multă zăpadă. A fost în preajma Crăciunului, nu-i aşa?

Frank dădu din cap.

— Naziştii fuseseră puşi pe fugă, iar războiul părea să se apropie de sfârşit. Dar apoi s-au întors şi au purtat un asalt mortal asupra forţelor aliate în Pădurea Ardeni. Eram depăşiţi numeric, iar naziştii ne-au cerut să ne predăm. Vremea rea a însemnat că nu puteam obţine muniţie, provizii sau sprijin aerian. Mitch a fost rănit într-un atac cu mortiere, iar eu cu Jim l-am cărat până la staţia de prim ajutor din Bastogne. Era amenajată într-o casă în mijlocul oraşului şi era plină de răniţi. Jim se întorcea să-l vadă pe Mitch ori de câte ori putea, pentru că era îngrijorat pentru el. Adică, noi îl dusesem la punctul de prim ajutor şi s-ar fi putut recupera dacă am fi reuşit să-l ducem la un spital de campanie, pentru operaţie. Dar Bastogne era înconjurat de trupele naziste şi era sub asediu. Staţia de prim ajutor nu era echipată pentru operaţii şi nu mai avea aparatură medicală. Apoi, în Ajunul Crăciunului, cerul se înseninã şi Luftwaffe bombardă Bastogne. Staţia de asistenţă medicală fu lovită din plin. Înăuntru se aflau aproximativ treizeci de răniţi şi toţi, cu excepţia a doi sau trei dintre ei, inclusiv Mitch, au murit. Pentru Jim a fost foarte greu de acceptat. Amândoi am suferit. Mitch avea toată viaţa în faţă şi nu părea corect. Îmi amintesc că Jim plângea în hohote, ridica pumnul spre cer şi era furios.

— Pe naziști? Sau pe Dumnezeu?

— Nu ştiu. Poate pe amândoi.

Frank avu nevoie de câteva secunde pentru a se aduna. Mi-am dat seama după vocea lui slabă şi mâinile-i tremurânde cât de greu îi era să-şi amintească. Trase aer în piept şi îl eliberă, cu un oftat.

— Jim părea să aibă totul sub control în ceea ce priveşte credinţa lui. Purta o mică Biblie în rucsac şi îl vedeam citind-o, ori de câte ori avea timp liber. Era întotdeauna dispus să vorbească despre Dumnezeu cu oricine, oricând, dar fără să pună presiune, dacă înţelegi ce vreau să spun. Dar nu a mai fost acelaşi după moartea lui Mitch.

— Părea deprimat?

— Nu chiar. Doar mai tăcut. Mai hotărât ca niciodată să salveze fiecare soldat rănit. Dacă nu era vreo bătălie, ajuta la cel mai apropiat punct de asistenţă medicală sau spital de campanie. Nu-şi lua nicio pauză. După ce a încetat în cele din urmă asediul şi au venit întăririle, ni s-a oferit o permisie, dar Jim nu a vrut s-o ia. A continuat să muncească.

— Doctorul de la spitalul veteranilor ne-a spus că mulţi medici suferă de oboseală de luptă.

Frank dădu din cap absent, în timp ce privea pierdut la partea din spate a tribunei.

— Din momentul în care am debarcat în Franţa şi până la sfârşitul războiului, eu şi Jim am văzut o mulţime de oameni distruşi. Nu te poţi abţine să nu te gândeşti că într-o bună zi o să-ţi vină şi ţie rândul. Amândoi am fost apropiaţi de Mitch şi, după ce a murit, au fost multe momente în care ne-am întrebat de ce Mitch nu mai este şi de ce noi suntem încă în viaţă. Dar războiul nu se opreşte, ca să-ţi dea timp să jeleşti. Trebuie să continui să mergi înainte, aşa că înveţi să cauţi adânc în tine şi să găseşti puterea necesară. Te închizi în faţa a ceea ce vezi şi îţi faci doar munca, însă oricât de dur ai fi, mai devreme sau mai târziu, într-un fel sau altul, vei fi afectat. Mai ales atunci când oamenii care sunt răniţi şi pe moarte sunt prietenii tăi.

— Crezi că asta i s-a întâmplat lui Jimmy?

— Poate. Cine ştie? A fost tare când a fost nevoie să fie. Să fii medic înseamnă să iei decizii în fracţiuni de secundă, alegeri de viaţă şi de moarte, să decizi cine poate fi salvat şi cine nu. Trebuie să-ţi păstrezi cumpătul şi să încerci să calmezi pacienţii, să opreşti sângerarea, să le dai morfină, să-i scoţi de pe câmpul de luptă şi să-i duci la un punct de asistenţă medicală. Dacă ştii că nu există nicio speranţă, trebuie să-i laşi în urmă şi să mergi mai departe. Este o decizie grea. Iar în ultimele săptămâni în care am lucrat cu Jim, îi era din ce în ce mai greu să o facă. Era ca şi cum nu voia să renunţe la nimeni, indiferent cât de grav ar fi fost rănit. Spunea: *trebuie să încercăm să-i salvăm* chiar şi atunci când era evident, după gravitatea rănilor, că nu mai puteau fi salvaţi.

Frank se opri din nou şi închise ochii pentru o clipă. Cunoscându-l pe Jimmy, am înţeles cât de imposibil trebuie să fi fost pentru el să lase pe cineva în urmă. Auzeam în depărtare strigătele de la meciul de baseball, împreună cu alte petarde. Am aşteptat până când Frank deschise din nou ochii, înainte de a întreba:

— Când l-ai văzut ultima dată pe Jimmy?

— După cum spuneam, ne-au oferit permisele de plecare mai târziu în acea iarnă, după ce au venit întăriri şi i-am respins din nou pe naziştii. Eu am acceptat concediul, dar Jim nu. Nu l-am putut convinge să plece, oricât am încercat. A spus că nu a reuşit să-l salveze pe Mitch, dar poate că va reuşi să salveze pe altcineva. Până la urmă, i-au împărţit pe oameni în alte unităţi, pentru a compensa toate pierderile, iar eu şi Jim am fost separaţi până la sfârşitul războiului. Într-un fel, cred că i-a fost mai uşor să lucreze cu oamenii pe care nu-i cunoştea din tabăra de instrucţie.

— Deci atunci a fost ultima dată când l-ai văzut? începuse să dea din cap, apoi spuse:

— Nu, stai un pic. L-am mai văzut o dată. După ce naziştii s-au predat, a venit să ne caute pe mine şi pe ceilalţi băieţi

din vechea noastră unitate. Voia să vadă care dintre noi supravieţu-ise, aşa spunea. Lucra la un spital lângă Weimar… cred că era Weimar… unde se ocupa de pacienţii proveniţi din lagărele de concentrare. Nu a stat prea mult cu noi.

— Părea la fel?

— Greu de spus. Eram cu toţii pierduţi pe atunci: bucuroşi că războiul din Europa se terminase, dar foarte îngrijoraţi că vom fi trimişi în Pacific să luptăm cu japonezii şi că va trebui să trecem din nou prin acel iad. Stătusem de vorbă cu Jim, dar… dădu din umeri… nu mai eram aceiaşi băieţi idealişti, cum eram în perioada de instrucţie.

— Jimmy avea fotografia asta în rucsac, i-am spus, căutând în geantă. Numele Gisela este scris pe spate. Ştii cumva cine este?

Frank o luă din mâna mea şi o studie.

— Este foarte drăguţă. Îmi pare rău, dar nu cred că am mai văzut-o până acum. Jim nu mi-a arătat niciodată această fotografie, iar băieţii îmi arătau mereu poze cu soţiile şi prietenele lor. Cu siguranţă ar fi fost cineva cu care să se laude.

— Deci Jimmy trebuie să o fi întâlnit după Bastogne? Ar putea fi o asistentă din armată?

— Stai puţin! Erau două asistente care lucrau la staţia de ajutor medical din Bastogne. Amândouă erau din Belgia. Civile. Nu făceau parte din armata americană, erau doar voluntare. Jim a petrecut mai mult timp acolo decât mine, aşa că o fi ajuns să le cunoască mai bine pe acele asistente. Postul de prim ajutor era amenajat într-o casă din centrul oraşului, iar el se ducea, ori de câte ori lucrurile se mai linişteau, pentru a-i vedea pe Mitch şi pe ceilalţi.

— Crezi că ea ar putea fi una dintre cele două asistente?

— Ei bine, se poate. Privi în depărtare, concentrându-se: una dintre asistente avea tenul şi părul închis la culoare, din câte îmi amintesc. Îmi aduc aminte că am auzit o poveste despre câţiva dintre soldaţii noştri răniţi, nişte tipi

nesuferiţi, care refuzaseră să lase o asistentă de culoare să se ocupe de ei. Medicul de la punctul de asistentă medicală dădea din umeri şi spunea: *atunci veţi muri*. Au înţeles mesajul destul de repede. Cealaltă asistentă belgiană… nu-mi amintesc numele ei, dar toţi bărbaţii o iubeau. I-au spus că este un înger. Jimmy mi-a povestit că băieţii i-au promis că îi vor aduce o paraşută atunci când vremea se va îndrepta şi vor primi provizii paraşutate, ca răsplată pentru toată munca şi devotamentul ei faţă de soldaţii noştri. Avea un logodnic şi voia să-şi facă o rochie de mireasă din mătase. Dar a fost ucisă în clădirea staţiei de prim ajutor, când aceasta a fost bombardată. Au folosit paraşuta pentru giulgiul ei.

— Ce poveste sfâşietoare! murmurai eu. Dacă asistenta aceea este Gisela, mă bucur că nu i-am arătat fotografia lui Jimmy. Îţi mulţumesc că ai vorbit cu mine, Frank. Ştiu cât de greu trebuie să-ţi fie să-ţi aminteşti.

— Voi face tot ce pot să-l ajut pe Jim.

— Cred că ar însemna mult pentru el dacă i-ai face o vizită. S-ar putea să nu-şi amintească de tine la început, pentru că şocurile electrice îi şterg o parte din amintiri. Dar părea să-şi amintească de Joe. Şi am reuşit chiar să-l strecurăm acolo şi pe câinele meu cu trei picioare. Asta chiar l-a înveselit.

— Ce ar trebui să-i spun?

— Nu ştiu. Spune-i doar că are un prieten bun alături de el. Aminteşte-i de vremurile mai fericite din timpul antrenamentului de bază. Spune-i despre viaţa ta, cum o mai duci. Dă-i speranţa că poate exista un final fericit după război. Nu trebuie să stai foarte mult.

— Voi fi acolo. Promit.

Frank ne invită să rămânem şi să ne alăturăm familiei sale la picnic, spunând:

— Mama face întotdeauna suficientă salată de cartofi şi mâncare de fasole pentru a hrăni o armată întreagă.

Dar Joe clătină din cap. I-am făcut o fotografie lui Frank

pentru albumul lui Jimmy şi i-am explicat unde este spitalul veteranilor.

— Jimmy are noroc cu tine, îmi spuse, înainte să ne despărţim. Se vede că ţii mult la el.

Joe nu a mai spus nimic până când nu ne-am pornit spre motocicleta lui:

— Îmi pare rău că v-am lăsat pe tine şi pe Frank singuri. Urăsc să vorbesc despre război. Îmi aduce totul în memorie, ca în coşmarurile mele. La fel şi focurile de artificii. Vreau doar să uit totul, ştii? Exploziile asurzitoare, luptele nesfârşite, vederea prietenilor sfâşiaţi în bucăţi…

— E în regulă, Joe. Înţeleg.

— Poate că asta este problema lui Jim. Poate că el crede că singurul mod în care va reuşi să alunge amintirile ce revin este să-şi pună capăt zilelor.

M-am urcat pe motocicleta lui Joe, dorindu-mi să mă pot gândi la o modalitate de a „alunga amintirile ce revin”, atât pentru Joe, cât şi pentru Jimmy.

Nu am fost surprinsă când Joe plecă imediat după întoarcerea noastră acasă. Pe când soarele se pregătea să apună, bubuitul petardelor revenea tot mai frecvent, şi nici lui Buster nu-i plăcu zgomotul mai mult decât lui Joe. După ce porni în trombă, l-am luat pe Buster sus, în dormitorul meu. Nu mă puteam opri din a mă întreba dacă asistenta belgiană care murise în staţia de prim ajutor este Gisela.

Auzii o bătaie în uşa dormitorului meu, după care intră Donna. Ţinea o mână în şold, o ţigară în cealaltă mână, şi avea o privire furioasă.

— Uite, nu ştiu care este jocul tău cu Joe, spuse ea, cum îl ademeneşti pentru o vreme şi apoi îl respingi, dar asta e o cale sigură de a pierde un om bun ca el. Dacă îl aştepţi pe tipul ăla de peste drum, îl vei aştepta pentru totdeauna. Am văzut ce fel de fete obişnuia să invite la dansuri şi alte chestii… majorete şi colege de facultate. Nu seamănă deloc cu tine.

— Te rog, opreşte-te! am spus încet. Habar n-ai despre ce

vorbeşti.

Lacrimile îmi umplură ochii când îmi amintii cum Joe se aruncase la pământ şi apoi de durerea lui Frank, care se forţase să retrăiască ororile războiului, de dragul lui Jimmy. Şi iat-o acum pe Donna, continuând cu prostiile ei.

— Am ochi să văd, nu-i aşa? răcni ea. Şi am dat de câteva ori mai multe raite în jurul blocului decât tine, mai ales că tu îţi petreci zilele cu câinii şi vacile, în loc să stai cu oameni adevăraţi sau cu un iubit adevărat.

— Nu ştii nimic despre mine sau despre viaţa mea, i-am spus. Şi eu începusem să mă enervez: nu te-ai deranjat niciodată să mă întrebi ceva, Donna, în toţi aceşti ani. Nu ţi-ai făcut niciodată timp pentru mine până acum… acum, când ai decis că vrei să scapi de mine.

— Îţi spun asta pentru binele tău. Eşti o femeie în toată firea şi e timpul să-ţi vezi de viaţa ta. Joe este aici şi este disponibil. De ce nu ai ieşi cu el? Văd că ai destul timp să mergi la biserică, de parcă ai fi mai sfântă decât toţi ceilalţi, şi la ce bun? Joe mi-a spus că te place, dar o să-ţi scape printre degete, dacă nu te trezeşti.

Nu m-am deranjat să-i răspund. M-am ridicat şi am ieşit pe uşă pe lângă ea, luând o lanternă, ca să-l pot scoate pe Buster afară, la plimbare. Nu putea să meargă foarte departe fără să obosească şi ştiam că bubuitul focurilor de artificii din oraşele apropiate îl va agita. Am mers până la podul ruginit de la marginea oraşului, care traversa râul puţin adânc şi plin de pietre. Am luat-o pe potecă până la malul râului şi m-am aşezat pe o stâncă, afundându-mi picioarele în apa îngheţată, în timp ce Buster adulmeca prin tufişuri şi se bălăcea în pârâul clipocitor. Dacă aştept suficient timp, poate că Donna şi Tata vor ieşi să bea cu prietenii lor şi mă vor lăsa în pace.

Gisela

Aprilie, 1941

Sosi primăvara, aducând vreme mai blândă, zile mai lungi şi Pastele. Şcoala de asistente medicale se închise pentru

sărbătoarea creştină câteva zile din aprilie, aşa că nu am mai mers la cursuri şi am putut să o ajut pe Mutti să cureţe fiecare colţişor al apartamentului nostru, pentru a ne pregăti de Sederul de Paşte. Penuria de alimente şi preţurile foarte mari au făcut ca masa noastră să fie una simplă, dar am adunat suficiente ingrediente pentru a face o oală de supă de pui. În apartamentul nostru mirosea ca-n Paradis. Mutti şi mama lui Sam mutaseră cele două mese din bucătărie în sufragerie, şi pe ele am aranjat farfuriile şi tacâmurile pentru cina care începea la apusul soarelui.

Pe când pregăteam ultimele detalii, am auzit uşa de la intrare deschizându-se şi închizându-se, apoi voci şi paşi urcând scările.

— Cred că s-au întors v-aţi şi ceilalţi, strigai să se audă din bucătărie.

Plecase la sinagogă să se roage cu Sam şi fraţii lui înainte de Seder. Dintr-odată se auzi un strigăt, şi apoi nişte croncănituri, ca şi cum cineva s-ar fi prăbuşit pe scări. Am lăsat jos farfuria cu ierburi amare pe care o ţineam în mână şi am alergat pe palier. V-aţi zăcea prăbuşit, cu Sam aplecat deasupra lui, încercând să-l ajute să se ridice.

— Numai un minut, lasă-mă un minut, abia vorbi v-aţi. Sunt în regulă. Doar puţin ameţit.

Sam îşi strecură braţul în jurul lui v-aţi şi îl ajută să parcurgă restul drumului până în apartament şi să se aşeze pe un scaun, înfăţişarea tatălui meu mă şocă. Nu mai avea vlagă şi pielea lui părea albă ca de mort. Studiasem să devin asistentă medicală suficient de mult timp ca să îmi dau seama că era grav bolnav.

— Te simţi bine, V-aţi? întrebai, ghemuindu-mă înaintea lui. Încercam să nu las să se vadă cât de speriată sunt. Mă trase spre el şi, în timp ce îl îmbrăţişam, îi simţii toate oasele.

— Sunt bine, Gisela. Doar o simplă căzătură. Nu e nimic rupt. Să nu-ţi faci griji.

Dar eu eram îngrijorată. Cum de am trăit în acelaşi

apartament cu el în ultimele luni şi nu am observat cât de bolnav este? Fusesem prea preocupată de studiile mele şi de minutele preţioase petrecute numai cu Sam, pentru a fi cu adevărat atentă la tatăl meu sau pentru a observa că tuşeşte fără încetare.

— Veniţi, spuse v-aţi, ridicându-se de pe scaun. Haideţi să ne aşezăm cu toţii la masă, şi în această seară să ne sărbătorim eliberarea, alături de oamenii pe care îi iubim.

Am decis să nu spun pe moment nimic despre sănătatea lui, dar am observat că stătea de parcă îl dureau coastele şi abia dacă mâncă ceva. Sora mea Ruthie se învârtea în jurul lui v-aţi, fără să se desprindă de el. Poate că eu nu luasem notă de starea tatălui nostru, însă după expresia îngrijorată a lui Ruthie, mi-am dat seama că ea o făcuse. M-am uitat mai bine şi la ea: sora mea părea la fel de slabă şi de palidă ca o fantomă, mai mult ca un copil mic decât ca o fată de treisprezece ani, în creştere. Îşi rodea unghiile în timp ce v-aţi citea hagada de Paşte şi părea să sară şi să tresară la orice zgomot, oricât de mic, venit din afara apartamentului.

— Hagadă – povestire însoţită de cântece tradiţionale ebraice, referitoare la exodul evreilor din Egipt (n.ed.).

Cu toţii slăbiserăm din cauza lipsei de alimente, dar frica părea să o roadă pe Ruthie din interior. M-am mustrat pentru că nu fusesem mai atentă cu propria mea familie. Sufeream cu toţii din cauza suspansului aşteptării, la fel ca la bordul vasului *St. Louis*, fără să ştim ce ne va aduce ziua de mâine şi temându-ne mereu de ce este mai rău.

Pe măsură ce seara se scurgea şi retrăiam miraculoasa noastră eliberare din sclavia Egiptului, mi-am amintit de mesele noastre de Seder din Berlin, cu faţa de masă albă, sfeşnicele şi tacâmurile din argint ale lui Orna şi porţelanurile speciale ale lui Mutti, cu marginea aurie. Sărbătoarea improvizată din această seară, cu doar o gură de vin pentru fiecare dintre noi şi câteva bucăţi de azime, părea tristă şi sărăcăcioasă prin comparaţie. Încă o dată eram sclavi, eram ţinuţi în sclavie de faraonul Hitler, care

nu ne lăsa să plecăm. Mă întrebam dacă Dumnezeu încă ne mai aude gemetele. Cât de mult va mai trebui să suferim până când El va veni să ne salveze?

În dimineaţa următoare, am prins-o pe Mutti singură în bucătărie, pe când v-aţi era la rugăciune, şi i-am cerut să-mi spună ce este în neregulă cu el.

— A fost la un doctor? Mi-e clar că este foarte bolnav.

Ea văzu că nu aveam de gând să renunţ, aşa că îmi răspunse:

— Doctorul spune că este tuberculoză. I-a prescris repaus. Nu se pot face prea multe pentru el în afara unui sanatoriu, iar noi nu avem voie să folosim niciunul dintre ele.

— Vreţi să vorbesc cu unul dintre medicii de la spitalul unde fac practică? Poate că aş putea găsi acolo pe cineva care să-l ajute.

Chipul blând al lui Mutti părea îngrijorat şi obosit. Îi simţeam mâinile aspre netezindu-mi netezea părul de pe frunte.

— Nu va fi de niciun folos, Gisela. El insistă că este bine. Şcoala rămase închisă luni, a doua zi de Paşti. În acea după-amiază, pe când stăteam în dormitorul meu şi îmi revedeam notiţele, pregătindu-mă să mă întorc la studii a doua zi, am auzit strigăte şi zgomotul unei agitaţii afară, pe stradă.

— Ce e zgomotul ăsta? Ce se întâmplă? mă întrebă Ruthie.

Îi plăcea să stea lângă mine, pe patul pe care îl împărţeam, şi să citească în timp ce eu studiam.

— Hai să mergem să vedem.

Am luat-o de mână şi am mers în sufragerie, ale cărei ferestre dădeau în strada principală. Ceea ce am văzut mă făcu să-mi reţin respiraţia, îngrozită. Scena de jos arăta exact ca în urmă cu doi ani, în Noaptea de cristal. O gloată furioasă, înarmată cu bâte şi bare de fier, se dezlănţuia prin cartierul nostru evreiesc, atacând şi bătând pe oricine era suficient de lipsit de noroc să se afle pe stradă. Răsculaţii jefuiau toate proprietăţile din cartier, spărgând şi jefuind

magazinele deţinute de evrei. Acestea erau ţinte uşoare, deoarece naziştii le ceruseră să afişeze însemne speciale, ca să se ştie că sunt evreieşti. Uşa apartamentului nostru se deschise brusc. Sam stătea în pragul uşii.

— Toată lumea este acasă? Sunteţi cu toţii înăuntru?

Avea o privire sălbatică. Am făcut o socoteală rapidă şi am dat din cap.

— Ce-i cu zgomotul ăsta? întrebă Mutti, ieşind din dormitorul ei. Ea şi v-aţi se odihneau.

— Este un pogrom, răspunse Sam. De jos urca sunetul cioburilor de sticlă spartă, sunetul care îmi bântuise coşmarurile. Acum coşmarul reveni. Înainte de a putea clipi, Sam se întoarse şi fugi pe scări.

— Sam, nu! am ţipat, alergând în spatele lui. Nu te duce acolo! Te rog! Te rog!

Dar el numai se asigură că uşa exterioară a clădirii noastre fusese încuiată. Se grăbi din nou să urce scările, sărind peste câte două. Îşi adună familia în apartamentul nostru şi încuie uşa în urma lor. Ştiam cu toţii că duşmanii noştri puteau cu uşurinţă să spargă ambele uşi, dacă se hotărau să o facă.

V-aţi veni împleticindu-se în sufragerie, sprijinindu-se de mobilă şi de tocurile uşilor, pentru a se putea ţine pe picioare.

— Nu din nou, murmură el.

Afară, pe străzi, se adunară sute de oameni. Păreau să fie în cea mai mare parte cetăţeni belgieni, iar soldaţii şi poliţiştii nazişti stăteau pe margine, fără să facă nimic pentru a opri gloata furioasă. Pe măsură ce haosul creştea, un fum negru şi gros începu să se ridice deasupra vârfurilor copacilor, venind din direcţia sinagogii noastre, aflată mai jos pe aceeaşi stradă. Flăcări strălucitoare ţâşniră apoi în sus, luminând cerul. Pompierii sosiră cu sunet de clopote, dar mulţimea refuză să se mişte, împiedicându-i să stingă focul. O coloană întunecată de fum se ridică la câteva străzi distanţă, unde se afla o altă sinagogă. Mirosul înecăcios de

fum ajunse până la noi, chiar şi cu ferestrele închise.

Mutti şi Ruthie se agăţară de v-aţi, de parcă s-ar fi temut că va încerca să iasă afară pentru a salva din nou sulurile Torei, aşa cum o făcuse în Noaptea de cristal, deşi era mult prea slăbit pentru a o face.

— Nu mi-am imaginat niciodată că va trebui să trăim asta a doua oară, spuse el. Oare nu există niciun loc pe pământ unde să fim în siguranţă?

Am închis ochii alungându-mi lacrimile, şi preţ de o secundă mi-am amintit cum stăteam pe puntea vasului *St. Louis*, cu imaginea portului Havana în depărtare. Fusesem cândva atât de aproape de un refugiu şi de un loc sigur. Doar o panglică îngustă de apă ne despărţise de el. Îl văzusem, îl mirosisem, îl gustasem, înainte de a dispărea ca un miraj, împreună cu speranţa noastră.

Începu să mă doară mâna de cât de tare i-o strângeam pe a lui Sam. Stomacul mi se strânse într-un ghem de frică şi mânie. Îmi venea să ţip şi să urlu din cauza neputinţei noastre. M-am uitat la ceilalţi şi am ştiut, după lacrimile şi durerea lor mută, că şi ei se simţeau la fel. În timpul Sederului de Paşte, am înmuiat ierburi amare în apă sărată, pentru a ne aminti de durerea şi lacrimile noastre din Egipt. Am sorbit vin şi am cântat imnuri, ca poporul pe care Dumnezeu îl eliberase cândva din robie. Dar nu era adevărat. Noi nu eram liberi.

Jaful şi vandalismul continuară toată noaptea. Întreaga comunitate evreiască rămase închisă înăuntru, în timp ce atacurile sporadice continuară şi a doua zi. Trei zile mai târziu, trăirăm o altă noapte lungă de revolte. Nu m-am mai prezentat la şcoală tot restul săptămânii, în speranţa că oficialii şcolii mele vor auzi despre ceea ce se întâmplă şi îmi vor scuza absenţa. Până când, în cele din urmă, teroarea luă sfârşit, două sinagogi din apropiere fuseseră grav avariate, iar sute de cărţi de rugăciune şi suluri nepreţuite ale Torei fuseseră incendiate în ceea ce oamenii numiseră Pogromul din Anvers. Casa rabinului şef din

Anvers fusese distrusă, iar rabinul însuşi fusese atacat. Încurajate de forţele de ocupaţie, grupurile belgiene pronaziste au iniţiat atacurile după ce cinematografele au proiectat un film de propagandă de un antisemitism feroce, intitulat *Evreul etern*.

M-am simţit atât de prinsă în capcană, încât îmi venea să ţip. Mă simţisem la fel la bordul vasului *St. Louis*, plutind pe o mare nesfârşită, fără un loc unde să debarcăm.

— Nu avem unde să ne ascundem, nu avem la cine să ne adresăm pentru ajutor, îi spuneam lui Sam, în timp ce încerca să mă consoleze. Suntem la mila duşmanilor noştri, care devin pe zi ce trece tot mai brutali şi mai plini de ură.

Nu voiam să mă întorc la şcoală, de teamă să nu fiu atacată pe stradă. Voiam să rămân aproape de cei dragi mie.

— Trebuie să-ţi închei cursul de asistentă medicală, insistă Sam. Se aşeză pe patul pe care îl împărţeam cu sora mea, privindu-mă cum îmi pregăteam fără tragere de inimă geanta: este ceea ce îşi doresc părinţii tăi şi ceea ce îmi doresc şi eu pentru tine, Gisela. Eşti la jumătatea drumului. Mai ai doar un an până la absolvire.

— Şi după aceea ce se va întâmpla? Ştii că nu vom mai avea niciodată o viaţă normală. Naziştii nu ne vor lăsa.

— Aşa pare deocamdată, dar habar nu ai cum ar putea Dumnezeu să folosească abilităţile tale de asistentă medicală pe viitor.

Eu nu ascultam.

— Pleci să lucrezi din nou cu Rezistenţa, nu-i aşa? S-ar putea să fie ultima dată când te văd, când te ţin în braţe sau când îţi spun cât de mult te iubesc.

Îmi luă faţa în mâinile lui. Respiraţia lui îmi încălzi pielea, în timp ce frunţile noastre se atingeau.

— Gisela, ascultă. Ştii că trebuie să ripostez. O fac pentru tine, pentru ca tu să poţi avea un viitor într-o bună zi.

— Nu vreau un viitor fără tine! Şi nu poţi să-mi promiţi că nu vei fi ucis în această luptă, nu-i aşa?

Detestam să rostesc aceste cuvinte, de parcă menţionarea morţii lui Sam ar fi putut să i-o provoace.

— Viaţa nu are garanţie, Gisela.

Mă reduse la tăcere cu un sărut, înainte ca eu să pot spune mai multe.

În cele din urmă, am cedat dorinţelor tuturor şi am decis să continui şi să închei anul şcolar. M-am dedicat studiilor şi practicii din spital, pentru a reuşi să nu mă mai gândesc la situaţia disperată cu care ne confruntam eu şi cei dragi mie. M-am concentrat pe aranjarea paturilor de spital cu colţuri perfecte, pe măsurarea exactă a temperaturii şi a tensiunii arteriale, şi pe înregistrarea cu precizie a rezultatelor în fişele pacienţilor.

La sfârşitul lunii mai, naziştii anunţară un nou set de legi antievreieşti. Printre acestea se număra o lege care le interzicea evreilor să deţină proprietăţi. Proprietarul nostru evreu fu obligat să vândă clădirea în care locuiam şi, bineînţeles, imediat au crescut preţurile chiriilor. În iunie, am aflat cu uimire că naziştii invadaseră Uniunea Sovietică. Războiul urma să se desfăşoare acum pe două fronturi. Membrii Partidului Comunist din Belgia au provocat imediat tulburări, prin proteste şi revolte. În acele luni, Sam pleca tot mai des din apartament şi ne avertiza să stăm cât mai aproape de casă.

În iulie au fost emise alte câteva legi. Evreilor li se cerea să aibă asupra lor cărţi de identitate ştampilate cu specificaţia *evreu*. Ni se interzicea să folosim mijloacele de transport în comun. În septembrie, când reîncepură cursurile, eu cu Esther şi Rachel am fost nevoite să traversăm oraşul pe jos până la şcoală şi înapoi, având grijă să evităm străzile principale. Mă întrebam cum ne vom descurca odată cu venirea iernii şi cu reducerea zilei. Nu era voie să circuli în Anvers de la lăsarea serii până în zori.

Dar când sosi iarna, grijile mele nu mai contară. În decembrie am aflat că nu mai aveam voie să merg la şcoală. O nouă dispoziţie nazistă spunea că evreii nu pot

frecventa şcolile publice, universităţile şi şcolile de meserii din Belgia. Şi chiar dacă aş fi devenit asistentă medicală, mi s-ar fi interzis să lucrez într-un spital care nu era evreiesc. Comunitatea noastră începu să îşi organizeze propriile şcoli evreieşti, aşa cum fuseserăm forţaţi să facem în Germania. Cei doi fraţi ai lui Ruthie şi Sam frecventau acum cursurile unei sinagogi aflate la câteva străzi distanţă. Vechea noastră sinagogă din josul străzii fusese prea grav avariată în timpul pogromului pentru a mai putea fi folosită.

După ce fu anunţată restricţia şcolară şi după ce Sam se întoarse pentru o vreme acasă, ne-am aşezat într-o seară la masa din bucătărie, eu v-aţi şi Mutti, înfofoliţi în paltoane, pentru a economisi combustibil. Sam împlinise douăzeci de ani în anul acela, dar părea cu un deceniu mai în vârstă, forţat să se maturizeze sub greutatea responsabilităţii pe care o purta.

— Am veşti şi mai îngrijorătoare, spuse el. Rezistenţa a aflat că naziştii au început să-i deporteze pe evreii germani, austrieci şi cehoslovaci din ţările lor de origine şi să-i ducă în lagărele de concentrare din Polonia. Ştiţi cu ce se vor confrunta aceşti oameni, domnule Wolff.

V-aţi dădu pur şi simplu din cap. Adesea vorbitul îi declanşa una dintre crizele de tuse. Stătea cu coatele pe masă, cu mâinile sprijinindu-şi fruntea. În ultimele câteva luni, absorbise fiecare lovitură dată comunităţii evreieşti ca pe un atac personal, şi asta îl slăbise şi mai mult. M-am întrebat cât va mai dura până când iubitul meu tată va fi îngenuncheat definitiv, incapabil să se mai ridice.

— Este doar o chestiune de timp până când vor începe să facă acelaşi lucru şi aici, continuă Sam. Trebuie să fim pregătiţi. Avem nevoie de un plan de evadare şi de un loc unde să ne ascundem. Nu putem aştepta să ne ridice.

— Sunt de acord, dar cum? Unde? întrebă v-aţi.

— Cred că răspunsul trebuie să fie altul pentru fiecare dintre noi. Va fi imposibil să ne ascundem sau să evadăm împreună. Gisela, cred că ar trebui să vorbeşti cu

autorităţile de la şcoala ta şi să vezi dacă te vor lăsa să dai examenele şi să-ţi iei diploma cu şase luni mai devreme.

— Dar este împotriva legii ca eu să mă prezint. În plus, la ce bun să-mi iau diploma?

— Întreabă-i, Gisela! Nu strică să întrebi. Vezi ce îţi recomandă ei.

Am decis că Sam are dreptate. Nu aveam de gând să stau în apartamentul nostru şi să aştept ca naziştii să ne bată la uşă. A doua zi am mers singură la şcoală – prietenele mele se temeau prea mult ca să sfideze dispoziţia de a nu mai participa la vreun curs – şi am cerut să vorbesc cu sora Veronica, directoarea şcolii.

— Mă bucur foarte mult că ai venit să mă vezi, domnişoară Wolff, spuse ea, după ce mă invită să mă aşez la o masă mică din biroul ei şi mă servi cu ceai. Eşti una dintre cele mai bune studente ale noastre la asistenţă medicală şi ar fi mare păcat dacă nu ţi s-ar permite să îţi continui studiile.

— Mulţumesc, soră Veronica. Vă spun sincer că îmi doresc foarte mult să continui. Dar noua lege face ca acest lucru să fie imposibil. Acasă, în Germania, legile împotriva noastră au fost promulgate în etape, la fel ca acum, şi fiecare a înrăutăţit şi mai mult situaţia noastră. Ştiu că acum va trebui să abandonez şcoala, dar mă întrebam dacă mai pot să dau examenele şi să obţin credite pentru acest semestru.

În timp ce mă asculta, ochii călugăriţei păreau trişti. Era greu de spus câţi ani avea sora Veronica, pentru că doar faţa şi mâinile i se vedeau pe sub veşmintele negre şi acoperământul de cap pe care le purta. Dar avea o faţă blândă şi am văzut o căldură în ochii ei de un albastru pal, care mă convinsese că pot avea încredere în ea.

— Mi-a venit o idee în timp ce vorbeai adineauri, şi poate… se opri, apoi continuă… lasă-mă să te ajut puţin. Sunt de acord că naziştii nu vor înceta să emită asemenea legi teribile. Zilele trecute vorbeam cu părintele Francis, administratorul spitalului, şi amândoi credem că a venit

timpul ca creştinii să facă tot ce pot pentru a ajuta comunitatea evreiască. Aş dori să te încurajez să participi în continuare la cursuri, astfel încât să poţi absolvi în iunie.

— Dar ar fi legal ca eu să rămân la şcoală? Nu veţi avea probleme dacă vor afla că sunt evreică?

— Suntem o instituţie privată, domnişoară Wolff, nu una publică, aşa că asta va fi apărarea noastră, dacă vom avea nevoie de una. Dar ştiu că părintele Francisc este hotărât să facă tot ce poate pentru a vă ajuta, la fel şi eu. Te vei prezenta cu toate celelalte fete, în uniforma ta de elevă. Nimeni nu trebuie să ştie că eşti evreică.

Zâmbi şi mă atinse uşor. Bunătatea ei mă uimi şi mă smeri.

— Mulţumesc, soră. Foarte generos şi curajos din partea dumneavoastră. Dar de acasă şi până aici este un drum foarte lung pe jos şi nu mai pot lua transportul în comun. Rabinul nostru crede că este prea periculos pentru evrei să se aventureze pe străzile din afara cartierului nostru. Evreii au fost atacaţi şi bătuţi în plină zi.

— Atunci, iată o altă idee, spuse ea. Ai putea locui în căminul asistentelor până la absolvire, astfel încât să nu mai trebuiască să te deplasezi încoace şi încolo şi să te expui pericolului.

Prima mea reacţie fu să spun nu. Cum aş putea să-mi părăsesc casa, familia şi, mai ales, să-l părăsesc pe Sam? Cu toate acestea, ştiam că dacă aş putea să-mi continui studiile fără frica pe care o înduram în fiecare dimineaţă când plecam de acasă pentru a merge pe jos până la şcoală, V-aţi s-ar bucura şi asta i-ar da speranţă. Voiam să iau o parte din greutatea de pe umerii lui, iar acest plan putea avea acest efect. Apoi un alt obstacol mi se ivi în minte şi speranţa mea se clătină.

— Cât m-ar costa în plus pentru cazare şi masă? Tatăl meu nu poate lucra, iar eu beneficiez deja de o bursă pentru a studia aici.

— Am putea găsi o soluţie. Am auzit foşnetul hainelor ei,

când se întinse peste măsuţă pentru a-şi pune mâna liniştitoare peste a mea: în trecut, studenţii noştri bursieri au fost de acord ca după absolvire să continue să lucreze la spital, pentru a contribui la rambursarea costurilor. Cu un război care face ravagii, nevoia de asistente medicale nu poate decât să crească. Dar asta e pentru o discuţie viitoare. În momentul de faţă, vreau să te asigur că voi face tot ce pot pentru a te ajuta, domnişoară Wolff.

Bunătatea ei îmi aduse lacrimi în ochi.

— Vă mulţumesc. Vă mulţumesc foarte mult. O să le spun părinţilor mei despre oferta dumneavoastră generoasă şi o să vă anunţ ce decid ei.

— E bine. Între timp, mă voi ruga pentru siguranţa ta pe drum spre casă.

Am decis să-i comunic lui Sam oferta surorii Veronica înainte de a-i spune ceva familiei mele. Într-un fel, am vrut ca Sam să mă convingă să renunţ, pentru a nu fi nevoiţi să ne despărţim. Cu toate acestea, răspunsul lui nu m-a surprins deloc:

— Sunt veşti minunate, Gisela!

M-a strâns puternic în braţe şi m-a ridicat, desprinzându-mi picioarele de pe pământ. Stăteam pe palierul din faţa apartamentelor noastre şi, când la etaj o uşă se închise şi cineva începu să coboare treptele, mă eliberă din nou.

— Trebuie să accepţi oferta şcolii. Trebuie!

— Dar vom avea şi mai puţin timp împreună decât avem deja şi…

— Gisela, ascultă! Aşteptarăm ca vecinul nostru să treacă pe lângă noi şi să coboare grăbit pe scări, înainte de a mă prinde de umeri şi de a mă privi în ochi: sunt două lucruri pe care mi le doresc pentru tine, dragostea mea, şi sunt mai importante pentru mine decât orice altceva. În primul rând, să îţi termini studiile. Am văzut cât de mult ţi-au plăcut cursurile şi ştiu că vei fi o asistentă excepţională. Şi în al doilea rând, vreau să fii în siguranţă. Naziştii pot da buzna oricând în apartamentele noastre şi pot face ce vor

cu noi. Ţi se oferă un loc sigur în care să locuieşti şi să studiezi şi vreau să îl accepţi. Sunt sigur că şi părinţii tăi vor dori asta pentru tine.

— Dar noi doi nu am fost niciodată despărţiţi mai mult de o săptămână, de când ne-am întâlnit pentru prima dată pe *St. Louis*, şi…

Mă cuprinse în îmbrăţişarea lui.

— O să găsim o cale să ne vedem, îţi promit. Acceptă-le oferta, Gisela!

Încă vorbeam pe palier când un alt vecin dădu buzna pe uşa din faţă, aducând cu el o rafală de vânt iernatic.

— Aţi auzit veştile? întrebă abia respirând, în timp ce se grăbea să urce scările.

— Ce veşti? întrebă Sam.

— Japonezii au atacat Statele Unite. Au distrus una dintre bazele lor militare din Hawaii şi le-au scufundat toate navele. Americanii le-au declarat război. În sfârşit, se alătură luptei noastre!

Oare chiar ar putea fi adevărat? Eu cu Sam ne grăbirăm să mergem înăuntru, ca să-i ducem lui v-aţi vestea terifiantă şi minunată.

Iulie, 1946

Duminică, înainte de slujba religioasă, am cules o mână de margarete sălbatice care înfloreau printre buruienile şi maşinile ruginite din curtea noastră şi am dus buchetul la mormântul mamei mele, în curtea bisericii. Nu-l mai văzusem pe Tata în vizită la mormânt din ziua înmormântării, şi nici nu cumpărase piatră funerară. Un indicator simplu de fier, aproape acoperit de iarba uscată, marca locul unde fuseseră îngropaţi mama şi bebeluşul. Poate că lui Tata, la fel ca multor alţi oameni, nu-i plăcea să viziteze cimitirul, pentru că ridica atât de multe întrebări despre viaţă şi despre ce se întâmplă după moarte. Şi poate de-aia acest cimitir şi multe altele erau în curţile bisericilor: ca să avem în apropiere o amintire a cerului, a lui Dumnezeu şi a vieţii de apoi promise.

Această biserică – pe care o frecventam de când mă invitase cu ani în urmă doamna Barnett – era o clădire din scânduri, albă şi îngrijită, care părea să arate spre cer, ca un far. Vitraliile arcuite din faţă şi de-a lungul ambelor laturi se curbau spre un punct în partea de sus, ca o invitaţie să priveşti înaltul. Ferestrele arcuite mai mici, de deasupra uşilor, arătau tot spre înalt. Chiar şi acoperişul ascuţit, cu vârf, arăta spre cer. Iar clopotniţa glorioasă, în care se aflau clopotele care acum sunau invitaţia lor de duminică dimineaţa, era încununată de o turlă înaltă, centrală, împreună cu două turle mai mici pe lateral. În fiecare săptămână, arhitectura le amintea enoriaşilor de promisiunea cerului.

Mi-am amintit cât de greu îmi fusese să fac faţă durerii după ce mama şi copilul muriseră. Mă târam înainte prin zilele anoste şi pustii, până când Buster veni ca o consolare. Jimmy probabil că îl jelea pe Mitch şi pe alţi nenumăraţi prieteni care muriseră în război, dar cine îl consolase pe el? Eu puteam să vin la cimitir să jelesc şi să depun flori, dar el nu avea unde să-şi descarce sufletul. Brusc mi-am dat seama că Jimmy încercase să se sinucidă pe 30 mai, Ziua Decorării. Mai mulţi tineri care muriseră în război fuseseră omagiaţi printr-o mică ceremonie în ziua aceea, chiar în acest cimitir. Se prea poate ca Jimmy să-i fi cunoscut.

În Ziua Decorării vremea fusese suficient de blândă pentru a deschide ferestrele. Auzisem cadenţa tobelor, purtată de o adiere de vânt, în timp ce oamenii în doliu se îndreptau spre cimitir. Un trompetist sună goarna. Apoi se prezentă un salut militar, cu focuri de armă. Şi, la mai puţin de o oră după aceea, auzisem sirena, când echipajul ambulanţei sosea peste drum.

Acum, toate aceste gânduri mi-au distras atenţia de la slujba de duminică. N-aş fi putut spune despre ce fusese vorba în predică. Aproape că am trecut pe lângă dresorul de cai de la ferma Blue Ferice, care stătea singur în faţa bisericii. Ar fi fost nepoliticos să îl ignor a doua oară, mai

ales că nimeni altcineva nu părea să-l fi observat. Am trecut peste timiditatea mea şi l-am salutat, ştiind că aşa ar fi făcut Jimmy.

— Bună dimineaţa, domnule Dixon.

— Este o dimineaţă minunată, nu-i aşa? Cum vă simţiţi astăzi, domnişoară Scrrano?

— Poţi să-mi spui Peggy. Şi... şi sunt bine, mulţumesc. Dar evident nu mă pricepeam deloc să fac conversaţie.

— Sper că îmi veţi spune Paul. Domnul Dixon este tatăl meu, care, apropo, nu ştie să deosebească partea din faţă a unui cal de cea din spate.

El zâmbi, la fel şi eu, dar zâmbetul meu nu dură mult, căci gândurile mele se întoarseră la Jimmy. Nu ştiam ce altceva să spun, aşa că am aşteptat să văd dacă domnul Dixon – Paul – va găsi ceva. Îşi îndreptă ochii spre priveliştea munţilor îndepărtaţi, rotindu-şi borul pălăriei de duminică în mâini, din nou şi din nou.

— Este o vale atât de frumoasă! spuse el în cele din urmă. Aş putea să mă uit la munţii aceştia toată ziua. Dar presupun că oamenii care au trăit aici toată viaţa lor nici măcar nu-i mai observă.

— Eu da. Eu observ. Şi am trăit aici toată viaţa.

— Cineva mi-a spus că ar trebui să merg cu maşina până la curba cea mare şi la observator, pentru a vedea priveliştea de sus.

— Ar trebui. Îmi place acolo sus.

A sunat ca şi cum aş fi vrut să mă invite şi pe mine? De ce nu tăcusem?

— Îmi pare rău că mă grăbesc din nou, domnule Dixon...

— Paul.

— Da. Paul. Dar mă duc să vizitez un prieten la spital şi...

— Înţeleg. M-am bucurat să vă revăd.

Când m-am întors de la biserică, m-am simţit încurajată să văd motocicleta lui Joe parcată în faţa garajului lui Tata. Joe dispăruse din nou după vizita noastră la Frank Cishek, cu trei zile în urmă. Acum era la etaj, în apartamentul nostru,

stând în faţa aragazului, întorcând clătite şi râzând cu Donna şi cu Tata. Când am intrat în casă, Donna îmi aruncă o privire severă, o privire care spunea clar: *Acum*, *să nu mai strici totul din nou*! Mi-am dat ochii peste cap şi m-am dus în dormitor, să-mi schimb hainele.

După prânz am plecat cu Joe, pe motocicleta lui. Când am ajuns, capelanul Bill şi Frank Cishek ne aşteptau deja în parcarea spitalului, vorbind cu voce scăzută. Cei doi bărbaţi nu puteau fi mai diferiţi: Frank era înalt, robust şi serios, iar capelanul chel şi cu un aer îngrijorat. Toţi patru intrarăm împreună şi îl găsirăm pe Jimmy stând singur în camera de zi.

— Bună, Jim. Îţi aminteşti de mine? Frank Cishek? întrebă el. Îi întinse mâna şi Jimmy i-o strânse slab. În timp ce ne privea, avea un aer confuz şi precaut, ca un copil în faţa a patru străini, aşa că i-am prezentat rapid pe toţi, ca şi cum ne-ar fi întâlnit pentru prima dată.

— Ţi-am spus că şocurile alea electrice sunt o tortură, mormăi Joe.

Erau suficiente scaune pentru noi toţi, aşa că am rămas înăuntru de astă dată, stând în cerc în jurul unei măsuţe de cafea, ca nişte excursionişti în jurul unui foc de tabără.

În vreme ce Joe, Frank şi uneori capelanul Bill discutau cu el, amintindu-şi de unii dintre oamenii pe care îi cunoscuseră şi râzând de incidentele care avuseseră loc în timpul pregătirii de bază a călătoriei peste Atlantic sau pe când se instruiau în Ţara Galilor, Jimmy asculta fără să răspundă. Bărbaţii trecură cu mare grijă, ca pe vârful picioarelor, la Franţa, fără a menţiona ororile din Ziua Z. Am urmărit faţa lui Jimmy pentru a-i vedea reacţia, dar nu am observat niciuna.

Cei trei prieteni ai lui ar fi putut descrie la fel de bine un film pe care îl vizionaseră şi pe care Jimmy nu-l văzuse niciodată. M-am întrebat dacă tratamentele de şoc i-au şters toate acele amintiri. În sfârşit, Frank deveni serios:

— Au fost ani grei, nu voi nega asta. Am văzut nişte lucruri

îngrozitoare, Jim, lucruri pe care cred că niciunul dintre noi nu le vom uita vreodată. Chiar şi acum, coşmarurile şi amintirile urâte continuă să revină, şi uneori mi-e greu să scap de ele. Aud un avion deasupra capului sau sunetul unei maşini care dă cu spatele, şi inima începe să-mi bată cu putere şi transpir.

— Ştiu ce spui, mormăi Joe.

Neliniştea lui crescândă era evidentă în felul în care îşi clătina agitat piciorul şi bătea cu degetele pe braţele scaunului. Simţeam că în orice moment ar putea să se ridice în picioare şi să fugă din spital. Ştiam că doar recunoştinţa lui profundă faţă de Jimmy şi Frank pentru salvarea vieţii lui îl împiedica să o facă.

— Dar învăţ să îndepărtez acele amintiri rele cu alte imagini, continuă Frank. E ca şi cum ai întoarce o altă pagină dintr-un album de poze. În acele imagini îi văd pe oamenii din Franţa, Belgia şi Olanda ieşind în stradă, pentru a ne întâmpina. Îmi amintesc cum ne aclamau, ne făceau cu mâna şi ne mulţumeau… oameni bătrâni cu părul alb şi bastoane, copii care nu trăiseră niciodată într-o lume fără război, foamete şi vărsare de sânge, îmi amintesc cum fetele tinere şi frumoase alergau şi ne sărutau pe obraji, ne puneau flori la butonieră şi urcau în partea din faţă a tancurilor şi a camioanelor noastre. Aceştia sunt oamenii pe care am luptat să-i salvăm, Jim. Cărora le-am redat libertatea. Şi ori de câte ori îmi trec prin minte oraşele distruse, din care nu au rămas decât dărâmături, îmi amintesc că familiile noastre de aici, de acasă, nu au fost nevoite să sufere bombardamente şi focuri de artilerie din cauza a ceea ce am făcut noi. Oraşul meu natal este intact, şi oamenii pe care îi iubesc sunt liberi… la fel şi ai voştri… datorită prietenilor noştri care au dat totul.

Ne uitam cu toţii la Jimmy, iar eu îmi doream atât de mult ca el să dea din cap şi să îi dea dreptate lui Frank. Dar n-o făcu. Se uita fix la Frank în timp ce vorbea, dar faţa lui nu avea nicio expresie. Poate că se uita direct prin el.

— Termin şcoala pe leafa de soldat şi mă căsătoresc peste o lună, continuă Frank. Mi-ar plăcea să vii şi tu, Jim. Noi doi am fost împreună în vremurile bune, dar şi în cele mai rele pe care războiul le putea aduce asupra noastră. Îi mulţumesc lui Dumnezeu că acum ne putem vindeca cu toţii şi ne putem continua vieţile…

— Mitch O'Hara nu poate.

Vocea lui Jimmy era abia o şoaptă, dar l-am auzit cu toţii. Inima începu să-mi bată cu putere, timp în care îmi ţinui respiraţia.

— Nu, Mitch O'Hara nu poate, spuse Frank, după o clipă. Am rămas cu toţii tăcuţi.

Apoi vorbi capelanul Bill:

— Toate zilele lui Mitch au fost scrise în cartea lui Dumnezeu înainte de a fi fost vreuna dintre ele. Obişnuiai să-mi spui asta, Jim, îţi aminteşti? Şi aveai dreptate. Oamenii mor în fiecare zi, în tot felul de moduri, atunci când le vine vremea. Dar aşa cum ne-a amintit Frank, viaţa şi moartea lui Mitch au însemnat ceva. N-au fost în zadar. Au ajutat la aducerea victoriei şi a libertăţii într-o lume a războiului. Capelanul se aplecă mai aproape, pentru a sta cu faţa la Jimmy: şi viaţa în această lume nu este totul, Jim. Moartea nu este sfârşitul poveştii lui Mitch.

Jimmy închise ochii şi se retrase din nou în el însuşi, până când păru că nu ne mai aude şi nici nu mai este conştient că suntem acolo. Buster găsise odată o ţestoasă de uscat în curtea noastră şi, când aceasta se retrase în carapacea ei, trăgându-şi picioarele şi capul înăuntru, părea imună la lătratul şi mârâitul frenetic al câinelui. Am ridicat ţestoasa cu o lopată şi am dus-o înapoi în buruieni, de teamă că labele şi nasul lui Buster ar putea face ca ţestoasa să se năpustească asupra lui şi să-l muşte. Acum simţeam că ne temeam cu toţii de muşcătura lui Jimmy, dacă l-am mai împunge o dată.

— Îmi pare rău! a spus Frank mai târziu, în timp ce ne îndreptam spre parcare.

Veniseră părinţii lui Jimmy, şi noi am ieşit afară, ca ei să fie singuri cu el.

— N-ar fi trebuit să aduc în discuţie războiul. N-ar fi trebuit să spun ceea ce am spus.

Mă gândisem că reacţia lui Jimmy fusese din vina mea şi că planul meu de a contacta mai mulţi prieteni de-ai lui din armată fusese unul teribil. Dar apoi interveni capelanul Bill:

— Nu, ceea ce ai spus a fost bine, Frank, şi exact ce trebuia. Şi Jim trebuie să fi auzit, pentru că asta i-a provocat reacţia. Părinţii lui Jim mi-au spus că el abia dacă a vorbit cu cineva după ce s-a întors acasă. Nici doctorii nu reuşesc să-l facă să vorbească. Dar acum ştim că ascultă şi este conştient de ceea ce se întâmplă în jurul lui. Şi că îşi aminteşte unele lucruri. Niciunul dintre noi nu a menţionat numele lui Mitch O'Hara, nu-i aşa?

Ne uitarăm unii la alţii şi căzurăm de acord că nu. Jimmy invocase numele lui Mitch din adâncurile memoriei sale, în ciuda tuturor încercărilor de a i le şterge cu doze de insulina şi şocuri electrice. Şi Jimmy încă îl plângea pe prietenul său. Asta mă făcu şi mai hotărâtă să aflu cine este Gisela şi ce înseamnă ea pentru el.

Bill îşi aranja părul rar, ciufulit de o briză venită dinspre râu.

— Cred că sunteţi pe drumul cel bun cu ceea ce faceţi, domnişoară Serrano. Jim trebuie să înfrunte amintirile care îi provoacă atâta durere. Dacă aude de prieteni ca Joe, care au fost răniţi, şi află că sunt bine acum, poate că va putea renunţa la povara pe care o poartă. Cât despre alţi prieteni, ca Mitch, care nu mai sunt, cred că Jim este supărat pe Dumnezeu că i-a luat la El.

M-am gândit la modul în care dimineaţa aşezasem margarete pe mormântul mamei şi am spus:

— Poate am putea face ceva împreună cu Jimmy, în onoarea lui Mitch şi a celorlalţi. O ceremonie sau un fel de comemorare.

— E o idee grozavă, spuse Bill. Îşi mai aminteşte vreunul

dintre voi de unde era Mitch şi ce lucrase înainte de război?

— Cred că era de aici, din statul New York, la fel ca Jim, spuse Joe.

— Aşa este, zise Frank. El cu Jim au fost colegi de cameră la facultate. S-au înrolat împreună.

— Bine, bine, interveni Bill. O să aflu adresa lui şi o să vorbesc cu părinţii lui Mitch să organizăm o mică slujbă de pomenire pentru el. Poate că putem face o colectă pentru o bursă în numele lui sau să-i ajutăm familia în vreun fel, dacă ai lui sunt în nevoie. O să mă interesez despre asta. Dar ar trebui să-l onorăm pe el şi viaţa lui şi să ne asigurăm că Jim participă la ceremonie.

În timp ce Joe şi Frank îşi luau rămas-bun, capelanul Bill mă trase deoparte:

— Înainte de a pleca, domnişoară Serrano, am în maşină ceva pentru dumneavoastră.

— Te rog, spune-mi Peggy.

Îşi descuie maşina şi îmi întinse un dosar.

— Am formulat o scrisoare pe care să o trimiteţi soldaţilor care au fost colegi cu Jim. Soţia mea a dactilografiat-o şi am împrumutat şapirograful bisericii, pentru a face mai multe copii. Sper că este în regulă.

Citii scrisoarea lui Bill şi îmi păru perfectă:

Dragi camarazi soldaţi.

Cred că veţi fi la fel de şocaţi ca mine să aflaţi că prietenul şi fratele nostru de arme, *caporalul Jim Barnett*, *se află în spitalul veteranilor de război*, *suferind de oboseală în luptă şi depresie*. *Vă scriu pentru a vă ruga să îi trimiteţi un cuvânt de salut şi de încurajare*. *Scrieţi-i cum mai sunteţi*, *mai ales dacă aţi fost răniţi şi el s-a îngrijit de voi*. *Aminti* (*i-i câteva dintre experienţele frumoase pe care le-aţi trăit cu el*.

Dacă aveţi o fotografie cu voi şi poate una cu familia voastră, *vă rugăm să i-o trimiteţi şi pe aceea*. *Trebuie să îi amintim de vieţile pe care le-a salvat şi binele pe care l-a făcut*. *Trebuie să ştie că munca sa din timpul războiului nu*

a fost în zadar.

Peggy Serrano, *o veche prietenă de-a lui*, *din oraşul natal al lui jim*, *coordonează acest proiect împreună cu mama lui Jim*, *iar ele vor pune toate scrisorile şi fotografiile voastre într-un album*, *pe care i-l vor dărui*. *Vă rugăm să trimiteţi scrisorile şi fotografiile voastre la adresa de acasă a lui jim*, *de mai jos*.

Cu cele mai sincere mulţumiri, *capelan Bill Ashburn*

Bill îmi întinse şi o pungă de hârtie:

— Aici sunt câteva plicuri şi timbre. Iar aceasta este lista de adrese pe care o am până acum. Vă voi trimite mai multe când le voi primi.

I-am mulţumit pentru ajutor şi m-am urcat pe motocicleta lui Joe, pentru a mă întoarce acasă. După ce mă lăsă în faţa casei, Joe plecă din nou în aceeaşi după-amiază şi nu se mai întoarse. Luni dimineaţa devreme, înainte ca Donna să se dea jos din pat, m-am dus în biroul lui Tata pentru a bate la maşină pe plicuri adresele pe care mi le înmânase Bill. Astăzi urma să expediez primul lot, apoi voi aştepta să primesc şi alte adrese. Auzisem paşi în faţa biroului şi tresării. Trebuia să strâng totul repede în caz că era Donna. Biroul era acum al ei. Dar când uşa se deschise, în prag se ivi Tata. Se holbă, ca şi cum ar fi fost surprins să mă vadă.

— Sper că e în regulă să folosesc maşina ta de scris, i-am spus. O să plec de aici dacă Donna vrea să lucreze.

El luă în mână teancul de plicuri şi-şi trecuse degetul peste marginile lor.

— Ce sunt toate astea? Ce faci?

— Îi contactez pe unii dintre amicii din armată ai lui Jimmy Barnett şi îi rog să-i trimită scrisori.

Tata lăsă plicurile jos şi făcu un gest, arătând spre biroul dezordonat:

— Deci toate astea nu au nicio legătură cu obţinerea unei slujbe? M-am străduit să nu-l las să observe cât de mult mă durea întrebarea lui. În toţi aceşti ani, Tata mă lăsase să merg pe drumul meu, fără să îmi dea aproape niciun sfat

sau încurajare, iar acum mă făcea să mă simt ca un câine vagabond de care voia să scape. Mi-am înghiţit durerea şi am clătinat din cap, aşteptând să vorbească din nou.

— Donna spune că nu te-a văzut făcând vreun efort pentru a-ţi găsi o slujbă.

— Am deja o slujbă. La clinica de peste drum.

— Cu jumătate de normă, totuşi.

— Da, cu jumătate de normă.

Lăsă privirea în pământ, târându-şi picioarele după el.

— Donna mi-a povestit despre un anunţ de genul. *Se caută ajutor*, în magazinul alimentar din New Paltz. I-am spus că am încredere că tu te descurci mai bine.

— Mulţumesc că mi-ai luat apărarea, Tată.

Mi-am auzit sarcasmul în cele rostite, şi m-am întrebat dacă şi el o făcuse.

— Ascultă, Donna vrea apartamentul numai pentru ea. Poţi înţelege asta, nu? Spune că e greu pentru două femei să locuiască într-un spaţiu atât de mic.

— Tată, a fost mai întâi casa mea. Ea este cea care s-a mutat cu noi. Dar nu voi sta unde nu sunt dorită, e limpede. Mai am nevoie de puţin timp.

— Bine, bine. Îi voi spune.

— Şi chiar şi arunci când voi găsi o slujbă, va fi greu să găsesc un loc unde să locuiesc, pentru că va trebui să mă lase să-l ţin cu mine pe Buster. Ştiu că nu poate sta aici. Donna îl urăşte.

— Prietenii tăi de peste drum nu-i pot găsi o casă nouă? întrebarea lui mă ului. Să-l dau pe Buster? După atâţia ani şi după tot ce a însemnat pentru mine? Cum a putut Tata să creadă că-l voi da fără regrete? Buster era umbra mea, prietenul meu, cel mai apropiat tovarăş al meu. Îl iubeam şi el mă iubea. În timp ce mă ridicam şi strângeam scrisorile şi plicurile, pregătindu-mă să plec, Buster ieşi de sub birou şi se ridică în picioare, scuturându-se şi lovind podeaua cu coada.

— Mai degrabă aş dormi în parc decât să renunţ la Buster,

i-am spus tatălui meu, cu mânie şi răceală.

Îşi puse mâna pe braţul meu, pentru a mă împiedica să trec pe lângă el.

— Ştiu că tu crezi că sunt rău şi că eu şi Donna te dăm afară…

— Da! Pentru că exact asta faci.

— Vreau o viaţă mai bună pentru tine, Peg. Eu am fost blocat toată viaţa mea în această groapă de gunoi, dar tu nu trebuie să fii aşa. Şi nu ar trebui să laşi un câine vagabond să te oprească să mergi mai departe.

Fusese cea mai lungă conversaţie pe care o avusesem cu tatăl meu în ultimii ani. Nu ştiam că putea vorbi folosind fraze întregi. Dar răceala cu care voia să ne dea pe mine şi pe Buster afară aproape că îmi frânse inima.

Când am ajuns la uşă, Tata mă opri din nou:

— Să-mi spui dacă te pot ajuta cu ceva.

Nu mai auzisem niciodată aceste cuvinte. Eram pe punctul de a scutura din cap, cu gândurile tulburate de furie şi tristeţe, când îmi amintii ceva:

— Voi avea nevoie de o maşină secondhand bună. Am nişte bani puşi deoparte de când am lucrat la IBM în timpul războiului.

— Bine, bine. Dădu din cap, uitându-se în podea, nu la mine: voi încerca să găsesc una.

L-am lăsat acolo.

În acea noapte, ţipetele lui Joe mă treziră din nou. Trebuie să se fi întors după ce eu m-am pus la culcare. Mă grăbii să cobor scările, împreună cu Buster, pentru a-l trezi din coşmarul său.

Buster sări pe pat lângă el, iar Joe îi mângâie blana, în timp ce se străduia să se liniştească.

— Îmi pare atât de rău, Joe! i-am spus. Încerc să-l ajut pe Jimmy, dar ştiu că îţi învii amintiri teribile şi ţie.

— Nu le învii. Ele nu au dispărut niciodată. Orice lucru mărunt îmi aminteşte de război.

Cât de oribil trebuie să fie asta! Să nu laşi niciodată

războiul în urmă. Să-l retrăieşti în fiecare zi. Am înghiţit în sec şi am întrebat:

— Te-ar ajuta dacă ai încerca să faci ceea ce face Frank? Să întorci pagina şi să-ţi aminteşti lucrurile bune?

— Nu am fost acolo la eliberare. Nu am apucat să văd paradele, încetă să-l mai mângâie pe Buster şi strânse pumnii. Expresia feţei i se schimbă de la confuzia somnolenţei de după coşmar la furie:

— Îmi urăsc slăbiciunea! Urăsc faptul că trebuie să o vezi! Mă face atât de furios… şi asta nu se va schimba niciodată! Doar când mă îmbăt suficient de tare.

— Spune-mi ce te face să fii furios, Joe. Că ţi-ai pierdut piciorul?

— Tu ce crezi? Nu voi mai fi niciodată la fel! Buster îşi ridică repede capul la strigătele lui Joe, apoi şi-l lăsă în poala lui, în timp ce Joe începu din nou să-l mângâie. Adevărul este că eram supărat cu mult înainte să se întâmple asta.

— Poţi să-mi spui de ce?

— Pentru că, atunci când eşti în armată, nu ai de ales şi nu ai niciun control asupra vieţii tale. Îţi ordonă să mergi la luptă şi trebuie să o faci. Te îndrepţi spre pericol, cu bombe care cad… şi nu le pasă. Vieţile noastre nu erau ale noastre. Eram doar trupe pentru ei. Ne puteau muta de colo-colo, aşa cum se joacă un copil cu soldaţii de tinichea. Ştiau că unii dintre noi vor muri pentru a cuceri un *obiectiv militar*, dar ei ne aruncau pur şi simplu asupra inamicului, iar grupul care mai avea oameni în picioare după ce focul se oprea, acela câştiga. Nu mă cunoşteau şi nici nu le păsa de viaţa mea. Pentru ei eram doar un număr.

Vedeam adevărul în ceea ce spunea şi nu ştiam cum să răspund. Mi-am amintit de imaginile din ziare, cu oamenii noştri reprezentaţi prin săgeţi şi dreptunghiuri închise la culoare. Am aşteptat în linişte ca Joe să continue.

— După fiecare bătălie, mai mulţi prieteni de-ai mei rămâneau zăcând morţi şi răniţi în jurul meu. Ai văzut

vreodată ce-a mai rămas dintr-o căprioară pe drum, după ce a fost lovită de o maşină? Amestec de oase şi de păr, bucăţi însângerate şi împrăştiate? Imaginează-ţi că ar fi cineva pe care îl cunoşti. Imaginează-ţi că te întrebi în fiecare dimineaţă dacă astăzi vei fi tu. Cu asta am trăit. Şi dacă ne plângeam, ne spuneau să tăcem şi să continuăm să luptăm. A fost aproape o uşurare când am fost lovit, cu excepţia durerii şi a faptului că mă gândeam că voi muri. Mi-au spus că era cât pe-aci să mor.

— Mă bucur că nu ai murit, Joe. Şi mă bucur că noi am câştigat războiul. Îţi aminteşti despre ce a vorbit Frank zilele trecute? Despre cum sacrificiul tău a adus libertate lumii? Gândeşte-te ce ar fi fost dacă Hitler sau împăratul Hirohito ar fi domnit peste noi?

— Da, ştiu, ştiu. Am luptat pentru libertate. Dar unde este libertatea mea? Ştiu la ce s-a referit Jim când a spus că Mitch O'Hara nu sărbătoreşte nicio victorie. Presupun că ar trebui să fiu recunoscător că sunt în viaţă, când el şi atâţia alţii nu sunt. Dar voi fi un infirm pentru tot restul vieţii mele. Încă mai simt durerea în piciorul pe care nu-l am. Ceea ce mi-a mai rămas din picior este frecat de acel dispozitiv stupid şi dureros la sfârşitul zilei. Sunt atât de multe lucruri pe care nu voi mai putea să le fac niciodată. Cel puţin atunci când sunt pe motocicletă, mă simt eu însumi, fac propriile mele alegeri. Ar trebui să vii cu mine la drum. Am putea vedea ţara, am putea să ne bucurăm.

— Nu-l pot lăsa pe Buster aici singur. Donna îl urăşte.

— Eşti un câine bun, nu-i aşa, Trepied? spuse Joe, scărpinându-i urechile uriaşe. Da, eşti un câine bun.

Buster sorbi ca mierea atenţia primită. Joe tăcu un răstimp lung înainte de a spune:

— Nu cred că pot să-l mai vizitez pe Jim cu tine. Nu pentru o vreme, oricum.

— Înţeleg. Nu trebuie să vii.

— Pur şi simplu urăsc spitalele de veterani. Nu cu mult timp în urmă am fost aşa ca Jim şi am plecat aproape fără

să spun nimic nimănui. Mă tot gândesc că într-o zi mă vor înhăţa şi mă vor obliga să stau acolo.

— Chiar nu trebuie să te simţi obligat să stai pe aici. Ştiu că probabil eşti nerăbdător să pleci din nou la drum.

Joe se uită la mine şi schiţă un zâmbet şovăitor.

— Chestia este că nu mai am bani. Aseară cred că am cumpărat băuturi pentru toată lumea din bar. Mă întrebam dacă aş putea să rămân şi să lucrez aici pentru o vreme. Doar până când voi câştiga destui bani de combustibil, ca să mă întorc în Ohio. Acolo ar trebui să fi primit nişte onorarii guvernamentale. Crezi că tatăl tău sau Dorina se vor supăra?

Eram destul de sigură că Donna nu se va supăra. Şi-ar fi imaginat că Joe stă prin preajmă din cauza mea şi spera să plec cu el. Nu eram îndrăgostită de Joe Fiore. Dar în luna în care îl cunoscusem îmi devenise prieten şi doream să-l ajut să-şi vindece rănile nevăzute. O să-mi lipsească atunci când, în cele din urmă, va pleca.

— Nu ştiu ce va spune Tata, i-am răspuns cu o ridicare din umeri. Va trebui să-l întrebi pe el. Dar sper că ştii cât de recunoscătoare îţi sunt pentru tot ajutorul tău din ultima lună. Nu aş fi reuşit fără tine.

Gisela

Februarie, 1942

Am dat la o parte un centimetru de perdea şi m-am uitat afară de la fereastra dormitorului meu, simţind dorul de Sam şi de familia mea ca pe o durere cruntă în inimă. Vremea devenise extrem de rece şi, din cauza lipsei de combustibil în tot oraşul, eu şi celelalte colege de la şcoala sanitară studiam după cină în camera de zi, unde se afla un mic şemineu, în care ardeau cărbuni. Mă îmbrăcam cu mai multe pulovere şi şosete donate şi îmi înfăşuram o pătură în jurul umerilor când mă aplecam asupra notiţelor, îngrijorată că familia mea îngheţa în micul nostru apartament. Trecuseră aproape trei luni de când plecasem de acasă şi îi văzusem pentru ultima dată pe cei dragi mie. Uneori îmi

era atât de dor de casă, încât îmi venea să renunţ la şcoală şi să merg pe jos până la ei. Apoi îmi aminteam că mai aveam doar câteva luni până la absolvire.

În întunericul de peste drum se profila spitalul, cu ferestrele umbrite de perdelele groase, care acopereau fiecare geam. Fumul se ridica în rotocoale din coşurile clădirii, iar privirea mea fu atrasă de o stea care strălucea puternic deasupra acoperişului.

V-aţi ar fi ştiut ce stea era. Obişnuia să ne scoată pe mine şi pe Ruthie afară, în nopţile călduroase de vară din Berlin, şi ne uitam împreună la stele.

— Pune-ţi-vă o dorinţă pe cea mai strălucitoare, spunea el, şi apoi priviţi cerul. Dacă observaţi o stea căzătoare, dorinţa voastră se va împlini.

Dorinţa mea era ca războiul să se termine şi ca naziştii să fie înfrânţi, pentru ca noi toţi să ne putem relua vieţile, dar această dorinţă era prea mare. Aşa că, în schimb, mi-am dorit să-l pot vedea pe Sam, doar pentru câteva minute, pentru a-i simţi braţele lui în jurul meu şi a şti că este în siguranţă. Mi-am dorit ca el să-mi spună că familia mea este în siguranţă şi că v-aţi se simte mai bine. Am aşteptat şi am privit cerul întunecat, dar nu am văzut nicio stea căzătoare.

Am tras la loc perdeaua şi am plecat de la fereastră, pentru a-mi termina temele de şcoală. Nu mai aveam radio şi nu mai puteam asculta muzică seara sau ultimele ştiri despre război. Radiourile fuseseră interzise de către nazişti încă din ianuarie.

În după-amiaza următoare, pe când ieşeam din spital după orele de curs şi eram pe cale să traversez strada spre căminul meu, am auzit pe cineva strigându-mă pe nume:

— Gisela! Gisela, aici!

Era Sam, care mă striga din spatele tufişurilor. Am alergat spre el. Nu ştiu cât de mult timp mă aşteptase, dar mâinile lui goale se simţeau ca două blocuri de gheaţă, când îmi luă faţa în palme şi mă sărută.

— Există vreun loc unde putem merge să vorbim? mă întrebă. Este frig aici afară.

Nu-l puteam duce în şcoala de asistente medicale numai de fete, dar una dintre celelalte eleve îmi spusese de un loc unde se întâlnea în secret cu prietenul ei. Era locul de unde se ridicau gunoaiele, aşa că uşa rămânea descuiată. Eu cu Sam ocolirăm clădirea, pentru a ajunge în spatele ei, şi ne strecurarăm înăuntru. El tremura, iar mâinile şi buzele îi erau albastre de frig. L-am ţinut aproape de mine, pentru a-i oferi puţin din căldura mea, apoi i-am luat mâinile în ale mele şi am suflat pe ele, pentru a le încălzi.

— De cât timp mă aştepţi?

— Nu ştiu. Dar a trecut atât de mult timp de când nu te-am mai văzut, trebuia să vin.

— Spune-mi toate noutăţile, Sam! Ce mai fac familiile noastre? Ce mai face v-aţi?

— Cam la fel. Îi este greu să meargă pe jos la sinagogă, acum când vremea este atât de rece, aşa că ne rugăm acasă, când sunt împreună.

— Poţi să-mi povesteşti despre misiunea ta? Este periculoasă?

— Nu am avut timp să mă implic în Rezistenţă în această iarnă. Îmi folosesc fiecare minut liber doar pentru a găsi de lucru şi a câştiga un ban în plus, pentru supravieţuire. Având în vedere costul alimentelor şi toate lipsurile, este dificil. Dar ne descurcăm. Ai căldură, Gisela? Şi mănânci bine?

— Da. Mâncarea este săracă, dar suficientă. Şi mă simt în siguranţă aici.

— Mi-e atât de dor de tine, spuse, înainte de a mă săruta din nou. Dar mă bucur să ştiu că eşti în siguranţă şi că au grijă de tine aici.

— Mi-aş dori ca tu şi familia mea să aveţi un loc sigur în care să vă ascundeţi.

— Ştiu. Fraţii mei au crescut şi mă tem că naziştii îi vor prinde în drum spre şcoală într-una dintre aceste zile şi îi

vor folosi la muncă forţată, pentru a ajuta la construirea Zidului Atlanticului.

Mi-i amintii brusc pe Sam şi pe fraţii lui stând pe puntea vasului *St. Louis*: tineri, zvelţi şi puternici, cu părul lor blond ciufulit de vânt şi strălucind în lumina soarelui. Cât de diferită şi cât de departe părea vremea aceea.

— Dar tu, Sam? Există pericolul ca naziştii să te ia?

— Există, dar mă descurc din ce în ce mai bine să mă ascund. Oftă şi se vedea cât de obosit este. Avea înainte un drum lung până acasă, prin frig.

— Ultima dată când am primit veşti de la tatăl meu, încă încerca să obţină vize temporare pentru noi în America de Sud.

Nu am mai primit nicio scrisoare din decembrie, iar acum tocmai am aflat că este prea târziu. În ianuarie, naziştii au adoptat o lege care spune că evreilor le este interzis să părăsească ţara. Şi, bineînţeles, plecarea în Statele Unite iese din discuţie... chiar dacă cererile noastre de imigrare ar fi fost acceptate... acum, că naziştii sunt în război cu ei.

— Credeam că naziştii vor să scape de noi.

— Aşa este. Dar cred că sunt îngrijoraţi că, dacă fugim în alte ţări, vom spune lumii cum ne tratează pe noi aici.

— Cum rămâne cu războiul? Aţi auzit vreo ştire? Aliaţii vor câştiga?

— Nu ştiu. A trebuit să renunţăm la radioul nostru. Şi nu poţi crede nimic din ce spun ziarele conduse de nazişti.

— Acesta a fost cel mai greu lucru pentru mine, Sam: să merg înainte zi de zi, fără să ştiu când sau cum se va termina acest război. Sau dacă se va termina vreodată. Este atât de greu să te agăţi de speranţă, când nu pare să existe vreuna.

— Ştiu. Dar cu fiecare zi care trece suntem cu o zi mai aproape, Gisela. Trebuie să continuăm să credem asta, altfel ne vom pierde minţile.

Sam mă sărută, apoi se îndepărtă şi şterse aburul de pe mica fereastră de la uşa din spate. Soarele stătea pe

acoperişurile din vest ca o minge portocalie-înfocată.

— Trebuie să ajung acasă înainte de ora stingerii, spuse el, dar trebuia să te văd, Gisela. Te iubesc atât de mult!

Nu l-am mai văzut pe Sam tot restul iernii şi, din cauza disperării de a nu şti unde se află şi dacă este în siguranţă, mă concentram cu greu asupra studiilor mele. În martie, prin spital circulau zvonuri conform cărora, exact aşa cum se temea Sam, naziştii îi adună pe bărbaţii apţi de lucru pentru echipele de muncă forţată la construirea Zidului Atlanticului. Un grup de bărbaţi evrei fusese răpit chiar după ce ieşise din sinagogă, în ziua de Purim. Mi-am făcut griji că naziştii îi luaseră pe Sam şi pe fraţii săi, sau poate chiar pe v-aţi, şi am aşteptat cu nerăbdare să aflu că sunt în siguranţă. De ce nu ne ajuta Dumnezeu? De ce nu ne salva de nazişti, aşa cum ne salvase de planul malefic al lui Haman, în vremea Esterci? M-am întrebat dacă v-aţi încă mai insista că Dumnezeu are un motiv pentru ceea ce ni se întâmplă.

La începutul lunii iunie, cu puţin timp înainte de absolvirea şcolii de asistente medicale, naziştii au anunţat că toţi evreii vor fi obligaţi să poarte pe haine o stea galbenă, care spunea *evreu*. Am întrebat-o pe sora Veronica ce ar trebui să fac.

Ea îmi arătă cu degetul crucea mare pe care o purta la gât şi mi-am dat seama că se gândea serios la dilema mea.

— Probabil că nu va fi nevoie să porţi o stea aici, la şcoală sau în spital. Dar dacă vei părăsi campusul… şi mai ales dacă te vei duce acasă… cred că ar fi înţelept să o porţi.

În acea seară, am cusut o stea galbenă pe unul dintre puloverele mele şi l-am purtat cu mine oriunde mergeam, pentru orice eventualitate. Auzisem din când în când pe una sau două dintre colegele mele de şcoală şi pe câte un pacient de la spital făcând remarci antisemite, dar în general nimeni nu părea să ştie sau să îi pese că sunt evreică.

În dimineaţa absolvirii, sora Veronica îmi trimise un mesaj,

rugându-mă să vin până la biroul ei. Măsuţa era pregătită pentru servirea ceaiului şi mă frapa faptul că această cameră simplă era la fel de senină şi liniştită ca sora Veronica însăşi, ca şi cum ar fi rămas neatinsă de teroarea nazistă care inundase întreaga Europă. Era înconjurată de emblemele credinţei ei: statui, cruciuliţe şi tablouri, imagini care nouă ne erau interzise. M-am întrebat dacă îşi trăgea credinţa şi speranţa din ele.

— În primul rând, vreau să te felicit, domnişoară Wolff, pentru că eşti cea mai bună elevă din şcoala de asistente medicale, spuse ea, în timp ce turnă ceaiul. Ai absolvit chiar în fruntea clasei tale.

— Vă mulţumesc.

Primisem această veste surprinzătoare de la instructorii mei, care îmi lăudaseră cu toţii realizările.

— Te-am invitat aici pentru că aş vrea să te întreb despre planurile tale de viitor.

— Ei bine, am fost de acord să lucrez la spital pentru a rambursa ceea ce datorez pentru cazare şi masă, şi am toate motivele de a face acest lucru. Asta dacă autorităţile vor mai permite vreunui evreu să lucreze aici.

Îşi lăsă jos ceaşca de ceai şi se aplecă spre mine:

— Gisela, ştim cum sunt trataţi ai tăi de către nazişti, iar administraţia de aici, de la şcoala de asistente medicale, precum şi autorităţile din biserică refuză cu toţii să cedeze la presiunile lor. Eşti binevenită să continui să lucrezi aici… şi să locuieşti aici… atât timp cât doreşti.

— Vă mulţumesc. Nu vă pot spune cât de liniştitor este să ştiu că nu suntem singuri.

— În ceea ce priveşte planurile pentru toamna viitoare, continuă ea, aş vrea să iei în considerare continuarea studiilor, cu o pregătire mai avansată pentru postul de asistentă medicală. Eşti capabilă să faci mult mai mult decât să te ocupi de paturi şi spălat cu buretele. Războiul a creat o nevoie de asistenţi chirurgicali şi specialişti în îngrijirea rănilor, precum şi de asistenţi medicali pentru

urgenţe. Cred că ai putea excela în orice specialitate.

— Nu trebuie mai întâi să muncesc, ca să-mi plătesc taxele de cazare şi masă?

— Poţi face asta completând turele de îngrijire medicală, cu jumătate de normă, ori de câte ori este nevoie de tine. Nu te vom suprasolicita în timpul studiilor, îţi promit. Dar spune-mi: te interesează să îţi continui pregătirea?

Îmi priveam fix mâinile, încrucişate pe genunchi, în timp ce sute de gânduri şi sentimente îmi treceau prin minte. Îmi plăcea să fiu asistentă medicală, iar ideea de a continua studiile mă entuziasma şi mă provoca. Cu toate acestea, mi se părea absurd să continui să studiez pentru o carieră şi o viaţă pe care probabil că nu le voi avea niciodată. Viaţa mea aici, la şcoală, cu acele cursuri şi îndatoriri în spital, era complet diferită de cea pe care o trăiau compatrioţii mei evrei, înghesuiţi în apartamentele lor într-o ţară străină, aşteptând să înceapă următorul pogrom nazist. Şi totuşi, nu spusese Sam că Dumnezeu ar putea dori să folosească într-o zi pregătirea mea de asistentă medicală?

Mi-am ridicat privirea spre sora Veronica:

— Da, cred că aş vrea să îmi continui studiile, i-am spus. Vă mulţumesc că mi-aţi oferit şansa asta. Dar mai întâi, oare aş putea să-mi vizitez tatăl? Ultima dată când am fost acasă era foarte bolnav. Mama mea a avut grijă de el în această primăvară şi aş vrea să petrec ceva timp acasă, pentru a o ajuta.

— Bineînţeles, domnişoară Wolff. Îmi pare foarte rău să aud aşa ceva despre tatăl tău. Ia-ţi liber cât ai nevoie! Voi aştepta să te întorci, şi apoi o voi ruga pe asistenta şefă de la spital să te repartizeze în tura de zi.

Fusese stabilit. Deocamdată, aveam un fel de viitor.

Am absolvit în acea după-amiază, primind certificatul de asistentă medicală. Ceremonia avu loc în capela şcolii catolice. Părinţii şi apropiaţii celorlalţi elevi au privit cu mândrie cum ne primeam bonetele de asistente medicale. Anvers era încă un loc prea periculos pentru ca părinţii mei

să rişte să participe la aşa ceva, chiar dacă ar fi avut o modalitate de a ajunge aici. Le-am auzit pe celelalte fete sporovăind despre planurile lor de după absolvire, unele despre slujbe noi, altele despre căsătoria cu iubiţii lor sau întoarcerea în oraşele natale, şi mi-a părut tare rău pentru mine, invidiindu-le libertatea. Trăisem două pogromuri şi mă temeam că vor mai fi şi altele. Cu toate acestea, conversaţia mea din această dimineaţă cu sora Veronica şi posibilitatea de a studia pentru a deveni asistentă chirurgicală erau motive suficiente pentru a sărbători.

Începusem să mă strecor prin mulţimea fericită pentru a mă întoarce în camera mea din cămin, când am auzit-o pe una dintre colegele mele de cameră strigându-mă:

— Gisela! Gisela! Vino aici să faci o poză cu noi!

Tatăl ei avea un aparat de fotografiat, şi împreună cu un grup de colege se pregăteau pentru poze. Mi-am lăsat puloverul şi diploma pe un scaun şi m-am alăturat lor, pentru câteva fotografii de grup, îmbrăţişându-ne una pe alta şi purtând noile noastre bonete de asistente medicale. Colega mea de cameră îl imită amuzant pe unul dintre doctorii mai masivi de la spital, iar eu nu m-am putut abţine să nu râd. Tatăl ei alesese acel moment pentru a-mi face o poză.

— A fost perfect, Gisela, mi-a spus prietena mea. Eşti atât de frumoasă când zâmbeşti. Îţi voi da o poză când vom developa filmul.

I-am mulţumit. Mă gândeam să înrămez fotografia şi să i-o dau lui Sam.

M-am întors să-mi recuperez lucrurile şi am văzut că diploma şi puloverul meu alunecaseră pe podea şi zăceau grămadă. Steaua galbenă era la vedere. M-am grăbit să le ridic, dar o fată din clasa mea, Lina Renard, ajunse acolo înaintea mea. Ţinea puloverul în sus, cu o expresie de surpriză pe faţă, examinând steaua.

— Este al meu, i-am spus repede. Mulţumesc că mi l-ai ridicat. Dar Lina nu-i dădea drumul.

— Ia te uită, spuse ea cu un zâmbet şiret. Se pare că ai păstrat un mic secret faţă de noi, Gisela.

Stomacul mi se întoarse pe dos în timp ce mă chinuiam să găsesc un răspuns. Lina părea diferită de celelalte fete şi nu fusese niciodată prietenoasă cu mine. Era foarte competitivă şi îmi spusese clar că spera să termine pe primul loc cursurile de asistentă medicală.

— Păi, nu credeam că este un secret, am spus eu, în cele din urmă. Credeam că toată lumea ştie.

— Atunci de ce să nu o porţi la vedere, ca să o vadă toată lumea? întrebă ea, ţinând-o sus.

Acum avea atenţia tuturor, afişând steaua. Am simţit cum mi se aprinde faţa. Colega mea de cameră îi smulse puloverul.

— Taci din gură, Lina! spuse ea. Mi-l dădu şi mă grăbii să plec.

După terminarea cursurilor, mi-am pregătit o valiză mică, gata să merg acasă purtând puloverul cu steaua galbenă cusută pe el. Tocmai ieşeam pe uşa din faţă când Sam mă strigă din tufişuri:

— Gisela! Vino aici!

Am alergat spre el, cu poşeta săltându-mi pe umăr şi lovindu-mi piciorul cu valiza, în graba mea de a ajunge în braţele lui.

— Oh, ce mă bucur să te văd! am spus, în timp ce am scăpat totul pe jos.

El mă ridică pe sus şi mă învârti.

— Am venit să te duc acasă. Mi-am amintit că astăzi vei absolvi şcoala. Urcă-te pe bicicleta mea!

Sam îndreptă bicicleta uzată şi ruginită de care făcuse rost şi mă ajută să urc. M-am cocoţat pe bara din faţa scaunului lui, agăţându-mă strâns de ghidon cu o mână şi ţinându-mi valiza pe genunchi cu cealaltă. Mă întrebam cum va reuşi să conducă bicicleta veche şi şubredă, dar aceasta se clătină doar puţin înainte ca Sam să-şi găsească echilibrul şi să pedaleze. În ultimii trei ani, învăţase cum să se descurce

în Anvers şi îşi dăduse seama cum să evite patrulele naziştilor şi locurile lor preferate de adunare.

Am ajuns repede acasă. A fost minunat să-mi revăd familia, dar schimbările care avuseseră loc de când îi văzusem cu şase luni în urmă mă şocară. Toţi erau vizibil mai slabi, iar hainele atârnau pe ei de parcă ar fi fost ale altora. V-aţi era palid ca mort şi tuşea mai mult ca niciodată. Mutti şi Ruthie semănau cu nişte vrăbii fragile şi îngrijorate, care tresăreau la fiecare zgomot venit de afară de pe stradă, ca şi cum s-ar fi aşteptat la un nou pogrom. Dar cea mai mare schimbare era că familia lui Sam renunţase la apartamentul lor şi se mutase cu familia mea, pentru a economisi banii de cheltuieli. Doamna Shapiro împărţea acum dormitorul cu Ruthie, iar Sam dormea pe o saltea în sufragerie cu fraţii săi, atunci când era acasă. Ambele familii ale noastre fuseseră destul de înstărite acasă, în Germania, şi mă umplui de mânie să le văd într-o stare aproape de mizerie. Îmi doream răzbunarea lui Dumnezeu asupra naziştilor pentru ce ne făcuseră. Dar mi-am reţinut indignarea şi m-am aşezat alături de cei dragi, pentru a sărbători ziua de Sabat şi întoarcerea mea acasă.

— Suntem atât de mândri de tine, Gisela! spuse v-aţi, când i-am povestit că am absolvit prima din clasa mea.

Apoi le-am spus despre oferta surorii Veronica de a studia pentru o diplomă mai bună, iar fericirea lui păru să curgă în valuri.

— Aş dansa de bucurie la această veste, dacă aş fi suficient de puternic, spuse el. Trebuie să accepţi oferta ei, Gisela.

— Dar asta va însemna să trăiesc departe de toată lumea pentru şi mai mult timp, iar eu sunt atât de singură acolo. Mi-e dor de voi toţi.

— Şi nouă ne este dor de tine, fetiţă dragă, spuse v-aţi. Dar îmi face o mare plăcere să aud de succesul tău, în ciuda eforturilor lui Herr Hitler de a ne degrada şi de a ne slăbi. Ai face asta pentru noi toţi.

După cină, eu cu Sam ne-am oferit să strângem masa şi să spălăm vasele, având şansa de a vorbi singuri în bucătărie.

— Când mă voi întoarce, voi începe să lucrez la spital, i-am spus, şi voi câştiga un salariu mic, pe lângă ceea ce datorez pentru cazare şi masă. Vreau să-ţi trimit cât de mult pot pentru a te ajuta să plăteşti mâncarea şi cheltuielile. Dar cum ar trebui să ţi-i trimit? Oare prin poştă?

— Nu, să nu ai încredere în poştă. Lasă-mă să mă gândesc puţin.

— Mă simt ca o trădătoare, trăind relativ bine, cu mâncare şi în libertate, în timp ce voi toţi sunteţi înghesuiţi într-un apartament micuţ.

— Gisela, ştiu că îţi aminteşti povestea reginei Estera. Există un motiv pentru care Dumnezeu te-a aşezat acolo unde eşti.

Am sperat că avea dreptate. Am rămas acasă, l-am îngrijit pe v-aţi timp de o săptămână şi am încercat să le înveselesc pe Mutti şi pe Ruthie şi să le dau speranţă. Când săptămâna mea se încheie, Sam mă duse înapoi pe bicicletă. Am stat pe aleea de lângă uşa din spate a reşedinţei asistentelor, pentru a ne lua rămas-bun. Mi-am scos puloverul cu steaua galbenă de identificare înainte de a intra înăuntru.

— Acum, că voi locui în reşedinţa medicală, poţi să mă vizitezi pe hol oricând doreşti, i-am spus lui Sam. Poate că voi reuşi chiar să merg acasă cu tine, din când în când. Şi îţi pot înmâna toţi banii pe care îi voi strânge.

Mă privi în ochi şi îşi trecu degetele peste obrazul meu.

— Te iubesc, Gisela.

Suspină şi mă strânse în braţe, iar eu simţii că este pe punctul de a spune lucruri pe care nu voiam să le aud. Acum ar fi fost momentul în care ar fi spus: *Suntem cu o zi mai aproape*... dar nu o făcu.

— Ziua de mâine vine fără garanţii, spuse, în schimb. Deocamdată, trebuie să luăm foarte uşor toate planurile pe care le facem.

— Dar ne vom revedea, nu-i aşa? Mă sărută şi îmi spuse:
— Cu voia Domnului.
Mi-am petrecut restul lunii iunie şi luna iulie lucrând în spital, făcând ceea ce mă pregătisem să fac timp de doi ani, vreme în care aşteptam ca în toamnă să încep cursurile avansate de asistentă medicală. Îmi plăcea slujba mea, chiar şi aspectele plictisitoare şi greţoase ale ei, pentru că îmi ţinea mintea ocupată şi nu mă mai gândeam aşa mult la Sam şi la casă. Într-o zi toridă de sfârşit de iulie, apăru pe bicicletă pentru a mă lua acasă într-o scurtă vizită, şi mi-am dat seama că se întâmplase ceva rău.
— Vom vorbi despre asta când vom fi cu toţii, spuse el, în timp ce gonea pe străzi.
La fiecare magazin pe lângă care treceam vedeam cozi lungi de oameni, care aşteptau în faţă. Am observat că Sam alese o rută sinuoasă spre casă, pentru a evita zona din jurul gării.
Sam nu-i spusese familiei mele că vin, aşa că ei fură surprinşi şi foarte bucuroşi să mă vadă.
— Ţi-aş fi gătit ceva special, dacă aş fi ştiut, se agită Mutti, dar am asigurat-o că nu-mi este foame.
V-aţi stătea la o masă din sufragerie când am ajuns, predându-le o lecţie de matematică lui Ruthie şi fraţilor lui Sam. Era vară şi părea absurd ca ei să facă teme şcolare, când ne confruntam cu un viitor atât de nesigur. Dar ce altceva puteau să facă pentru a uita?
După toate urările de bun-venit, Sam deveni rapid serios:
— Am auzit cu toţii despre arestările şi deportările evreilor în alte ţări ocupate de nazişti, dar acum au început să facă acelaşi lucru şi aici, în Anvers. Poliţia de securitate a arestat câteva sute de evrei în Gara Centrală, la sosirea lor din Bruxelles. Nu a existat niciun motiv şi n-au avut nicio scăpare. Au fost mai multe arestări subite pe Pelikaanstraat, în apropiere.
— Unde îi duc pe toţi aceşti oameni? întrebă v-aţi.
— Într-un lagăr temporar de tranzit pentru început, într-o

fostă cazarmă a armatei din oraşul Mechelin. Tabăra se află în apropierea unui nod feroviar şi, potrivit surselor mele, planul este de a-i deporta pe toţi evreii din Belgia în lagărele din Germania şi din est, poate şi în Polonia.

L-am observat pe tatăl meu tremurând.

— Ce ar trebui să facem? întrebă el.

— Toată lumea trebuie să se ascundă. Nu putem aştepta să vină după noi. Oamenii pe care îi cunosc din Rezistenţă ne vor ajuta. Ne pot furniza cărţi de identitate false, pe care să nu fie ştampilat cuvântul „evreu”. Gisela, te-am adus acasă, ca să ne putem lua rămas-bun cu toţii…

— Nu! am strigat. Te rog, nu!

Stăteam lângă Mutti şi mă agăţai de braţul ei, nedorind să mă despart de ea.

— Eşti deja într-un loc foarte sigur, Gisela, lucrezi şi te ascunzi printre creştini.

— Dar nu vreau să fiu despărţită de niciunul dintre voi! Putem merge cu toţii în taberele de muncă, împreună.

— Nu, Sam are dreptate, spuse v-aţi. Este mult mai bine să fim despărţiţi pentru o vreme, decât să ajungem într-un lagăr ca Buchenwald.

Să-mi iau rămas-bun a fost ca şi cum mi-aş fi smuls ambele braţe. Dar trebuia s-o fac repede, pentru ca Sam să mă ducă la reşedinţa mea şi să se întoarcă acasă înainte de ora stingerii. M-am agăţat de el cu disperare în locul nostru privat din spatele spitalului, dar el mi-a îndepărtat uşor braţele.

— Nu trebuie să ne luăm la revedere încă. Nu mă voi ascunde până când nu voi găsi locuri pentru toţi ceilalţi. Mă voi întoarce la tine între timp, ca să ştii ce se întâmplă.

— Te rog, Sam, nu te pune în pericol!

— Suntem deja în pericol. Cu toţii suntem în pericol. Dă-mi cartea ta de identitate, Gisela, ca să o modific sau să îţi fac una falsă. Atâta timp cât nu părăseşti reşedinţa asistentelor sau incinta spitalului, nu ţi se va cere să o arăţi.

M-am minunat de acest om puternic şi curajos, care lucra

atât de mult pentru a ne salva pe toţi.

Trei săptămâni mai târziu, la mijlocul lunii august, m-am întors din tura de la spital şi l-am găsit pe Sam aşteptându-mă în salonul reşedinţei mele. În ciuda căldurii de vară, purta un costum şi o cravată nu prea pe măsură... şi nicio stea galbenă. Îşi rase barba şi, dacă nu mi-ar fi rostit numele, nu l-aş fi recunoscut. Inima îmi bătea cu putere, în timp ce ne mutarăm într-un colţ al salonului, departe de uşă, pentru a vorbi.

— Nu am mult timp la dispoziţie, spuse el, dar am nevoie de ajutorul tău. Mâinile mele tremurau, iar el mi le luă în ale lui: noaptea trecută ofiţerii nazişti şi poliţia locală au făcut o razie în cartierul nostru. Au izolat mai multe străzi, i-au scos pe oameni din casele lor şi i-au încărcat în camioane militare. Mii de evrei de-ai noştri, Gisela. Nu doar bărbaţi, ci şi femei şi copii.

— Nu şi familiile noastre! Te rog, Sam... spune-mi că familiile noastre sunt în siguranţă!

— Deocamdată sunt în siguranţă. Dar nu ştim când şi unde va fi următorul raid. Am aranjat lucrurile cu un creştin din Rezistenţă, pe nume Lukas Wouters. El deţine un hotel în centrul oraşului Anvers, numit Hotel Centraal. A aranjat ascunzători pentru fraţii mei la ferme din afara Anversului, iar mama mea va locui cu el şi cu soţia sa, dându-se drept menajera lor. Ţine minte acest nume, Gisela: Hotel Centraal.

— Da, da. Şi familia mea?

Abia îmi trăgeam sufletul, rugându-mă ca şi ei să fie în siguranţă. Sam mă prinse strâns de mâini şi îmi spuse:

— Acum trebuie să fii puternică, Gisela, şi să mă asculţi. Promiţi?

— Numai spune-mi, şoptii.

— Tatăl tău este pe moarte. El ştie asta, şi mama ta o ştie. Este prea slab şi prea bolnav pentru a se mişca, dar acceptă acest lucru ca fiind voia lui Dumnezeu.

Lacrimile mi se revărsară şi mi se rostogoliră pe obraji.

— Nu. De ce ar vrea Dumnezeu aşa ceva?

— Părinţii tăi au decis să rămână în apartament până la sfârşit. Nu i-am putut convinge să se răzgândească. Tatăl tău a spus că, atâta timp cât cele două fete ale lui sunt în siguranţă, nimic altceva nu mai contează.

— Dar… dar… dar… poate că aş putea să-l internez în acest spital sau… sau…

— Nu va fi niciodată de acord, pentru că te-ar pune în pericol. Dar ascultă-mă, te rog: Ruthie nu vrea să-i părăsească pe părinţii tăi. De aceea am nevoie de ajutorul tău.

— Am o colegă de cameră, dar poate că dacă îi explic ce se întâmplă, o va lăsa pe Ruthie să se ascundă aici şi…

— Asta e prea periculos. Uniunea Naţională Flamandă este pronazistă şi au mulţi susţinători aici, în Anvers. Ar fi suficient ca un singur informator să se ducă la autorităţi, şi tu şi Ruthie aţi fi amândouă arestate. Făcu o pauză şi scana salonul, ca şi cum s-ar fi temut că ar putea fi auzit: am aflat, de asemenea, că unele organizaţii catolice ascund în secret copii evrei în orfelinatele lor. Ai încredere în oamenii de la şcoala ta? Poţi să vorbeşti cu cineva şi să întrebi dacă ar găsi un loc pentru sora ta?

— Am încredere în sora Veronica, directoarea şcolii mele. Voi vorbi cu ea.

— Bine. Singurul mod în care Ruthie va fi de acord să-şi părăsească părinţii este dacă va şti că stă cu tine.

— Nu vreau să o mint, Sam. O să mă urască pentru asta.

— În acest moment, este singura cale. Mă lăsă de mâini şi îşi băgă mâna în buzunarul interior al sacoului de la costumul său: uite noua ta carte de identitate. Numele tău este acum Ella Maes şi eşti cetăţean belgian. Ai fost crescută în Elveţia, înainte de război, ceea ce explică accentul tău. Crezi că directoarea te va ajuta să te înscrii cu această nouă identitate?

— Am să o întreb. O să mă duc la ea imediat.

— Roagă-o să se grăbească. Nu ştim dacă nu cumva

strada sau blocul nostru vor fi următoarele. Trebuie să plec, spuse el. Mă întorc mâine pentru răspunsul tău şi, dacă ne vor ajuta, va trebui să o scoatem pe Ruthie din cartierul evreiesc cât mai repede posibil.

— Sam, aşteaptă! Nu ai nevoie şi tu de un loc unde să te ascunzi? Aş putea să o rog să te ajute şi pe tine.

— Eu am un loc.

Îmi dădeam seama că vrea să mă îmbrăţişeze şi eu tânjeam să îl strâng în braţe, dar salonul era plin de asistente care schimbau turele.

— Ne vedem mâine, spuse el.

După ce Sam plecă, m-am îndreptat direct spre biroul surorii Veronica şi am cerut să o văd.

— Nu este aici chiar acum, spuse sora Mary Margaret. Dar puteţi s-o aşteptaţi dacă doriţi, ar trebui să se întoarcă în curând.

Mă aşezai pe scaunul pe care mi-l oferise, bătând nerăbdătoare cu degetele pe braţul lui şi încercând să rămân calmă. Şi puternică. Sam mă asaltase cu atâtea veşti devastatoare, încât nu avusesem timp să le procesez pe toate. V-aţi era pe moarte. Probabil că nu aveam să-i mai văd niciodată pe el şi pe Mutti. Numai asta era suficient pentru a mă face să cad în genunchi de durere. Dar îi promisesem lui Sam că voi fi puternică. Eu şi Ruthie trebuia să ne ascundem. Trebuia să devenim alţi oameni.

— Bună, Gisela. Ai vrut să mă vezi?

La auzul vocii surorii Veronica, sării în picioare. Fusesem atât de adâncită în gânduri, încât nu o auzisem venind.

— Am nevoie de ajutorul dumneavoastră! am spus fără să mă mai gândesc.

Ea îmi zâmbi, cu surâsul ei blând, şi îmi făcu semn să o urmez în biroul ei. De îndată ce închise uşa, îi explicai rapid tot ce îmi comunicase Sam. Când i-am spus că tatăl meu este pe moarte, nu mi-am mai putut ţine lacrimile. În mod surprinzător, mă luă în braţele ei, şi mă ţinu strâns o vreme.

— Bineînţeles că vă vom ajuta, pe tine şi pe sora ta,

murmură ea, lăsându-mă să plâng.

Mi-a luat câteva minute să mă opresc şi să mă adun.

— Îmi pare rău... îmi pare rău! am spus, suflându-mi nasul.

— Nu ai de ce să-ţi pară rău. Să vedem: câţi ani are sora ta?

— Ruthie are paisprezece ani, dar este mică pentru vârsta ei şi pare mult mai tânără.

— Şi îmi imaginez că vreţi să rămâneţi cât mai aproape una de cealaltă?

— Da. Prietenul meu mi-a spus că uneori ascundeţi copii evrei în orfelinatele voastre, iar eu aş fi dispusă să lucrez ca asistentă la un spital din apropiere şi...

— Exact la asta mă gândeam şi eu. Voi începe imediat să fac aranjamentele necesare pentru a vă scoate pe amândouă din Anvers. Adu-o pe sora ta aici cât de repede poţi şi o vom duce la mănăstire. Nu cred că ar trebui să fie văzută cu tine, în camera ta. Îmi pare rău să spun că, în aceste vremuri grele, nimeni nu ştie în cine poate avea încredere. Folosiţi intrarea din spate, unde se fac livrările, ca să nu atrageţi prea multă atenţie. Sora Mary Margaret vă poate prelua de acolo.

În dimineaţa următoare, Sam sosi devreme şi i-am spus planul nostru. I-am spus cum să găsească mănăstirea şi am stabilit să ne întâlnim la intrarea de serviciu.

— Sam, te rog, spune-le lui v-aţi şi Mutti că îi iubesc şi că... Lacrimile îmi înecară cuvintele. Nu am putut termina.

— Ei ştiu, Gisela. Tot ce contează pentru ei este ca tu şi Ruthie să fiţi în siguranţă. Le oferă linişte sufletească într-o situaţie insuportabilă.

Plecă să o aducă pe Ruthie, întorcându-se cu ea pe bicicletă. Purta trei rochii şi o pereche de pantaloni, unele peste altele, pentru că Sam se temea că, dacă vor fi văzuţi cărând o valiză, vor fi opriţi. Sora mea părea pierdută şi palidă. Cearcănele întunecate de sub ochii ei arătau ca nişte vânătăi. Se agăţă de mine câteva clipe, fără să scoată un cuvânt. Mi-era teamă că, dacă o voi întreba despre v-aţi,

ne vom prăbuşi amândouă. Apoi am intrat cu toţii înăuntru, unde ne aştepta sora Veronica.

— Pregătirile sunt în plină desfăşurare, ne spuse ea. Vom mai avea nevoie de încă o zi sau două pentru a tipări un certificat de asistentă medicală cu noul tău nume, Gisela, dar ţi-am asigurat deja un post la un alt spital. Vei avea timp să îţi faci bagajele şi să le spui prietenelor tale că ai acceptat un nou loc de muncă. De asemenea, lucrăm la un certificat de naştere şi la celelalte acte necesare pentru a demonstra că Ruthie este orfană. Avem o cameră aici, la mănăstire, unde poţi dormi între timp, Ruthie.

Sora mea dădu din cap şi îşi înfăşură braţele subţiri în jurul trupului ei.

— Dacă mai este ceva ce putem face pentru a te ajuta, îi spuse sora Veronica lui Sam, sper că nu vei ezita să ne ceri.

— Nu am cuvinte să vă spun cât de profund recunoscător vă sunt! răspunse Sam. Nu ştiu nimic despre credinţa creştină, dar creştinii pe care i-am întâlnit au fost nespus de buni cu noi în perioada aceasta de criză, asumându-şi riscuri mari pentru a ne ascunde, oferindu-ne bani şi mâncare, chiar şi atunci când ambele erau puţine.

— Este ceea ce ne-a învăţat Mântuitorul nostru să facem, spuse călugăriţa, cu un zâmbet. Poţi veni la mine oricând. Voi şti unde este Gisela… sau ar trebui să spun Ella… şi o poţi contacta prin mine ori de câte ori vei avea nevoie.

Sam nu putu să-i răspundă. Ştiam că trebuia să plece în curând.

— Mă întorc imediat, i-am spus lui Ruthie.

L-am luat de mână pe Sam şi am ieşit amândoi afară, pentru a ne lua rămas-bun. În timp ce lacrimile îmi curgeau, m-am rugat să nu fie ultima oară când îl sărut.

Mai târziu, mi-am luat la revedere de la colega mea de cameră. Nu părea surprinsă să audă că plec atât de brusc.

— Ştiu secretul pe care îl păstrezi, Gisela… îmi spuse ea… şi mă voi ruga pentru tine şi pentru ai tăi. Scoase plicul cu fotografiile pe care tatăl ei le făcuse în ziua absolvirii şi mi-l

întinse: uite, ia una dintre aceste poze, ca să îţi aminteşti mereu de noi.

— Pot să am şi eu o copie a acestei poze, ca să i-o dau prietenului meu?

Era fotografia pe care tatăl ei mi-o făcuse când mă surprinsese râzând. Nu-mi puteam imagina să mai pot râde vreodată în felul acesta.

— Bineînţeles! îmi pare rău că nu am apucat să-l cunosc pe omul tău misterios.

Două zile mai târziu, eu cu Ruthie ne-am urcat în trenul care ne ducea spre noua noastră casă, într-un oraş la sud de Anvers. Sora Veronica mă sfătui ca în timpul călătoriei să port uniforma de asistentă medicală, să arate ca şi cum aş fi însoţit un copil bolnav. Ruthie părea într-adevăr bolnavă. Speram să nu fi contractat tuberculoza de la tatăl nostru. I s-a spus să memoreze noul ei nume, Ruth Anne Mertens. Sora Mary Margaret veni şi ea cu noi, şi mă gândeam că pentru a ne introduce acolo şi a ne ajuta să ne instalăm în noile noastre ascunzători. Dar când am rămas singure în compartimentul de tren, şi-a deschis geanta şi ne-a explicat un alt motiv pentru care venise.

— Sper că nu veţi simţi că vă insultăm credinţa sau religia, dar pentru a vă proteja noile identităţi, sora Veronica crede că ar fi bine să participaţi la slujbe împreună cu celelalte asistente şi să vă prefaceţi că sunteţi catolice. Şi, Ruthie, orfelinatul şi şcoala de fete unde te vei ascunde sunt conduse de surori catolice, ca mine.

Ruthie îşi ridică privirea spre mine şi îi citii îngrijorarea.

— Are dreptate, Ruthie, i-am spus eu. Trebuie să facem tot ce ne stă în putinţă ca să ne pierdem în mulţime.

Sora Mary Margaret îmi întinse o carte de rugăciuni şi un şirag de mărgele, un rozariu, apoi îşi luă câteva minute să ne înveţe cum să ne facem semnul crucii şi alte lucruri pe care ar fi trebuit să le ştim.

— Îmi pare rău să vă spun că supravieţuirea voastră depinde de capacitatea de a arăta şi de a vă comporta ca

nişte creştine. Nu va fi nevoie să vă spovediţi sau să luaţi parte la sacramente, spuse ea. Doar să îngenuncheaţi în linişte şi să vă rugaţi. Probabil că ar trebui să memoraţi şi Rugăciunea domnească. Este aici, în cartea de rugăciuni.

Îmi arătă unde să o găsesc şi citii cuvintele, cu voce scăzută: *Tatăl nostru care eşti în ceruri*... *Facă-se voia Ta*... *Dă-ne astăzi pâinea noastră cea de toate zilele*... *Izbăveşte-ne de cel rău*... Erau cuvinte pe care le putea rosti un evreu... şi poate că aş fi făcut-o şi eu, dacă nu aş fi fost atât de supărată şi confuză cu privire la ce făcea El. Şi ce nu făcea.

— Te-ar putea ajuta, să ştii... spuse sora Mary Margaret, în timp ce ne apropiam de destinaţie... că Iisus, omul pe care îl vezi murind pe crucifix, este evreu, ca tine. Şi El a fost persecutat, deşi nevinovat.

Orfelinatul părea un loc plin de viaţă, cu fete în uniforme curate, care râdeau şi săreau pe holuri. Călugăriţa şefă îi arătă lui Ruthie patul ei din dormitor, iar intendenta îi găsi o uniformă pe măsură.

Când sosi timpul să plec, Ruthie se agăţă de mine, plângând în hohote.

— Nu mă lăsa aici singură! Te rog, Gisela! Am simţit că mi se rupe inima.

— Ştii că nu te-aş părăsi niciodată dacă ar exista o altă cale de a te ţine în siguranţă, i-am spus. Voi găsi o modalitate de a te vizita ori de câte ori voi putea. Între timp, vreau să păstrezi asta pentru mine. I-a aparţinut bunicii lui Mutti. Am scos şirul de perle pe care Mutti mi-l dăruise pentru a şaisprezecea mea aniversare... ziua în care lumea noastră începu să se destrame... şi i le-am dat: îţi vor aminti de Orna, de Mutti şi de mine. Le suntem datoare să rămânem în viaţă.

Ruthie părea atât de deznădăjduită, stând aşa pe treptele orfelinatului, plângând şi luându-şi la revedere, făcându-mi cu mâna, încât aproape că m-am răzgândit în privinţa plecării mele. Acum eram amândouă singure.

Într-o zi de noiembrie, la scurt timp după ce împlinisem douăzeci de ani, am observat din întâmplare titlurile ziarelor, în drum spre spital. Naziştii capturaseră şi executaseră opt membri ai Mişcării de Rezistenţă din Anvers.

Am intrat în capela spitalului şi am îngenuncheat ca să mă rog pentru aceşti opt oameni. Şi pentru Sam. Nu am putut să mă rog: *Facă-se voia Ta*! Dar rugăciunea mea nesfârşită pentru noi toţi a fost: *Izbăveşte-ne de cel rău*...

Iulie, 1946

Începură să sosească prin poştă scrisorile şi fotografiile trimise de colegii de armată ai lui Jimmy. Le citeam în fiecare zi împreună cu doamna Barnett, în timp ce stăteam la masa ei din bucătărie şi beam cafea. Unele dintre scrisori ne făceau să plângem.

— Este prea greu pentru dumneavoastră, doamnă B? am întrebat-o eu.

Ea scoase o batistă din buzunarul şorţului şi îşi şterse lacrimile.

— Este greu. Dar în acelaşi timp mă ajută să aud cât de mult bine a făcut Jimmy în timpul războiului. Cât de mult a însemnat el pentru toţi aceşti oameni. Doar că... îmi vreau fiul înapoi.

— Ştiu. Cu toţii îl vrem.

Am ales câteva paragrafe din trei scrisori, pe care intenţionam să i le citesc lui Jimmy duminică, în timpul vizitei, şi am sperat că le va citi singur pe celelalte. Cumpărasem un album de poze în ziua în care mi-am developat rola de film şi am stat trează până târziu în noaptea de sâmbătă spre duminică, pentru a crea un album de amintiri. Am folosit mici colţuri negre pentru lipirea pozelor şi am scris titluri cu cerneală albă pe paginile negre.

Când m-am trezit duminică dimineaţa, afară ploua, iar asta îmi dădu o idee. După biserică, am bătut la uşa biroului lui Tata, unde Joe dormea. Nu-mi plăcea să-l

trezesc, dar m-am gândit că îmi este dator pentru toate dăţile în care mă trezise cu coşmarurile lui. Buster rezolvă problema, trecând pe lângă mine pe uşă şi lingându-l pe faţă. Joe gemu şi se şterse pe obraz, apoi deschise ochii, când l-am apucat pe Buster de zgardă şi l-am tras deoparte.

— Îmi pare rău că te-am trezit, Joe, dar…

— Cât e ceasul?

Părea ameţit. Biroul mirosea îngrozitor, cu duhoarea combinată a ţigărilor Donnei, a sudorii şi transpiraţiei lui Joe şi a alcoolului. Era cald înăuntru, iar Joe dormise îmbrăcat.

— Este trecut de ora prânzului. Ascultă… mă duc să-l vizitez pe Jimmy astăzi şi am nevoie de ajutorul tău. Ştiu că ţi-e greu să te întorci la spital, dar… nu va trebui să vii înăuntru. Îţi promit.

Se ridică şi îşi trecu degetele prin părul negru, apoi îşi scarpină umbra de barbă închisă la culoare.

— Ce vrei să fac?

— Vreau să-l iau pe Buster să-l vizităm din nou pe Jimmy. A fost atât de fericit să îl vadă ultima dată, îţi aminteşti? Oricum, azi plouă, aşa că sper să nu se întâmple nimic, pentru că niciunul dintre infirmieri nu va vrea să iasă afară. Îl voi aduce pe Jimmy afară, pe una dintre băncile acoperite. Între timp, tu te poţi furişa cu Buster pe aleea lungă. Să sperăm că nu ne va vedea nimeni.

Am făcut cafeaua, timp în care Joe se bărbieri, îşi schimbă hainele şi înghiţi nişte aspirine. În timp ce conduceam maşina, ascultam sunetul ştergătoarelor de parbriz şi sforăiturile blânde ale lui Joe, îndoindu-mă în permanenţă de mine însămi. Oare făceam ceea ce trebuie? îl ajutam cu adevărat pe Jimmy? Sau retrăirea războiului prin intermediul scrisorilor prietenilor va înrăutăţi lucrurile?

Am rămas amândoi în maşină în timpul călătoriei cu feribotul, peste Hudson, râul fiind la fel de cenuşiu ca cerul, iar munţii ascunşi în ceaţă. Când am ajuns, i-am prins lui Buster lesa de zgardă şi am intrat singură în spital. Joe ştia ce are de făcut.

— Jimmy, sunt eu, Peggety, i-am spus când l-am găsit. Aş vrea să... să vii afară cu mine. Eu cu Joe avem o surpriză pentru tine. Îţi aminteşti de Joe, nu-i aşa?

Nu îmi răspunse, dar mă lăsă să îl iau de braţ şi să-l conduc spre uşile din spate. Am ales banca cea mai îndepărtată de uşă şi mi-am pus pe ea pelerina de ploaie din plastic, înainte de a ne aşeza. Dintr-un motiv oarecare, în timp ce îi aşteptam pe Joe şi pe Buster, mă simţeam agitată. În cele din urmă au ajuns şi, de îndată ce Buster îl zări pe Jimmy, se trase din lesă pentru a alerga spre el. Joe venea şchiopătând cât de repede putea, ca să ţină pasul cu câinele. Buster îşi postă labele din faţă ude pe pieptul lui Jimmy şi îi linse faţa ca pe o acadea, dând din coadă cu entuziasm.

De data aceasta, Jimmy nu râse, dar afişă un zâmbet slab, în timp ce îl cuprinse cu braţele sale pe câinele ud. În cele din urmă, Buster se aşeză pe picioarele lui Jimmy, cu capul în poala lui. Eu şi Joe ne aşezarăm lângă. El, cu spatele la uşă şi cu umbrelele deschise, pentru a-l ascunde pe Buster de privirile celorlalţi. Jimmy mângâia capul câinelui, timp în care eu deschisei albumul.

— Am adus nişte poze, pe care vreau să ţi le arăt. Le-am făcut chiar eu cu aparatul de fotografiat pe care mi l-au dat părinţii tăi la absolvire. Uite, munţii sunt atât de maiestuoşi, nu-i aşa? Şi aici sunt câteva poze cu caii de la ferma Blue Ferice. Îmi place acolo în această perioadă a anului, când mânjii nou-născuţi pasc alături de mamele lor.

Jimmy se uita în jos la album, dar nu puteam să-mi dau seama dacă vedea sau nu ceva. Am mai aşteptat câteva momente înainte de a întoarce foaia. Urmau poze cu casa lui şi cu clinica, cu cârciumăresele şi petuniile mamei lui, care creşteau de-a lungul verandei din faţă. Munţii arătau ca un fundal de scenă, în spatele casei.

— Abia aşteptăm să te avem din nou acasă. Ne este dor de tine, Jimmy.

Închise ochii şi mâna lui se opri pe capul lui Buster. Am

întors pagina.

— Următoarele poze sunt cu unii dintre prietenii tăi. Pe aceasta i-am făcut-o capelanului Bill în faţa bisericii sale din Connecticut. Şi ţi-l aminteşti pe Frank Cishek? Cel care a venit să te vadă săptămâna trecută? împreună cu Joe am fost să-l vizităm în Milford, pe 4 iulie. Şi iată-l pe Joe cu motocicleta lui. Şi Joe cu Buster.

— Am lucrat la garaj pentru tatăl lui Peggy, spuse Joe. Încerc să câştig nişte bani de combustibil. Hei, tatăl ei se pricepe foarte bine la reparat maşini, să ştii.

— Eu cu mama ta şi capelanul Bill le-am scris câtorva dintre prietenii tăi care locuiesc mai departe şi i-am rugat să-ţi trimită salutările lor, i-am mai spus, întorcând pagina. Ţi-au trimis aceste poze cu ei şi cu familiile lor, împreună cu scrisori, în care îţi povestesc despre ei. Steve Thompson ţi-a trimis această fotografie.

— Îţi aminteşti de el? întrebă Joe. Tipul care fluiera mereu, mai ales când era nervos? Obişnuiam să-i spunem să tacă din gură, altfel îl vor auzi naziştii.

L-am văzut pe Jimmy dând uşor din cap şi am luat asta ca pe un semn de încurajare.

— Îţi voi citi o parte din scrisoarea lui Steve:

Acum sunt din nou acasă cu soţia şi cu fiica mea, pe care am putut să le revăd mulţumită ţie. Am fost plecat atât de mult timp, încât fetiţa nu şi-a mai amintit de mine. Eu şi Anita aşteptăm încă un copil... îţi datorez viaţa mea, Jim. Încă încerc să uit războiul şi, cu ajutorul Anitei, reuşesc încet-încet să fac asta. Sper că vom reuşi cu toţii să lăsăm războiul în urmă pentru totdeauna într-o bună zi; dar între timp, dacă te gândeşti la acele zile, aminteşte-ţi de mine şi de toţi ceilalţi bărbaţi care încă se pot bucura de viaţă datorită ţie.

M-am uitat la Jimmy şi nu am observat nicio reacţie. Am aşteptat o clipă, apoi am arătat spre următoarea fotografie:

— Chuck Lawson ţi-a scris şi el.

— Hei, nu era acel pierde-vară care mereu cerea ţigări de

la toată lumea? întrebă Joe.

Jimmy se holbă la fotografie şi dădu din cap.

— În orice caz, iată ce scrie Chuck:

Am trecut împreună prin ce a fost mai rău, lim. Nu vă voi uita niciodată pe tine şi pe ceilalţi, pentru că nu voi fi niciodată la fel de apropiat de un alt grup de prieteni cum am fost de voi toţi. Trebuie să vă mulţumesc ţie şi lui Frank pentru că m-aţi scos de pe terenul de luptă, după ce am fost lovit de glonţul lunetistului. Sunteţi adevăraţi eroi. Mi-au spus că te simţi destul de abătut şi recunosc că şi eu am fost, timp de aproximativ un an, după ce am fost rănit. Sunt încă multe lucruri despre care nu pot vorbi. Dar lucrurile se vor îndrepta, Jim... îţi promit. Războiul va fi mereu cu noi, dar cu cât te îndepărtezi mai mult de el, cu atât va părea mai mic în oglinda retrovizoare.

Jimmy se fâstâci pe bancă de parcă piatra începea acum să-l deranjeze. Îmi dădeam seama că devenea din ce în ce mai agitat şi m-am grăbit să merg mai departe.

— Am păstrat această scrisoare la urmă, i-am spus, pentru că mi s-a părut că sfatul lui este unul foarte bun. Este de la Dave Moyers:

Transmite-i salutările mele lui Trepied când îl vezi. Poveştile tale despre acel câine ne-au făcut pe toţi să râdem şi ne-au dat speranţă. Mi-a fost greu să trec de la starea de alertă maximă a războiului la revenirea în oraşul meu natal, unde nu se întâmplă niciodată mare lucru. Vreau să uit totul, dar uneori mi se pare că, dacă mă întorc pur şi simplu la viaţa pe care o aveam înainte de război, îi dezonorez pe băieţii care au dat atât de mult. În acelaşi timp, le sunt dator să fiu fericit şi să trăiesc la maxim, pentru că ei nu o mai pot face.

Am auzit că nu te simţi prea bine, jim, şi îmi pare rău. Sfatul meu pentru tine şi pentru ceilalţi prieteni ai noştri care trec prin momente dificile este să ne amintim lucrurile bune pe care le-am învăţat şi să renunţăm la celelalte. Ne-am maturizat repede şi am devenit bărbaţi acolo.

Aminteşte-ţi valoarea muncii în echipă. Aminteşte-ţi cum am luptat împotriva unui mare rău şi cum am ajutat la înfrângerea lui. Păstrează lucrurile pozitive din trecut, savurează prezentul şi priveşte spre viitor. Asta am făcut în timpul războiului, îţi aminteşti? Dacă nu am fi fost capabili să lăsăm în urmă înfrângerile de ieri şi să ne imaginăm victoria de mâine, nu am fi putut sub nicio formă să suportăm prezentul.

În cele din urmă, asigură-te că îi vei lăsa pe cei care te iubesc să te ajute. Să nu îţi fie teamă să le ceri sau să le accepţi ajutorul! Nu am fi putut să luptăm singuri în război.) *im. Şi, cu siguranţă, nici nu ne putem recupera singuri de pe urma lui.*

Mai erau şi alte poze în album, dar după ce citii scrisoarea lui Dave, Jimmy îl închise, ca şi cum ar fi văzut destul. Mă bucuram pentru cât îmi permisese să îi citesc. Joe îşi drese vocea:

— E un sfat bun, Jim. Cred că şi eu aveam nevoie să-l aud, ştii? Părea la fel de neliniştit ca Jimmy. Mi-am adunat curajul să spun cuvintele pe care le repetasem cu o seară înainte:

— Întotdeauna ai avut o inimă mare, Jimmy. Întotdeauna i-ai ajutat pe ceilalţi oameni. Nici măcar nu pot număra multele feluri în care m-ai ajutat pe mine. Iar Buster este dovada vie că nu renunţi până nu le-ai încercat pe toate. Aceste scrisori spun acelaşi lucru. Ai făcut mai mult decât să cari tărgi. Ai purtat pe umeri şi responsabilitatea pentru prietenii tăi, şi cred că greutatea a devenit prea mare pentru tine. Te-a epuizat. Am inspirat adânc şi am eliberat aerul din plămâni, înainte de a continua. Sunt îngrijorată că încă mai porţi acea povară. De aceea le-am scris prietenilor tăi. Ca să vezi că ei sunt bine acum şi că nu mai trebuie să le porţi rănile şi durerea. Poţi să o iei de pe umerii tăi şi să o laşi jos. Şi apoi, aşa cum a spus prietenul tău Dave, poţi începe să-ţi imaginezi un viitor. Am redeschis albumul la prima pagină. De aceea am făcut aceste poze cu clinica şi

cu ferma Blue Ferice. Asta era viaţa pe care ţi-o plănuiai înainte de război. Voiai să devii veterinar şi să lucrezi cu tatăl tău. Poţi să aspiri din nou la acest viitor.

Joe se ridică brusc în picioare şi privi în jur. Ploaia se oprise şi alţi pacienţi şi vizitatori începură să iasă afară.

— Cred că mai bine aş pleca cu Trepied, înainte ca cineva să-l vadă, spuse el. Mi-a făcut plăcere să te revăd, Jim. Ai grijă de tine acum.

M-am întrebat dacă nu cumva îl deranjase ceva din ce am spus. M-am ridicat şi eu în picioare. Îi promisesem lui Joe că nu vom sta prea mult, iar el voia să plece, era limpede. Am intrat cu Jimmy înăuntru, lăsându-i albumul de poze şi scrisorile; rămase să-şi aştepte părinţii.

Când m-am aşezat la coada de maşini pentru a mă îmbarca pe feribot, soarele se putea întrezări de după nori. Sfatul lui Dave Moyer despre cum să priveşti spre viitor mă făcu să mă gândesc la propriul meu viitor. Ce-mi doresc eu, în afară de a-l vedea pe Jimmy iarăşi sănătos? Mi-am dat seama că nu am niciun vis. După ce am traversat râul, am ascultat sforăitul lui Joe şi mi-am dat seama că, din câte ştiu, nici Joe nu are vreun vis de viitor. Dormitul şi beţia erau modalităţile lui de a scăpa de trecut şi de a suporta prezentul.

Era luni şi antrenam câinii din adăposturi, când doamna Barnett ieşi în grabă pe uşă şi mă strigă:

— Peggy, tocmai am primit un telefon de la Paul Dixon, de la ferma Blue Ferice. Au o urgenţă cu unul dintre caii lor, iar Gordon este deja la ferma Halfpenny, cu o altă urgenţă. Ai putea să te duci tu să ajuţi, până vine el?

— Eu?

Simţii că mă cuprinde un val de panică. Îl însoţisem pe domnul Barnett la urgenţe, dar nu plecasem niciodată singură.

— Sunteţi… sunteţi sigură?

— Da. Gordon spune să te rog să te grăbeşti. Va ajunge acolo cât de repede poate.

În timp ce alergam acasă, ca să iau maşina pe care o foloseam întotdeauna, simţeam cum îmi tremură picioarele, nefiind sigură că aş putea duce greutatea acestei noi responsabilităţi. Dar maşina dispăruse. I-am găsit pe Tata şi pe Joe în garaj, lucrând la un camion.

— Tată, am nevoie de maşină pentru o urgenţă, şi nu-i aici! Abia dacă îşi ridică privirea:

— A luat-o Donna. Când ai nevoie de ea?

— Chiar acum! Domnul Barnett m-a rugat să mă duc la ferma Blue Ferice, pentru o urgenţă. Trebuie să plec imediat! Când se întoarce Donna?

Tata ridică din umeri şi dădu din cap. Mă enervasem teribil. Domnul B. se baza pe mine.

Joe trebuie să fi văzut cât de disperată eram.

— Hei, pot să te duc pe motocicleta mea.

Îşi şterse mâinile de salopeta pe care i-o împrumutase Tata şi se grăbi să intre în birou, pentru a-şi lua cheile. M-am urcat pe scaunul din spatele lui şi, pentru prima dată, nu m-am plâns de cât de repede conduce. Trebuia să ajung în grabă, dar în acelaşi timp am sperat şi m-am rugat să fie deja acolo camioneta domnului Barnett. Luase decizia şi cumpărase una nouă, cea pe care nădăjduia s-o aleagă împreună cu Jimmy.

Camioneta nu era acolo. În timp ce un grăjdar mă conduse la grajd, teama puse stăpânire pe mine. Paul Dixon aştepta în faţa standului Persephonei. Tânăra iapă părea nervoasă şi obosită. Acesta era primul ei mânz.

— Domnul Barnett mi-a spus că va trimite după tine, zise Paul. Îţi mulţumesc că ai venit.

— Păi... mă bucur să pot fi de ajutor. Mi-am şters de salopetă palmele transpirate: Care este problema?

— Ei bine, Persephone are contracţii, dar fără niciun rezultat. Probabil că mânzul nu este poziţionat corect, dar ea nu lasă pe nimeni să se apropie suficient de mult pentru a o ajuta. Te-am văzut înainte apropiindu-te de ea. Te place. Ai liniştit-o imediat, atunci când domnul Barnett a

vrut să o consulte.

— Voi face tot ce pot.

Persephone era unul dintre caii mei preferaţi, iar grija mea pentru ea mă ajută să trec peste emoţii. Avea nevoie de mine.

Băiatul de la grajduri îmi aduse săpun şi o găleată cu apă, şi mi-am spălat braţele şi mâinile. Apoi m-am aşezat acolo unde Persephone mă putea vedea, şi am început să-i vorbesc cu o voce liniştitoare. Nu m-am grăbit, în ciuda urgenţei situaţiei, mişcându-mă încet, până când mă lăsă să mă apropii suficient de mult pentru a-i mângâia gâtul. Nu mă mai gândeam la faptul că aveam nevoie de domnul Barnett, ci la ceea ce trebuia să fac şi la calmarea calului, în frica şi durerea lui. Îl mai văzusem pe domnul Barnett repoziţionând puii animalelor în uter şi mă îndrumase odată prin acest proces, cu nişte miei gemeni. Îmi spuse că sunt mai în măsură să o fac, pentru că am mâinile mai mici.

Am continuat să o liniştesc şi să o mângâi pe Persephone. Apoi am aşteptat să se încheie o contracţie şi mi-am strecurat rapid mâna înăuntru. Am bâjbâit în jur şi, după ce mi-am dat seama unde erau picioarele şi capul mânzului, am realizat că era întins pe o parte. Am pipăit din nou capul şi am coborât pe gât şi pe picioare, căutând un loc bun de unde să-l apuc şi să-l întorc într-o poziţie mai bună. Fiecare contracţie îmi strângea braţul atât de tare, încât făceam câte o grimasă de durere.

— Poţi s-o faci, fetiţo. O să fie bine, i-am murmurat calului… şi poate şi mie însămi.

În timp ce împingeam şi trăgeam, sudoarea îmi curgea în ochi. Apoi, dintr-odată, totul se aşează la locul lui. Capul şi picioarele din faţă ale mânzului se mutară în poziţia de naştere, iar natura îşi putu urma cursul. Mi-am îndepărtat braţul şi, o clipă mai târziu, Persephone se întinse pe o parte pe paie, gemând încet, în scurt timp, capul şi picioarele din faţă ale mânzului începură să iasă afară. În câteva minute, se născu noul mânz. Lacrimile îmi umplură

ochii, aşa cum se întâmpla întotdeauna când asistam la miracolul naşterii. M-am dat la o parte, pentru a o lăsa pe Persephone să se ocupe de noul ei pui.

— Bună treabă, Peggy! şopti Paul.

Mi-am ridicat privirea surprinsă. Fusesem atât de concentrată pe munca mea, încât uitasem că mai este cineva acolo.

— Tocmai ai salvat doi cai de rasă foarte scumpi, mai spuse el. M-am uitat în jur şi am văzut că şi Joe privea, din pragul uşii.

M-am spălat în găleată şi m-am şters cu prosopul pe care mi-l întinse grăjdarul.

Domnul Barnett intră chiar atunci să verifice mânzul nou-născut, iar Paul îmi lăudă munca:

— A liniştit-o imediat pe Persephone şi a repoziţionat mânzul. Domnul Barnett mă surprinse cu o îmbrăţişare.

— Nici eu nu aş fi putut să o fac mai bine, Peggy. Mulţumesc. Când m-am gândit la ceea ce făcusem, m-am mirat şi eu.

Fusesem atât de concentrată, încât nu avusesem timp să mă las copleşită de emoţii.

— Ai fost uimitoare, spuse Joe, în timp ce ne întorceam spre locul unde îşi parcase motocicleta. N-am mai văzut aşa ceva până acum.

— Nu te obişnuieşti niciodată, ştii? Să priveşti cum se naşte un pui.

Încă mă simţeam emoţionată, eram plină de adrenalină.

— Hei, spuneai că ai nevoie de o slujbă, aşa că de ce nu faci munca asta pentru a-ţi câştiga existenţa? Eşti bună la aşa ceva. Şi se pare că îţi place. Nu cunosc prea mulţi oameni care ar vrea să-şi bage mâna acolo unde tocmai ai băgat-o tu.

— Nu sunt veterinar autorizat. Este nevoie de ani de studii şi de mulţi bani pentru a deveni aşa ceva. Şi cum m-aş putea întrer ţine pe mine şi pe Buster între timp? Pur şi simplu nu se poate.

— Nu păreai să ai nevoie de o licenţă pentru a-l ajuta pe acel cal.

— Tatăl lui Jimmy m-a învăţat multe în anii în care am lucrat pentru el. Întotdeauna mi-a explicat ce face, ca să pot învăţa.

— Ei bine, eu nu am văzut niciodată aşa ceva.

Când am ajuns acasă, Joe se îndreptă direct spre garaj, explodând de emoţie. Nu m-a lăsat să plec şi să urc la etaj până când nu i-a povestit lui Tata cu lux de amănunte despre ceea ce tocmai văzuse.

— N-am mai văzut niciodată aşa ceva, spuse el din nou. Tata se uită la noi, ca şi cum Joe ar fi inventat totul. Nu m-am putut abţine să nu zâmbesc. Apoi Donna, care lucra în biroul lui Tata, ni se alătură.

— Oh, ce bine. V-aţi întors, spuse ea. Am noutăţi. Tocmai am pus o vorbă bună pentru tine la domnul Edmonds, de la farmacie. Fiica lui se căsătoreşte şi angajează pe cineva, care să o înlocuiască.

O cunoşteam pe Joanie Edmonds. Era una dintre fetele care mă tachinau la şcoală şi insistau că am păduchi.

— Este o slujbă cu normă întreagă, va trebui să aştepţi clienţii şi lucruri de genul acesta. Şi salariul este bun. I-am povestit totul despre tine şi mi-a spus să mergi imediat. Slujba este la fel de bună ca a ta.

Am simţit cum mă cuprinde panica. Învăţasem să-i evit pe cât posibil pe consătenii noştri, după ce suferisem ani de zile, fiind luată în derâdere şi strigată „potaie”. Mai mult, trăiam cu un sentiment de ruşine, pentru că Tata şi Donna locuiau împreună fără să fie căsătoriţi. Toată lumea din sat ştia de păcatul lor şi probabil că acesta fusese motivul pentru care nu eram niciodată invitată la întâlnirile şi petrecerile în pijamale ale celorlalte fete. Gândul de a-mi întâlni vecinii în farmacie, întâmpinându-i cu un zâmbet vesel în fiecare zi, făcea să mi se strângă stomacul.

În plus, ar fi trebuit să renunţ la munca de la clinică, şi astăzi, după ce am experimentat emoţia de a ajuta la

aducerea pe lume a unui mânz, nu voiam să fac acest lucru. Slujba aceasta îmi lipsise teribil în anii în care lucrasem la fabrica IBM.

— O să mă interesez, i-am spus Donnei.

Intenţionam să urc la etaj, dar ea îmi bloca drumul. Îşi puse mâinile în şolduri şi îşi ridică bărbia:

— Ce-i cu faţa asta? Să nu-mi spui că ai de gând să laşi să-ţi scape această slujbă perfectă pentru tine.

— Am spus că o să mă interesez, îmi întinse cheile de la maşină:

— Du-te astăzi! înainte să angajeze pe altcineva.

Îi ignorai mâna întinsă şi făcui un semn spre hainele de lucru, pe care încă le purtam.

— Mai întâi trebuie să mă spăl. Şi pot să merg pe jos până acolo, în timp ce mă aşezam în cadă, am început să plâng fără să ştiu de ce. Să fi fost oare din cauză că mi-am amintit cum m-a ridiculizat Joanie Edmonds, atât de curând după succesul meu cu Persephone? Să fi fost gândul că va trebui să renunţ la o slujbă pe care o iubeam? Sau pentru că Donna mă făcea să mă simt la fel ca fetele rele de genul lui Joanie: nedorită şi respinsă? Poate că din cauza tuturor acestor lucruri.

După baie, am traversat strada până la casa familiei Barnett, spunându-mi că mă duc doar ca să văd dacă au mai ajuns şi alte scrisori de la prietenii lui Jimmy. Dar în realitate tânjeam după căldura şi dragostea pe care doamna Barnett mi le arăta întotdeauna.

— A mers totul bine la ferma de cai? mă întrebă ea, în timp ce îmi întinse două scrisori noi. Îmi pare rău că te-am luat pe nepregătite!

— Nu m-a deranjat să merg. Şi da, totul a decurs bine. Am reuşit să ajut pe una dintre iepe, care avea un travaliu dificil.

Mă îmbrăţişa aşa cum îmi dorisem şi ne aşezarăm la masa din bucătărie, pentru a deschide scrisorile. Una dintre ele era de la capelanul Bill, care îmi trimisese un nou lot de

adrese. De asemenea, mi-a explicat planurile pentru slujba de comemorare a lui Mitch O'Hara, care prindeau contur. Familia lui Mitch locuia într-un orăşel de lângă Binghamton, la doar câteva ore de mers cu maşina de la noi. Tot ce avem nevoie, spunea Bill, este permisiunea ca Jimmy să fie eliberat timp de o zi pentru a putea participa la eveniment. Cealaltă scrisoare era de la doctorul Morton Greenberg, care se dovedise a fi unul dintre medicii alături de care Jimmy lucrase în Bastogne. În propoziţii scurte şi concise, acesta relata despre experienţele lor de acolo şi despre cum îl afectase tragedia. Îl îndemna pe Jimmy să nu lase războiul să-i distrugă credinţa în Dumnezeu sau în omenire.

— Poate că doctorul Greenberg îşi aminteşte numele asistentei belgiene care fusese ucisă atunci când postul de prim ajutor a fost bombardat, am spus, când am terminat de citit. Poate că ea se numea Gisela.

— Femeia misterioasă din fotografie? întrebă doamna Barnett.

— Da. Până acum, niciunul dintre prietenii lui Jimmy nu au recunoscut-o. Dar dacă Gisela este acea asistentă, poate că putem organiza o slujbă de pomenire pentru ea, în aceeaşi zi în care îl comemorăm pe Mitch.

Potrivit antetului de pe hârtia scrisorii doctorului, cabinetul său medical se afla în Bergenfield, New Jersey. Voiam răspunsuri, dar să aştept trimiterea şi primirea unei alte scrisori de la el ar fi durat prea mult.

— Ştiţi unde se află Bergenfield, New Jersey, doamnă Barnett? Poate că eu cu Joe am putea merge mâine acolo.

— Gordon păstrează nişte hărţi rutiere aici, în sertarul cu mărunţişuri, răspunse ea.

Se ridică să scormonească prin el şi găsi una pentru New Jersey. Am desfăşurat-o şi am întins-o pe masă. Bergenfield se afla la peste o sută de kilometri distanţă.

— Pot să împrumut harta asta? întrebai eu.

— Desigur.

Când domnul Barnett ajunse acasă, noi încercam să o

îndoim la loc şi râdeam de cât de imposibil era să o împăturim.

— Peggy, mulţumesc din nou pentru ajutorul de azi. Foarte bine lucrat! Paul Dixon a fost impresionat de îndemânarea ta.

— Am avut cel mai bun profesor, i-am spus, zâmbindu-i. Şi oricând mă bucur să vă ajut.

Am mai stat de vorbă câteva minute şi doamna Barnett i-a spus despre planurile capelanului Bill pentru slujba de pomenire.

— Trebuie să obţinem permisiunea ca Jimmy să părăsească spitalul pentru o zi, am adăugat eu. Credeţi că este posibil?

— Îl voi suna astăzi pe doctorul Morgan şi voi cere o programare. Nu ne-a dat niciun raport al rezultatelor după ce a început tratamentele cu şocuri. Dacă poţi să vii cu Martha şi cu mine, poţi să îi explici despre slujba de comemorare.

Gândul de a-i explica ceva temutului dr. Morgan îmi dădea fiori, dar am dat din cap şi am spus:

— Voi veni cu plăcere.

Când am ajuns acasă, l-am tras pe Joe deoparte să vorbim în particular, şi el a fost de acord să mă ducă a doua zi în New Jersey cu motocicleta lui. Ne-am furişat afară mai devreme, ca să evit o ceartă cu Donna. Slujba de la farmacie putea să mai aştepte o zi.

Parcurgerea a peste o sută de kilometri pe spatele motocicletei lui Joc mă lăsă fără vlagă şi ameţită. Dar fără Joe n-aş fi trecut niciodată de recepţionera ocupată a doctorului. Putea influenţa pe oricine cu farmecul şi fizicul lui şi o convinse pe tânăra secretară plină de energie să ne strecoare înăuntru, pentru o discuţie rapidă, între programările pacienţilor.

Doctorul Greenberg era mai în vârstă decât mă aşteptam – după estimările mele, în jur de patruzeci de ani – şi avea ochi căprui ageri şi un păr negru şi des, pe care îl pieptăna

drept pe spate. El şi Joe nu se întâlniseră niciodată, dar de îndată ce l-am menţionat pe caporalul Jim Barnett, ne-a acordat toată atenţia.

— Ce mai face Jim?

— Mă tem că nu se simte mai bine. Vă mulţumesc că i-aţi scris. Am venit astăzi, pentru că aţi menţionat că aţi lucrat cu Jimmy în Bastogne. Un alt medic ne-a spus că acolo au fost două asistente belgiene, care s-au oferit voluntare, şi că una dintre ele a fost ucisă.

— Da. O tragedie teribilă.

— Mă întrebam dacă vă amintiţi numele acelei asistente. Motivul pentru care întreb este că Jimmy păstrase această fotografie în rucsac şi încercăm să ne dăm seama cine este şi dacă a jucat vreun rol în prăbuşirea lui psihică.

Am scos-o din geantă şi i-am arătat-o. Şi-a luat o pereche de ochelari cu ramă întunecată şi a studiat-o atent. Mi-am dat seama că încearcă să îşi amintească.

— Nu cred că o recunosc. Îmi pare rău. Au fost zile lungi şi disperate, aşa că îmi este greu să-mi amintesc multe dintre detalii. Dar nu cred că aceasta este asistenta cu care am lucrat.

Mi-o înapoie şi îşi scoase ochelarii.

— Pe spate scrie că o cheamă Gisela.

Clătină încet din cap, în timp ce încă se mai gândea, apoi spuse brusc:

— Renée! Numele asistentei belgiene era Renée. Acum îmi amintesc. Soldaţii i-au dat o paraşută, pe care să o folosească pentru rochia de mireasă.

Ajunsesem la un alt punct mort în căutarea mea după Gisela. I-am mulţumit doctorului pentru timpul acordat şi m-a lăsat să-i fac o poză pentru albumul lui Jimmy. Pe când mă pregăteam să plec, m-am întors şi am întrebat:

— Pot să vă mai pun o întrebare? Aţi văzut aceleaşi lucruri pe care Le-a văzut Jimmy zi de zi… cum aţi reuşit să treceţi peste război şi să vă reluaţi din nou viaţa? Pentru că Jimmy nu a reuşit s-o facă.

Din nou, îi luă ceva timp pentru a răspunde.

— M-a ajutat faptul că aveam o slujbă şi o familie care mă aşteptau acasă. Ambele îmi cereau întreaga atenţie şi nu-mi lăsau prea mult timp să contemplu ororile pe care le văzusem. De asemenea, am avut experienţa nefericită de a pierde pacienţi şi înainte de război. Nu devine niciodată uşor, dar distruge orice iluzie pe care o ai despre permanenţa vieţii şi inevitabilitatea morţii. Poate că Jim nu a fost pregătit pentru primirea acestor lecţii.

— Mulţumesc încă o dată, domnule doctor Greenberg.

— Cu plăcere. Jim este un om bun.

Aproape că ieşisem pe uşă, când doctorul mă chemă înapoi.

— Încă un lucru: Jim era un om cu o credinţă puternică, capabil să vadă imaginea de ansamblu, în sens spiritual. Aţi luat în considerare ideea că aceasta ar putea fi o criză de credinţă, alături de epuizarea nervoasă sau oboseala de luptă?

Mi-am dat seama că s-ar putea să aibă dreptate.

— Nu ne-am gândit. Mulţumesc.

Eram sigură că nici psihiatrul lui nu se gândise la asta. Trebuia să vorbesc din nou cu capelanul Bill.

A doua zi, mă hotărâsem deja fără tragere de inimă să merg până la farmacia Edmonds, pentru interviul pentru noua slujbă, însă în timp ce îmi făceam lucrul de dimineaţă la clinică, domnul Barnett mi-a spus că aranjase o întâlnire cu doctorul Morgan în acea zi, imediat după ora prânzului. Abia ne aşezasem în cabinetul plin de fum al doctorului, când acesta îşi aprinse o ţigară şi începu să ne certe pentru încercarea de a-i lăsa lui Jimmy un album de poze şi un teanc de scrisori.

— Pacienţii într-o stare ca a caporalului nu au voie să deţină obiecte personale.

Prelegerea lui severă îmi acceleră bătăile inimii. Eram pe punctul de a-mi cere scuze şi de a-mi asuma întreaga vină, când domnul Barnett spuse:

— Care este starea lui Jim? Pentru asta am venit aici, să aflăm. Mi-am dat seama, din tonul lui şi din felul în care se aplecă în faţă pe scaun, că voia răspunsuri şi că nu are de gând să-l lase pe doctor să ne vorbească de sus. Cei mai mulţi oameni, inclusiv eu şi familia Barnett, aveam o foarte mare stimă pentru doctori şi nu am fi îndrăznit niciodată să le punem la îndoială deciziile sau expertiza. Dar cu toţii ne pierdeam încrederea în tratamentele doctorului Morgan. Nu-l ajutau pe Jimmy.

— Caporalul Barnett suferă de depresie severă, retragere emoţională şi gânduri suicidare. Condiţia sa fizică slăbită este accentuată de lipsa poftei de mâncare şi de coşmarurile recurente, care îi perturbă somnul. Se pare că sunt atât de grave, încât se forţează să rămână treaz, suferind de privare de somn.

— Şi tratamentele cu şocuri? L-au ajutat?

Dr. Morgan trase din ţigară şi eliberă o dâră de fum, făcându-ne să aşteptăm.

— Suntem în curs de evaluare a eficienţei tratamentului, motiv pentru care încă nu v-am comunicat nimic.

— Au trecut câteva săptămâni. Mi se pare că ar trebui deja să ştim dacă au efectul dorit.

Mi-am dat seama că doctorului Morgan nu-i plăcea să fie pus în defensivă. Scutură scrumul din ţigară. Îşi pierdea răbdarea… ca şi noi.

— Dacă vă amintiţi, v-am spus la început că tratamentele de electroterapie vor dura între două şi şase săptămâni. Nu vedem mulţi pacienţi atât de grav deprimaţi precum caporalul Barnett. El rămâne în permanenţă sub supraveghere, pentru prevenirea suicidului.

— Doar că nici noi nu am observat prea multe schimbări în starea fiului nostru şi pare crud să continuăm cu aceste electroşocuri ale creierului dacă…

— Vă voi informa atunci când echipa noastră va finaliza evaluarea şi va formula recomandări.

Îşi stinse ţigara pe jumătate terminată. Se pare că timpul

nostru se încheiase.

— Acum, dacă nu mai aveţi nimic altceva…

— Ba mai avem, spuse domnul Barnett. Jim şi colegul său de cameră din facultate s-au înrolat împreună în armată, s-au antrenat împreună şi au luptat unul alături de celălalt în Europa. Jim a fost acolo când Mitch a fost ucis, în Belgia. Capelanul lor din armată şi câţiva prieteni din unitatea aceasta plănuiesc o slujbă de comemorare pentru Mitch. Am dori să îl scoatem pe Jim din spital timp de o zi, pentru a putea participa la acest eveniment.

Doctorul începu să dea din cap înainte ca domnul Barnett să-şi termine fraza.

— Nu vă recomand să faceţi asta. Cel mai adesea, pacienţilor care suferă de depresie le este dificil să se adapteze la situaţii şi medii noi.

— Ei bine, scopul nu este ca el să se obişnuiască să trăiască în acest spital, nu-i aşa?

Sperăm să îl putem lua acasă definitiv.

— Dacă acesta vă este scopul şi nu vreţi să rămână internat, nici să rişte o altă tentativă de sinucidere, atunci nu ştiu decât un singur tratament care l-ar putea ajuta.

Mă temeam că va sugera tortura cu apă, pe care o descrisese Joe, şi mă pregăteam să protestez. În schimb, doctorul Morgan spuse:

— Psihochirurgie. Este o procedură chirurgicală relativ simplă, în care lobii frontali ai pacientului sunt secţionaţi şi…

— Sugeraţi o lobotomie?

Domnul Barnett aproape că sări de pe scaun.

— Se face în mod obişnuit şi cu succes în spitalele de veterani din toată ţara. Întrerupând conexiunile dintre mintea pacientului şi emoţiile sale, el devine capabil să-şi trăiască restul vieţii calm şi în pace. Îl puteţi lua acasă cu speranţa că va fi prea docil pentru a încerca să se rănească din nou.

— Nu-l vrem docil, îl vrem sănătos! strigă domnul Barnett.

Doamna Barnett îşi aşează mâna pe braţul lui, ca şi cum ar fi încercat să-l calmeze.

— Atunci vă sugerez să aveţi răbdare şi să acordaţi mai mult timp tratamentelor de electroterapie.

Domnul Barnett încă se lupta să-şi stăpânească furia. Se ridică în picioare, şi când vorbi, vocea lui era liniştită, dar cu toate acestea fermă:

— Anunţaţi personalul dumneavoastră că îl vom lua pe Jim de aici pentru o zi, cu scopul de a participa la slujba de comemorare a prietenului său. Şi *niciodată* nu ne vom da consimţământul pentru nicio procedură chirurgicală. O zi bună!

Eu şi doamna Barnett ne-am ridicat odată cu el. Îmi venea să aplaud.

Gisela

Martie, 1943

Nu m-am simţit niciodată pe deplin împăcată cu noua mea casă sau cu noul meu post de asistentă medicală, după mutarea mea din Anvers. Viaţa mea se schimbase de atâtea ori de când închisesem uşa apartamentului nostru din Berlin, în urmă cu patru ani, cu atâtea speranţe şi dezamăgiri de-a lungul timpului, încât nici această schimbare nu îmi părea permanentă. Nu numai că eram despărţită de toţi cei pe care îi iubeam, dar trăiam cu teama constantă de a fi trădată şi arestată.

Raziile evreilor continuau şi, oricât de mult îmi doream să îi văd pe Sam şi pe părinţii mei, nu voiam ca oamenii generoşi care mă ajutau să fie descoperiţi şi arestaţi. Din acelaşi motiv, nu am vizitat-o pe Ruthie la orfelinat. Nu mi-aş fi iertat niciodată dacă ar fi fost arestată din cauza mea. În schimb, m-am concentrat asupra muncii mele de la Spitalul Sint-Augustinus şi am evitat să mă împrietenesc cu celelalte asistente medicale de la serviciu şi din căminul în care locuiam.

Războiul continua să facă ravagii, dar nu cunoşteam multe detalii despre bătălii şi victorii. Nimeni nu credea că ziarele

conduse de nazişti spun adevărul. Ascultând conversaţiile din salonul spitalului, aflasem că naziştii aparent de neoprit suferiseră un eşec în toamna trecută, când generalul Rommel fusese învins în Egipt. Iar în luna februarie a acestui an, naziştii au fost înfrânţi de sovietici la Stalingrad. Până acum, războiul se răspândise pe întreg globul, iar eu ghicii, după activitatea de pe cerul de deasupra noastră şi după sunetul mereu familiar al sirenelor de raid aerian, că era departe de a se fi terminat.

Sam promisese să mă contacteze prin intermediul surorii Veronica, dar nu o făcuse. Iar eu îi promisesem surorii mele că o voi vizita. În martie, dorinţa de a vedea pe cineva dintre cei dragi mie deveni atât de copleşitoare, încât am plecat de la pensiune într-o duminică după-amiază în vizită la Ruthie, luând troleibuzul pentru cea mai mare parte a călătoriei şi mergând pe jos restul drumului. Orăşelul Mortsel, unde se afla orfelinatul, arăta la fel de nenorocit şi distrus ca restul Belgiei, dar în acea zi răcoroasă de primăvară, cel puţin străzile erau liniştite. Mă entuziasma gândul că o voi vedea pe Ruthie şi eram totodată puţin neliniştită, sperând totuşi că va înţelege de ce nu o vizitasem mai devreme, sperând că mă va ierta. Nu eram pregătită pentru un refuz, odată ajunsă la uşa orfelinatului.

— Îmi pare rău, dar aveţi nevoie de o autorizaţie oficială pentru a-i vizita pe oricare dintre orfanii noştri.

Am rămas pe poziţie şi, după ce am dat explicaţii de mai multe ori diferiţilor subalterni care ieşiseră la intrarea din faţă pentru a mă face să plec, am insistat să i se comunice numele meu surorii Marie, directoarei orfelinatului.

După o altă aşteptare lungă, am fost dusă în cele din urmă înăuntru şi lăsată să aştept în holul întunecat şi îngust din faţa biroului ei, ca un penitent care aşteaptă să se spovedească. Auzeam în depărtare strigătele unor copii care se jucau. Într-un târziu, sora Marie mă invită înăuntru. Luă loc în spatele biroului ei şi îmi oferi un scaun, dar eram prea supărată ca să mă aşez. I-am spus de ce venisem.

— Înţeleg motivul cererii dumneavoastră, domnişoară Maes, îmi răspunse ea. Dar mă tem că nu vă putem permite să intraţi.

Mă cuprinse o spaimă bruscă.

— De ce nu? Unde este Ruthie? S-a întâmplat ceva cu ea?

— Nu, nimic. Lui Ruth Anne i-a fost greu să se adapteze aici, dar în ultimele câteva săptămâni s-a acomodat în cele din urmă. Nu pot permite ca vizita dumneavoastră să o perturbe din nou.

— Dar i-am promis surorii mele că o voi vizita! Sora Veronica a aranjat ca eu să lucrez la Spitalul Sint-Augustinus, ca să fiu pe aproape şi…

— Sora Veronica e directoarea şcolii de asistente medicale, nu a acestui orfelinat. Îmi pare rău.

M-am luptat să-mi stăpânesc indignarea, dar nu reuşii să mi-o reţin.

— Este de mirare că surorii mele îi este greu să se adapteze? Eu cu Ruthie suntem ca nişte animale vânate, trăind într-o frică permanentă, despărţite de casa şi de familia noastră, ascunzându-ne printre străini, pe care trebuie să ne bazăm pentru ajutor! Tot ce i-a mai rămas sunt eu, şi ea este tot ce am! Trebuie să-i spun că încă sunt aici! Că o iubesc!

— Trebuie să vă calmaţi, domnişoară Maes, spuse ea cu severitate. Nu vă voi permite să ţipaţi la mine.

Aşteptă câteva clipe, până când începui să respir normal, înainte de a continua:

— Ruth Anne ar trebui să fie orfană, vă amintiţi? Cum le va explica ea celorlalţi copii cine sunteţi? Informatorii care îi trădează pe evreii care se ascund primesc o recompensă din partea naziştilor. Dacă sunteţi văzută cu ea şi cineva contactează autorităţile, vom suferi cu toţii consecinţele. Să ştiţi că sora dumneavoastră nu este singurul copil evreu pe care îl adăpostim.

Nu i-am putut răspunde. Eram atât de frustrată, încât m-am hotărât să rămân fermă şi să refuz să plec până nu o

văd. Sau, dacă nu reuşeam asta, să izbucnesc în plâns şi să apelez la compasiunea ei. Însă sora Marie nu avea o faţă dulce şi blândă, ca sora Veronica. De fapt, îmi amintea de rottweilerul vecinilor noştri din Berlin. Nu ştiam cum ar fi reacţionat dacă m-aş fi încăpăţânat. Sau dacă nu o va face pe Ruthie să sufere din cauza capriciilor mele.

— Altceva? întrebă ea.

Se ridică în picioare şi îmi aruncă o privire care îmi spunea clar că trebuie să plec, pentru că are de lucru. Îmi veni o idee:

— Dacă îi scriu surorii mele un bilet, i-l veţi da? Vreau să ştie că am încercat să-mi ţin promisiunea de a o vizita. Altfel, va crede că am abandonat-o şi eu, aşa cum au făcut-o toţi ceilalţi. Singurul lucru care mă împiedică să mă las pradă disperării în unele zile este faptul că ştiu că încă mai am o soră. Încă mai am un motiv pentru care să trăiesc.

Sora Marie ezită atât de mult, încât credeam că mă va refuza. Dar în cele din urmă îşi deschise sertarul biroului şi scoase de acolo un stilou şi o bucată de hârtie de scris. Aştepta… nerăbdătoare, cred eu… să scriu biletul. Când am terminat, l-am împăturit de două ori şi am notat numele lui Ruthie pe el. M-am întrebat dacă îl va primi vreodată.

— Schimbaţi numele în Ruth Anne, vă rog, spuse sora Marie. Acesta este numele ei acum: Ruth Anne Mertens.

— Pot să-i mai scriu? Vă veţi asigura măcar că primeşte scrisorile mele, dacă i le trimit prin poştă? Şi îmi va putea ea răspunde la scrisori?

— Încercaţi să înţelegeţi: niciunul dintre ceilalţi orfani ai noştri nu primeşte scrisori. Dacă ar avea rude cu care să corespondeze, de ce ar mai sta în orfelinatul nostru?

Tristeţea pe care o simţisem după vizita mea inutilă persistă zile la rând. Mă simţeam izolată de toţi cei pe care îi iubeam. Când nu am mai putut suporta tăcerea, i-am trimis o scrisoare surorii Veronica. Cu siguranţă trebuie să fi auzit că evreii din Belgia sunt transportaţi în lagărele de muncă din est. Probabil că şi ea a fost tulburată de această

veste. Am întrebat-o dacă ar putea să verifice cumva, pentru mine, ce fac părinţii mei. Mai sunt încă în Anvers? S-au ascuns? Dacă au fost transportaţi, oare putea să afle unde au fost duşi? I-am scris adresa de lângă gară a părinţilor mei şi am adăugat numele proprietarului care cumpărase clădirea de apartamente şi care nu era evreu. Fusese foarte amabil cai noi. S-ar putea să aibă răspunsuri. Am adăugat şi un post-scriptum, întrebând-o dacă are vreo veste de la Sam. De atunci trecură săptămâni întregi, şi eu încă mai aşteptam răspunsul ei.

Într-o după-amiază însorită de la începutul lui aprilie, când lucram pe secţia de femei a spitalului şi mai aveam o oră până la sfârşitul turei mele, au început să sune sirenele de raid aerian. Când se întâmpla asta, nu puteam face prea multe, în afară de a ne adăposti şi de a spera că marea cruce roşie de pe acoperişul clădirii va împiedica avioanele inamice să ne ţintească. Chiar şi aşa, simţeam un fior de panică de fiecare dată când alarma suna. Am scos. Manşeta de tensiune arterială de pe braţul pacientei şi am aşteptat, ascultând.

Apoi, peste sirenele care urlau, se rostogoli vuietul asurzitor al avioanelor. Se auzeau din ce în ce mai tare şi mai aproape. Am mers spre fereastră şi m-am uitat afară, şi ceea ce am văzut atunci mi-a oprit inima în loc. Avioanele umpleau cerul, ca un stol imens de păsări, prea multe pentru a le număra. Nu mai văzusem niciodată atât de multe. Şi atât de aproape! Nu semănau cu avioanele Luftwaffe, pe care le văzusem aterizând şi decolând în mod regulat de pe o pistă de aterizare locală. Naziştii foloseau o fostă fabrică de maşini din Mortsel pentru a-şi repara avioanele.

Zgomotul brusc al focului antiaerian de la sol îmi confirmă că acestea erau avioane ale Aliaţilor. Apoi începură să cadă primele bombe, urmate de explozii fulgerătoare, care făcură ca ferestrele să se clatine. Nu una sau două bombe, ci un lanţ nesfârşit de explozii puternice. Ele vuiră, bubuiră

şi tunară la nesfârşit, ca şi cum întreaga lume era pe punctul de a exploda. Pulsul meu se acceleră. Niciodată bombele nu mai căzuseră atât de aproape. Coloane de fum negru se înălţau în depărtare, deasupra lui Mortsel. Oare unde este Ruthie?

— Oh, Doamne, Te rog! Nu!

Luminile spitalului pâlpâiră şi scăzură, apoi se stinseră. Câţiva pacienţi panicaţi strigară: „Soră! Soră!”, în timp ce sirenele continuau să urle afară şi bombele explodau şi bubuiau.

Instinctul îmi spunea să fug, dar nu aveam unde să mă duc. De ce ne bombardau americanii?

Exploziile asurzitoare nu încetară, iar eu m-am îndepărtat de fereastră, cu inima gata să-mi iasă din piept şi cu stomacul întors pe dos. Intendenta salonului se grăbi să vină pentru a-i asigura pe bolnavi că totul va fi bine, dar începu să-i conducă la subsol pe toţi pacienţii care puteau umbla şi doreau să se adăpostească în siguranţă, pentru orice eventualitate. Trebuiau să folosească scările. Ascensorul nu mai funcţiona, că nu aveam curent electric. Pacienţii mai grav bolnavi, adică majoritatea celor pe care i-am îngrijit pe această secţie, trebuiau să rămână pe loc. Bătrâna căreia tocmai îi verificasem semnele vitale mă chemă la căpătâiul ei. Avea lacrimi în ochi şi mă implora să mă rog cu ea. Am ţinut-o de mână şi am recitat împreună Rugăciunea domnească:

— Iartă-ne nouă greşelile noastre… Izbăveşte-ne de cel rău…

Aveam senzaţia că trecuseră ore întregi până când bombardamentele încetară şi vuietul avioanelor se estompă în depărtare. Bubuiturile focurilor antiaeriane şi bocetele sirenelor se opriră. Pentru o clipă, liniştea care se aşternu păru la fel de asurzitoare ca bombele. Nimeni nu se mişcă. Apoi se declanşa agitaţia pe holul din faţa secţiei. Luminile erau încă stinse, dar auzii telefoane sunând şi oameni alergând. M-am dus la uşă şi am văzut doctori, asistente şi

călugăriţe care se grăbeau. Intendenta îmi făcu semn şi m-am alăturat unui grup adunat pe coridor în jurul ei.

— Am primit veşti că sunt catastrofal de multe victime civile în Mortsel. Cel puţin două şcoli pline de copii au fost lovite. Este nevoie de toţi medicii şi asistentele disponibile.

Şcoala lui Ruthie era în Mortsel.

Era clar că mă voi oferi voluntară. Dar am simţit un asemenea val de teamă şi spaimă, încât nu eram sigură cât de mult aş putea ajuta. Mâinile îmi tremurau atât de tare, că nu reuşeam să-mi închei nasturii de la haină în timp ce mă pregăteam să plec. Mă clătinam când mergeam, iar picioarele mi se împleticeau. Nu puteam aduna două gânduri coerente. I-am urmat pe ceilalţi şi am făcut ceea ce mi s-a spus, împachetând rapid trusele de urgenţă, bandajele şi morfina, apoi înghesuindu-mă în spatele unei ambulanţe împreună cu restul, asistente şi medici.

Unul dintre chirurgi, dr. Janssens, ne informă în timpul mersului: – Americanii trebuiau să ţintească instalaţia Luftwaffe, dar ceva a mers teribil de prost. Sute de bombe au căzut în centrul localităţii Mortsel, în zona numită Oude God. Am primit apeluri de la patru şcoli, dar şi zonele rezidenţiale ale oraşului au fost puternic lovite.

Am închis ochii şi m-am rugat pentru sora mea, în timp ce înaintam în viteză pe străzi, în sunetul sirenelor asurzitoare, în cele din urmă, ne-am oprit. Atât de multe dărâmături blocau străzile, încât ambulanţele nu se puteau apropia mai mult. M-am străduit să-mi birui ameţeala şi starea de şoc, luându-mi proviziile şi urmându-i pe ceilalţi, înaintând ca într-un coşmar. Văzusem Mortsel şi zona Oude God cu câteva luni în urmă, când încercasem să o vizitez pe Ruthie, dar acum era de nerecunoscut. Semăna cu o scenă din iad, bombardată până la distrugere totală. Cadavre şi părţi de cadavre zăceau împrăştiate peste tot. Chemările muncitorilor, ţipetele jalnice şi strigătele de ajutor umpleau atmosfera.

Mă străduii să mă concentrez, în timp ce doctorul Janssens

dădea ordine. Ne spuse să facem tot ce putem pentru a ajuta: să aplicăm garouri pentru a opri sângerarea, să evaluăm rănile, să facem injecţii cu morfină, să fixăm oasele rupte, să facem triajul pentru a decide cine are nevoie mai întâi de operaţie. Personalul medical fu instruit să se răspândească în zonele cele mai afectate, iar eu am fost desemnată să merg cu doctorul Janssens şi cu alte trei asistente medicale la Şcoala St. Vincent. Porniräm în acea direcţie, ocolind bucăţi uriaşe de moloz şi liniile de tramvai aruncate în aer. Fumul gros de la maşinile în flăcări îmi făcu ochii să lăcrimeze. Ştiam că trebuie să mă adun, dar nu mă puteam gândi decât la Ruthie. Cu siguranţă că Dumnezeu nu mi-o va lua şi pe ea. Nu... după toate prin câte am trecut. Nu într-un mod atât de îngrozitor.

Am ajuns la ceea ce mai rămăsese din şcoală, iar priveliştea celor trei trupuri mici fără viaţă care zăceau în stradă mă copleşi.

Am încremenit, paralizată de groază. Muncitorii scoteau mai multe trupuri de sub dărâmături, în timp ce profesorii şi părinţii înnegriţi de funingine şi praf ţipau şi plângeau. Cineva mă apucă de umeri şi mă scuturä:

— Soră! Revino-ţi în fire! Este nevoie de tine aici.

Câţiva copii pe care muncitorii îi salvaseră de sub dărâmături erau încă în viaţă. M-am rugat pentru putere şi concentrare şi m-am apucat de treabă, folosindu-mi toată priceperea şi pregătirea pentru a-l ajuta pe fiecare copil, ca şi cum ar fi fost Ruthie.

Trecură multe ore. Făceam tot ce puteam. Transportam cazurile cele mai grave la spital, cu voluntari care îi cărau printre dărâmături până la ambulanţe, pe targa. Au ridicat un spital de campanie provizoriu pentru cei care nu aveau nevoie de o intervenţie chirurgicală imediată sau de ajutor pentru funcţiile vitale. Curăţăm, coseam şi bandajam mii de răni. Dar imaginea despre care ştiam că îmi va bântui visele pentru mult timp a fost cea a unei mame care stătea pe stradă ţinându-şi copilul fără viaţă în braţe.

— Erau avioane americane, se plângea ea. Trebuiau să ne salveze, nu să ne ucidă!

Se întuneca şi nu aveam curent electric. Eram epuizată. Dr. Janssens se oferi să mă ducă înapoi la spital, dar nu puteam pleca până nu-mi găseam sora. L-am întrebat pe unul dintre voluntarii care săpau printre dărâmături dacă această şcoală este cea frecventată de copiii din orfelinat. El dădu din cap cu durere şi spuse:

— Da… bieţii orfani.

Mi-am luat geanta de asistentă medicală şi ceea ce mai rămăsese din proviziile mele şi am mers pe jos până la orfelinatul de la marginea oraşului. Din exterior părea neatins, dar nu avea electricitate. Câteva lumânări pâlpâitoare scânteiau în geamuri. De data aceasta nu mă opri nimeni la uşă. Purtam încă uniforma, murdară de noroi şi sânge, aşa că intrai înăuntru. Încăperea mare şi pustie care părea să servească drept salon era în dezordine. Nu erau nici pe departe destule surori care să-i liniştească pe copiii panicaţi. Cei care nu plângeau stăteau în stare de şoc, privind drept înainte tremurând. Unii îşi ţineau mâinile la urechi. Scrutai toate feţele în lumina aceea slabă căutând-o pe Ruthie, dar nu o găsii. Una dintre călugăriţe se grăbi spre mine, cu o lumânare în mână:

— Pot să vă întreb cine sunteţi şi ce căutaţi aici?

— Eu… eu o caut pe una dintre orfane. Ruth… Ruth Anne… Nu îmi putui aminti numele ei de familie fals.

— Va trebui să vorbiţi cu sora Marie. Pe aici, vă rog.

O găsii în infirmeria orfelinatului, unde fuseseră duşi elevii cel mai grav răniţi. Sora Marie se întoarse cu faţa la mine:

— Te-a trimis spitalul să ne ajuţi? întrebă ea brusc.

Dar apoi mă recunoscu. Păşi apăsat spre hol, făcându-mi semn să o urmez. Am vorbit înaintea ei:

— Mă voi bucura să vă ajut în orice fel pot. Toată după-amiaza am tratat răniţii de la şcoala St. Vincent, dar a trebuit să vin să mă asigur că Ruthie…

— Este bine. Era împreună cu un grup de elevi mai mari,

care au fost astăzi într-o excursie în natură.

M-am sprijinit de perete, apoi am alunecat până pe podea, mulţumindu-l lui Dumnezeu.

— Dar dacă aţi fost la St. Vincent, domnişoară Maes, ştiţi deja că zeci dintre copiii noştri au fost răniţi. Mulţi sunt încă daţi dispăruţi. Câţiva sunt confirmaţi morţi. Cu toţii au fost traumatizaţi. Şi-au văzut prietenii şi profesorii răniţi şi murind. Facem tot posibilul să-i calmăm.

Spuse toate acestea cu o voce care lăsa să i se citească mânia, ca şi cum asta m-ar fi ajutat să înţeleg de ce trebuia să plec. M-am uitat la ea din locul în care stăteam pe podea:

— Nu plec până nu-mi văd sora. Trebuie să văd cu ochii mei că este bine.

— Du-te în biroul meu!

Îmi arătă holul. M-am ridicat cu greu în picioare şi m-am postat la uşa biroului, aşteptând-o pe Ruthie. La început, nu am recunoscut-o. Părul ei frumos, negru, fusese tuns scurt şi şchiopăta spre mine ca o bătrână, cu picioarele atât de subţiri, încât ciorapii până la genunchi cădeau de pe ele. Am tras-o în birou, şi ea se agăţă de mine ca şi cum nu mi-ar mai fi dat drumul niciodată, în câteva zile urma să împlinească cincisprezece ani, dar nu părea să aibă mai mult de doisprezece.

— Doamne, mulţumesc! Doamne, mulţumesc! murmuram. Nu-mi aminteam să îi fi mulţumit pentru ceva de foarte mult timp.

— Eşti bine? am întrebat-o când ne-am dezlipit una de alta, în cele din urmă.

Ea dădu din cap. Ochii ei, în camera întunecată, erau mari şi plini de tristeţe. Avea ochii lui v-aţi. Aşa arătaseră ai lui când ne-am luat rămas-bun.

— Nu ai fost rănită când bombele?

— Profesorul nostru ne-a dus la o plimbare în natură, spuse ea în şoaptă. Am auzit avioanele, şi apoi exploziile…

Ochii i se umplură de lacrimi. Am tras-o din nou în braţele

mele.

— Oh, Ruthie!

— Te rog să nu mă părăseşti din nou, Gisela! Ia-mă cu tine, te rog! Nu vreau să fiu din nou singură!

— Ştiu. Ştiu. Am aşteptat să se oprească din plâns şi am dus-o pe scaunul de la fereastră, din spatele biroului surorii Marie. Geamul era un dreptunghi uriaş şi întunecat, în care se reflectară chipurile noastre, iar eu mă întrebai cum de se aşternu noaptea atât de repede. Apoi mi-am dat seama că fereastra fusese vopsită, pentru camuflaj.

— Dacă ar exista vreo modalitate de a te lua cu mine şi de a fi împreună, aş face-o, Ruthie. Îţi jur! Dar nu putem lăsa pe nimeni să ne vadă împreună.

— Pot să stau înăuntru şi să mă ascund. Nu mă deranjează. Este atât de frig, întuneric şi aglomerat aici.

— Împart o cameră cu alte două asistente. Este la fel de întuneric şi de aglomerat şi acolo. Caloriferele nu funcţionează foarte bine şi mâncarea nu este prea bună. Crede-mă, dacă aş şti vreo altă cale…

— Nu vreau să mă întorc la şcoală. Mi-e frică!

I-am mângâiat părul tuns, aşa cum obişnuia să facă Mutti, când ne consola.

— Şcoala ta a fost distrusă astăzi, i-am spus eu cu blândeţe. Nimeni nu se va putea întoarce acolo. În curând va fi vară.

— Şi dacă ne bombardează din nou?

— A fost o greşeală. Au vrut să bombardeze fabrica unde naziştii îşi repară avioanele, dar ceva a mers prost şi bombele au căzut în locul nepotrivit.

Am legănat-o puţin, mângâindu-i spatele.

— Când se va termina războiul ăsta? întrebă ea.

— Cu toţii ne punem această întrebare, Ruthie. În acest moment, nimeni nu ştie răspunsul. Dar ai văzut toate avioanele pe care le-au trimis astăzi americanii? Dădu din cap, străbătută de un fior, după care continuai: sunt la fel de puternici ca naziştii. Toată lumea spune că în curând

americanii îi vor învinge. Trebuie doar să avem răbdare.

Rămase tăcută în îmbrăţişarea mea pentru multă vreme.

— Crezi că îi vom mai vedea vreodată pe v-aţi şi pe Mutti? întrebă ea cu o voce slabă.

— Numai Dumnezeu ştie. Dar indiferent ce se va întâmpla, încă ne avem una pe cealaltă.

Până la urmă, am rămas acolo peste noapte. Eu cu Ruthie am vorbit şi am depănat amintiri, şi amândouă am moţăit puţin, ghemuite împreună pe scaunul lat de la fereastră. Nu voi şti niciodată dacă sora Marie a uitat de noi sau numai ne-a oferit câteva ore împreună. Dar i-am fost recunoscătoare. Dimineaţa, o altă călugăriţă veni la noi şi-i spuse lui Ruthie că a venit timpul pentru micul-dejun. Ne-am îmbrăţişat şi ne-am luat rămas-bun, iar eu am plecat. Trebuia să ajung acasă, să fac baie şi să-mi schimb uniforma pentru tura de zi la spital.

Îmi chiorăiau maţele şi îmi amintii că nu mâncasem.

A trebuit să umblu mult pe străzile distruse până să găsesc o linie de troleibuz rămasă încă intactă. În timp ce aşteptam să urc, mi-am dat seama că nu am bilet. Când ieşisem în grabă din spital, pentru a mă urca în ambulanţă, nu mă gândisem să-mi iau cu mine bani sau o geantă. Conductorul se uită la mine şi păru să observe starea mea jalnică.

— Ai fost să ajuţi? mă întrebă el.

Nu am putut decât să dau din cap. Mi-a făcut semn să mă urc şi m-a lăsat să călătoresc fără să plătesc biletul. Am ajuns acasă, şi apoi la spital, la timp pentru a mă prezenta pe tura mea. Un vânzător ambulant aduse ziare în faţa intrării şi m-am oprit să citesc titlurile. Naziştii jubilau, desigur, că americanii au ratat fabrica şi au distrus un oraş belgian. Tipăriseră cu caractere uriaşe statisticile sumbre: mii de oameni fuseseră răniţi. Aproape nouăzeci erau încă daţi dispăruţi. Mai mult de nouă sute de oameni muriseră până la acel moment, inclusiv două sute de copii. Patru şcoli fuseseră lovite. Din cele 3.700 de case din satul

Mortsel, peste 3.400 fuseseră distruse sau avariate grav.

Mai târziu, când veni timpul pentru pauza de prânz, am intrat în capela spitalului şi am îngenuncheat pe covorul acela special, aşa cum fusesem învăţată să fac. Trecusem prin multe, multe momente în care fusesem supărată pe Dumnezeu pentru tot ceea ce suferea familia mea. Vremuri în care îmi fusese imposibil să mă rog. Dar astăzi trebuia să-l mulţumesc lui Dumnezeu pentru că o cruţase pe Ruthie. O simplă excursie şcolară în pădure o salvase. Poate că un miracol îi va salva şi pe Sam şi pe părinţii mei.

M-am uitat la bărbatul de pe crucifix, care fusese torturat până la moarte. Un evreu pe nume Iisus. Şi l-am mulţumit lui Dumnezeu că adepţii acestui evreu ne ajută.

Iulie, 1946

La trei zile după ce Donna îmi aduse vestea despre postul de la farmacie, m-am îmbrăcat cu hainele mele de duminică şi am mers în oraş, pentru a completa cererea de angajare. Anxietatea mea crescu odată cu apropierea de sediu, până când simţii greutatea din piept ce-mi apăsa plămânii. Nu reacţionasem aşa când aplicasem pentru postul de la fabrica IBM, dar atunci fusesem doar una dintre sutele de femei. Nu le cunoşteam pe niciuna dintre ele, iar ele nu mă cunoşteau pe mine. Şi îmi doream să dau o mână de ajutor la câştigarea războiului.

Un clopoţel sună la deschiderea uşii. Joanie Edmonds stătea în spatele tejghelei, aranjând o vitrină cu produse de prim ajutor, îşi înclină capul într-o parte, în felul ei vioi, şi mă aborda cu zâmbetul ei perfect:

— Cu ce vă pot ajuta, domnişoară?

Se putea să nu mă recunoască? Nu-mi aminteam când ne-am întâlnit ultima oară. Probabil că nu ne-am mai văzut din perioada liceului. De obicei făceam cumpărături în satele vecine, pentru a evita să-i întâlnesc pe oamenii din localitatea mea.

— Am auzit că sunteţi în căutarea cuiva care să lucreze aici, am spus. Eu sunt Peggy Serrano.

Joanie se holbă la mine, cu zâmbetul îngheţat, de parcă nu reuşea să pună laolaltă numele familiar şi faţa necunoscută. Aproape că m-am întors şi am luat-o la fugă din locul acela. Apoi făcu ochii mari, şi brusc păru să o recunoască, în chipul femeii adulte, pe fata de care râseseră ea şi ceilalţi copii.

— Oh, da! *Peggy*! Desigur! îţi voi aduce un formular. Dispăru în spate. Am respirat adânc şi m-am uitat puţin prin jur. Tavanul părea suficient de aproape pentru a fi atins, luminile de neon bâzâiau şi străluceau cu o lumină albăstruie nenaturală. Rafturile din vitrine erau ticsite, pline cu articole precum Pepto-Bismol, aspirină şi Alka-Seltzer.

Doi băieţi desculţi stăteau lângă un raft de reviste, aproape de fereastra din faţă, răsfoind cărţile de benzi desenate. L-am zărit pe domnul Edmonds în spatele ferestrei biroului de sus, cu o jachetă albă şi ochelari cu rame întunecate, scriind reţete. Un cuplu de adolescenţi stătea pe taburetele rotative de lângă dozatorul de răcoritoare, privindu-se în ochi şi sorbind din acelaşi lapte de malţ prin două paie.

Simţii cum mă cuprinde panica. Nu puteam petrece opt ore pe zi prinsă aici, zâmbind clienţilor şi pregătind răcoritoare. Eram obişnuită cu aerul de afară, cu spaţiile deschise şi priveliştea spre munţi. Când lucrasem pentru Tata, nu rămăsesem niciodată în biroul lui mai mult decât era nevoie. Şi singurul motiv pentru care am putut lucra în interiorul fabricii IBM toată ziua era dorinţa de a ajuta la câştigarea războiului.

Joanie se întoarse cu formularul şi cu un pix.

— Dacă doreşti, poţi să te aşezi lângă dozatorul de răcoritoare şi să îl completezi, *Peggy*.

Mi-a accentuat numele, ca şi cum ar fi vrut să-mi dea de înţeles că acum mă recunoaşte. M-am întrebat dacă avea de gând să latre şi să urle la mine, aşa cum obişnuia să o facă.

Am luat cererea de la ea şi am simţit cum îmi tremură

mâna.

— Mulţumesc. O voi completa acasă şi o voi aduce.

Când am ajuns acasă, mâinile încă îmi tremurau. Mi-am pregătit un pahar de Kool-Aid şi m-am aşezat cu Buster în curtea din spate, să citesc cererea. Voiau să scriu despre educaţia şi experienţa mea profesională şi trebuia să menţionez trei persoane care mă recomandă. Nu ajunsesem mai departe de completarea numelui şi a datei de naştere, când Joe ieşi din garaj, în salopetă, cu o sticlă de bere în mână.

— Iau o mică pauză, spuse el, ridicând sticla.

O ciocni de paharul meu de Kool-Aid, ca şi cum am fi băut în cinstea a ceva, şi se aşează pe treptele apartamentului. Acum îşi cumpăra singur lăzi de şase beri şi prefera să le bea calde, în loc să şchiopăteze pe scări până la frigiderul nostru de fiecare dată când voia una.

— Hei, în Europa oamenii îşi beau berea caldă, explică el. Te obişnuieşti cu asta.

Joe încă mai lucra în garaj cu Tata, chiar dacă până acum trebuie să îşi fi câştigat destui bani pentru motorină. În fiecare zi mă întrebam când va pleca şi dacă îl voi mai vedea vreodată.

— Hei, ce ai acolo? mă întrebă.

— E o cerere de angajare pentru postul de la farmacie.

— Nu pari prea entuziasmată de asta.

— Nu sunt. Nu mă pricep la oameni, Joe. Am fost singură prea mult timp. Şi urăsc ideea de a sta închisă toată ziua în magazinul ăla mizerabil.

— Atunci de ce o faci?

— Am nevoie de o slujbă. Una cu normă întreagă. Donna vrea să mă mut de aici, ca să stea doar ea cu Tata în apartament. Scutură din cap, privindu-şi picioarele:

— Nu te tratează corect.

— Tata este de partea ei. Spune că a venit timpul să mă mut pe cont propriu şi ştiu că are dreptate. Nu mai sunt copil.

Trebuia să schimb subiectul înainte de a mă podidi lacrimile. Nu voiam mila lui Joe.

— Apropo, încă ai de gând să mergi duminică la slujba de pomenire a lui Mitch O'Hara, nu-i aşa? Tatăl lui Jimmy îl va scoate din spital pentru o zi. Frank Cishek şi capelanul Bill vor fi acolo, şi cred că vor mai fi şi alţi câţiva dintre vechii tăi prieteni.

— Da, desigur.

Joe nu părea foarte entuziasmat. L-am privit cum goleşte sticla din alte două înghiţituri.

— L-ai cunoscut pe Mitch, nu-i aşa?

— Un tip tare de treabă. Nu merita să moară aşa.

— Chiar sper că onorându-i memoria şi luându-ne timp să îl jelim, îl vom ajuta cumva pe Jimmy. Poate va începe să comunice din nou cu oamenii din jur sau măcar să ne spună ce-i provoacă acele coşmaruri. Zilele trecute, când am vorbit cu doctorul lui Jimmy la spital, ne-a spus că acum veteranilor li se fac operaţii pe creier, cică pentru a le vindeca oboseala de luptă…

Joe sări în picioare, întrerupându-mă:

— Nu-i lăsa să-i facă aşa ceva lui Jim! l-am văzut pe unii dintre băieţii cărora li s-a tăiat creierul în două.

— Li s-a făcut lobotomie?

— Da. Tipii cărora li s-a făcut asta se mişcau de parcă erau somnambuli! Nu i-am cunoscut pe niciunul dintre ei înainte de război, dar mi-a fost destul de clar că acum nu le mai rămăsese nimic din ce au fost cândva. Pentru Jim ar fi fost mai bine să fi murit! Nu-i lăsa să o facă!

Ideea că Jimmy ar rămâne inconştient pentru tot restul vieţii mă umplu de spaimă. Îi compătimeam pe bărbaţii care fuseseră operaţi. Şi pe familiile lor.

— Tatăl lui Jimmy a vorbit direct şi i-a spus medicului că nu va permite niciodată aşa ceva. Dar doctorul Morgan părea să creadă că este singurul mod în care Jimmy ar putea să se întoarcă acasă. Ştiu cât de mult ai urât timpul petrecut acolo, în spital, şi nu pot suporta gândul că el…

— Hei, a venit timpul să îl scoatem de acolo. Dacă eu îmi pot reveni de unul singur, şi Jim poate.

Dar oare Joe chiar se recupera? Obişnuia să bea prea mult, încă mai avea coşmaruri, se plimba prin ţară pe motocicletă fără vreo ţintă, iar viitorul lui părea la fel de lipsit de perspective ca al meu. Mi-am amintit că doctorul Greenberg spunea că slujba şi familia lui îl făceau să meargă înainte şi mi-am dat seama că nu-l întrebasem niciodată pe Joe despre familia lui sau despre ce făcuse înainte de război. Avusese el vreun vis de viitor pe atunci?

— Cu ce te-ai ocupat înainte de război, Joe? Când am pus întrebarea, m-am uitat la buruieni şi la maşinile dărăpănate, dar lui Joe îi luă atât de mult timp să răspundă, încât m-am întors spre el alarmată: am întrebat ceva greşit? îmi cer scuze. Nu este treaba mea…

— Nu, este în regulă, spuse el liniştit. Buster se sprijinea de Joe, cu capul în poala lui. Am aşteptat şi, când Joe răspunse în cele din urmă, vorbi atât de încet, încât abia l-am putut auzi:

— Am fost pompier.

Pompier. Mi-a luat o clipă ca să procesez ce însemnase pentru Joe pierderea piciorului. Nu-i de mirare că nu-şi reluase slujba. Nu-i de mirare că hoinăreşte fără ţintă. Avea tot dreptul din lume să fie frustrat.

— Oh, Joe. Îmi pare atât de rău!

— E tot ce mi-am dorit vreodată să fiu, ştii?

Răsuci sticla goală în mâini şi mă întrebai dacă are de gând să o arunce cât de tare şi cât de departe poate.

— Când am vizitat pentru prima dată staţia de pompieri, împlinisem numai opt ani. Aveam un unchi care era pompier. M-a lăsat să mă urc pe scara cisternei pentru câteva secunde, şi atunci am înţeles că vreau să fiu pompier. Hei, ştiu că mulţi copii spun asta, dar eu eram serios în privinţa aceasta. M-am angajat imediat după liceu şi am lucrat timp de aproape patru ani, până când m-am înrolat.

Am aşteptat o clipă, apoi am întrebat:

— De ce ţi-a plăcut meseria de pompier, Joe?

Speram că îl va ajuta să vorbească despre asta, dar nu voiam să-l rănesc.

— Adrenalina, bineînţeles, spuse el, cu un zâmbet strâmb. Provocarea pe care o reprezintă. Nu ştii niciodată la ce să te aştepţi. Fiecare incendiu este diferit, niciunul nu este la fel şi nu ştii niciodată ce vei găsi când ajungi acolo. Înveţi pe parcurs, până când, în cele din urmă, dezvolţi un instinct pentru ce va face focul şi cum să-l învingi.

Mă străduii să găsesc ceva cu care să-l consolez sau să sugerez o muncă similară şi să-i ofer o speranţă, dar nu mă puteam gândi la nicio slujbă care să fie la fel.

— Ştii, în multe feluri a fost ca în armată! continuă el. Ceilalţi bărbaţi devin fraţii tăi, familia ta. Mâncaţi împreună, dormiţi, gătiţi şi staţi la taifas, împărţiţi acelaşi spaţiu pentru o tură de douăsprezece ore. Ajungi să-i cunoşti cum te cunoşti pe tine însuţi. Trebuie să o faceţi, pentru a fi gata să lucraţi şi să luptaţi împreună împotriva incendiilor. Ajungi până acolo că ai încredere în aceşti băieţi pentru însăşi viaţa ta, iar ei au încredere în tine. Ţi-ai risca viaţa pentru oricare dintre ei.

Făcu o pauză, răsucind în continuare sticla. Am aşteptat, aşa cum obişnuia Jimmy să facă atunci când mă asculta, fără să vreau să mă amestec în gândurile lui Joe cu vorbe fără rost.

— Am trecut de la munca la staţia de pompieri direct la antrenamentul de bază şi am legat o relaţie cu băieţii din unitatea mea, ştii? Jim, Mitch, Frank şi Dave. Râse scurt: tot drumul peste Atlantic, într-un transport de trupe, înghesuiţi în paturi supraetajate... Apoi a venit ziua în care am aterizat în Franţa. Dă-mi voie să-ţi spun că atunci când gloanţele încep să zboare şi îţi dai seama că cineva încearcă să te omoare, trăieşti un şoc. Ca pompier, ştii întotdeauna că o rachetă de semnalizare sau o clădire care se prăbuşeşte te poate ucide şi pe tine. Dar frăţia este cea

care îţi dă curajul de a merge mai departe, ştii? Nu vrei să îi dezamăgeşti.

— Iar tu ai pierdut toate acestea, murmurai eu. Frăţia soldaţilor şi a pompierilor.

— Da.

Vedeam că ar fi vrut să mai bea bere, dar sticla lui era goală... la fel de goală cum trebuie să îi fi părut viaţa după război. Nu avea la ce să se întoarcă acasă. M-am întrebat dacă nu cumva îşi găsise un scop atunci când a colaborat pentru o vreme cu mine, cu capelanul Bill şi cu ceilalţi, pentru a-l ajuta pe Jimmy. Totuşi, trebuie să-i fie greu să-şi amintească tovărăşia celorlalţi şi să le audă sfaturile despre cum să meargă mai departe în viaţă. Mi-am amintit cât de supărat devenise Joe când îi vorbisem lui Jimmy despre întoarcerea la clinică şi despre munca de veterinar. Joe se îmbăta pentru a şterge trecutul care îi răpise viitorul. Nu era de mirare că avea coşmaruri cu momentul în care îşi pierduse piciorul. Era momentul în care se pierduse pe el însuşi.

— Îmi pare atât de rău, Joe! am spus din nou.

— Când te pricepi la ceva şi îţi place... cum a fost cazul tău cu acel cal zilele trecute... ar trebui să ţi se permită să faci asta. Se ridică în picioare şi suspină: cred că mă voi spăla şi voi ieşi în oraş astă seară.

Avea de gând să meargă să bea şi era vina mea că îi trezisem amintirile şi tristeţea. M-am ridicat şi eu în picioare:

— Pot să vin cu tine în seara asta? Te-ai mai oferit să mă iei odată şi...

— Nu vreau mila ta.

— Nu de asta...

— Ba da, de asta. Poate altă dată.

Se întoarse în garaj. O oră mai târziu, i-am auzit motocicleta plecând în trombă. M-am cutremurat la gândul că ar fi încercat să-şi crească adrenalina luptei împotriva incendiilor conducând prea repede pe drumurile noastre de

munte, cu multe curbe.

Duminică am mers la spitalul veteranilor cu domnul şi doamna Barnett, dar în loc să-l vizităm pe Jimmy, l-am scos din spital pentru slujba de comemorare a lui Mitch O'Hara. Domnul Barnett telefonase mai devreme şi le ceru să se asigure că Jimmy va fi îmbrăcat şi pregătit de plecare. În timp ce îl conduceam pe coridoare şi îl scoteam pe uşa din faţă, Jimmy părea confuz. Se opri în parcare şi se uită în jur, la râu şi la munţii îndepărtaţi, ca şi cum nu-i mai văzuse niciodată. L-am auzit inspirând adânc. Aerul mirosea a iarbă proaspăt cosită.

— Ştiu că poate fi greu pentru tine, Jim, spuse domnul Barnett, în timp ce conducea. Dar te ducem la o slujbă de pomenire pentru prietenul tău Mitch O'Hara.

Jimmy călătorea pe scaunul din faţă, alături de tatăl său, aşa că nu i-am putut vedea expresia feţei atunci când a aflat unde mergem. Tatăl lui aşteptă o clipă înainte de a continua:

— Are loc în oraşul lui natal, şi familia lui Mitch va fi acolo. Ai fost acasă la Mitch de câteva ori, când eraţi colegi de cameră la Corneli, îţi aminteşti? făcu din nou o mică pauză, pentru ca Jimmy să spună ceva, dar nu avu nicio reacţie: Mitch este înmormântat în Belgia, în cimitirul american din Ardennes. Mi s-a spus că mulţi dintre soldaţii şi aviatorii care sunt îngropaţi acolo au murit ca el, în Bătălia de la Bulge. Capelanul companiei voastre, reverendul Ashburn, a făcut toate aranjamentele pentru slujbă.

— Îi vom întâlni acolo şi pe prietenii tăi, Joe Fiore şi Frank Cishek... adăugai eu... împreună cu alţi câţiva dintre prietenii tăi din armată.

Traversam râul Hudson şi stăteam cu toţii afară, pe puntea feribotului. Soarele plăcut de vară ne încălzea spatele şi o briză cu miros de peşte ne ciufulea părul. Ne lua puţin peste trei ore să ajungem în micul oraş natal al lui Mitch, lângă Binghamton. Domnul Barnett îi oferi lui Jimmy o hartă rutieră şi îl întrebă dacă vrea să-l ajute să se

orienteze, dar el clătină din cap. Aerul de munte era răcoros şi, în timp ce traversam Munţii Catskill, am coborât geamurile maşinii, inhalând mireasma de pin. Nu mă săturam niciodată de priveliştea acestor munţi maiestuoşi.

Domnul Barnett vorbea despre munca lui la clinică, pentru ca timpul să treacă mai repede, şi a povestit despre cum am ajutat la aducerea pe lume a mânzului Persephonei.

— A făcut o treabă grozavă, Jim. Am fost mândru de ea. Luasem cu mine albumul de poze şi câteva dintre cele mai recente scrisori de la prietenii lui Jimmy, şi i-am citit cu voce tare fragmente din ele. Am vorbit despre tot felul de lucruri, ca şi cum Jimmy ar fi participat la conversaţie, dar el abia dacă scotea un cuvânt. Mi-era dor de sunetul vocii lui şi de râsul lui cald. Pun pariu că şi părinţilor lui le lipsea.

Curtea bisericii era plină de membrii familiei şi prietenii din copilărie ai lui Mitch. Când am ajuns noi, Joe discuta cu o gaşcă de prieteni din armată, şi aceştia veniră să-l întâmpine pe Jimmy cu strângeri de mână şi lovituri prieteneşti pe spate. Unii dintre ei parcurseseră un drum lung pentru a participa la această ceremonie, iar eu am fost surprinsă în mod special de venirea doctorului Greenberg din New Jersey. M-am bucurat enorm când Jimmy începu să vorbească cu ei. Era exact ceea ce sperasem, îmi adusesem aparatul de fotografiat şi role de film în plus, aşa că am făcut o mulţime de poze la reuniunea lor.

Când începu slujba, am intrat înăuntru şi am cântat un imn care fusese unul dintre preferatele lui Mitch. Capelanul Bill rosti o rugăciune. Mai mulţi bărbaţi, printre care Joe şi Frank Cishek, ţinură discursuri elogioase şi împărtăşiră amintiri cu Mitch. Mi-aş fi dorit să pot urmări reacţia lui Jimmy, dar el stătea mai departe de mine pe aceeaşi bancă şi nu am vrut să mă aplec în faţă, ca să mă uit la el. Capelanul Bill luă cuvântul ultimul, vorbind despre Mitch şi explicându-i familiei cum prietenii lui din armată au făcut o colectă pentru a finanţa o bursă cu numele lui, la liceul său. M-am întrebat dacă nu cumva de aceea se învârtise Joe prin

preajmă, lucrând pentru Tata.

Capelanul Bill se rugă din nou, apoi ne anunţă că vrea să mai spună câteva cuvinte la final.

— Ştiu că ne întrebăm cu toţii de ce a trebuit să moară Mitch O'Hara. Răspunsul simplu... aşa cum obişnuia să-mi amintească un prieten foarte înţelept al lui Mitch... este că toate zilele lui Mitch au fost scrise în cartea lui Dumnezeu înainte de a fi fost vreuna dintre ele. Nu putem înţelege acum, dar într-o zi vom înţelege motivele lui Dumnezeu şi vom fi uimiţi şi mângâiaţi, între timp, vreau să ne amintim cu toţii că moartea nu este sfârşitul. Această viaţă pe pământ nu este totul. Ni s-a promis viaţa veşnică, viaţa învierii. Deocamdată experimentăm durerea despărţirii, dar Biblia ne spune că într-o zi pământul va fi înnoit. Această planetă, pe care am fost creaţi să o locuim, va fi un loc fără lacrimi şi fără războaie. Vom schimba aceste trupuri frânte cu unele noi, trupuri în care vom locui pentru totdeauna, trupuri care nu vor îmbătrâni şi nu vor muri niciodată. Oamenii mă întreabă adesea cum cred că va fi acest pământ înnoit, iar eu le spun să îşi imagineze cele mai bune momente pe care le-au trăit în această viaţă, râzând cu prietenii şi cu cei dragi, ca Mitch, bucurându-se de frumuseţea creaţiei, mâncând cele mai gustoase meniuri. Vom trăi astfel de momente pentru eternitate.

Vom umbla cu Dumnezeu, aşa cum au făcut-o odată Adam şi Eva, şi vom fi uniţi cu Mântuitorul nostru pentru totdeauna. Făcu o pauză pentru a-şi şterge lacrimile, fără să se jeneze: până în acea zi, da, îl plângem pe Mitch. Ne este dor de el. Dar deocamdată trebuie să ne continuăm drumul, trăind toate zilele pe care Dumnezeu ni le-a rânduit în cartea Sa. Trebuie să trăim cu credinţă şi speranţă, având încredere în bunătatea planului Tatălui nostru ceresc.

Cuvintele capelanului Bill mă emoţionară. În timp ce ne îndreptam cu toţii spre sala de mese, unde doamnele din biserică pregătiseră o gustare, mi-am dorit să ştiu ce

planuri scrisese Dumnezeu în cartea Sa pentru mine. Am mâncat plăcinte cu şuncă, jeleu de căpşuni şi tort de ciocolată făcut în casă. Apoi veni timpul să ne pregătim de plecare. Mi-am dorit ca Jimmy să nu fie nevoit să se întoarcă la spital. Joe zăbovi să vorbească cu prietenii lui, de parcă şi-ar fi tras seva de viaţă din ei, dar tocmai când ne pregăteam să plecăm, l-a tras deoparte pe domnul Barnett. Au vorbit câteva minute şi i-am văzut aruncând o privire spre mine. Sau poate că se uitau la Jimmy, care stătea în apropiere, lângă mama lui, care îl ţinea de braţ. M-am întrebat dacă Joe îi povestea despre propriile lui experienţe la spitalul de veterani.

În drumul spre casă, am fost surprinsă când domnul Barnett l-a rugat pe Jimmy să stea cu mama lui pe bancheta din spate, şi m-a rugat pe mine să stau în faţă cu el. Soarele după-amiezii era în spatele nostru, dar în aceste zile lungi de vară apunea târziu. Urma ziua de luni. Nu mai puteam amâna depunerea cererii pentru slujba de la farmacie. Trebuia să-l întreb pe domnul Barnett dacă puteam să-i dau numele, ca persoană de contact. Trebuia să-i spun că, dacă voi obţine slujba, nu voi mai putea lucra pentru el. Pe când îmi făceam curaj pentru această discuţie, el mi-a spus:

— Deci, Peggy! Prietenul tău Joe mi-a spus că îţi cauţi o slujbă. Mă întrebam dacă ţi-ar plăcea să lucrezi pentru mine cu normă întreagă.

M-am uitat surprinsă la domnul Barnett, cu gura căscată. Nu voiam să izbucnesc în lacrimi, dar nu m-am putut abţine. El chicoti în felul lui blând şi mă bătu uşor pe genunchi.

— Voi lua asta ca pe un da. Ţi-aş fi cerut să lucrezi cu normă întreagă pentru mine cu mult timp în urmă, dar ştiam că te ocupi şi de biroul tatălui tău şi nu am vrut să te fur de lângă el.

— Nu mai lucrez pentru Tata, am spus ştergându-mi lacrimile. Prietena lui, Donna, a renunţat la slujba ei de la

Crow Bar, şi acum se ocupă de registrele lui.

— Asta mi-a spus Joe. Eşti mai mult decât capabilă să fii asistenta mea, Peggy. Ai îndeplinit tot felul de sarcini pentru mine de-a lungul anilor, cu o pricepere remarcabilă. Aducerea pe lume a mânzului Persephonei a fost o realizare impresionantă. Nu mă îndoiesc că ai putea fi un bun veterinar, dacă într-o zi te-ai hotărî să alegi să faci asta.

Nu puteam absorbi atâtea laude. Şi atunci când Jimmy se aplecă de pe bancheta din spate în faţă şi spuse: „O să faci o treabă grozavă, Peggety”, am început să plâng din nou. Doamna Barnett se întinse peste scaun şi îşi puse mâna pe umărul meu.

— Mi-ar plăcea foarte mult slujba asta! am spus, suflându-mi nasul. Pot să încep de mâine! Sau chiar acum! Dar sunteţi sigur că mă vreţi? Ştiţi cât de ciudată sunt în preajma oamenilor. Uneori mi-e greu să vorbesc cu străinii.

— Niciodată nu m-am gândit la tine în felul acesta, Peggy, spuse domnul B. Eşti tăcută, dar nu te-am considerat niciodată ciudată. Ştiu că te poţi descurca cu această slujbă. Mai ales că majoritatea clienţilor mei te cunosc deja, iar tu îi cunoşti pe ei şi le cunoşti animalele. De ceva timp, am nevoie de mai mult ajutor, dar am tot amânat să fac ceva, sperând că lucrurile se vor rezolva şi că Jim… Ei bine, acum se pare că asta va dura mai mult. Dar chiar şi atunci când va fi pregătit să mi se alăture, în cabinetul nostru, tot vom avea nevoie de un asistent veterinar bun. De fapt, cu doi medici veterinari care lucrează, vom avea chiar şi mai multă nevoie de tine.

A fost un răspuns la toate rugăciunile mele. Şi era mult mai mult decât un loc de muncă. Acum aveam un viitor, făcând munca pe care o iubeam. Dacă l-am putea lua pe Jimmy acasă cu noi, atunci viaţa mea ar fi aproape perfectă. Dar efortul de a-l supraveghea zi şi noapte, ca să nu încerce să se sinucidă din nou ar fi prea mare pentru părinţii lui.

Când am ajuns acasă, am rupt cererea de angajare la

farmacie şi l-am îmbrăţişat pe Buster.

— O să fie bine, i-am spus. Voi începe să caut o locuinţă pentru noi amândoi.

Am vrut să-i mulţumesc lui Joe, dar nu am fost surprinsă că nu s-a mai întors la noi după slujba de pomenire.

În dimineaţa următoare, când m-am dus să lucrez la clinică, domnul Barnett mi-a arătat câteva dintre sarcinile pe care urma să le îndeplinesc de acum încolo, cum ar fi ţinerea dosarelor pacienţilor şi sterilizarea seringilor de sticlă şi a acelor. Un fermier local îşi aduse câinele, care se încăierase cu un porc spinos, iar domnul Barnett îmi arătă cum să îndepărtez ţepii de pe botul bietului câine. În timpul lucrului am vorbit despre Jimmy, iar el a fost de acord că discuţia fiului său cu prietenii lui fusese un semn încurajator.

— Continuă să faci ceea ce faci cu toate scrisorile primite de la prietenii lui, Peggy. Cred că funcţionează.

Când m-am dus acasă la prânz, l-am găsit pe Joe cu Tata în garaj.

— Am o slujbă! i-am anunţat. Una cu normă întreagă! Şi trebuie să-ţi mulţumesc ţie pentru asta, Joe.

— La farmacie? întrebă Tata.

— Uită de farmacie, i-am spus. Domnul Barnett m-a angajat să lucrez la clinică cu normă întreagă. Acum sunt asistentă veterinară.

Nimic nu-mi putea umbri fericirea, nici măcar Donna, care ieşi din birou, ca şi cum s-ar fi îndreptat spre o luptă.

— Am auzit bine? întrebă ea. Ai renunţat la şansa unei slujbe frumoase şi respectabile la farmacie pentru… pentru asta?

Arătă cu un gest spre clinica de peste drum.

— Cu mare plăcere!

— I-ai fost servitoare destul de mult timp, Peggy, făcându-i toate treburile murdare.

— Îmi place ce fac.

— Îţi place să întorci cu lopata bălegarul de cal?

— Fac mai mult decât atât. Zilele trecute am ajutat la aducerea pe lume a unui mânz. Şi a fost o naştere dificilă.

— Nu vezi cum te-au folosit acei oameni în toţi aceşti ani?

— Nu. Nu văd deloc asta.

Nu va înţelege niciodată, aşa că nu avea rost să încerc să-i explic.

— Mă voi muta imediat ce voi găsi o locuinţă, i-am spus. M-am întors, cu Buster pe urmele mele, şi m-am îndreptat spre apartament, pentru a pregăti prânzul. De acum înainte îmi voi împacheta prânzul dimineaţa şi îl voi mânca între prieteni. Eram aproape de scări, când l-am auzit pe Joe strigându-mă pe nume:

— Peggy! Aşteaptă!

M-am oprit, ca să mă poată ajunge din urmă.

— Hei, nu-l asculta pe liliacul ăla bătrân. Fă ce-ţi spune inima să faci, bine?

— Mulţumesc, Joe, i-am spus zâmbind. Şi mulţumesc că ai vorbit cu domnul Barnett pentru mine. Eşti eroul meu!

El râse, iar eu îl îmbrăţişai.

— Hei, nu a fost mare lucru. Îţi aminteşti că m-ai întrebat ce-mi plăcea la meseria de pompier? Ei bine, cea mai bună parte a fost să salvez oamenii.

Cisela

Mai, 1943

La o lună după ce Mortsel fusese distrus, am primit o scrisoare de la şcoala de asistente medicale din Anvers. În timp ce rupeam plicul, mi-am ţinut respiraţia. Înăuntru era un bilet scris de mână, de la sora Veronica.

Dragă Cisela.

Mă tem că am vesti triste. *L-am contactat pe părintele Damien*, *preotul de la parohia din apropierea apartamentului părinţilor tăi şi l-am rugat să încerce să găsească răspunsuri la întrebările tale*. *El a vorbit cu fostul tău proprietar*, *care i-a transmis o parte din veştile tragice*. *Îmi pare foarte rău să îţi spun că tatăl tău era prea bolnav pentru a se ascunde sau pentru a supravieţui deportării*

într-un lagăr de muncă. Mama ta nu a vrut să plece de lângă el. Înainte ca naziştii să dea buzna în clădire, pentru a-i lua pe toţi, părinţii tăi au ales să moară împreună, în loc să le permită naziştilor să le ia vieţile. Îmi pare foarte rău! Te voi purta în rugăciunile mele.

Sora Veronica

Eram prea uluită ca să pot plânge. Nu părea real. Cum puteam să accept o veste atât de groaznică? Şi cum îi voi spune vreodată lui Ruthie? De ce nu-i ajutase Sam sau de ce nu insistase ca mama să încerce să scape? Nu-i stătea în fire lui Sam să permită aşa ceva... doar dacă nu i se întâmplase ceva şi lui. Am închis ochii şi, în cele din urmă, mi-am lăsat lacrimile să curgă, amintindu-mi cât de plini de speranţă ne-am simţit cu toţii pe puntea vasului *St. Louis*, în căldura tropicală, privind Havana în depărtare. Ne-am urcat pe acel val de speranţă, dar ca o navă pe marea învolburată, speranţa noastră s-a scufundat când *St. Louis* a fost forţat să se întoarcă în Europa. Speranţa a crescut din nou când am debarcat în Belgia, apoi iar s-a scufundat când naziştii ne-au invadat. Acum mă înecam într-un val de durere. Mi-am jurat să nu-i mai permit niciodată speranţei să crească din nou.

Bineînţeles, ştiam că trebuie să continui să trăiesc. Dacă nu voiam să renunţ, ca părinţii mei sau să las disperarea să mă trimită peste bord, ca Max Loewe. Trebuia să continui să mă ridic din pat în fiecare dimineaţă şi să pun un picior în faţa celuilalt. Dacă sora Veronica mi-ar fi spus că Sam fusese luat şi deportat sau că murise alături de luptătorii din Rezistenţă, nu aş fi avut niciun motiv să continui să trăiesc. Dar nu mi-a scris. Nu-mi comunicase absolut nimic despre Sam. Şi încă o aveam pe Ruthie.

Au trecut mai multe luni şi, într-o bună zi, am realizat cu uimire că trecuse aproape un an de când nu o mai văzusem pe Ruthie. Îi trimisesem câte o scrisoare în fiecare săptămână, sperând că sora Marie i le va da, fără să ştiu dacă o face. Apoi, în primăvara anului 1944, am primit un

bilet de la sora Marie, care mă ruga să vin la orfelinat. Mi-am amintit cât de slabă şi fragilă părea Ruthie şi m-am temut de ce e mai rău. M-am dus cât de repede am putut.

Mortsel era încă în ruine. Grozăvia acelei zile mi-a revenit în minte, în timp ce mă plimbam prin ceea ce mai rămăsese din oraş. De atunci, au mai fost bombardamente în apropierea altor oraşe şi localităţi belgiene, şi noi am tratat multe victime civile în spitalul nostru. Dar nimic nu fusese atât de dezastruos ca bombardarea acelui sat, în aprilie anul trecut.

— Sora dumneavoastră este bine, domnişoară Maes, spuse sora Marie, înainte ca eu să pot întreba. Vă rog să nu vă faceţi griji. V-am chemat aici pentru a vă anunţa că s-a mutat din orfelinat. Acum are şaisprezece ani şi este prea mare pentru a mai rămâne în grija noastră.

— Dumneavoastră… aţi dat-o afară?

Mi-am imaginat-o pe fragila mea soră singură într-o lume în război şi am simţit că nu mai pot respira.

— Nici vorbă. Când fetele noastre ajung la vârsta majoratului, le găsim locuri de muncă şi locuinţe sigure în afara instituţiei noastre. Asta am făcut pentru Ruth Anne.

— Unde? Ce fel de slujbă? Nu într-o fabrică… ar putea fi bombardată!

— A fost plasată într-o familie şi locuieşte în casa lor. Ruth Anne a fost întotdeauna foarte blândă şi grijulie cu copiii mai mici cât a locuit aici, şi a fost uşor să-i găsim un post de bonă. Este vorba de o familie numeroasă, cu şapte copii, aşa că ea va fi un ajutor binevenit pentru părinţi, în schimbul cazării şi al mesei.

— Nu va munci ca o sclavă acolo, nu-i aşa?

— Verificăm foarte atent toate locurile de plasament.

— Ei ştiu că este evreică?

— Nimeni nu ştie, domnişoară Maes. Ruth Anne a învăţat să se comporte ca orice altă fată catolică devotată.

Imaginea lui Ruthie ca o fată catolică devotată mă sperie şi mă mânie totodată. Amândouă fuseserăm forţate să ne

integrăm pentru a supravieţui, dar voiam să mi-o imaginez pe Ruthie stând la Sederul de Paşte al familiei noastre, nu într-o biserică, întotdeauna fusese atât de mândră, ca mezina familiei, să pună întrebările tradiţionale în fiecare an: *Ce face ca această noapte de Paşte să fie diferită de toate celelalte nopţi*? Vocea ei dulce ar trebui să cânte „*Dayenu*”, nu imnuri.

— Am nevoie de adresa surorii mele, ca să-i pot scrie, am spus.

Sora Marie suspină, după care deschise un sertar din dulapul ei şi scoase de acolo un pachet de scrisori, legate cu o panglică. Le aşează pe biroul ei. Erau scrisorile mele, cele pe care i le adresasem lui Ruthie.

— Nu aveai niciun drept! am strigat.

Sora Marie ridică mâna, ca să mă reducă la tăcere.

— Ruth Anne le citea în fiecare săptămână, domnişoară Maes. I-am permis să vină în biroul meu şi să stea cu ele atât cât doreşte. Dar era prea riscant să o las să le ţină în camera ei. Războiul a lăsat o mulţime de oameni înfometaţi şi disperaţi, dispuşi să facă orice pentru a supravieţui, inclusiv să trădeze un suflet nevinovat. Reaşează pachetul în sertarul ei şi îl închise: şi acum, mă tem că scrisorile tale trebuie să înceteze cu totul.

— Dar trebuie să ştiu unde este! Cum o voi găsi când se va termina războiul?

— Ţinem o evidenţă foarte bună aici. Poţi veni oricând la noi. Trebuia să am încredere în ea. Nu aveam de ales. La fel cum aveam încredere că sora Veronica îi va spune lui Sam unde mă aflam când se va întoarce după mine.

În iunie avu loc, în sfârşit, mult aşteptata debarcare a Aliaţilor. Toată lumea din Belgia află vestea cea bună, în ciuda eforturilor naziştilor de a o ascunde. Salvarea noastră era mai aproape ca oricând, pe plajele şi în satele din Franţa. Am observat o creştere a activităţii aeriene deasupra noastră, cu convoaie de avioane care efectuau misiuni de bombardament, iar Luftwaffe ripostând cu

artilerie, tunuri antiaeriene şi rachete. Războiul era peste tot în jur, apropiindu-se de noi, pe uscat şi în aer. Victimele civile se înmulţeau. Eram cu toţii conştienţi de faptul că oricare dintre noi putea deveni victimă în orice moment. Ne rugam ca Aliaţii să ne elibereze cu viteza fulgerului, la fel de repede cum ne-au invadat naziştii.

Mă concentram asupra muncii mele, lăsând-o să-mi umple zilele şi să-mi ocupe mintea. Într-o dimineaţă, când fusesem repartizată la secţia de femei, supervizorul ne chemă deoparte pe toate asistentele, pentru a ne-o prezenta pe cea mai nouă membră a personalului nostru. Era Lina Renard, de la cursurile mele de asistenţă medicală. Mi-am plecat repede capul în piept, amintindu-mi cum îmi ridicase puloverul cu steaua galbenă pe el, sperând că nu mă va recunoaşte. Lina fusese întotdeauna diferită de celelalte fete şi circulau zvonuri că motivul pentru care încă mai purta ciorapi de mătase, în timp ce noi celelalte nu, era că tatăl ei era simpatizant nazist. Nimeni nu ştia dacă era adevărat. Am fost foarte neliniştită să o revăd, dar cu toţii i-am urat bun-venit la Spitalul Sint-Augustinus şi ne-am continuat munca.

Mai târziu, în acea dimineaţă, scoteam lenjeria de pe un pat când Lina se apropie de mine:

— Mi s-a părut că te recunosc. Eşti Gisela Wolff. De ce intendenta te-a prezentat cu un alt nume?

— Acum mă cheamă Ella Maes.

— Dar de ce?

Dacă aş fi putut să mă orientez mai repede, aş fi putut să mint şi să spun că Maes este numele meu de căsătorie şi Ella prescurtarea de la Gisela, dar întrebarea ei mă luă prin surprindere. Şi, în acel moment de ezitare, văzui cum face ochii mari, pentru că pricepu.

— Acum îmi amintesc! Eşti evreică! Aveai o stea galbenă pe pulover.

M-am uitat în jur, sperând că nu o auzise nimeni.

— Obişnuiai să vii la şcoală cu celelalte două fete evreice.

Cum le chema? Şi accentul tău. Nu e chiar elveţian, nu-i aşa?

Am tras-o pe Lina deoparte, cu inima-mi bătându-mi nebuneşte:

— Dacă ştii că sunt evreică, am spus liniştită, atunci înţelegi de ce m-am mutat şi mi-am schimbat numele. Nimeni altcineva de aici nu ştie adevărul, Lina. M-ar ajuta foarte mult dacă nu ai spune nimănui. Şi, te rog, spune-mi Ella de acum înainte.

Mi-a răspuns cu un zâmbet fals. Nu mi-a promis că-mi va păstra secretul. Lina nu mă plăcuse niciodată. După acea întâlnire, am evitat-o cât de mult am putut, sperând că va uita de mine. Am fost uşurată când a fost repartizată în tura de noapte, aşa că nu am lucrat de atunci împreună. Am reuşit să o alung din mintea mea.

Într-o vineri dimineaţa de iulie, când am ajuns la serviciu şi am verificat semnele vitale ale pacientei mele, am observat că flaconul de perfuzie este gol. Acesta ar fi trebuit să fie schimbat cu unul nou de către ultima asistentă care o îngrijise. M-am uitat în registru, pentru a verifica dacă nu cumva prescripţiile medicului fuseseră schimbate. Nu era cazul. Tratamentul pacientei fusese întârziat. Se întâmplase dintr-o greşeală, neglijentă şi periculoasă. Şi Lina Renard fusese asistenta medicală responsabilă de aceasta.

M-am gândit dacă să-i spun asistentei şefe sau pur şi simplu să acopăr greşeala Linei. Dar am zăbovit prea mult. Asistenta şefă trebuie să mă fi văzut stând acolo şi încercând să mă hotărăsc ce să fac, că se apropie de mine:

— S-a întâmplat ceva, soră Maes?

A trebuit să-i spun. Aşa că ieşi imediat pentru a o trage la răspundere pe Lina, care încă mai scria rapoartele, înainte de plecarea acasă. Toată lumea de pe palier o auzi pe intendentă certând-o pentru greşeala ei.

După ce lucrurile se liniştiră şi eu mă gândeam că Lina plecase acasă, ea intră din nou în salon, cu haina pe ea, căutându-mă.

— Întotdeauna ai crezut că eşti mai bună decât toţi ceilalţi, nu-i aşa? La fel ca toţi ceilalţi evrei mizerabili.

Inima începu să-mi bată nebuneşte.

— Nu te-am denunţat, Lina, îţi jur. Eram pe cale să schimb eu însămi flaconul de perfuzie, când a venit supraveghetoarea şi…

— Şi aştepţi să te cred? întotdeauna te-ai crezut prea bună să stai cu noi, să vii din când în când la dans sau să te distrezi. Nu, tu erai prea ocupată să săruţi inelul surorii Veronica şi să încerci să-i impresionezi pe profesorii noştri cu munca ta *asiduă*. Doară ai absolvit ca şefă de promoţie… încrezuto! Şi văd că încă săruţi inele şi te crezi mai bună decât toţi ceilalţi.

— Nu aveam de gând să te reclam, Lina…

— Evreico!

Scuipă pe partea din faţă a uniformei mele, apoi se întoarse şi plecă.

Tura mea abia începuse, aşa că trebuia să rămân până la încheierea ei. Am tremurat de groază toată ziua. De îndată ce lunga după-amiază se încheie, în cele din urmă, mă grăbii să mă întorc în camera mea. Trebuia să-i scriu imediat surorii Veronica. Aveam nevoie de ajutor să mă transfer la un alt spital, să-mi schimb din nou numele, să găsesc un nou loc unde să mă ascund. Dar o scrisoare ar fi luat prea mult timp. Trebuia să acţionez imediat. Hotărâsem că este prea aproape de ora stingerii ca să risc să plec chiar acum, dar îmi voi împacheta lucrurile în această seară, dimineaţă voi lua primul tren spre Anvers şi nu voi mai privi înapoi.

A doua zi dimineaţă, la prima oră după reluarea circulaţiei, pe când ieşeam din cămin cu valiza în mână, am observat doi bărbaţi care stăteau în faţa clădirii. Pe uniformele lor am văzut cele două fulgere gemene ale temutului SS.

Inima îmi bătea să-mi iasă din piept. Să mă întorc din drum şi să mă grăbesc înapoi, ca şi cum aş fi uitat ceva? Să fug pe aleile din spate şi să încerc să mă ascund undeva?

Sau ar trebui să mă prefac că îi ignor şi să trec calmă pe lângă ei? Nu am avut ocazia să fac niciunul dintre aceste lucruri. Imediat ce mă zăriră, bărbaţii se îndreptară spre mine.

Unul dintre ei îmi întinse mâna:

— Actele la control, vă rog.

Am căutat în geantă, cu degete tremurânde, şi aproape că am scăpat documentul din mână. Ofiţerul se uită la el şi spuse:

— Trebuie să veniţi cu noi.

Îmi vorbise în germană. Fiecare dintre ei mă prinse de câte un braţ şi pornirăm în direcţia gării. Nu puteam să trag aer în piept, îmi simţeam corpul de parcă ar fi aparţinut altcuiva, refuzând comanda mea de a mă elibera şi a o lua la goană. Mă târâră până la gară şi mă urcară în tren. În timp ce bărbaţii mă împinseră pe un scaun între ei, ceilalţi pasageri îşi întoarseră privirea de la noi. Ştiam că nu are rost să mă rog. Trenul se îndrepta spre sud, spre oraşul Mechelen şi spre închisoarea de deportare, unde fuseseră duşi toţi ceilalţi evrei din Belgia. Am ajuns acolo mult prea devreme. Lagărul de tranzit nu putea rămâne un secret în Belgia, deoarece fosta cazarmă militară se afla într-o zonă populată din Mechelen, aproape de gară şi de un important nod feroviar. Cu siguranţă că oamenii observaseră vagoanele pline cu evrei, care erau transportaţi spre est, către lagărele de muncă, săptămână de săptămână. Probabil că auziseră zvonurile potrivit cărora erau trimişi în ţările ocupate de naziști, precum Polonia şi Cehoslovacia.

Clădirea imensă de cărămidă, cu trei etaje, fusese construită într-o piaţă, cu un spaţiu deschis în centrul ei. Un camion de transport cu un înveliş de pânză sosi acolo chiar atunci şi am privit cum bărbaţi, femei şi copii se revarsă din spatele acestuia, agăţându-se de valizele lor şi unii de alţii. Erau evrei. Ca mine. Le-am scrutat feţele, în căutarea vreunui chip cunoscut – al lui Sam, al unuia dintre fraţii lui sau al mamei sale – sperând că nu-i voi vedea. Sperând că

nu sunt aici şi că nu fuseseră niciodată aici.

Oficialii închisorii vorbeau în germană şi îi repartizau pe noii sosiţi. I-am auzit spunând că cei mai mulţi dintre aceşti oameni sunt destinaţi unui lagăr de muncă numit Auschwitz, din Polonia. Când mi-a venit rândul, păreau să ştie totul despre mine: că sunt evreică germană şi că sunt asistentă medicală. Au decis să fiu trimisă la Buchenwald, unde era nevoie de asistente pentru experimentele medicale pe care medicii nazişti le făceau acolo. Toate aceste lucruri şi le-au spus unii altora, nu mie. Eram ca invizibilă. Nu ştiam nimic despre Auschwitz, dar ştiam din descrierile lui v-aţi cu ce mă voi confrunta la Buchenwald.

Am petrecut o săptămână la Mechelen, înghesuită cu prea multe alte femei într-o celulă strâmtă. Animalele erau tratate mai bine decât noi. De la fereastra celulei noastre puteam vedea un râu şi îl puteam mirosi, când eram forţate să ne adunăm afară, în piaţă, pentru câteva minute în fiecare zi. Am încercat să-mi amintesc cum arată Sam şi cum mă simţeam când eram ţinută în braţele lui, dar nu puteam. Mi se părea doar un vis pe care-l avusesem cândva.

Apoi veni ziua în care am fost dusă în piaţa închisă şi urcată în spatele unui camion, alături de alte zeci de oameni. După un drum scurt, am ajuns la gară, unde ofiţeri SS cu câini care mârâ-iau la noi ne înghesuiră într-un vagon de lemn. Acesta se umplu rapid de prizonieri, dar soldaţii împinseră şi mai mulţi oameni înăuntru, până când abia că ne puteam mişca sau respira. Am fost una dintre puţinele femei. Când ne-au închis înăuntru, traseră zăvorul cu un zăngănit înfiorător. Trecură ore întregi până când trenul se puse în mişcare. Nu aveam mâncare. Şi era mai bine aşa. Din cauza mirosului de mizerie din interiorul vagonului mi-ar fi fost prea greaţă ca să pot mânca. Aveam o găleată cu apă, pe care o împărţeam cu toţii, şi o altă găleată pe care o foloseam ca vas de toaletă. M-am gândit la mama mea finuţă şi elegantă şi, pentru prima dată, am fost

recunoscătoare că părinţii mei aleseseră o altă cale pentru viaţa lor. Nu trebuiau să treacă prin aşa ceva.

Călătoria dură mai multe zile, măsurate doar după dungile de soare sau perioadele de întuneric, atât cât se putea zări printre scândurile vagonului. Mintea mea rătăci în locuri întunecate, îmi aminteam şi plângeam pentru tot ceea ce pierdusem. Mi-am amintit cum ne-am golit apartamentul, cum am scos afară mobilierul şi bunurile noastre preţioase, pentru a strânge bani pentru evadare. Acum nu mai aveam niciun fel de bunuri... şi nu am reuşit să evadăm. Din credinţa mea nu mai prea rămăsese nimic. Crescusem citind în fiecare zi de Purim povestea reginei Estera şi cum ticălosul Haman, la fel ca Hitler, făcuse planuri de exterminare a tuturor evreilor din lume. Cu toate acestea, Dumnezeu intervenise pentru ei. Ai noştri fuseseră salvaţi. De asemenea, evreii din întreaga lume sărbătoreau în fiecare an, de Paşte, miraculoasa eliberare din robie făcută de Dumnezeu şi ne aminteam cum Marea Roşie fusese despărţită, şi ei eliberaţi. Să fi fost acele poveşti simple basme? Unde este acum eliberarea noastră?

M-am gândit la modul în care viaţa se putea schimba, în care roata destinului se putea întoarce. Dacă v-aţi nu ar fi fugit să salveze sulurile Torei în timpul Nopţii de cristal, nu ar fi fost arestat şi trimis la Buchenwald. Nu s-ar fi îmbolnăvit de tuberculoză. Poate că el şi Mutti ar fi scăpat împreună, în loc să moară împreună. Dacă *St. Louis* ar fi fost lăsat să acosteze la Havana şi dacă nu ne-ar fi respins cubanezii permisele de debarcare, familia mea şi a lui Sam ar fi trăit în siguranţă în Cuba. Dacă Statele Unite ne-ar fi oferit refugiu sau dacă am fi fost acceptaţi de reprezentantul englez în loc de cel belgian, am fi fost cu toţii în viaţă, şi încă împreună. Şi dacă Lina Renard s-ar fi dus să lucreze la un alt spital sau dacă şi-ar fi amintit să schimbe perfuzia pacientului, sau dacă nu ar fi văzut niciodată steaua galbenă de pe puloverul meu, nu m-aş fi aflat în acest tren în drum spre Buchenwald. Au existat atât

de multe şanse ca soarta să ia o altă întorsătură, dar nu s-a întâmplat aşa. Naziştii ne-au urmărit pe mine şi pe familia mea peste ocean şi înapoi, şi în cele din urmă m-au prins.

Am ajuns la Buchenwald într-o dimineaţă caldă de august, imediat după răsărit. O adiere de vânt ridica stratul de cenuşă gri, care părea să se fi aşezat pe fiecare suprafaţă, şi îl învârtea în aer precum zăpada. Mirosul de putrefacţie şi de carne arsă care plutea deasupra uriaşului lagăr mă copleşi. Am fost dusă împreună cu celelalte femei şi am fost obligată să mă dezbrac. Apoi m-au ras în cap şi mi-au tatuat un număr pe braţ. Mi s-a dat o uniformă în dungi, cu câteva numere prea mari pentru mine şi am fost repartizată într-o baracă plină deja de femei. Când am fost trimisă la infirmeria lagărului, în loc să fiu repartizată să lucrez într-unul dintre ateliere, toate celelalte mă invidiară. Dar ele nu ştiau ce se întâmplă în acea infirmerie.

Curând aveam să aflu că medicii naziști îşi testau vaccinurile experimentale pe prizonieri, vaccinuri care trebuiau să prevină boli contagioase precum tifosul, febra tifoidă, holera şi difteria. De obicei pacienţii noştri se îmbolnăveau grav. Am făcut tot ce am putut pentru a le uşura suferinţa, dar cei mai mulţi dintre ei mureau în chinuri îngrozitoare. Sam spusese odată că există un motiv pentru care sunt asistentă medicală, dar cu siguranţă nu putea fi acesta.

— Te întrebi dacă vei supravieţui, nu-i aşa? mă abordase o asistentă pe nume Ada, într-o după-amiază, la aproximativ o lună după sosirea mea acolo.

Patru dintre pacienţii noştri muriseră în acea zi, şi eu, Ada şi o altă asistentă pe nume T.otti am ieşit toate din infirmerie pentru câteva minute, în timp ce aşteptam căruţa care urma să transporte cadavrele la crematoriu. Eram în acest loc deja de suficient de mult timp pentru a şti ce se întâmplă în spatele zidurilor, porţilor şi gardurilor de sârmă ghimpată din Buchenwald.

— Toţi se întreabă acelaşi lucru când ajung aici, mai spuse

Ada.

— Şi ce vom face? am întrebat eu. Vom supravieţui?

— Asta depinde. Vrei să supravieţuieşti? Chiar vrei să continui să trăieşti, şi dacă oamenii pe care îi iubeşti sunt toţi morţi deja?

Încă o mai aveam pe Ruthie. Şi poate şi pe Sam.

— Vrei să trăieşti într-o lume în care oamenii îşi tratează semenii aşa cum suntem trataţi noi aici?

Ştiam că existau oameni buni în lume, precum sora Veronica, oameni care îşi riscaseră viaţa pentru a ne ascunde. Iar soldaţii aliaţi luptau şi mureau pentru a ne elibera.

— Aliaţii au debarcat în Franţa, i-am spus Adei. Iar sovieticii câştigă bătălii în est. Toată lumea spune că naziştii pierd războiul.

— Deci încă mai ai speranţă? Asta e bine. De asta vei avea nevoie ca să supravieţuieşti în acest loc. De speranţă.

— De asta şi de noroc, adăugă Lotti. Dacă nu murim de foame, am putea muri ca pacienţii noştri de tifos, dizenterie sau pneumonie. Cine ştie ce altceva au mai pus la cale doctorii ca să ne omoare?

— Sau poate că unul dintre gardieni se va hotărî să te împuşte într-o zi, pentru că îl enervezi, spuse Ada. Sau pentru că pur şi simplu vrea să împuşte pe cineva.

— Nu o speriaţi pe biata fată, spuse Lotti. Este destul de greu să supravieţuieşti şi când nu tremuri în pantofii tăi în fiecare zi.

Eu cu Sam ne-am promis să ne găsim unul pe celălalt. Şi i-am promis lui Ruthie că mă voi întoarce după ea. Acestea erau motive suficiente.

— Vreau să supravieţuiesc, le-am spus Adei şi lui Lotti. Cu orice preţ.

Peggy

Iulie, 1946

Eram atât de încântată de faptul că voi lucra toată ziua cu domnul Barnett, încât a doua zi dimineaţă m-am trezit

odată cu găinile. Doamna Barnett ţinea câteva în coteţul din curtea din spate, pentru a avea mereu ouă proaspete, iar cocoşul ei întâmpina fidel zorii cu o serenadă. Eu şi domnul B. petrecurăm întreaga dimineaţă la două ferme de lactate, testând vacile pentru tuberculoză. Ne-am bucurat să călătorim împreună prin mediul rural şi nu a fost nevoie să vorbim prea multe pentru a ne simţi bine. Când ne-am întors la clinică, Buster stătea pe treptele din spate ale casei familiei Barnett şi mă aştepta. Mă întâmpină ca pe un prieten pierdut de multă vreme. Mi-am cerut repede scuze faţă de domnul Barnett:

— Îmi pare foarte rău că a venit aici. Îl voi duce înapoi în curtea noastră.

— Lasă-l în pace! spuse el. Pare fericit să stea aici.

— Haide înăuntru să mănânci prânzul, Peggy, mă strigă doamna Barnett.

— Oh, nu trebuie să-mi daţi de mâncare. Mi-am pregătit un sandviş cu salam şi caşcaval.

— Ei bine, atunci stai jos şi mănâncă-l cu noi. Ţi-am turnat deja limonada. Şi am ceva ce vreau să-ţi arăt după aceea.

Insistă să mă aşez la masa din bucătărie, ceea ce nu mă deranja deloc. Bucătăria ei era curată şi ordonată şi mirosea întotdeauna a ceva bun. Astăzi mirosea a căpşuni. Opt borcane de gem proaspăt, făcut în casă, se răceau pe plită. Se auzi pocnetul satisfăcător al unuia dintre capace când se sigila. De când Donna începuse să gătească pentru Tata, bucătăria noastră mirosea a ţigări şi a pâine prăjită arsă. Mi se lipeau picioarele de podea când treceam prin ea în drum spre dormitor. Niciodată, dar niciodată nu mirosise a dulceaţă de căpşuni.

— Ţi-o voi răpi pe Peggy pentru câteva minute, îi spuse doamna Barnett soţului ei, după ce terminai de mâncat. Se va întoarce la serviciu imediat. Mă conduse în salonul lor şi deschise o geantă de pânză, în care se afla lucrul ei de mână: nu am mai tricotat nimic de iarna trecută şi s-a întâmplat să dau peste această geantă astăzi, când am dat

cu aspiratorul. Uite ce am găsit înăuntru!

Îmi arătă un pachet subţire cu scrisori, în plicuri poştale par avion. Recunoscui scrisul lui Jimmy pe ele.

— Acesta este ultimul lot de scrisori pe care Jimmy ni le-a trimis. Le-am păstrat în geanta mea de tricotat, ca să-mi amintesc să mă rog pentru acele sărmane suflete, în timp ce tricotam.

— Soldaţii răniţi?

— Nu, supravieţuitorii acelor teribile lagăre de concentrare, îţi aminteşti cum Jimmy ne-a scris şi ne-a spus că ajută într-un spital de acolo?

Uitasem, dar mi-am amintit la vederea scrisorilor. Am deschis-o pe prima şi am citit-o cu voce tare:

Dragii mei mamă şi tată, îmi pare rău că nu v-am mai scris de ceva vreme, dar nu am putut să vorbesc despre ce se întâmplă aici. Nici măcar acum nu cred că pot exprima în cuvinte... şi, pentru binele vostru, nu sunt sigur că ar trebui să încerc.

Pe când forţele noastre au pătruns mai adânc în Germania, am eliberat un lagăr de concentrare nazist. Nevoia imediată a fost atât de mare, încât au cerut întregului personal medical să-şi suspende activitatea obişnuită şi să ajute la înfiinţarea unui spital pentru îngrijirea supravieţuitorilor. Nimic din viaţa mea nu m-ar fi putut pregăti pentru ceea ce am întâlnit aici. Nu am fost singurul soldat care a plâns în faţa acestei privelişti. E vorba de oameni! Fiinţe umane! Şi totuşi, ei au fost bătuţi, înfometaţi şi puşi să muncească până la moarte. Acum sunt nişte schelete ambulante, numai piele şi os. Nu ştiu cum mai pot fi încă în viaţă.

Mi se pare imposibil să înţeleg răutatea şi dezumanizarea care au dus la aceasta. Oroarea m-a paralizat la început, dar când am văzut cât de mult aveau nevoie de ajutorul nostru, m-am pus pe treabă. Am auzit că soldaţii noştri găsesc din ce în ce mai multe astfel de lagăre de concentrare în toată Europa de Est. Au fost construite

pentru a ucide sute de mii de oameni nevinovaţi. Marea majoritate a acestora sunt evrei. Presa a fost chemată să documenteze aceste crime de război, aşa că veţi vedea fotografii în ziare. Ele nu vor reuşi să descrie oroarea. Sau duhoarea copleşitoare a morţii şi a descompunerii.

Scuze pentru grabă, dar trebuie să mă întorc la muncă.

Cu dragoste, jim

Când am terminat de citit, ochii doamnei Barnett erau plini de lacrimi.

— Când au început să tipărească în ziare fotografii cu acele lagăre şi camerele de gazare, spuse ea, m-au emoţionat până la lacrimi. De fapt, după primele, Gordon nu m-a mai lăsat să mă uit la ele. Spunea că sunt de coşmar. Nu mi-l puteam imagina pe Jimmy al nostru nevoit să asiste personal la o asemenea lipsă de umanitate. M-am rugat pentru el în fiecare zi, dar cele mai multe dintre rugăciunile mele erau pentru acei bieţi oameni care îndurau atât de multe. Imaginează-ţi... să fii smuls din casa ta şi dus într-un asemenea loc să suferi şi să mori!

— Nu pot. Este de neimaginat. Mă doare inima pentru ei. Menţionarea faptului că au fost smulşi din casele lor mi-a amintit că trebuie să găsesc o nouă locuinţă pentru mine şi pentru Buster. Dar situaţia mea era nimic în comparaţie cu ceea ce suferiseră milioane de oameni din Europa. Trebuia să-mi amintesc asta pentru a nu fi tentată să mă autocompătimesc.

Jimmy mai trimise alte câteva scrisori după prima, dar acestea erau foarte scurte. În ultima scria:

Nu am prea mult timp să vă scriu, dar am vrut să vă spun că sunt bine. Încă lucrez la lagărul de concentrare, unde îngrijim mii de biete suflete, pentru a le readuce la viaţă. Ce se va întâmpla cu aceşti supravieţuitori după aceea este o altă problemă. Nu am avut încă ocazia să sărbătoresc Ziua Victoriei, dar mă bucur că ea a venit, în sfârşit. Cunosc o mulţime de soldaţi care speră să se întoarcă acasă în curând. Munca lor s-a încheiat, dar eu cu prietenul şi

colegul meu Ari Davis, *medic*, *suntem hotărâţi să ne amânăm întoarcerea la vatră şi să rămânem atâta vreme cât va fi nevoie de noi*. *Munca noastră este departe de a fi încheiată*.

De îndată ce am dat de numele prietenului lui Jimmy, pulsul meu se acceleră.

— Trebuie să-i scriem imediat capelanului Bill şi să-l rugăm să ne dea adresa lui Art Davis, i-am spus doamnei Barnett. Art a fost probabil unul dintre ultimii oameni cu care Jimmy a lucrat înainte de a fi eliberat. Poate că el va şti să ne spună cine este Gisela şi ce s-a întâmplat cu Jimmy.

Doamna B. Îmi împărtăşi entuziasmul.

— O scrisoare va dura prea mult. Foloseşte telefonul nostru, dragă! Ai numărul de telefon al capelanului?

— Da. Dar un apel în Connecticut va costa mult.

— Nu contează. Haide să-l sunăm chiar acum.

Am găsit numărul şi l-am sunat pe Bill la biserica lui, spunându-i numele lui Art Davis. El mi-a promis că ne va suna înapoi imediat ce va face rost de adresa lui.

Mai târziu, în acea după-amiază, aplicam o cataplasmă pe piciorul din faţă al lui Pedro, în timp ce încă sufeream pentru toţi acei oameni din lagărele morţii. Observasem că şchioapătă uşor şi, când i-am spus domnului Barnett, acesta i-a pus diagnosticul de întindere de ligament. Mi-a arătat cum să-i palpez lui Pedro piciorul din faţă şi să găsesc punctul fierbinte şi umflătura.

— Bună observaţie, Peggy, îmi spuse. Cred că ai sesizat umflătura la timp, înainte de a face daune permanente.

Tocmai terminam tratamentul prescris de domnul B. şi înfăşuram piciorul lui Pedro, când auzii paşi pe aleea cu pietriş din faţa grajdului. Îmi ridicai privirea şi fui surprinsă să-l văd pe Joe stând în picioare în pragul uşii. Buster, care îmi ţinea companie lângă grajd, se duse să-l întâmpine, dând din coadă.

— Ai de gând să aduci pe lume încă un mânz? mă întrebă Joe.

— Pe acest cal îl cheamă Pedro, am spus eu râzând, şi cu siguranţă *el* nu este gravid. Este şchiop.

— Ce zici de asta? Pedro are probleme la un picior, la fel ca noi, Trepied.

Scarpină urechile câinelui. Joe părea că vrea să-mi spună ceva, dar nu ştia cu ce să înceapă. Am încercat să ghicesc.

— Pleci din nou, nu-i aşa? Asta ai venit să-mi spui? Suspină.

— Am o poftă nebună să văd oceanul. M-am gândit să mă duc până acolo, ştii?

Slujba de comemorare a lui Mitch O'Hara fusese grea pentru Joe, dar tot nu-mi plăcea să-l văd plecând. Mă obişnuisem să-l am prin preajmă.

— Mă bucur că nu ai plecat fără să-ţi iei rămas-bun, am spus, înghiţind nodul amar din gât. Oare… adică, crezi că te vei mai întoarce vreodată pe aici?

— Nu ştiu. Nu am niciun plan… doar… ştii tu.

— Mi-ai fost de mare ajutor, Joe. Şi lui Jimmy. Nu vreau să te ţin aici, dar mama lui Jimmy a mai găsit nişte scrisori de-ale lui şi am descoperit un alt nume de contact. Cineva cu care a lucrat când au eliberat un lagăr de concentrare.

— Jim a fost acolo? în acele lagăre?

— Da. Ne-am putut da seama din scrisorile lui că a fost o experienţă îngrozitoare. Poate ăsta-i unul dintre motivele pentru care a devenit atât de deprimat. Vom încerca să-l contactăm pe prietenul lui şi, dacă nu locuieşte prea departe, poate îl vom putea vizita. Dar eu nu mă pricep la oameni, Joe, iar tu te pricepi. Aş avea nevoie de ajutorul tău.

Mă răsplăti cu un zâmbet.

— Te ajut cu drag. Mă duc să-mi bag cele cinci degete pe care le mai am la picioare în ocean, şi apoi mă întorc.

— Mulţumesc.

Probabil că îşi dăduse seama cât de uşurată sunt. Începuse să se îndepărteze şchiopătând, când l-am strigat:

— Joe? Se întoarse cu faţa la mine: să nu dai de necazuri,

bine? Şi ai grijă cum conduci! Să nu depăşeşti viteza regulamentară!

Râse şi mă salută.

O săptămână şi jumătate mai târziu, într-o dimineaţă însorită de sâmbătă, m-am urcat pe spatele motocicletei lui Joe, să mergem împreună la Bennington, Vermont, pentru a sta de vorbă cu Art Davis. A fost cea mai lungă călătorie pe care am făcut-o până acum pe motocicleta lui, dar una dintre cele mai frumoase. Munţii Verzi din Vermont mi-au tăiat răsuflarea, întinzându-se în depărtare, ca un covor verde încreţit. Bennington era genul de oraş natal pitoresc, în care orice soldat trebuie să fi dorit să se întoarcă. Dar când am ajuns, mă simţeam ca şi cum fiecare os şi organ din corpul meu fusese mutat de la locul lui. Când Art ieşi din casă în întâmpinarea noastră, urechile încă îmi ţiuiau. Bărbatul avea probabil treizeci de ani şi era înalt, slab, un tip cu picioarele pe pământ din New England, cu o soţie frumoasă, acum însărcinată. Art era profesor de ştiinţe la liceu şi pompier voluntar, aşa că el şi Joe s-au înţeles imediat, în timp ce stăteam de vorbă pe veranda din faţa casei lui. Dar Art deveni foarte serios şi închise ochii, ca şi cum l-ar fi durut când i-am povestit despre căderea lui Jimmy, dându-i ceva mai multe detalii decât îi spusesem la telefon.

— Sperăm că ne poţi povesti despre perioada petrecută cu Jim şi despre cum te-ai adaptat la viaţa civilă după aceea, ca să-l putem ajuta pe Jimmy să se facă bine.

Art inspiră adânc, ca şi cum ar fi fost pe punctul de a sări într-un bazin cu apă rece.

— Îmi pare rău să aud asta despre Jim, dar sincer să fiu, nu sunt surprins. Oricine a fost acolo, în acel lagăr şi a văzut lucrurile pe care le-am văzut... Recunosc că sunt zile în care încă mi-e greu să mă împac cu El. Cred că Jim a fost chiar mai rău afectat decât am fost eu. Faptul că am avut dragostea şi sprijinul soţiei mele a făcut diferenţa, cred. A fost ca şi cum ea a reuşit să-mi arate că încă mai există

ceva bun în această lume şi speranţă pentru viitor. Îmi amintesc că Jim nu era căsătorit… tu eşti iubita lui?

— Doar o prietenă.

— Prietenii buni te ajută. Îl cunoscusem pe Jim doar cu câteva luni înainte de eliberarea lagărului, în aprilie ’45, dar aveam impresia că ne cunoaştem de-o viaţă, din cauza a tot ceea ce trăiam. Experimentarea măcelului războiului şi faptul că am văzut atât de mulţi tineri grav răniţi şi murind… asta i-ar fi dat oricărui om sănătos la cap suficiente motive pentru a dori să plece din această lume. Dar apoi am ajuns la Buchenwald.

Făcu o pauză, şi l-am văzut că se luptă cu emoţiile.

— Chiar şi acum îmi este greu să vorbesc despre asta. Nu vrei să-ţi aminteşti, dar faptul ţi se întipăreşte pe creier şi în inimă şi îţi este imposibil să uiţi. Nu îndrăznim să uităm!

Făcu încă o pauză, şi când vorbi din nou, vocea lui îmi păru aspră:

— Nu am să ţi-o descriu, pentru că este dincolo de orice descriere. Eu şi Jim am fost amândoi peste măsură de îngroziţi să vedem lucrurile pe care oamenii răi sunt în stare să le facă semenilor lor. Jim a căzut în genunchi şi a plâns chiar acolo, în drum. Am vrut să fac acelaşi lucru, dar toate acele schelete se târau spre noi, unii dintre ei îngenunchind, pentru a încerca să ne sărute picioarele, aşa că l-am tras în sus. Trebuia să ne apucăm de treabă, să facem tot ce putem pentru ei. Era singura modalitate de a nu ceda noi înşine.

Lacrimile îi umplură ochii lui Art, dar nu încercă să şi le şteargă.

— În cele din urmă, am înfiinţat un spital în fosta cazarmă SS şi i-am îngrijit pe supravieţuitorii care erau cel mai grav bolnavi şi la un pas de moarte. Jim privea fiecare persoană în parte în ochi şi întreba cum o cheamă. Îşi amintea de toţi şi îi striga pe fiecare pe nume ori de câte ori îi îngrijea. Fuseseră trataţi ca nişte animale de prea mult timp, spunea Jim, şi acum voia să îi încredinţeze că sunt încă oameni vii,

cu nume şi cu suflete. El spunea că trebuie să le redăm demnitatea şi umanitatea, la fel de mult ca trupurile.

La spusele lui Art despre Buchenwald, lacrimile începură să-mi alunece pe obraji. Îmi era uşor să mi-l imaginez pe Jimmy, pe care îl cunoşteam atât de bine, oferind căldură şi compasiune, într-un loc atât de teribil.

— Trebuie să fi fost sfâşietor, murmurai eu.

— Oamenii care şi-au revenit, care aproape că au fost înviaţi din morţi, au fost cei care ne-au făcut să continuăm. Erau atât de recunoscători. Exista o barieră lingvistică, pentru că supravieţuitorii fuseseră transportaţi în lagăr din multe ţări din toată Europa: Franţa, Olanda, Belgia. Dar compasiunea vorbeşte toate limbile.

— Ştiţi dacă a existat vreo femeie de care Jimmy era apropiat? am întrebat. O asistentă sau poate o pacientă?

Se gândi un moment.

— Nu aveam acolo asistente medicale din armată. Asistentele care lucraseră cu noi înainte de a elibera Buchenwald fuseseră transferate în altă parte. Să vadă atâta mizerie şi suferinţă umană ar fi fost prea mult pentru ele. Era destul de greu şi pentru noi, bărbaţii, deşi noi văzuserăm deja multe în timpul războiului. Dar a fost un grup de medici şi asistente dintre evreii care fuseseră prizonieri în lagăr. Suferiseră la fel ca toţi ceilalţi, şi de îndată ce şi-au recăpătat puterile, au insistat să lucreze alături de noi. Una dintre aceste asistente medicale vorbea câteva limbi, inclusiv engleza. Ne-a fost de mare ajutor.

Am scos poza cu Gisela din geantă şi i-am arătat-o lui Art.

— Ea ar putea fi una dintre ele? Am găsit această fotografie în rucsacul lui Jimmy. Pe spate scrie că numele ei este Gisela. Şi se pare că poartă o uniformă de asistentă.

Art o studie cu atenţie.

— Nu ştiu ce să zic. S-ar putea să fie ea. Trebuie să înţelegi cât de costelivi şi aproape de moarte erau aceşti supravieţuitori. Capetele le fuseseră rase. Sute dintre ei muriseră în săptămânile de după ce am ajuns la ei, în ciuda

eforturilor noastre de a-i salva. Am ajuns prea târziu. Când armatele eliberatoare au sosit, la început unii dintre soldaţi le-au dat fără să ştie raţiile lor, dar corpurile supravieţuitorilor pur şi simplu nu puteau asimila hrana, şi aceasta le-a provocat moartea în cele din urmă. Este greu să refuzi hrana unui om înfometat, dar a trebuit să o luăm încet, şi pe unii dintre ei să-i hrănim pe cale intravenoasă. Soldaţii au avut intenţii bune şi au vrut să facă ceva pentru a-i ajuta, aşa că le-am sugerat să doneze sânge pentru transfuzii.

— Ştiţi ce s-a întâmplat cu vreuna dintre acele asistente evreice, care au fost în lagăr?

— Primul lucru pe care majoritatea supravieţuitorilor au vrut să îl facă după ce şi-au revenit a fost să îi găsească pe cei dragi. Nu voiau să-şi imagineze că erau singurii din familia lor care supravieţuiseră. Au început să apară organizaţii care încercau să îi reunească pe toţi aceşti supravieţuitori şi să îi ajute să se întoarcă la casele lor... sau la ce mai rămăsese din casele lor.

— Cum poţi începe măcar să îţi asumi o sarcină atât de uriaşă?

— Nu ştiu. A fost copleşitor. Au afişat liste cu nume... atât ale celor morţi, cât şi ale celor vii... şi supravieţuitorii le verificau şi reverificau în fiecare zi. De îndată ce pacienţii noştri se simţeau suficient de bine pentru a pleca, de regulă se mutau într-o tabără de persoane refugiate, dacă nu aveau unde să se ducă. Autorităţile încercau să îi transporte pe toţi în oraşele şi naţiunile în care trăiseră înainte de război, dar pot înţelege de ce mulţi dintre ei refuzau să se întoarcă. Antisemitismul nu s-a încheiat odată cu războiul, spuse şi clătină din cap, ca şi cum nu ar fi putut înţelege aşa ceva. Jim îşi petrecea timpul liber ajutându-şi pacienţii să ia legătura cu diverse agenţii evreieşti sau cu Crucea Roşie. În momentul în care am părăsit Buchenwald, eu am început să simt o licărire de speranţă pentru viitor. Dar Jim? în mintea lui, avea o treabă neterminată de făcut. Voia să

pună totul la loc, ca şi cum lumea ar fi fost un puzzle gigantic cu toate piesele împrăştiate, iar de el depindea să îl adune. Îi tot spuneam că este o sarcină imposibilă, dar el nu se putea opri. Şi totul a început să îşi pună amprenta asupra lui.

Soţia lui Art veni cu o tavă de sandvişuri şi câteva sticle de cola, iar conversaţia noastră devie spre alte subiecte. Mi-am dat seama că Joe ar fi preferat o bere... sau două. Luarăm prânzul pe veranda din faţă, privind copiii care se plimbau cu bicicletele, săreau coarda şi se jucau şotron pe trotuar. Nu mai puteam zăbovi prea mult. Ne aştepta un drum lung până acasă.

— M-am mai gândit la o întrebare, Art, dacă nu te deranjează, am spus, în timp ce terminam de mâncat. A vorbit vreodată Jimmy cu tine despre Dumnezeu sau despre credinţa lui?

Îl urmăream pe Art cum încearcă să-şi amintească.

— Nu, din câte îmi amintesc. De ce?

— Pentru că toţi ceilalţi bărbaţi care au slujit în război alături de Jim... cum ar fi Joe, aici de faţă... au spus că Jimmy vorbea mult despre credinţa lui şi că îi inspira mereu pe ceilalţi, şi chiar se ruga cu ei. Mă întrebam dacă mai făcea asta pe când era cu tine.

Art clătină încet din cap.

— Nu l-am auzit niciodată să vorbească despre Dumnezeu, deşi am colaborat cu Jim destul de strâns. Buchenwald era un loc foarte întunecat. Dumnezeu părea foarte departe.

Mi se strânse inima. Acela nu semăna cu Jimmy pe care îl ştiam eu.

— Acum, dacă mă gândesc bine, Jim fusese atât de deprimat după cele câteva luni în care lucrase acolo, încât maiorul Cleveland, comandantul nostru, îl obligă să-şi ia o săptămână de concediu. În cele din urmă, amândoi am fost transferaţi. Nu ştiu unde a ajuns Jim după aceea. Îmi pare rău!

Am notat numele comandantului, maiorul Mike Cleveland,

pentru a-i cere capelanului Bill să încerce să ia legătura cu el. Art ne dăduse nişte informaţii importante despre momentul şi motivul pentru care Jimmy începuse să se schimbe, iar eu puteam vedea că eliberarea Buchenwaldului avusese, în mod evident, un mare impact asupra lui. Faptul că nu vorbise despre credinţă şi nu se rugase cu pacienţii în timpul serviciului de acolo era un semn îngrijorător. Jimmy voia să pună la loc toate piesele disparate şi trebuie să-l fi distrus faptul că nu putea.

Înainte de a pleca, Art îmi întinse o scrisoare pe care să i-o dau lui Jimmy.

— Dacă pot să lipsesc de acasă, după ce se va naşte copilul, spuse el, voi încerca să merg să-l vizitez.

I-am mulţumit lui Art pentru disponibilitatea lui de a deschide nişte răni foarte dureroase pentru prietenul său şi i-am făcut o poză, pentru albumul de amintiri al lui Jimmy. Art ne conduse până în stradă şi se opri o clipă, pentru a admira motocicleta lui Joe. Apoi se întoarse spre el:

— Nu am putut să nu observ piciorul tău, spuse el. Ai fost rănit în luptă?

— Da, în Franţa. Jim a fost unul dintre medicii care mi-au salvat viaţa.

Art îşi aşeză mâna pe umărul lui Joe:

— Ai plătit un preţ uriaş, prietene. Dar când te întorci acasă, nu uita să cauţi unele dintre fotografiile şi cadrele cu lagărele de concentrare. Nu voi minţi… sunt greu de privit. Dar în cazul în care vreodată vei începe să te întrebi dacă sacrificiul tău a meritat, povestea a ceea ce s-a întâmplat în acele lagăre te va ajuta să-ţi aminteşti pentru ce am luptat. Sacrificiul tău a însemnat diferenţa dintre viaţă şi moarte pentru acei supravieţuitori. Ai salvat o mulţime de oameni… împreună cu generaţiile de copii care li se vor naşte într-o zi. Eşti eroul lor.

Gisela

Ianuarie, 1945

În Buchenwald, era greu de ţinut evidenţa zilei sau a lunii.

Ştiam că suntem în anul 1945 numai pentru că îi auzisem pe câţiva gardieni închinând un pahar de Anul Nou, într-o noapte de iarnă extrem de friguroasă. Noi nu aveam nimic de sărbătorit. Toţi mureau. Puţina mâncare pe care o primeam trecea direct prin noi.

— Încă te mai agăţi de speranţă? mă întreba Ada la răstimpuri. Experimentele cu vaccinuri fuseseră oprite şi se zvonea că toate femeile prizoniere, inclusiv asistentele, vor fi mutate în curând într-un lagăr satelit.

— Da, încă mai am speranţă, răspundeam eu.

Iar speranţa mea venea uneori prin mijloace foarte ciudate. Când mii de prizonieri epuizaţi şi muribunzi sosiră la Buchenwald după Anul Nou, aflarăm din vorbă-n vorbă că aceştia fuseseră forţaţi să mărşăluiască până aici dintr-un lagăr de concentrare din Polonia, numit Auschwitz. Naziştii îi evacuaseră, pentru că armata sovietică înainta spre Berlin, venind dinspre est.

Naziştii înfiinţară rapid ceea ce au numit „micul lagăr”, în cadrul celui din Buchenwald, adăpostindu-i pe aceşti nou-veniţi în corturi şi într-un grajd de cai fără ferestre. Nu exista decât o singură latrină pentru mii de oameni, nu exista apă, căldură, iar mâncarea era puţină. Eram bucuroşi că Aliaţii se apropiau tot mai mult, dar asta nu schimba faptul că toţi eram muritori de foame. Cadavrele rămâneau împrăştiate pe jos, înmulţindu-se mai repede decât puteau fi cărate de acolo. Cenuşa măruntă cădea peste noi în fiecare zi, înnegrind zăpada, dar crematoriul nu putea face faţă cererii. Prizonierii continuau să fie folosiţi ca sclavi în cariera de piatră din apropiere sau erau forţaţi să lucreze, în schimburi de douăsprezece ore, în uzina de muniţii. Treaba noastră, la infirmerie, era să-i menţinem în viaţă pe cât mai mulţi dintre ei, pentru a putea continua să muncească până la moarte.

Sosi primăvara, dar singura diferenţă a fost că mai puţini oameni mureau de frig. Eram în continuare înfometaţi. Când am aflat că mii de prizonieri urmau acum să fie

evacuaţi din Buchenwald, am ştiut că asta nu putea însemna decât un singur lucru: trupele aliate se apropiau dinspre vest. Naziştii erau presaţi din ambele direcţii. Aflaserăm despre un grup clandestin de rezistenţă, care opera în interiorul lagărului Buchenwald: acele suflete curajoase au făcut tot ce au putut pentru a împiedica planurile naziştilor şi a întârzia evacuarea noastră. După cât de slăbiţi eram din cauza foamei şi a bolilor, cei mai mulţi dintre noi nu ar fi supravieţuit unui marş forţat.

Dar chiar dacă armatele aliate se apropiau, la fel făcea şi îngerul morţii. Mă întrebam care dintre cei doi duşmani va ajunge primul la mine. Eu cu Ada şi Lorti, la fel ca majoritatea femeilor din barăcile noastre, ne-am îmbolnăvit de febră şi dizenterie. Trupurile noastre erau prea slăbite pentru a lupta împotriva bolii, prea neputincioase pentru a sta la coadă pentru raţiile sărace de mâncare, prea slăbite pentru a muta trupurile femeilor care muriseră în timpul nopţii în dormitoarele noastre supraaglomerate. Speranţa veni sub forma focurilor de artilerie, pe care le puteam auzi în depărtare. Însemna că ajutorul se apropie.

În fiecare zi când soarele apunea, îmi aminteam ce obişnuiam să ne spunem eu şi Sam, şi şopteam: „Suntem cu încă o zi mai aproape”. Puteam doar să sper că ajutorul nu va sosi prea târziu.

Febra mea crescu pe neaşteptate. Într-un minut tremuram, în următorul ardeam. Somnul meu agitat era bântuit de coşmaruri de tortură şi moarte, însă de fiecare dată când mă trezeam, descopeream că aceste coşmaruri sunt reale. Eram încă prizonieră. Eram încă în Buchenwald. Încă îmi doream să supravieţuiesc, dar uitam încet-încet motivul. Cel puţin moartea mi-ar fi adus uşurare.

Nu ştiam sigur câte zile zăcusem pe patul meu, delirând şi abia trăgându-mi sufletul, înainte de a deveni conştientă de strigătele de afară. Mi se păru că aud cuvântul „americani”. Cineva striga că americanii sunt aici. Nu ştiam dacă să mă bucur sau nu. Erau oare aceiaşi americani care ne

strigaseră de pe nava Pazei de Coastă din largul coastei Floridei, spunându-ne să plecăm, spunându-ne că nu suntem doriţi? Sau aceiaşi americani care aruncaseră cu stângăcie tone de bombe asupra civililor nevinovaţi din Mortsel? Am vrut să-i întreb pe aceşti americani dacă de astă dată chiar aveau de gând să ne ajute sau ne vor întoarce din nou spatele.

Mi-am adunat puterile şi am reuşit să mă rostogolesc şi să cad din patul meu pe podea. Vedeam cerul albastru dincolo de uşa deschisă, dar ştiam că nu voi putea merge până acolo. În schimb m-am târât, trăgându-mă înainte, ţinându-mă de tot ce puteam apuca, până când am ajuns afară. Agitaţia era mai puternică acum… voci şi strigăte şi zgomotul autovehiculelor. Reuşisem să mă târăsc doar câţiva metri prin noroi, înainte de a mă prăbuşi, cu faţa în jos. Am auzit paşi care se apropiau, apoi o voce de bărbat deasupra mea, spunând: „Se pare că am ajuns la timp”. Bărbatul se ghemui în praf şi mă rostogoli uşor. Am deschis ochii şi am privit în sus.

Sam! Era Sam!

Am zâmbit şi i-am şoptit numele. Era încă la fel de chipeş ca un star de cinema, cu părul de culoarea mierii şi ochii de acelaşi albastru-verzui ca oceanul. Mi-am amintit de prima dată când ne-am întâlnit, chiar în momentul în care vasul *St. Louis* începea să scoată aburi, ieşind din portul din Hamburg. Auzisem o voce care spuse: *Exact la timp*, şi mă întorsesem să văd un tânăr de vârsta mea stând în picioare în spatele meu, studiindu-şi ceasul de buzunar. *Germanii sunt întotdeauna punctuali*, spuse el. Închise capacul şi îşi puse ceasul înapoi în buzunarul pantalonilor, apoi zâmbi şi îmi întinse mâna: *Sunt Sam Shapiro*.

Şi apoi Sam se aplecase asupra mea şi îmi întinse din nou mâna, nu pentru a o strânge, ci pentru a-mi simţi pulsul.

— Sam, am şoptit din nou.

— Cum te cheamă? mă întrebă, în engleză.

La bordul navei, eu cu Sam obişnuiam să exersăm,

vorbind între noi în limba engleză. Luasem lecţii de engleză împreună în Anvers.

Îi zâmbii. Sam îmi cunoştea numele, dar l-am şoptit oricum:

— Gisela.

— Eu sunt Jim, spuse el. Şi o să am grijă de tine, Gisela.

Eram unul dintre oamenii norocoşi. Corpul meu răspundea la hrana şi medicamentele pe care le primeam. Poate pentru că mă aflam în Buchenwald de mai puţin de un an, în timp ce alţii erau acolo de o viaţă, muncind în cariere. Dar când mi-a scăzut febra şi am reuşit să mă ridic singură pentru prima dată, am văzut un turn de pază nazist şi şiruri de sârmă ghimpată în afara ferestrei. Lacrimile mi-au umplut ochii, în timp ce m-am cufundat din nou în pat. Eram încă în Buchenwald. Acest spital şi îngrijirile pe care le primisem fuseseră doar un vis, în curând mă voi trezi în coşmarul în care se transformase viaţa mea.

— Te simţi bine, Gisela? S-a întâmplat ceva?

Am deschis ochii şi l-am văzut pe primul soldat care mă salvase. Soldatul pe care îl confundasem cu Sam. Credeam că îmi amintesc cum mă hrănise, în visele mele febrile, dându-mi medicamente şi îngrijindu-mă blând şi tandru. Adesea, faţa lui era prima pe care o vedeam când mă trezeam brusc dintr-un coşmar. Chiar şi aşa, am fost dezamăgită să realizez că nu era de fapt Sam.

M-am ridicat din nou în coate şi am privit în jur, la rândurile de paturi înghesuite, pline cu sute de pacienţi ca mine. Mulţi aveau flacoane cu perfuzii atârnate de suporturile de lângă paturile lor.

— Unde mă aflu? l-am întrebat.

— În spital. Sunt un soldat american şi am înfiinţat acest spital, după ce am eliberat lagărul.

Îmi răspunse în engleză, dar cuvintele lui erau clare şi uşor de înţeles.

— Deci sunt încă în Buchenwald? am întrebat, tot în engleză.

— Da, dar nu mai eşti prizonieră. Deocamdată am transformat fosta cazarmă SS în spital. Credem că ai febră tifoidă, dar te faci bine, Gisela. Mă bucur foarte mult.

— De cât timp sunt bolnavă?

— Am ajuns în această tabără acum aproape o lună. Şi mai am şi alte veşti bune pentru tine: naziştii s-au predat, şi Hitler s-a sinucis. Războiul s-a încheiat.

— Este adevărat?

— Da. Este adevărat.

Mi-am închis ochii, care mi se umpleau de lacrimi.

— În curând vei fi suficient de puternică pentru a părăsi acest loc, Gisela. Eşti o adevărată luptătoare. Îţi admir curajul.

Îmi spuse pe numele meu adevărat, nu Ella Maes, şi nici numărul tatuat pe braţ.

— De unde îmi ştii numele? am întrebat.

— Mi l-ai spus în ziua în care am sosit. Apropo, numele meu este Jim, Jim Barnett. Sunt medic în armata americană. Ţi-e foame? Ar fi bine dacă ai încerca să mănânci la fiecare câteva ore. Nu mult, doar câte puţin de fiecare dată.

I-am spus că voi încerca şi, pentru prima dată de când fusesem salvată, mă lăsă să mănânc de una singură, insistând să o fac încet.

— Corpul tău trebuie să se obişnuiască din nou cu mâncarea, în zilele care urmară, Jim mă readuse încet la viaţă, de parcă ar fi transfuzat sânge din propriul lui braţ în al meu. Mâncarea şi medicamentele îmi vindecau trupul devastat, dar atingerea lui blândă şi vocea lui moale îmi vindecau sufletul, după ani de abuzuri amare.

— Oare te simţi în stare să te ridici şi să faci câţiva paşi? mă întrebă într-o dimineaţă. Te pot ajuta.

Am acceptat, ştiind că, dacă voiam să părăsesc Buchenwald şi să-i caut pe Sam şi pe Ruthie, va trebui să-mi recuperez forţele. Din câte ştiam, ei erau singurii oameni dragi pe care îi mai aveam, iar ei îmi dădeau un motiv să continui să trăiesc. Jim mă ajută să mă ridic încet în

picioare, făcând o pauză, până când ameţeala îmi trecu şi îmi găsii echilibrul. Îşi înfăşură braţul în jurul taliei mele, pentru a mă susţine, în timp ce începui să merg din nou. Mă întrebam dacă nu cumva simţea repulsie să apuce un schelet viu. Am ajuns la capătul rândului de paturi şi m-am oprit o clipă să mă odihnesc şi să-mi trag sufletul, înainte de a mă întoarce. Acolo era o mică fereastră, prin care pătrundea ziua luminoasă de primăvară.

Buchenwald înseamnă „crâng de fagi”, şi copacii de pe micul deal de dincolo de barăci aveau frunze noi şi verzi. Mă uitam doar la copaci – un alt semn de speranţă – şi nu la sârma ghimpată sau la urâţenia întinsă a lagărului de dincoace de ea. Moartea fusese o prezenţă zilnică în Buchenwald. Vederea şi mirosul ei umpleau fiecare centimetru mizerabil al lagărului. Acum, la fel ca noile frunze verzi de pe copacii de dincolo de turnul de pază, viaţa ne revendica pe mine şi pe ceilalţi prizonieri.

— Se pare că înţelegi engleza foarte bine, Gisela, spuse Jim, în timp ce mă întorceam şchiopătând în patul meu. De unde eşti?

— Am crescut în Berlin şi am trăit în Belgia înainte de a fi adusă aici. Am învăţat engleza, pentru că familia mea spera să emigreze în Statele Unite.

— Ai fi dispusă să ne ajuţi să comunicăm cu ceilalţi pacienţi ai noştri, când vei simţi că ţi-ai mai recăpătat puterile?

— Da, desigur. M-aş bucura să pot ajuta.

El şi ceilalţi doctori şi cadre medicale îmi spuneau ce voiau să comunice, iar eu încercam să le traduc în germană sau flamandă. M-a ajutat faptul că aveam pregătire de asistentă medicală. Într-o zi, când reuşeam să mă deplasez destul de bine pe cont propriu, mi-am zărit reflexia într-o fereastră şi am fost îngrozită de ceea ce-am văzut. Părul îmi crescuse la loc în smocuri, după ce fusese ras. Răni care supurau îmi acopereau pielea palidă şi incoloră din cauza păduchilor, a muşcăturilor de purici şi a malnutriţiei. Aş fi putut să-mi

număr toate oasele, ca în diagramele scheletelor pe care le studiasem la ora de anatomie. Oare Sam m-ar mai iubi dacă m-ar vedea? Chiar dacă aş fi fost suficient de puternică pentru a-l căuta, nu voiam să mă vadă în halul ăsta.

Încetul cu încetul, mi-au revenit puterile şi am fost externată din spitalul de campanie. Dar mai erau încă atâtea mii de oameni de care trebuia să mă îngrijesc. Le spusesem lui Jim şi celorlalţi că sunt asistentă medicală licenţiată şi am întrebat dacă aş putea să rămân să ajut la îngrijirea celorlalţi pacienţi şi să traduc.

— Ai fi dispusă să rămâi în acest loc îngrozitor şi după ce vei avea ocazia să pleci? mă întrebă Jim cu uimire.

— Măcar atât pot să fac. În plus, nu mai am o casă la care să mă întorc, şi nici bani pentru a ajunge acolo, chiar dacă aş avea puterea să călătoresc.

Maiorul Cleveland, care se ocupa de toate facilităţile spitalului, acceptă.

— Dar te rog să o iei încet şi treptat, spuse Jim. Poţi începe prin a ajuta doar un pic în fiecare zi.

Luam semnele vitale ale pacienţilor, ajustam tuburile intravenoase, spălam bolnavii cu buretele şi hrăneam persoanele prea slabe pentru a se hrăni singure. Vorbeam cu ei şi le ascultam poveştile. Barăcile SS erau pline cu cele mai disperate cazuri, dar multe mii de oameni din lagărul de afară aveau şi ei nevoie urgentă de îngrijiri medicale. Jim mută un pat de campanie în ceea ce fusese cămara barăcilor şi dormeam acolo când nu lucram. Munca pe care o făcusem în săptămânile următoare mă ajută să mă refac de-a binelea. În sfârşit, găsisem motivul pentru care devenisem asistentă medicală.

Cu cât deveneam mai puternică, cu atât eram mai nerăbdătoare să-i găsesc pe Sam şi pe Ruthie. Începusem deja să îi caut, pe când eram pacientă, sprijinită de diverse agenţii evreieşti de ajutorare şi de Crucea Roşie. Acestea înfiinţaseră servicii de localizare în lagăr, pentru a-i ajuta pe

foştii prizonieri să îi găsească pe cei dragi lor. Îmi adăugasem numele pe listele cu cei vii, şi de fiecare dată când se tipărea o nouă listă, căutam în ea numele lui Sam şi al lui Ruthie. Existau, de asemenea, liste nesfârşite cu cei morţi. Speranţa şi teama se luptau în inima mea de fiecare dată când citeam acele nume. Într-o zi, pe când parcurgeam lista morţilor de la Auschwitz, am văzut numele lui Sam. Inima mi se opri în loc. Dar acest Sam Shapiro era din Austria şi avea şaizeci şi şapte de ani când muri. Cred că eram tare palidă când am terminat de citit, pentru că Jim se grăbi spre mine şi mă întrebă:

— Te simţi bine, Gisela?

— M-am speriat teribil. Am găsit numele logodnicului meu pe o listă de la Auschwitz, dar până la urmă nu este el.

— Hai să ieşim afară să luăm puţin aer şi să-mi povesteşti despre el.

Am ieşit din barăci şi am mers până la poarta deschisă, ca să nu mă simt atât de prinsă în spatele zidurilor şi al sârmei ghimpate. Eu şi Jim deja eram prieteni şi ştiam că puteam să-i spun orice. Avea darul de a sta liniştit şi de a asculta oamenii, iar uneori părea că poate vedea în sufletele noastre. Un vehicul al armatei era parcat în afara zidului şi ne aşezarăm împreună pe bara de protecţie.

— Cum îl cheamă pe logodnicul tău? mă întrebă Jim.

— Sam Shapiro.

— Cred că i-ai strigat numele de câteva ori, când delirai. Este şi el din Berlin?

— Ne-am întâlnit la bordul unui vas de lux cu aburi, *St. Louis*, care trebuia să ne ducă în siguranţă în Cuba. Dar ceva nu a mers bine şi guvernul cubanez a refuzat să ne accepte permisele de debarcare. Am navigat de-a lungul Oceanului Atlantic timp de o lună, căutând un loc unde să debarcăm, încercând să găsim o naţiune primitoare, care să ne ofere refugiu.

— Îmi amintesc când s-a întâmplat asta, spuse Jim. Am urmărit povestea în ziar zile întregi. I-am trimis chiar şi o

scrisoare preşedintelui Roosevelt, rugându-l să îi lase pe pasageri să debarce în Statele Unite. Când vasul a trebuit să se întoarcă în Europa, ziarele ne-au făcut să credem că povestea se terminase cu bine. Toată lumea îşi găsise refugiu în afara Germaniei.

— Este adevărat, ni s-a oferit refugiu, dar nu a fost un final fericit. Cei mai mulţi dintre noi au ajuns he în Franţa, fie în Olanda, fie în Belgia, ţări care în cele din urmă au căzut în mâinile naziştilor. Doar pasagerii care au plecat în Marea Britanie au reuşit să scape din mâinile lor.

— De aceea sunt atât de furios în legătură cu toate pierderile şi distrugerile despre care am aflat aici. Şi acum, în acest loc teribil... despre care mi s-a spus că este doar unul dintre multele lagăre. Nimic din toate acestea nu trebuia să se întâmple! Indiferenţa şi prejudecăţile noastre au fost cele care au cauzat nenorocirea. Poveştile circulau, informându-ne despre ce se întâmpla aici, despre cum sunt persecutaţi evreii. Au existat chiar oameni care au evadat şi au încercat să spună lumii adevărul despre aşa-numitele lagăre de muncă. Dar oamenii din America nu au vrut să audă aşa ceva. Ei credeau că războiul nu este treaba noastră. Da, naziştii sunt responsabili pentru asta. Dar la fel sunt şi oamenii obişnuiţi ca mine, care au ales să nu le pese.

Jim avea pumnii strânşi, iar eu i-am luat în mâinile mele, desfăcându-i degetele şi masându-le, pentru a-i elibera tensiunea. Mâinile mele păreau fragile şi scheletice în comparaţie cu cele musculoase ale lui.

— Îmi pare rău! spuse el cu un oftat. Nu am vrut să reacţionez aşa. Îmi povesteai despre Sam.

— Sam se implica emoţional foarte mult, ca tine. Îmi aminteşti de el. Chiar semeni puţin cu el. La început am crezut că eşti el. Ne-am promis că ne vom găsi unul pe celălalt după ce se va termina războiul, dar în acest moment mi se pare imposibil. Trebuie să fie milioane de oameni strămutaţi, refugiaţi ca mine, care nu au unde să se

ducă. În afară de a citi listele în fiecare zi, nici măcar nu ştiu de unde să încep.

— Când l-ai văzut ultima dată?

— Imediat după ce am terminat şcoala de asistente medicale, în 1942. Locuiam încă în Anvers. Când naziştii au început să-i adune pe evrei pentru a ne deporta în lagăre, Sam mi-a făcut rost de o carte de identitate falsă, cu un nume nou. Surorile catolice m-au ajutat să mă mut în alt oraş şi să obţin un loc de muncă la un alt spital. Ultima dată când am aflat ceva despre el, Sam era încă în Belgia, lucrând cu Rezistenţa. Dar asta a fost acum trei ani.

— Voi face tot ce pot să te ajut, Gisela. Spune-mi doar ce trebuie să fac.

— Mulţumesc. Eşti un prieten bun, Jim.

Începusem să mă ridic, gândindu-mă că ar trebui să mă întorc la muncă, dar el mă făcu să rămân.

— Dar ceilalţi membri ai familiei tale? Povesteşte-mi despre ei.

— Am o soră mai mică, Ruthie. Creştinii din Belgia au lăsat-o să se ascundă într-unul dintre orfelinatele lor. Am reuşit să o văd doar o singură dată, şi asta a fost acum doi ani. Mai târziu, călugăriţele mi-au spus că a fost plasată ca bonă la o familie, după ce a împlinit şaisprezece ani. Nu ştiu unde este sau... sau dacă mai este în siguranţă sau... sau dacă naziştii au aflat că este evreică...

Vocea mi se frânse şi trecu ceva timp până când am putut continua. Jim mă ţinea de mână în timp ce mă asculta, un gest plin de căldură, care lipsea din viaţa mea.

— Vreau să mă întorc la Anvers şi să îi caut pe ea şi pe Sam, dar ştiu că nu sunt încă suficient de puternică. Din câte ştiu, ei sunt singura familie pe care o mai am. Înainte de a fi trădată de o fată pe care o cunoşteam de la şcoala de asistente, am aflat că părinţii mei au murit amândoi, când au început deportările. Am fost devastată. Dar cel puţin ştiu că au fost cruţaţi de acest loc infernal. Vreau să aflu dacă Sam şi Ruthie sunt în viaţă, şi totuşi mă tem să

aflu adevărul. Mi-e groază să citesc listele cu oamenii care au murit. Atâta timp cât nu le văd numele, pentru mine sunt încă în viaţă.

— Îmi pare atât de rău, Gisela! murmură el. O clipă mai târziu, întrebă: ai mai avut şi alţi membri ai familiei?

— Unul dintre fraţii lui v-aţi, unchiul Aaron, a fugit în Cuba împreună cu familia sa. Un alt frate, unchiul Hermann, a fugit în Ecuador. Presupun că sunt încă în siguranţă, dar abia dacă i-aş mai recunoaşte, după atâţia ani. Fratele lui Mutti şi familia lui s-au mutat la Paris cu bunica mea înainte de război. Nu am văzut numele lor pe vreo listă… încă.

Am închis ochii pentru a alunga prezentul, amintindu-mi cum familia noastră obişnuia să se adune împreună de sărbători, zile de naştere şi alte ocazii speciale. Apartamentul nostru din Berlin se umplea de mătuşi, unchi şi verişori, iar masa noastră se umplea de mâncare. Mi-am amintit cât de moi şi de calde erau braţele Omei, când mă ţinea lângă ea. Mi-am amintit de dulceaţa parfumului ei… şi brusc tristeţea-mi ameninţă să mă înece. Trebuia să vorbesc despre altceva.

— De ce stai şi lucrezi aici? l-am întrebat pe Jim. L-am auzit pe maiorul Cleveland spunând zilele trecute că tu şi ceilalţi medici v-aţi oferit voluntar să rămâneţi aici. A spus că te poţi reîntoarce oricând la unitatea ta.

— Ce altceva aş putea face, care să fie mai important decât asta? răspunse Jim.

— Dar îmi dau seama că munca te oboseşte. Nu cred că te-am văzut vreodată zâmbind.

Nici nu părea să doarmă sau să mănânce, în timp ce lucra neobosit pentru a-şi salva pacienţii. Jim ridică din umeri, dar nu răspunse.

— Ai o familie acasă? O soţie sau o prietenă? l-am întrebat.

— Am o mulţime de prieteni, dar nu am pe nimeni special. La cine să mă întorc acasă. Dacă părinţii mei ar vedea acest loc, ar înţelege de ce trebuie să rămân aici.

Jim părea să-şi cântărească bine cuvintele, ca şi cum s-ar fi hotărât dacă să spună mai mult sau nu. Când în cele din urmă vorbi, vocea îi era blândă, dar am simţit pasiunea din spatele cuvintelor sale:

— Am văzut o mulţime de oameni buni murind, pe când luptam pentru a ajunge aici, venind din Franţa. Câţiva prieteni foarte buni, oameni pe care îi cunoşteam de la antrenamentul de bază, au fost ucişi şi răniţi, inclusiv colegul meu de cameră din facultate. Nu puteam face nimic pentru ei decât să încerc să le opresc hemoragia, să le dau morfină şi să-i duc la un punct de asistenţă medicală, pentru a putea fi transferaţi la un spital de campanie, departe de linia frontului. Dar moartea este peste tot aici şi vreau să o învinge. Vreau să câştig măcar o dată. Pacientul pe care îl duceam la spital chiar înainte de tine a murit în braţele mele. Eram hotărât să nu las să ţi se întâmple asta. Când te-am luat în braţe în prima zi, ai zâmbit. Am văzut că erai hotărâtă să lupţi pentru supravieţuire, aşa că am vrut să te salvez. Nu voiam să las moartea să ia o persoană atât de frumoasă. Şi vreau să-i ajut pe toţi ceilalţi să sape adânc în ei şi să găsească aceeaşi voinţă de a trăi.

Mi-am trecut degetele peste părul meu neîngrijit şi mi-am întors faţa, jenată că mi s-a spus că sunt frumoasă, când ştiam sigur că nu sunt.

Două zile mai târziu, am citit o listă cu evreii deportaţi de la Paris, care pieriseră la Auschwitz. Pe ea am găsit numele mătuşii şi al unchiului meu. Numele verilor mei. Numele bunicii mele. Nu puteam să fac faţă singură acestei veşti îngrozitoare, aşa că am bâjbâit spre secţia unde lucra Jim, orbită de lacrimi şi de durere. Şi-a ridicat privirea când i-am rostit numele şi s-a grăbit spre uşă, pentru a mă lăsa să cad în braţele lui, plângând.

— Au murit cu toţii acum un an, i-am spus, când am reuşit să mă opresc din plâns. Dar au fost vii în mintea şi în inima mea până în momentul în care le-am văzut numele.

Tremuram de emoţie şi am simţit tremurul trupului lui Jim,

în timp ce mă ţinea în braţe. Era ca şi cum ar fi absorbit o parte din durerea mea şi m-ar fi ajutat să port greutatea ei teribilă.

— Nu vreau să fiu singura rămasă, m-am plâns. Ce mă voi face cu toate amintirile familiei mele? Nu le pot duce singură.

— Poate că sora ta…

— Dar dacă nu mai este, Jim? Dacă sunt singură?

Braţele lui se strânseră în jurul meu, susţinându-mă să nu cad.

— Nu vei fi niciodată singură, Gisela. Eu sunt prietenul tău. Ştii asta, nu-i aşa?

M-am uitat la el şi am văzut că avea ochii umezi de lacrimi.

— Da, ştiu asta, am spus. Şi îţi sunt foarte recunoscătoare.

August, 1946

Nu am fost surprinsă când Joe a ieşit să bea în acea sâmbătă seara, după ce ne-am întors acasă de la vizita pe care i-am făcut-o lui Art Davis. Reînvierea amintirilor din război era întotdeauna grea pentru el, dar ştiam că şi vorbele lui Art îl atinseseră. Tot ce făcurăm eu şi Joe în ultimele săptămâni fusese pentru a-l ajuta pe Jimmy, iar acum îmi doream mult să-l ajut şi pe Joe să-şi refacă viaţa. Nu ştiam nimic despre viaţa lui din Ohio, doar că lucrase ca pompier. Trebuia să aflu mai multe.

După ce Tata şi Donna părăsiră apartamentul pentru a merge cu Joe la un bar din Newburgh, m-am hotărât să mă strecor jos în birou şi să caut printre lucrurile lui Joe, să văd ce pot găsi. Poate voi da de o adresă a casei lui şi voi putea să-i scriu familiei lui Joe, să le spun unde se află şi cum mă ajută. Am intrat în biroul lui Tata, unde lucrasem atâţia ani. Buster se opri la uşă şi nu vru să intre, de parcă se temea că Donna va sări şi va ţipa la el. Era biroul Donnei acum şi mirosea a ţigări şi a odorizant neplăcut, acela pe care îl folosea pentru a acoperi mirosul tutunului. M-am uitat în jur şi am văzut că rearanjase biroul. Mi-am propus să nu îmi

pese.

Gentile lui Joe zăceau deschise pe podea. Lucrurile lui erau deja în dezordine, aşa că, şi dacă le-aş lăsa altfel, probabil că nu va observa că umblasem la ele. Aproape de gura rucsacului său, am găsit ceva care mă surprinse: un pachet de scrisori trimise de cineva pe nume Barbara Symański. Adresele şi datele de pe ştampilele poştale îmi spuneau că ea îi trimisese aceste scrisori în timpul războiului. Mi-am amintit că el menţionase o prietenă care călătorise până la Washington, DC, pentru a-l vizita la spitalul veteranilor de război. Nu-mi aminteam nimic altceva decât că se despărţiseră din cauza obiceiului lui de a bea. Faptul că Joe încă mai păstra scrisorile acestea şi chiar le purta cu el în călătoriile sale îmi spunea că încă ţine la ea. Mă întrebam dacă Barbara Symański îl mai iubeşte. Aş fi întrecut măsura dacă aş fi citit scrisorile, dar am copiat adresa ei, hotărâtă să o contactez pe Barbara şi să aflu mai multe.

M-am trezit mai târziu în acea noapte, când Joe avu unul dintre coşmarurile lui. Eu şi Buster ne grăbirăm să coborâm scările, ca să-l trezim. Am vorbit o vreme, până când Joe a încetat să mai tremure, dar mi-a lipsit curajul să-l întreb despre Barbara. Stelele se stingeau la răsărit când m-am întors în cele din urmă la etaj, pentru a mai dormi câteva ore, înainte de plecarea la biserică.

După slujbă, când l-am întâlnit pe Paul Dixon, nu a trebuit să mă gândesc la subiecte de discuţii inteligente. Îmi aducea încă laude şi îmi mulţumea că am ajutat-o pe Persephone.

— Sper că vei veni să-i vezi mânzişoara. Este o adevărată frumuseţe. Păcat că tu şi prietenul tău aţi fost nevoiţi să vă grăbiţi, după toată munca depusă.

Prietenul meu? îmi luă ceva timp să-mi amintesc că mersesem la fermă cu motocicleta lui Joe.

— Oh, vrei să spui Joe? Nu, Joe nu este iubitul meu. Păi, aveam nevoie să mă ducă cineva mai repede la fermă, pentru că Donna, mama mea vitregă... ei bine, Donna nu

este chiar mama mea vitregă, dar mi-a luat maşina şi…

M-am oprit. Mă bâlbâiam, încă obosită fiindcă stătusem trează jumătate din noapte.

— Mulţumesc. Mi-ar plăcea să văd mânzişoara Persephonei. Cum o cheamă?

— Proprietarul a numit-o Tyche, după zeiţa greacă a norocului. Tatăl ei se numeşte Best Chance şi, bineînţeles, Persephone este şi ea o zeiţă greacă. Grozav, nu crezi?

Am dat din cap, temându-mă să deschid gura şi să bolborosesc din nou prostii.

— Tyche este la fel de timidă ca mama ei, aşa că s-ar putea să am nevoie de ajutorul tău cu ea, Peggy. Se pare că vorbeşti limba lor.

— Asta pentru că şi eu sunt timidă.

— Nu şi cu mine, sper.

— Nu.

Am îndrăznit să-i întâlnesc privirea şi am observat pentru prima dată că ochii lui erau la fel de albaştri ca cerul de vară. După aceea m-am simţit stânjenită, aşa că am promis să le vizitez pe Persephone şi Tyche şi i-am urat lui Paul o zi bună. Când m-am întors acasă, motocicleta lui Joe nu mai era acolo. M-am dus în biroul lui Tata să văd dacă mai sunt lucrurile lui, dar şi acestea dispăruseră. Îmi lăsase un bilet pe canapea:

Peggy, *nu cred că pot să merg astăzi cu tine la spitalul veteranilor*, *îmi pare rău că nu mi-am luat rămas-bun*, *dar trebuie să plec*. *Întotdeauna mi-am dorit să văd Cascada Niagara*. *Poate mă voi întoarce peste o săptămână sau aşa ceva*. *Mulţumesc pentru tot*. *Joe*

După prânz, m-am dus cu părinţii lui Jimmy la spitalul veteranilor şi le-am povestit despre călătoria mea în Vermont, pentru a-l întâlni pe Art Davis.

— Din câte am înţeles eu, schimbarea lui Jimmy s-a produs între iarna lui 1944, când a murit Mitch O’Hara, şi primăvara lui 1945, când unitatea lui militară a eliberat lagărul Buchenwald, le-am spus. Art Davis nu-şi aminteşte

ca Jimmy să se fi rugat vreodată sau să fi vorbit despre credinţa lui în lagărul de concentrare.

Şi mi se pare că ar fi trebuit să apeleze la Dumnezeu mai mult ca oricând şi să se roage pentru acei oameni suferinzi, pentru a putea lucra într-un astfel de loc. Este aproape ca şi cum ar fi fost atât de copleşit sau atât de supărat pe Dumnezeu, încât încetase să mai vorbească cu El.

— Eşti o domnişoară foarte înţeleaptă, Peggy, spuse domnul Barnett. Cred că ai putea fi aproape de desluşirea acestui mister.

— Întotdeauna mi-a plăcut inima ta plină de bunătate şi compasiune, adăugă doamna Barnett.

Traversam râul şi stăteam pe puntea feribotului, iar soarele strălucitor de vară ne lumina feţele. Ea îşi trecu braţul pe după al meu şi se sprijini de mine.

— Ţi-am văzut inima blândă în felul în care ai avut grijă de animalele de la clinică, dar mai ales în felul în care te-ai străduit atât de mult să îl ajuţi pe fiul nostru.

— Asta este ceea ce lipseşte în tratamentul pe care îl primeşte dincolo râu, spuse domnul B.: compasiunea.

— Ştiu că nu ai avut o viaţă uşoară, continuă doamna Barnett. Ţi-ai pierdut mama la o vârstă atât de fragedă. Dar te-am urmărit cum ai crescut în credinţă de-a lungul anilor şi am văzut cum I-ai permis lui Dumnezeu să se folosească de suferinţa ta pentru a deveni o persoană iubitoare. Întotdeauna ai fost ca o fiică pentru mine.

Cuvintele ei se revărsară ca o binecuvântare şi îmi aduseră lacrimi în ochi. Nu am ştiut ce să răspund, aşa că am îmbrăţişat-o strâns. Oare chiar se gândea la mine ca la fiica ei? îmi dorisem ca doamna Barnett să fie mama mea încă din ziua în care îmi pregătise baia cu spumă, dar ori de câte ori îmi petreceam timpul cu ea, auzeam în minte vocea lui Tata, care îmi spunea să nu fiu o pacoste. Am călătorit restul drumului până la spital înviorată de cuvintele acestea şi de căldura îmbrăţişării ei.

L-am găsit pe Jim prăbuşit pe un scaun din camera de zi.

Părea mai obosit ca de obicei. M-am întrebat dacă nu cumva coşmarurile îl împiedicau încă să doarmă bine. Lui Joe întotdeauna îi era teamă să adoarmă din nou după un coşmar foarte urât. Sosiseră prin poştă mai multe scrisori de la colegii de armată ai lui Jimmy, aşa că i-am arătat fotografiile pe care le trimiseră şi am citit cu voce tare părţi din scrisorile lor. Mama lui se aşează lângă el şi-i vorbi despre casă, în timp ce se uitau la albumul pe care îl făcusem.

— Ai atât de mulţi prieteni, Jimmy, şi tuturor ne este foarte dor de tine, spuse ea. Sperăm că în curând vei putea veni acasă.

Am fost încurajaţi că vorbise puţin cu noi, în propoziţii simple, chiar dacă vocea îi era acum monotonă şi slabă, deloc asemănătoare cu a lui. Vizita părea să decurgă bine, până când eu am scos Biblia lui Jimmy şi am încercat să citesc cu voce tare unul dintre versetele subliniate de el.

— Opreşte-te! spuse el.

Îmi luă cartea din mâini, închizând-o. Reacţia lui mă cutremură.

— Îmi pare rău, murmurai eu. Îmi pare atât de rău!

M-am aplecat să ridic semnul de carte din paie împletite laolaltă, care aterizase pe podea. Domnul Barnett sugeră să ieşim cu toţii afară şi să ne plimbăm pe alei, dar eu ştiam că ruinasem ziua. În drum spre casă, am încercat să-mi cer scuze de la părinţii lui:

— Nu este nicio problemă, mă bucur că s-a întâmplat aşa, spuse domnul Barnett. Arată că ai avut dreptate: rădăcina problemei lui Jim ar putea fi o criză de credinţă.

— Dacă Jimmy şi-a pierdut credinţa, ce putem face în privinţa asta? am întrebat eu.

— Nu sunt sigur. Poate că prietenul capelan al lui Jim ne-ar putea ajuta.

Traversând din nou râul, m-am străduit să las în urmă tristeţea de la spitalul veteranilor, dar nu am reuşit şi am cărat o parte din ea cu mine, pe malul celălalt. Când ne-am

întors acasă, am făcut un apel interurban şi l-am rugat pe capelanul Bill să ne găsească adresa maiorului Mike Cleveland, omul despre care ne vorbise Art Davis. I-am povestit repede despre cum reacţionase Jimmy când încercasem să-i citesc din Biblie, iar el ne-a promis că ne va ajuta să înţelegem ce înseamnă gestul acesta.

— Voi încerca să vin în vizită într-una dintre duminicile acestea, promise el.

Nu aveam decât să aşteptăm. Am lucrat la clinică toată ziua de luni, mergând mai întâi cu domnul Barnett la o fermă de lactate, unde fusese chemat, şi apoi oprindu-ne la ferma Blue Ferice, ca să le consultăm pe Persephone şi Tyche. M-am simţit mai puţin stânjenită discutând cu Paul Dixon la fermă, decât atunci când încercasem să fiu politicoasă, în mulţimea de duminică dimineaţa. M-am îndrăgostit imediat de blânda Tyche.

Când ne-am întors la clinică, Buster ne aştepta în faţa clădirii fermei. Când plecasem dimineaţă din apartamentul lui Tata, mă urmărise traversând strada şi a trebuit să-l târăsc înapoi acasă. Acum se întorsese din nou. Aş fi putut să-l leg în spatele garajului, dar mi-era teamă că, dacă o voi face, va lătra şi va chelălăi toată ziua.

— Lasă-l să stea aici, Peggy, spuse domnul Barnett, când mă văzu că pun mâna pe zgarda lui Buster, ca să-l târăsc înapoi peste drum. Nu face niciun rău. Cred că este plăcut să avem aici un câine prietenos, care să-i întâmpine pe oamenii care vin la clinică. În plus... spuse cu vocea blândă... îmi aminteşte că minunile de vindecare chiar pot avea loc.

Când în sfârşit am plecat cu Buster spre casă în acea după-amiază târzie, Tata mă strigă din garaj, înainte să apuc să urc la etaj. Mi-era teamă că mă va întreba unde este Joe şi că va spune ceva despre cât de neserios e că dispare tot timpul, dar Tata mă surprinse cu o întrebare:

— Mai vrei o maşină la mâna a doua?

— Oh, da.

Închise capota maşinii la care lucra şi luă o cârpă, pentru a-şi şterge uleiul de pe mâini.

— Cât te gândeşti să cheltuieşti?

— Nu ştiu. Am ceva economii, de când am lucrat la IBM, dar nu vreau să-i folosesc pe toţi.

— Ei bine, am găsit o maşină, spuse el, aruncând cârpa în chiuveta de lucru. Un Ford Deluxe din 1939. Merge foarte bine. Dar Donna spune că i-ar plăcea ei.

Mi-am ridicat braţele şi le-am lăsat să cadă din nou. Habar n-aveam cum să răspund sau de ce îmi spunea asta. Îmi era din ce în ce mai greu să nu-i port pică Donnei.

— Deci, ce vrei să spui? întrebai în cele din urmă.

— Dă-mi cincizeci de dolari pentru vechea ei maşină şi suntem chit.

— Vechea *ei* maşină? Te referi la maşina pe care o conduceam înainte ca Donna să renunţe să mai lucreze la Crow Bar şi să înceapă să o folosească tot timpul? Maşina *aia*?

— Exact.

Tata nu părea să observe sarcasmul meu sau să vadă ironia de a-mi cere să-i plătesc pentru o maşină care fusese practic a mea.

— Donna spune că maşina aia pute, că ţi-ai cărat câinele în ea prin toată ţara.

Am expirat şi am numărat până la zece.

— Bine. Astăzi banca este închisă, dar mă voi duce acolo mâine, în pauza de prânz, şi voi retrage cincizeci de dolari.

M-am grăbit să plec înainte de a spune ceva ce nu trebuie. Poate că Tata nu-şi dădea seama cât de mult mă rănea când îi lua Donnei partea împotriva mea. Era timpul să mă mut din apartament, înainte ca cei doi să-mi frângă inima pentru totdeauna. Acum, că aveam o maşină şi o slujbă cu normă întreagă, o puteam face.

A doua zi, în pauza de prânz, m-am dus la bancă şi am retras o sută de dolari. Jumătate din ei erau pentru Tata, plata maşinii, şi cealaltă jumătate pentru o locuinţă. O

văduvă pe nume doamna Jenkins, care frecventa biserica mea, avea o pensiune în cealaltă parte a oraşului, o casă victoriană spaţioasă, cu un turn şi ferestre din sticlă de plumb. Nu avea chiriaşi permanenţi, ci doar vizitatori de weekend, care veneau din New York să petreacă timp în munţi. După ce am ieşit de la bancă m-am dus până acolo, sperând că mă va lăsa să stau la pensiune până când îmi voi găsi un loc permanent. Doamna Jenkins nu îmi puse nicio întrebare şi îmi arătă o cameră mare la etajul al doilea, cu faţa spre strada principală. Spaţiul simplu era sărac, dar curat, cu paturi pereche, o comodă şi o baie comună în capătul holului, cu o cadă mare.

— Nu este nimeni care să stea aici în acest moment, spuse ea, aşa că vei avea locuinţa numai pentru tine. Dar aştept oameni de la oraş în acest weekend.

I-am plătit suficienţi bani pentru a sta o săptămână, inclusiv pentru mesele de seară, şi i-am spus că mă voi întoarce mai târziu cu lucrurile mele. I-am plătit lui Tata cincizeci de dolari înainte de a mă întoarce la muncă, aşa că vechea maşină era a mea. Întrucât Buster se simţea deja ca acasă la familia Barnett, mi-am făcut curaj să întreb dacă aş putea să-l las pe timpul nopţii în adăposturile clinicii.

— Prietena lui Tata îl urăşte, le-am explicat. Ştiu că va fi mai fericit aici, din moment ce ea nu-l vrea prin preajmă, şi nu va mai trebui să-mi fac griji că traversează tot timpul strada.

— Bineînţeles, Peggy, spuse domnul Barnett. Este... hm... totul este în regulă?

Mi-am dat seama, după expresia lui îngrijorată, că nu înţelege ce se schimbase la mine acasă. Nici eu nu eram sigură că înţeleg. La urma urmei, Donna se mutase la noi cu mai bine de patru ani în urmă.

— Nu cred că va fi pentru foarte mult timp, am spus repede. Plănuiesc să-mi găsesc o locuinţă proprie acum că am o slujbă cu normă întreagă.

— Buster este binevenit aici pentru cât timp ai nevoie. Şi anunţă-mă dacă te pot ajuta în vreun fel.

După serviciu, Buster mă urmă acasă la apartamentul lui Tata, fără să ştie că era pentru ultima oară când o mai face. Urcă împreună cu mine în dormitor şi mă privi cum împachetez o valiză cu suficiente haine pentru o săptămână şi cum îndes tot ce mai am în pungi de cumpărături. Deocamdată puteau sta în portbagajul maşinii mele. Donna mă văzu făcând drumuri în sus şi în jos pe scări, cu plasele, şi cum le încărcăm în maşină, dar nu scoase niciun cuvânt. Când dormitorul meu se goli, l-am dus pe Buster peste drum, ca să-i dau de mâncare şi să-l închid în cuşcă. Amândoi aveam inima frântă. Nu-mi aminteam să fi stat vreodată departe de el peste noapte. Iar el nu mai fusese niciodată închis într-o cuşcă.

— Îmi pare rău, Buster. Îmi pare atât de rău! i-am spus, îngenunchind şi îmbrăţişându-l. Este doar ceva temporar. Voi găsi un loc unde să locuim împreună… promit.

L-am auzit chelălăind în timp ce mă grăbeam să plec şi încercam din toată inima să nu o urăsc pe Dorina. Traversând oraşul spre camera mea singuratică din pensiune, simţeam cum pustiul din mine creşte. Durerea îmi urla în inimă ca un vânt sălbatic. Nu mă mai simţisem atât de rău de când mama şi bebeluşul muriseră. Una era să plec de acasă de bunăvoie, şi cu totul altceva să fiu împinsă afară din singurul cămin pe care îl cunoscusem vreodată. Mă simţeam neiubită. Nedemnă de iubire.

— Ţi-am păstrat cina caldă în cuptor, draga mea, spuse doamna Jenkins, când am ajuns. Sper că-ţi place mâncarea de pui cu găluşte.

— Da, vă mulţumesc foarte mult.

Nu aveam poftă de mâncare, dar ea se străduise atât de mult. Am luat cina la masa ei din bucătărie, în timp ce femeia muncea, spălând vasele şi frecând chiuveta cu detergent olandez. Ştiam că ar fi fost politicos din partea mea să port o conversaţie, dar mă simţeam prea deprimată

ca să fac efortul.

— Eşti binevenită oricând în salon să citeşti sau să asculţi radioul, dacă doreşti, îmi spuse ea.

— Vă mulţumesc. Dar acum cred că îmi voi pregăti camera pentru noaptea asta.

Mă întrebam dacă voi putea dormi.

Am aşezat crucifixul mamei pe birou, după care am umplut sertarele goale cu lucrurile mele. Mica cruce de lemn îmi învie o altă amintire cu Jimmy şi, pentru o clipă, a fost ca şi cum ar fi venit să stea alături de mine şi să mă consoleze, în durerea mea: *Nu contează ce cred ceilalţi despre tine*, *Peggety*; *adevărul important este ceea ce crede Dumnezeu*. *Iar tu eşti fiica Lui*. *Copilul Său iubit*.

În ziua în care rosti aceste cuvinte, eu o luasem pe cărarea de la şosea până la râu, pentru a fi singură, supărată de ceva ce se întâmplase la şcoală. Dar Jimmy stătea deja pe o stâncă lângă râu, aruncând pietricele în apă. M-am întors repede înapoi, gândindu-mă că probabil şi el voia să fie singur. Dar Buster alergă spre el, în galopul lui nebunesc cu trei picioare, şi mă dădu de gol.

— Hei, nu pleca! mă strigase Jimmy. Vino să stai puţin. Mi-am şters lacrimile cu mâneca şi am încercat să-mi ţin capul plecat, ca să nu vadă că plânsesem. Dar Jimmy ştia. Întotdeauna ştia.

— Ce s-a întâmplat, Peggety? mă întrebă, după o vreme.

Pe atunci eram în primul an de liceu, iar Jimmy probabil că venise acasă de la facultate, în weekend. Războiul încă nu începuse.

Mi-am înghiţit nodul amar din gât şi i-am spus că în acea seară la şcoală se dădea o petrecere, iar celelalte fete şuşotiseră şi chicotiseră toată ziua despre ce aveau de gând să poarte şi cu ce băieţi sperau să danseze. Câteva dintre aceste fete aveau şi o petrecere în pijamale după aceea, şi părea atât de distractiv… dar evident că ele nu ar fi invitat niciodată pe cineva ca mine.

— Mă fac să mă simt atât de lipsită de valoare. Ca şi cum

ar fi ceva în neregulă cu mine. Că nu sunt ca toţi ceilalţi.

În următoarea oră am stat unul lângă celălalt, în timp ce Jimmy îmi explica răbdător că fusesem făcută după chipul lui Dumnezeu. Aveam valoare şi preţ în ochii Lui. Dumnezeu mă iubea cu o dragoste fierbinte, care îl făcea să se întristeze când eram tratată prost. Îl mângâiase pe Buster pe cap şi spuse:

— Dragostea puternică şi protectoare pe care o simţi pentru Buster este doar o fracţiune din dragostea pe care Dumnezeu o simte pentru tine. Nu-ţi pasă că Buster nu este ca ceilalţi câini, nu-i aşa?

— Nu, i-am răspuns eu, clătinând din cap.

— Dacă te îndoieşti vreodată de dragostea lui Dumnezeu pentru tine, Peggety, uită-te doar la cruce. Îţi va aminti mereu cât de mult te iubeşte El. Nu-I place să te vadă suferind. El nu ar permite aşa ceva niciodată, dacă nu ar avea un motiv.

Cuvintele rostite de Jimmy nu-mi schimbaseră situaţia, dar mă schimbaseră pe mine. Trebuia să mi le amintesc acum, când eram singură în pensiunea ai căror pereţi transmiteau ecourile. M-am gândit la pasajul din Isaia, care devenise unul dintre preferatele mele: *Poate o mamă să uite copilul pe care îi alăptează şi să n-aibă milă de rodul pântecelui ei*? *Dar chiar dacă l-ar uita*, *totuşi Eu nu te voi uita cu niciun chip*, *latăcă te-am săpat pe mâinile Mele*.

Eşti copilul iubit al lui Dumnezeu, îmi spusese Jimmy. Mi-aş fi dorit să existe o modalitate prin care să-i pot reaminti propriile lui cuvinte. Îmi doream atât de mult să îl ajut să se facă bine. Trebuia să nu-mi mai plâng de milă şi să mă gândesc ce să fac. Şi să-l ajut şi pe Joe. Îmi luasem cu mine foi şi plicuri, plănuind să-i scriu prietenei lui Joe, Barbara Symański. Le-am scos, gândindu-mă la ce aş putea să îi spun. Am repetat totul în minte, apoi am scos o foaie de hârtie şi am scris: *Dragă domnişoară Symański*... M-am oprit. Schimbul de scrisori ia prea mult timp. Nu ştiu cât va mai veni Joe pe aici, înainte de a pleca definitiv. Trebuie să

o sun.

Seara de august era caldă, cerul de vară era încă luminat, aşa că am strâns tot mărunţişul pe care l-am găsit şi am mers în oraş până la magazinul din colţ, pentru a face rost de câteva monede de un dolar. Apoi m-am închis în cabina telefonică publică din faţa magazinului şi am sunat la serviciul de asistenţă telefonică din Youngstown, Ohio. Operatoarea mi-a spus că numărul de telefon de la adresa Barbarei este înregistrat pe numele Henry Symański. L-am notat, apoi am rostit o mică rugăciune şi am format numărul operatorului interurban. Ea mi-a spus suma, iar eu am aruncat monedele în fantă, cât mai repede. Aş fi putut să planific o convorbire direct cu ea pentru ceva mai mulţi bani, dar am decis să-mi asum riscul de a da de Barbara. Mi-a răspuns un bărbat.

— Aş putea vorbi cu Barbara Symański? am întrebat, cu vocea tremurândă.

L-am auzit strigând:

— Hei, Barbie! La telefon! iar inima mea o luă la goană.

Nu mai făcusem niciodată ceva atât de îndrăzneţ sau de nebunesc. Oare ce va crede ea despre această băgăcioasă din New York, care o sună într-o seară de marţi? Nu aveam timp să-mi fac griji.

— Bună, sunt Barb, spuse ea, câteva clipe mai târziu.

— Oh, bună. Numele meu este Peggy Serrano. L-am cunoscut pe un prieten de-al tău, Joe Fiore, şi…

— Joe? Ştii unde este Joe? Este bine?

Am ghicit, după felul în care aproape că striga întrebările în telefon, că Barbara încă ţine la el.

— Da, da, este bine. Este aici, în statul New York.

— Slavă Domnului! am auzit-o suspinând. Ce face acolo? Unde stă? Ştii când se va întoarce acasă?

— Ei bine, Joe a venit aici acum o lună şi jumătate, pentru a-l vizita pe prietenul meu, Jimmy Barnett, pe care îl cunoaşte din armată. Dar când a aflat că Jimmy se află în spitalul veteranilor de război cu oboseală de luptă, Joe a

decis să rămână prin preajmă şi să ne ajute, pe mine şi pe familia lui Jimmy, să-l sprijinim să se facă bine din nou. De atunci, Joe vine şi pleacă; stă în atelierul de reparaţii auto al tatălui meu şi chiar lucrează pentru Tata, atunci când are nevoie de ceva bani. Joe a fost o adevărată mană cerească pentru noi.

Îmi vărsasem repede povestea, conştientă de cât de mult mă costa fiecare minut. Nu puteam decât să sper că explicaţia mea grăbită avea sens pentru ea.

— Oh, am fost atât de îngrijorată pentru el! spuse Barbara, când am făcut o pauză. Joe suferă şi el de oboseală de luptă. Când s-a întors acasă de la spital, am încercat să-l ajut, dar s-a supărat pe mine şi pe toţi ceilalţi şi a plecat cu motocicleta. Spui că se simte mai bine acum?

— Ei bine, nu chiar. Încă are coşmaruri despre război, pe care încearcă să le uite bând prea mult. Este încă un pic cam pierdut. De aceea am decis să te sun. Joe poartă toate scrisorile tale cu el... aşa am aflat numele şi adresa ta... de aceea cred că ţine încă la tine.

— Îl iubesc. Aş face orice ca să-l ajut!

— Minunat! Joe mi-a devenit prieten bun. L-am contactat pe câţiva dintre foştii lui camarazi din armată, şi aceştia i-au oferit sfaturi bune despre cum să lase războiul în urmă şi să meargă mai departe. Joe a ascultat tot ce au spus ei. Ştiu că nu mai poate fi pompier, dar cred că, beneficiind de puţin ajutor, şi-ar putea da seama ce să facă în continuare. Mulţi dintre prietenii lui ne-au spus cât de importantă a fost soţia sau prietena în recuperarea lor...

— M-am străduit atât de mult. Dar Joe s-a enervat şi m-a acuzat că-l cicălesc.

— Înţeleg. Joe ridică ziduri de apărare. Ştiu şi că ajutorul oferit prietenului său Jimmy l-a făcut să simtă că face ceva util. Cred că a învăţat câteva lucruri şi despre el însuşi, pe parcurs. Începe să vadă că nu este singur, că şi alţi soldaţi trec prin momente dificile. Poate te va lăsa să-l ajuţi acum, după ce a ascultat sfaturile camarazilor săi şi a călătorit un

pic. Cel puţin, aşa sper. Joe este un tip grozav şi merită să fie din nou fericit. Doresc să-l ajut şi am vrut să vorbesc cu tine, pentru că îl cunoşti mai bine.

— Aş face orice pentru Joe. A spus când se întoarce acasă?

— Nu. Dar mi-a venit o idee nebunească, gândind că poate… Operatoarea mă. Întrerupse, cerând mai mulţi bani. M-am grăbit să mai depun un pumn de monede, apoi am întrebat:

— Mai eşti acolo, Barbara?

— Da, sunt aici. Ai spus că ai o idee nebunească?

— Ei bine, ce-ai zice dacă ai lua un autobuz Greyhound până aici, ca să fii cu Joe? Ai putea sta cu mine. Joe s-ar putea să se supere pe noi pentru că ne băgăm în viaţa lui, dar cel puţin ar vedea cât de mult îl iubeşti şi acum.

Tăcu pentru câteva clipe.

— Doamne! E o idee nebunească. Dar îl iubesc atât de mult pe Joe… cel puţin îl iubeam pe *vechiul* Joe, bărbatul pe care l-am cunoscut înainte de a pleca la război.

— Este încă un tip grozav… se vede. I-a fost foarte greu să vorbească despre război, dar este hotărât să-l salveze pe Jimmy. Şi m-a salvat şi pe mine, ajutându-mă să obţin o slujbă pe care o iubesc. Acesta este un alt motiv pentru care vreau să-l ajut.

Am auzit bipul telefonului, avertizându-mă că mai am un minut înainte de a fi nevoie să introduc alte monede.

— Timpul meu aproape că a expirat din nou…

— Dă-mi adresa şi numărul tău de telefon, spuse Barbara pripit. O să mă gândesc şi o să te sun înapoi. Ai spus că te cheamă Peggy?

— Da, Peggy Serrano.

I-am dat adresa şi numărul de telefon de la clinică, reuşind cu numai câteva secunde înainte ca timpul meu să expire.

— Îţi mulţumesc foarte mult că m-ai sunat! am auzit-o pe Barbara spunând, înainte de a fi întreruptă.

M-am întors la pensiune uitându-mă la milioanele de stele şi mulţumindu-l lui Dumnezeu că mă iubeşte. Şi

mulţumindu-l lui Dumnezeu că prietenul meu Joe are o femeie care îl iubeşte.

Gisela

Iulie, 1945

Izaak devenise unul dintre pacienţii mei favoriţi. Era tânăr, avea doar şaisprezece ani. Prea tânăr ca să se radă sau să-şi lase barbă. Fusese la un pas de moarte când Jim l-a găsit în „micul lagăr", printre prizonierii care fuseseră forţaţi să mărşăluiască spre Buchenwald, venind de la Auschwitz. Era un evreu polonez, capturat în timp ce lupta alături de partizani. Izaak avea întotdeauna un zâmbet pentru mine, chiar şi arunci când suferea. L-am ajutat să citească listele de nume în fiecare zi, căutându-şi familia şi pe Rivka, fiica rabinului, în vârstă de 15 ani, pe care o iubea de când era copil. Dar apoi starea lui Izaak se înrăutăţi, datorită unei infecţii după pierderea degetelor de la picioare, din cauza degerăturilor. Medicii au făcut tot ce le-a stat în putinţă, dar nu l-au putut salva. Eu şi Jim am fost la patul lui când a murit.

Mulţi dintre pacienţii noştri au murit, în ciuda a tot ceea ce am făcut pentru a-i salva, dar această pierdere a fost prea mult pentru Jim. Toată lumea din cazarmă l-a auzit atunci plângând. Era ca şi cum moartea lui Izaak ar fi dezlănţuit porţile durerii sale, şi atunci a plâns pentru fiecare persoană care murise în

Buchenwald. Am făcut tot ce am putut pentru a-l consola, dar şi eu îl plângeam pe tânărul Izaak. Mai târziu, în acea după-amiază, maiorul responsabil de lagăr trimise după el.

— Vino cu mine, Gisela, mă imploră Jim. Probabil că mă va transfera şi am nevoie de ajutorul tău, ca să-l convingi să mă lase să rămân.

M-am uitat la faţa lui cenuşie şi la ochii lui roşii şi i-am spus:

— Poate că ar trebui să pleci pentru o vreme din acest loc îngrozitor.

El clătină din cap.

— Încă mai este de lucru aici.

Am plecat cu el. Maiorul folosea acelaşi birou din fosta cazarmă, pe care îl folosise SS-ul şi, chiar dacă toate svasticile şi alte însemne fuseseră îndepărtate, locul încă mă neliniştea. Îmi amintea cât de neputincioşi fuseserăm – şi încă mai eram, de altfel – eu şi toţi oamenii pe care îi iubeam. Eram dependentă de alţii pentru hrană şi adăpost, şi chiar pentru a-mi recâştiga sănătatea. Jim îl convinsese pe maiorul Cleveland să-mi permită să lucrez aici, ca şi cum ar fi ştiut că munca mă va ajuta să-mi recapăt demnitatea. Dar acum mi-am lăsat deoparte suferinţa mea, pentru a-l ajuta în schimb pe Jim.

— Sunt îngrijorat pentru tine, caporal Barnett, spuse maiorul Cleveland.

— Îmi pare rău că am cedat, domnule! Nu se va mai întâmpla. Maiorul bătu cu pumnul în birou.

— Ar trebui să se mai întâmple, caporal! Fiecare dintre noi ar trebui să plângă râuri de lacrimi pentru ceea ce s-a întâmplat în acest lagăr! Acestea fiind spuse, cred că este timpul să te transfer înapoi la unitatea ta.

— Vă rog să nu faceţi asta, domnule! am spus. Fiecare pacient din spital l-a auzit pe caporal plângând astăzi. Aveţi idee cât timp a trecut de când un evreu nu a mai auzit pe cineva plângând pentru el? Am fost dispreţuiţi, scuipaţi, înjosiţi în toate felurile. Jim ne-a arătat că încă suntem demni de lacrimile cuiva.

Maiorul se lăsă pe spate în scaunul lui şi suspină.

— Asta este ceea ce vrei, caporal? Vrei să rămâi?

— Da, domnule.

— Foarte bine. Dar tot trebuie să iei o pauză de la acest loc. Scoase un ştiiou din suportul său de marmură şi începu să scrie pe una dintre hârtiile din faţa lui.

— Îţi eliberez o permisie de şapte zile şi îţi ordon să o iei. Jim ridică mâinile.

— Unde să mă duc, domnule?

— Asta depinde de tine. Oriunde! Atâta timp cât este în

afara acestui loc uitat de Dumnezeu.

Jim rămase cu privirea aţintită la podea, fără să răspundă. Nu puteam ghici ce-i trecea prin minte, dar când vorbi în sfârşit, nu am fost surprinsă să aflu că se gândise la alţii, nu la el însuşi.

— Asistenta Wolff a muncit la fel de mult ca mine, domnule maior, şi ştiu că este nerăbdătoare să-i caute pe cei dragi ai ei din Belgia. Cu permisiunea şi cu ajutorul dumneavoastră, aş vrea să-mi petrec concediul escortând-o pe Gisela la Anvers, împreună cu orice alt belgian care doreşte să meargă cu noi. Un fel de escortă militară.

— Atâta timp cât îţi faci timp să te odihneşti, domnule caporal.

— Mă voi asigura de asta, domnule, am spus.

— Foarte bine. Cred că se poate aranja călătoria aceasta.

Am părăsit biroul maiorului cu actele de care aveam nevoie. Aveam să părăsesc lagărul pentru prima dată şi, cu amintirile persecuţiei naziste care încă mă bântuiau, mă bucuram că nu făceam călătoria de una singură. Prietenul meu Jim, care urma să poarte uniforma armatei americane, se angaja să mă ajute să îi caut pe Sam şi pe Ruthic. Eram atât emoţionată, cât şi îngrozită. Agenţiile evreieşti de ajutorare şi Crucea Roşie furnizau haine şi încălţăminte foştilor prizonieri ca mine şi, de asemenea, ne asigurau hrana pentru călătoria noastră. Împreună cu un grup de nouă prizonieri recuperaţi, care şi ei doreau să facă această călătorie, ne-am urcat într-un vehicul al armatei, pentru a merge la gara din Weimar.

— Am învăţat despre oraşul Weimar la şcoală, i-am spus lui Jim, în timp ce aşteptam în gară. A fost casa lui Johann von Goethe, unul dintre cei mai buni scriitori ai Germaniei. Dar după ce s-a întâmplat în apropiere, la Buchenwald, mă întreb dacă oraşul va mai părea vreodată nobil.

— În primele săptămâni după capitulare, spuse Jim, când erai încă foarte bolnavă şi în spital, armata noastră i-a obligat pe cetăţenii din Weimar să facă un tur al lagărului

Buchenwald. Am vrut ca ei să vadă cu ochii lor micul secret murdar pe care îl lăsaseră să se întâmple în curtea lor.

— Cum au reacţionat?

— Păreau şocaţi. Mulţi au susţinut că nu ştiau ce se întâmplă acolo, dar cred că au ales să nu ştie. În mintea mea, asta îi face la fel de vinovaţi.

Călătoria cu trenul din Germania până în Belgia, cu toate schimburile, întârzierile şi popasurile, dură de trei ori mai mult decât ar fi fost înainte de război. Uniforma şi actele oficiale ale lui Jim ne-au deschis drumul printr-o mulţime de confuzii şi încurcături birocratice, mai ales că eu şi ceilalţi supravieţuitori nu aveam niciun act de identitate pe care să îl arătăm la graniţe. Ne-am mâncat raţiile de la Crucea Roşie şi am aţipit din când în când, în gări şi în vagoanele de pasageri, prăbuşiţi unul lângă celălalt. Niciunul dintre noi nu s-a plâns, amintindu-şi de călătoria mizerabilă care ne adusese la Buchenwald. Privind de la fereastra trenului, zăream uneori câmpuri şi sate care păreau neatinse de război. Dar erau mult mai multe scene, mai ales în oraşe precum Frankfurt şi Köln, unde ruina şi distrugerea păreau atât de complete, încât nu-mi imaginam cum ar putea fi reconstruită Europa vreodată. Am trecut pe lângă nenumărate vehicule abandonate ale armatei şi tabere militare, cu epave de tancuri şi artilerie în ruină. Soldaţii armatelor eliberatoare păreau la fel de prezenţi cum fuseseră naziştii.

În cele din urmă, am coborât din tren în Anvers şi am fost întâmpinaţi de reprezentanţi ai agenţiei de ajutorare a evreilor. Aceştia ne-au dus pe mine şi pe ceilalţi la un cămin temporar pentru persoanele strămutate, unde am primit o masă caldă şi am putut rămâne peste noapte. Mi-am înregistrat numele la ei şi le-am cerut ajutorul pentru a-i găsi pe unchiul Aaron şi pe tatăl lui Sam în Havana. Mi-au promis că vor lua legătura cu filiala lor din Cuba. Le-am dat, de asemenea, informaţiile pe care le aveam despre unchiul Hermann din Ecuador.

Nu ştiam unde s-a dus Jim, dar s-a întors după mine în dimineaţa următoare şi ne-am aşezat într-o cafenea mică din centrul oraşului, să bem o cafea şi să facem planuri. Aceasta mirosea minunat, dar eu am comandat lapte cald, neîndrăznind încă să beau cafea. Am privit piaţa plină de viaţă, amintindu-mi cât de frumoasă era când o văzusem pentru prima dată cu Sam… oare cu câţi ani în urmă?

Jim observă că mă uitam în depărtare şi spuse:

— Sper că îţi aminteşti de ceva plăcut.

— Da, plăcut, dar şi dureros.

Am făcut o pauză, suflând în lapte, care era fierbinte.

— Îmi aminteam cum eu şi Sam exploram împreună cafenelele din Anvers, în primele zile după ce am ajuns în Belgia. Pe atunci, nimănui nu-i păsa că suntem evrei. Eram atât de tineri şi de plini de speranţă…

M-am oprit. Dacă aş fi continuat, ar fi început să-mi curgă lacrimile. Jim mă readuse cu blândeţe în prezent:

— Unde ai vrea să-l căutăm mai întâi pe Sam? Amintirile mele despre Sam îşi luară zborul precum nişte vrăbii speriate.

— Trebuie să o văd pe sora Veronica, de la şcoala de asistente medicale. Ea s-a oferit să ne transmită mesajele. Dacă Sam mă caută, acela este primul loc în care merge.

Ne-am golit cănile şi am plecat, folosind aceeaşi linie de troleibuz cu care călătoream mergând la şcoală. Era perioada de sesiune şi totul arăta la fel: călugăriţele în robele lor negre, cu crucile de la gât legănându-se în timpul mersului; elevele asistente medicale, tinere şi cu un aer nerăbdător, grăbindu-se pe holuri în uniformele lor. Era ca şi cum nu plecasem niciodată şi m-am întrebat cum se putea aşa ceva. Trăisem o viaţă întreagă de când absolvisem şcoala, cu trei ani în urmă.

— Aş putea vorbi cu sora Veronica? am întrebat-o pe călugăriţa de la intrare. Sunt una dintre fostele ei eleve, Gisela Wolff.

— Îmi pare foarte rău, spuse ea încet. Dar sora Veronica a

murit cu puţin timp înainte de eliberare.

A trebuit să mă aşez. Era o altă pierdere, o altă prietenă plecată pentru totdeauna.

— Te simţi bine? mă întrebă călugăriţa.

— Doar şocată. Şi tristă.

— Vrei să vorbeşti cu sora Mary Margaret? Acum ea este directoarea.

M-am ridicat în picioare şi am intrat în biroul în care sora Veronica mă întâmpina şi mă încuraja întotdeauna, şi am recunoscut-o imediat pe sora Mary Margaret. Ea călătorise cu trenul împreună cu Ruthie şi cu mine, când am fugit din Anvers, şi ne dăduse cărţi de rugăciune şi mărgele de rozariu. Şi ea ştia cine sunt.

— Gisela! Bine ai revenit!

Se grăbi să iasă din spatele biroului ei şi mă îmbrăţişa.

— Ni s-a spus că ai fost arestată. Nici nu-mi pot imagina cât ai avut de suferit!

Nu am putut decât să dau din cap.

— Te rog, ia loc. Spune-mi ce pot face pentru tine, draga mea! M-am aşezat recunoscătoare, cu genunchii tremurându-mi de frică, dar şi cu speranţă, pregătindu-mă să întreb despre Sam.

— Înainte de a mă ascunde la Spitalul Sint-Augustinus, sora Veronica s-a oferit să mă ajute în schimbul de mesaje cu logodnicul meu, Sam Shapiro. Ea ştia numele meu fals, Ella Maes, unde lucram şi unde mă ascundeam. Şi dumneavoastră ştiaţi, desigur.

— Da, îmi amintesc. Ne-am rugat pentru tine în fiecare zi, Gisela, de aceea sunt atât de încântată să te revăd.

— A... a venit logodnicul meu să mă caute? Probabil că încearcă să mă găsească. A lăsat vreun mesaj?

Mi-am ţinut respiraţia cu anticipaţie şi teamă.

— Mă tem că nu. Îmi pare foarte rău!

Am închis ochii şi am simţit cum întunericul care aproape mă sufocase în Buchenwald ameninţa să mă înghită de vie. Gândurile de a-l găsi pe Sam fuseseră singura mea rază de

lumină. Dar Sam nu venise. Nu-mi lăsase niciun mesaj. Am îndrăznit să fac o rugăciune, prima după foarte mult timp: *Te rog*, *nu-l lăsa să moară*. *Te rog*, *ajută-ne să ne găsim unul pe celălalt*. Când mi-am mai revenit, am întrebat:

— Când a fost eliberat Anvers?

— În luna decembrie a anului trecut. Bruxelles a fost eliberat cu câteva luni mai devreme.

Am rămas fără cuvinte. Anvers fusese eliberat de sub dominaţia nazistă la doar patru luni după ce fusesem arestată. Patru luni! Ce întorsătură crudă a sorţii o pusese pe Lina Renard în acelaşi spital cu mine, ca să mă trădeze, când aş fi putut fi liberă în tot acest timp? Părea absurd ca naziştii să continue să efectueze transporturile către lagărele morţii, chiar dacă pierdeau războiul. Şi chiar mai absurd era să mă gândesc că, dacă nu ar fi fost trădarea Linei Renard, aş fi fost liberă din decembrie anul trecut. Vestea ridică o altă întrebare, mai terifiantă: dacă Belgia era liberă de atât de mult timp, de ce nu venise Sam aici să mă caute? Eram sigură că ar fi făcut-o… dacă ar fi putut.

— Pot să te întreb care sunt planurile tale acum, Gisela? întrebă sora Mary Margaret, întrerupându-mi firul gândurilor.

— Păi… nu ştiu. Încă încerc să-i găsesc pe toţi oamenii pe care îi iubesc.

— Îţi doresc succes şi binecuvântarea lui Dumnezeu. Dacă vei avea vreodată nevoie de un loc de muncă, să ştii că vom fi foarte bucuroase să îţi găsim un loc în spitalul nostru.

Şi-a copiat adresa militară a lui Jim, pentru a mă putea contacta, iar eu i-am mulţumit pentru bunătatea ei.

— Cred că nu a mers prea bine, spuse Jim, când am ieşit din birou. Îmi ştergeam lacrimile despre care nu ştiam când îmi alunecaseră pe obraji.

— A fost foarte amabilă. Dar nu a primit veşti de la Sam.

— Haide, spuse el, luându-mă de braţ. Să nu renunţăm încă. Vrei să încercăm să mergem la blocul în care au locuit

familiile voastre?

— Nu, am spus imediat.

Nu puteam să înfrunt încă acele amintiri. Părinţii mei muriseră în acel apartament.

— Vreau să-mi găsesc sora, pe Ruthie, i-am spus.

Am mers cu troleibuzul înapoi la gara centrală, apoi am luat un alt tren spre Mortsel. În timp ce mergeam împreună prin satul încă distrus până la orfelinatul catolic, i-am povestit despre ziua teribilă în care americanii au bombardat din greşeală un oraş cu oameni nevinovaţi. Cum au fost lovite patru şcoli şi cum au murit sute de copii şi civili. Jim părea atât de devastat de poveste, încât mi-a părut rău că i-am spus-o.

— Nu a fost vina ta, i-am spus, dar nu părea să mă audă. Când am ajuns la orfelinat, acesta păru să găzduiască chiar mai mulţi copii decât înainte. Mă întrebam ce se va întâmpla cu copiii evrei pe care îi ascunseseră, dacă părinţii lor au pierit în lagăre.

— Mă bucur foarte mult să vă văd, domnişoară Maes! spuse sora Marie, când mă întâmpină. Mi-am dat seama după zâmbetul ei că era sinceră: sora dumneavoastră, Ruth Arme, locuieşte cu aceeaşi familie ca şi ultima dată când aţi fost aici, lucrând ca bonă.

Sora Marie ne-a spus că nu este departe şi ne-a dat indicaţii despre cum să ajungem la ea. Aş fi alergat până acolo ca să o văd pe Ruthie, dacă aş fi putut, bucuroasă să ştiu că este încă în viaţă şi sănătoasă.

— Nu pot decât să sper că sora mea mă va ierta, i-am spus lui Jim, în timp ce mergeam. Ruthie mă implorase să nu o las singură în orfelinat. Iar după ce Mortsel fusese bombardat, mă implorase să o iau cu mine. Îi era atât de teamă să rămână acolo, atât de teamă că va urma un alt bombardament.

— Dar dacă ai fi făcut ceea ce ţi-a cerut, ar fi ajuns şi ea la Buchenwald.

Ştiam că Jim are dreptate. Dar nu puteam să uit cât de

speriată fusese Ruthie, cum se agăţase de mine, plângând şi implorând. Când am văzut casa, aproape că m-au lăsat genunchii: o casă mare de cărămidă, cu trei etaje, într-un cartier de oameni bogaţi. În această zi călduroasă de vară, ferestrele erau deschise, şi puteam auzi râsetele şi vocile copiilor venind dinăuntru.

— O să fii bine? întrebă Jim. Am dat din cap.

— Atunci, dacă nu ai nevoie de mine, cred că ar fi mai bine dacă ţi-aş lăsa puţin timp singur cu sora ta. Mă duc să mă plimb şi mă întorc mai târziu.

L-am privit plecând, apoi am inspirat adânc şi am sunat din clopoţel. Am auzit alergăturile dinăuntru şi, un minut mai târziu, se deschise uşa din faţă. Pentru o clipă, nu am putut vorbi. Tânăra din faţa mea arăta exact ca Mutti în fotografiile vechi, din tinereţe: subţire şi delicată, cu părul negru ca pana corbului. Era ca şi cum aş fi văzut fantoma lui Mutti, doar că Ruthie avea ochii întunecaţi şi plini de tristeţe ai lui v-aţi. Purta colierul de perle de la străbunica noastră, pe care i-l dăruisem eu.

— Ruthie, am suspinat. Ruthie, sunt eu, Gisela.

— Gisela? Se clătină puţin şi fu nevoită să se sprijine de cadrul uşii: chiar tu eşti?

Arăta de parcă ar fi vrut să mă îmbrăţişeze, dar îi era teamă. Am făcut un pas înainte şi am luat-o în braţe. Nu i-aş mai fi dat drumul niciodată. Sora mea! Sora mea iubită era vie, caldă şi reală!

— Da! Da, sunt eu, i-am spus. Şi acum suntem din nou împreună, în sfârşit!

Doi copii mici veniseră la uşă cu Ruthie, iar eu am auzit emoţia din vocea lui Ruthie, când le spuse în flamandă că eram sora ei. Am răsuflat uşurată.

— Dar de ce stăm în pragul uşii? spuse ea, fâstâcită. Intră în casă, să pregătesc un ceai şi să putem sta de vorbă.

Îi trimise de acolo pe copii, spunându-le să fie cuminţi şi să se ducă la mama lor. Apoi mă conduse pe un hol lung, până la bucătăria din spate. Am observat un crucifix pe perete şi

o mică statuie a Fecioarei Maria într-o firidă.

— Ce s-a întâmplat cu tine, Gisela? Eşti bine? mă întrebă ea, în timp ce umplea cu apă un ibric.

— Am fost prizonieră în acelaşi lagăr ca v-aţi.

Ea încremeni.

— Buchenwald?

— Da. Dar acum sunt bine.

Nu am vorbit nimic în timp ce Ruthie pregătea ceaiul. Mi-era teamă să-i spun despre v-aţi şi Mutti. Abia după ce îmi turnă ceaiul şi se aşeză la masa de vizavi, mă întrebă:

— I-ai găsit pe v-aţi şi pe Mutti?

Ochii mi se umplură de lacrimi, răspunzându-i înainte de a putea vorbi.

— Oh, nu. Nu! murmură ea. M-am întins să-i iau mâna.

— Au murit împreună, Ruthie. În apartamentul nostru, înainte ca naziştii să aibă ocazia să vină după ei.

— V-aţi era deja pe moarte când am plecat, spuse ea. El ştia adevărul şi mi-a spus că nu-i este frică.

— Mutti nu voise să-l părăsească. Au rămas împreună. Am văzut sute de oameni murind în Buchenwald şi în trenurile care ne-au dus acolo. Cu toţii au avut parte de o moarte oribilă, Ruthie. În unele dintre lagăre, cum ar fi Auschwitz, bărbaţii şi femeile erau separaţi imediat ce ajungeau şi fie erau ucişi imediat în camerele de gazare, fie erau puşi să muncească până la moarte, ca sclavi. A fost bine că Mutti şi v-aţi nu au fost luaţi. Şi că au murit împreună.

Ne-am ţinut de mână, timp în care ne şiroiau lacrimile.

— Dar Sam şi familia lui? întrebă ea.

— Nu am reuşit să-l găsesc încă. Un prieten a venit cu mine la Anvers, pentru a mă ajuta să te găsesc pe tine şi să-l caut pe el.

Aproape că mi-era teamă să-i pun următoarea întrebare lui Ruthie, dar mi-am făcut curaj:

— Cum a fost pentru tine aici? Se poartă bine cu tine? Eşti fericită?

— Ţin foarte mult la familia Peeters şi ei la mine. Am

trecut prin lipsuri de alimente, desigur, şi nu am avut suficient combustibil iarna trecută. Dar sunt oameni de treabă şi au fost buni cu mine. Spun că sunt ca o fiică pentru ei.

— Ei ştiu că eşti evreică?

— Doamna Peeters a ghicit, aşa că i-am spus adevărul. Când ziarele au început să arate imagini ale lagărelor de concentrare şi să relateze despre cele întâmplate acolo, mi-a spus că voi fi întotdeauna binevenită să locuiesc aici, dacă aflu că familia mea nu mai este. Au trecut luni de zile de când Belgia a fost eliberată şi, când nu am mai primit veşti de la tine sau de la altcineva, am crezut că toţi aţi murit şi că am rămas singură.

Scoase o batistă de in pentru a-şi şterge lacrimile.

— Mă bucur că te-ai simţit bine aici, i-am spus.

M-am întrebat dacă lui Ruthie îi va fi greu să se despartă de ei, din moment ce deveniseră noua ei familie.

— Ce ai de gând să faci acum, Gisela?

Imensitatea viitorului meu necunoscut mă lăsa goală pe dinăuntru, mai ales dacă trebuia să îl înfrunt fără Sam.

— Nu sunt sigură. Poate că războiul s-a terminat, dar totul este încă în haos. Trebuie să-l găsesc pe Sam, ca să decidem împreună ce vom face. Am contactat Comitetul Comun Evreiesc din Havana, pentru a încerca să-l găsesc pe unchiul Aaron. Dacă mai este încă în Cuba, poate mergem să locuim cu el.

— Asta este ceea ce vrei să faci? Să te muţi în Cuba? Era atât de cald acolo. Şi ei nu ne-au vrut. Îţi aminteşti?

— Nu ştiu ce altceva putem face. Am văzut familia lui Mutti şi numele lui Orna pe o listă cu victimele de la Auschwitz.

I-am lăsat un moment să proceseze vestea aceasta.

— Ştiu doar că vreau să fiu cu tine şi cu Sam. Restul este încă… Mi-am ridicat mâinile şi le-am lăsat să cadă din nou.

— Unde locuieşti acum?

— Nicăieri. La început am fost pacientă în spitalul

american din Buchenwald; apoi m-au lăsat să lucrez acolo, până când m-am simţit destul bine ca să vin să te caut. Dacă te întorci cu mine, probabil că va trebui să locuim într-un lagăr de persoane strămutate, până când voi primi veşti de la Sam sau de la unchiul Aaron. Nu va fi o viaţă prea bună şi va trebui s-o luăm de la capăt, dar cel puţin vom fi împreună.

Ruthie ezită, ca şi cum ar fi încercat să se imagineze acolo.

— Ar fi în regulă… adică, pot să stau aici până îl găseşti pe Sam? întrebă ea. Ştiu că doamna Peeters mă va lăsa să rămân şi să lucrez pentru ea.

Trecuseră cinci ani de când plecasem de acasă, pentru a sta la internatul şcolii de asistente medicale, cinci ani de când eu cu Ruthie locuiserăm împreună ca surori. Eram aproape nişte străine după atâta timp de la despărţirea noastră. Aici avea o casă şi o viaţă a ei. Eu nu aveam nimic.

— Da, bineînţeles că poţi rămâne. Mă bucur că eşti în siguranţă şi că eşti fericită aici.

— Şi dacă te hotărăşti să pleci în Cuba? Ar trebui să vin şi eu? Simţeam cum mi se strânge inima.

— Nu, i-am răspuns. Eşti sora mea şi te iubesc, dar eşti destul de mare pentru a lua propriile decizii. Eşti o femeie tânără acum, Ruthie. Şi eşti atât de drăguţă! Aveam vârsta ta când l-am cunoscut pe Sam, îţi aminteşti? Pun pariu că tinerii deja roiesc în jurul tău, nu-i aşa?

Se uită în jos la mâinile ei şi roşi puţin.

— Este cineva care îmi place, e de la biserică. Nu e prietenul meu sau ceva de genul ăsta, dar uneori stăm de vorbă.

Cuvintele ei mă loviră puternic. Vorbea despre un băiat creştin din biserică, nu despre un băiat evreu din sinagogă.

— Mai mergi la biserică şi încă te prefaci că eşti catolică? Ruthie ridică din umeri.

— Nu mai trebuie să o fac acum, că războiul s-a încheiat. Dar încă mai merg cu familia.

Mi-am spus că nu contează. În afară de rugăciunea mea tăcută din biroul surorii Mary Margaret de mai devreme, nu-L mai invocasem pe Dumnezeul copilăriei mele de foarte mult timp. Nici măcar nu eram sigură că mai cred în El.

— Cred că ar trebui să rămâi aici până când îl găsesc pe Sam; apoi ne putem gândi cu toţii ce să facem în continuare.

Ne-am terminat ceaiul şi ne-am luat rămas-bun. Era ceea ce făceam de când mă ştiam… să ne luăm rămas-bun.

Jim mă aştepta afară. L-am văzut că mă studiază, ca şi cum ar fi vrut să vadă dacă sunt bine, aşa că am reuşit să zâmbesc rapid.

— Ruthie este bine. Este fericită aici. Am hotărât că ar trebui să rămână aici până când… ei bine, până când vom avea unde să mergem.

— Mai lasă-i timp, Gisela. Totul este încă în haosul de după război. Calea de urmat va fi mai clară după ce lucrurile se vor linişti.

— Da, şi după ce îl voi găsi pe Sam.

— Vrei să ne întoarcem la Anvers? întrebă Jim. Văd că eşti obosită.

— Nu încă. Aş vrea să mă duc la pensiunea unde am locuit înainte de a fi arestată. Nu aveam foarte multe lucruri, dar poate că unele dintre ele sunt încă acolo.

Şi casa în care locuisem părea neschimbată şi, preţ de un moment terifiant, am retrăit panica din dimineaţa în care văzusem doi ofiţeri SS aşteptându-mă în faţă. Dar proprietarul îşi aminti de mine şi fusese foarte amabil.

— Una dintre celelalte infirmiere a văzut cum ai fost luată şi… ei bine, când nu te-ai mai întors, am ghicit ce s-ar fi putut întâmpla. Ţi-am împachetat toate lucrurile, sperând că te vei întoarce după ele într-o zi. Sunt sus în pod.

Jim urcă scara până în pod şi îmi aduse cutia, apoi se aşeză lângă mine în salon, în timp ce eu mă uitam peste lucruri. Hainele mele îmi erau acum prea mari, dar mă gândeam că îmi vor sta bine după ce voi recupera

greutatea pierdută. Nu mai aveam nevoie de cartea de rugăciuni şi de mătăniile de rozariu, pe care mi le dăruise sora Mary Margaret. Jim zări fotografia pe care tatăl colegei mele de cameră mi-o făcuse în ziua absolvirii şi o scoase din cutie. M-am bucurat că avea ocazia să vadă că nu arătasem întotdeauna aşa.

— Aveam de gând să-i dau poza asta lui Sam, dar nu am mai apucat…

Deodată, durerea care îmi umpluse încet inima toată ziua mă ajunse din urmă. Durerea pentru sora Veronica. Pentru Sam. Pentru satul Mortsel. Pentru sora mea, Ruthie. Şi pentru toţi anii pierduţi. Mi-am acoperit faţa cu mâinile şi am izbucnit în plâns. Jim mă luă în braţe şi mă lăsă să plâng.

— Sam ar fi venit să mă caute, dacă ar fi putut, m-am plâns. Ne-am promis unul altuia!

— Nu vom renunţa până nu-l vom găsi.

— Şi Ruthie… ea este singura familie care mi-a mai rămas, dar simt că am pierdut-o demult deja. Nimic nu va mai fi la fel ca înainte de Noaptea de cristal… înainte de Hitler şi de nazişti… când trăiam în Berlin cu mătuşile, unchii, verii şi bunicii noştri…

— Ai dreptate, Gisela, murmură Jim, după câteva secunde. Mi-e teamă că nu va mai putea fi niciodată la fel. Dar te voi ajuta atât cât voi putea.

Jim insistă să mănânc ceva înainte de a lua trenul înapoi spre hotelul din Anvers.

— Am făcut destule pentru astăzi, spuse el. Încearcă să te odihneşti puţin.

Am reuşit să adorm, dar m-am trezit înainte de răsărit, gândindu-mă la Sam. Mi-am amintit ce-mi spusese despre planurile lui de a-şi ascunde mama şi fraţii.

— Trebuie să mergem la Hotel Centraal, i-am spus lui Jim când veni după mine pentru micul-dejun. Proprietarul a făcut parte din Rezistenţă. L-a ajutat pe Sam să găsească ascunzători pentru mama şi fraţii lui.

Am găsit destul de uşor modestul hotel, dar a părut să dureze o veşnicie până când solicitarea mea de a vorbi cu proprietarul a ajuns de la recepţie la biroul acestuia. Când în sfârşit aşteptarea se termină, Lukas Wouters ne primi pe amândoi cu multă căldură. Era un domn înalt şi impunător, în vârstă de şaptezeci de ani, cu părul alb şi mustăţi de modă veche... deloc aşa cum îmi imaginam eu un luptător al Rezistenţei. Faptul că cineva de vârsta lui îşi risca viaţa şi mijloacele de trai pentru a lupta împotriva naziştilor mă făcu să-i port un mare respect. Dar eram disperată să-l găsesc pe Sam, aşa că mi-am rostit întrebarea imediat ce am apucat să ne aşezăm.

— Îl caut pe Sam Shapiro, logodnicul meu. Ştiţi ce s-a întâmplat cu el sau cu familia lui?

Dădu aprobator din cap, dar faptul că zâmbetul lui dispăruse părea de rău augur.

— Mama lui Sam, doamna Shapiro, s-a ascuns în casa fami-l. Ei mele sub un nume fals, dându-se drept menajera noastră. A r-îmas în siguranţă la noi pe toată perioada războiului. Am găsit ascunzători pentru cei doi fii ai ei la două ferme din mediul rural. Culoarea tenului lor deschis i-a ajutat să rămână în siguranţă şi cei trei s-au reunit după ce Belgia a fost eliberată.

— Dar fiul ei cel mare, Sam?

— Da, Sam.

Când domnul Wouters făcu o pauză, inima mi-o luă la goană.

— Sam a fost foarte activ în lucrarea subterană, aşa ne-am cunoscut. A aranjat ca familia lui şi nenumăraţi alţi evrei să se ascundă, furnizând acte de identitate false şi aşa mai departe. El şi ceilalţi au salvat, de asemenea, aviatori aliaţi doborâţi şi i-au ajutat să fugă înapoi în Anglia, în principal prin Spania. În iarna anului 1943, Sam a venit la mine şi mi-a spus că a decis să meargă în Anglia cu unul dintre echipajele RAF salvate şi să se înroleze în armata britanică. M-am gândit că este mult prea periculos. I-am spus că

Rezistenţa avea nevoie de el aici, dar el era hotărât să lupte.

— Şi aţi mai primit veşti de la el?

Inima îmi bătea atât de tare, încât mă durea pieptul.

— Ei bine, am aflat prin semnale radio codificate că el şi echipajul au reuşit să ajungă în Anglia. Dar după aceea... nimic.

Speranţa mea se prăbuşi. Nimic? Timp de un an şi jumătate?

— Doamna Shapiro mai este cu dumneavoastră? Domnul Wouters clătină din cap.

— De îndată ce Belgia a fost eliberată şi comunicarea a redevenit posibilă, i-a trimis o telegramă soţului ei din Cuba. Acesta obţinuse permise de debarcare valabile şi aranjase ca ea şi fiii lor să i se alăture, călătorind cu vaporul imediat ce războiul se va încheia.

— Deci au plecat?

— Au plecat cu mai bine de o lună în urmă. Le-am promis că le voi trimite o telegramă, dacă voi primi veşti de la Sam.

— Îmi puteţi da adresa lor din Cuba?

— Cu siguranţă. O să-i spun asistentului meu să v-o aducă. Şi unde vă pot găsi, domnişoară Wolff, dacă primesc veşti despre Sam?

— O să vă dau adresa unităţii mele, spuse Jim. Deocamdată puteţi da de Gisela prin mine.

— Dacă aveţi vreodată nevoie de ceva, domnişoară Wolff... orice... vă rog să nu ezitaţi să cereţi.

Eram atât de demoralizată când am plecat de la hotel, încât îmi venea să mă aşez pe bordură şi să plâng. Habar nu aveam unde să mă duc sau ce să fac în continuare.

— Ascultă, spuse Jim, în timp ce mergeam: ştim că Sam a ajuns în Anglia, nu? Şi dacă s-a înrolat în armata britanică, ei vor avea o înregistrare a acestui fapt. Îi vom contacta şi le vom cere dosarul său de serviciu.

— Ştii cum să faci asta? am întrebat.

— O să mă descurc eu.

Îmi mai rămăsese un singur loc de vizitat în Anvers: vechea noastră clădire de apartamente. Poate că proprietarul depozitase unele dintre lucrurile lui Mutti şi v-aţi. Pe măsură ce ne apropiam de clădire, atât de multe amintiri îmi reveneau în minte... nu numai amintiri frumoase despre mine şi Sam şi despre familiile noastre, ci şi amintiri terifiante despre pogromul din Anvers.

Chiar dacă aş fi rămas în Belgia, iar sora Mary Margaret mi-ar fi găsit un loc de muncă de asistentă medicală la spital, nu m-aş fi simţit niciodată cu adevărat acasă ori în siguranţă aici. Aş vedea mereu simpatizanţi nazişti care umblă pe străzi, arzând şi jefuind. Aş vedea ofiţeri SS aşteptându-mă în faţa fiecărei clădiri. Şi m-aş întreba mereu dacă asistenta care lucrează alături de mine este ca Lina Renard, urându-mă pentru că sunt evreică. Poate că naziştii au fost înfrânţi, dar ura şi laşitatea care le-au permis să ajungă la putere vor fi ascunse doar temporar.

Dar dacă nu în Belgia sau în Germania, unde aş putea trăi?

Încă meditam la aceste lucruri când proprietarul veni la uşă şi ne primi înăuntru. Părea impresionat, aşa cum fusese toată lumea, de apariţia lui Jim în uniforma sa. M-am mai înviorat când ne arătă o cutie cu obiectele personale pe care v-aţi fi rugase să le păstreze pentru mine şi pentru Ruthie. Verighetele de nuntă ale părinţilor mei se aflau acolo. Şi albumul de poze al lui Mutti. Nu luasem foarte multe cu noi pe *St. Louis*, dar Mutti refuzase să lase în urmă fotografiile. Întotdeauna voi avea poze cu familia mea, prin care să mi-i amintesc.

— Şi acum? întrebă Jim, când plecarăm cu preţioasele amintiri, încă o dată lăsase adresa lui, în caz că Sam se va întoarce sau proprietarul va dori să mă contacteze. M-am oprit în mijlocul trotuarului.

— Nu am unde să mă duc, i-am spus.

Un tunet bubui în depărtare, şi la început am crezut că e un foc de artilerie, uitând că războiul se terminase.

Jim privi cerul ameninţător, întunecat de nori de ploaie.

— Întoarce-te în Germania cu mine, Gisela, dacă mai rezişti! Mi-ai fost de mare ajutor. Mai ai încă multă treabă de făcut la spital şi în taberele de persoane strămutate, în timp ce aşteptăm să primim veşti despre Sam de la autorităţile britanice.

M-am gândit un moment, apoi am dat aprobator din cap. Ce altceva puteam face? Jim era singurul prieten pe care îl aveam. Promisese să nu renunţe până nu vom afla ce se întâmplase cu Sam. Şi nu ştiam cum aş fi putut să înfrunt singură veştile, dacă s-ar fi dovedit a fi rele...

Peggy

August, 1946

După serviciu, Buster porni alături de mine şi ne îndreptarăm împreună spre magazinul din colţ, pentru a cumpăra un ziar. Amândoi preferam să ne plimbăm de-a lungul râului de cealaltă parte a oraşului, ceea ce deveni noua noastră rutină. Mergeam cu ziarul până în parcul din apropiere şi mă aşezam pe o bancă, apoi căutam toate apartamentele de închiriat, în timp ce Buster adulmeca tufişurile şi lătra la veveriţe. Copiii gălăgioşi se urcau pe barele de gimnastică şi se dădeau pe leagănele scârţâitoare nu departe de mine. Dacă vedeam vreun anunţ, mergeam cu Buster până la telefonul public, cu o rolă de monede primite de la bancă, şi îi sunam pe toţi cei care păreau potriviţi. Astăzi nu erau anunţuri noi.

— După cum se arată, tu vei sta într-o cuşcă, iar eu voi locui la pensiunea doamnei Jenkins pe termen nelimitat, îi spusei lui Buster când se întoarse lângă mine.

Era plictisit de parc şi nerăbdător să pornim din nou la drum. Dar mi-am mai luat câteva secunde pentru a arunca o privire peste titlurile ştirilor. După ce citisem scrisorile lui Jimmy.

mă interesasem de situaţia dificilă a persoanelor strămutate în Europa şi vorbisem cu Art Davis despre supravieţuitorii din lagăre. Unii supravieţuitori începuseră

să se înghesuie pe vapoare vechi, în încercarea de a ajunge în Palestina, dar guvernul britanic le refuză permisiunea de a se refugia acolo. În ştirile de astăzi, o navă numită *Mataroa* plecă din Marsilia, Franţa, spre portul Haifa, cu peste 1.200 de bărbaţi, femei şi copii fără adăpost la bord. Marina britanică îl intercepta, iar refugiaţii, dintre care mulţi supravieţuitori ai lagărelor de concentrare naziste, se aflau acum în lagărele de detenţie britanice de pe insula Cipru. Părea atât de crud şi lipsit de inimă. Am sperat că Jimmy nu va citi niciodată această ştire. După ce a muncit atât de mult pentru a-i salva pe supravieţuitorii din lagărele de concentrare, vestea aceasta i-ar fi frânt inima.

Am terminat de citit şi am împăturit ziarul. Tragedia de pe *Mataroa* îmi aminti de tăieturile de ziar pe care Jimmy le păstrase şi care spuneau povestea refugiaţilor fără adăpost de la bordul vasului *St. Louis*, înainte de război. Înţelegeam puţin cum este să fii fără adăpost şi nedorit, dar nu îndrăzneam să-mi plâng de milă, comparându-mi viaţa mea cu a lor. Eu şi Buster ne îndreptarăm apoi spre pensiune şi l-am legat de stâlpul cu rufe al doamnei Jenkins, după care am intrat înăuntru să iau cina.

— Încă nu am reuşit să găsesc o locuinţă pentru mine şi câinele meu, i-am spus.

Ne-am aşezat una vizavi de cealaltă la masa din bucătărie, mâncând pui prăjit, piure de cartofi şi fasole verde din grădina ei.

— Va trebui să închiriez camera pentru încă o săptămână, dacă nu vă deranjează.

— Pentru mine este în regulă, draga mea, mi-a răspuns ea. M-am întrebat dacă se bucură să aibă companie sau dacă o deranjez. După ce m-am ridicat de la masă, m-am întors cu Buster la clinică, pentru a-i da de mâncare şi a-l închide în cuşca lui pe timp de noapte.

— Îmi pare atât de rău, bătrânul meu prieten! i-am spus, în timp ce îl îmbrăţişam de noapte bună. Se pare că va trebui să mai stai aici încă o săptămână. Dar mă voi

întoarce mâine dimineaţă la prima oră.

La scurt timp după răsăritul soarelui, m-am trezit şi m-am îmbrăcat, pentru a-mi ţine promisiunea.

— Ai venit mai devreme, spuse domnul Barnett, când mă văzu dându-i drumul lui Buster. Ai luat micul-dejun?

Nu mâncasem, dar ezitam să răspund pentru că nu voiam să deranjez. Mi-a citit cu precizie ezitarea.

— Intră, atunci. Tocmai ne pregăteam să mâncăm. Am deja o treabă pentru tine astăzi.

Doamna Barnett îmi prăji rapid două ouă strânse în acea dimineaţă din coteţ şi mai tăie câteva felii de pâine. Am sorbit cafeaua ei proaspătă, nerăbdătoare să aud ce sarcină are domnul Barnett pentru mine.

— Îţi aminteşti de noul antrenor, Paul Dixon, de la ferma Blue Ferice? M-a sunat şi m-a întrebat dacă ai vrea să mergi să îl ajuţi cu Persephone şi cu mânzişoara ei.

— S-a întâmplat ceva cu ei?

— Nu, deloc. Dar amândouă sunt foarte speriate şi ar vrea să îl ajuţi. Poţi să iei camioneta mea.

— Nu am de gând să conduc camioneta dumneavoastră nou-nouţă, am spus, râzând. O să iau maşina mea. Dar vă mulţumesc pentru ofertă şi încredere.

Mi s-a părut un cadou enorm. După micul-dejun, m-am grăbit să termin treburile de dimineaţă, apoi am traversat strada cu Buster pe urmele mele, pentru a-mi lua maşina. În cea mai mare parte a timpului o lăsam parcată în faţa garajului lui Tata, şi mergeam pe jos peste tot. Tata mă văzu şi mă strigă din pragul uşii deschise a garajului său:

— Unde te-ai ascuns? Donna mi-a spus că te-ai mutat. Eram plecată de o săptămână. Oare Tata abia acum realiză acest lucru?

— Ai găsit ceva de închiriat?

— Nu încă, dar mai caut. Ascultă, trebuie să plec. Domnul Barnett mi-a cerut să fac ceva la ferma Blue Ferice. Ne vedem mai târziu.

Am rostit cuvintele automat, chiar dacă nu mai erau

adevărate. În momentul în care am deschis uşa, Buster sări înăuntru, aşa că am decis să-l iau cu mine. Dimineaţa era încă răcoroasă, iar eu puteam să parchez la umbră şi să cobor toate geamurile, pentru el.

Unul dintre băieţii de la grajduri mă îndrumă spre ţarcul în care păşteau Persephone şi mânzişoara ei. Paul era deja acolo şi, la apropierea mea, un zâmbet prietenos se ivi pe faţa lui bronzată.

— Bună dimineaţa, Peggy! Îţi mulţumesc că ai venit.

— Mă bucur să nu de ajutor.

Am intrat pe poartă în ţarc şi i-am privit pe cei doi cai pentru câteva clipe.

— Este o iapă atât de frumoasă, nu-i aşa? am spus. Iar Tyche este şi ea o frumuseţe mică.

— Hm. Nu ar trebui să fac favoritisme, dar Persephone este destul de specială. La fel şi mânzişoara. Sper că mă vei ajuta să le câştig încrederea. Am dresat o mulţime de cai de-a lungul anilor, dar astea două au fost cam timide pentru a se împrieteni cu mine.

Îmi plăcea felul lent şi tărăgănat în care vorbea Paul, şi modul în care pronunţa „am” şi „au” ca „ham” şi „hau”. Mă făcea să zâmbesc.

— Mă bucur să te pot ajuta, i-am spus.

Aduse cu el un măr tăiat felii şi, în timp ce o chemam pe Persephone, i le-am întins. S-a apropiat de mine, cu Tyche lângă ea. I-am vorbit cu blândeţe în timp ce îi dădeam feliile de măr şi i-am arătat lui Paul locurile ei preferate pentru scărpinat şi mângâiat, în mai puţin de o jumătate de oră, Paul se împrieteni cu amândouă.

— Mulţumesc, Peggy, spuse el când am rămas fără mere. Cred că va avea încredere în mine de acum înainte.

— Cu plăcere.

Apoi păru dintr-odată neliniştit, iar asta mă agită şi pe mine.

— Ei bine, cred că ar trebui să plec, i-am spus eu. M-am îndreptat spre maşină şi el mă însoţi.

— Ştii, Peggy, mă întrebam... ai vrea să vii cu mine la un picnic sau altundeva duminică după-amiază?

M-am oprit în loc şi m-am uitat fix la el, cu gura căscată. Nu-mi venea să cred! Nu fusesem invitată la o întâlnire în viaţa mea! Dacă despre asta era vorba cu adevărat.

— Păi... păi... păi...

A fost tot ce am reuşit să spun. Zâmbetul îi dispăru. Înţelegea greşit ezitarea mea.

— Da! am spus repede. Da, aş vrea! Dar nu pot merge duminică, pentru că este singura zi în care îmi pot vizita prietenul din spital.

Am ajuns la maşina mea şi Buster ne întâmpină pe jumătate ieşit pe geam, cu limba atârnându-i, cu coada izbind bancheta din spate, salutându-ne pe mine şi pe Paul. L-am lăsat să coboare, şi Paul se aplecă la el.

— El cine e? întrebă, mângâind capul lui Buster.

— Câinele meu, Buster.

Am râs amândoi când Buster a lins sucul de mere de pe mâna lui Paul, apoi şi-a trecut limba fierbinte peste obrazul lui, în semn de mulţumire.

— Cred că te place.

— Ce s-a întâmplat cu piciorul lui?

— A fost lovit de o maşină, dar domnul Barnett i-a salvat viaţa. Aşa am început să lucrez la clinică... trebuia să-i plătesc operaţia. Ascultă, în legătură cu picnicul: dacă putem găsi o altă zi pentru asta, mi-ar plăcea să merg cu tine.

— Ce zici de sâmbătă, după serviciu?

— E bine.

— Ştii vreun loc bun pe aici pentru un picnic la apus de soare?

— Hm... Cred că ştiu unul, i-am spus, deşi nu am fost niciodată în viaţa mea la un picnic la apus de soare, darămite la o întâlnire.

Inima mea cânta atât de tare, încât eram sigură că Paul o putea auzi.

— Spune-mi unde locuieşti, zise el, şi am să vin să te iau. Fericirea mea explodă ca un balon. Ce va crede când va afla că nu am o casă şi că tot ce am duc în pungi de cumpărături în portbagajul maşinii? Probabil că îşi va forma aceeaşi părere despre mine pe care o au toţi ceilalţi din oraş.

— Hm... ar fi mai uşor dacă aş conduce eu până aici, am spus. Locul la care mă gândesc este acolo sus... i-am arătat spre munte... iar eu locuiesc în cealaltă parte a oraşului. Dacă stai în locuinţa destinată antrenorului, ştiu unde este.

— Bine, atunci. Zâmbetul îi reveni: ce zici de ora şase? O să pregătesc picnicul. Şi poţi să-l aduci şi pe Busrer, dacă vrei.

Am condus spre casă zâmbind. Totul era prea frumos ca să fie adevărat. Fata de care copiii râseseră cândva mergea la o întâlnire pentru prima dată în viaţa ei, şi lui Paul chiar îi plăcea câinele meu cu trei picioare. Am parcat maşina lângă garaj şi mă grăbeam să mă întorc la clinică în momentul în care Tata mă strigă de lângă uşa deschisă a garajului său:

— Hei, Peg! Donna vrea să mergi în biroul ei.

M-am enervat auzind de biroul *ei*, dar apoi mi-am amintit că, dacă Donna nu ar fi preluat conducerea, nu aş fi lucrat cu normă întreagă o meserie pe care o iubeam. Şi probabil că nu aş fi adus pe lume mânzul Persephonei, şi nici nu m-aş fi împrietenit cu Paul. Am intrat cu paşi mari în biroul *ei*, hotărâtă să nu las nimic din ce-mi va spune să-mi fure buna dispoziţie.

— Ai vrut să mă vezi? am întrebat-o.

— Ieri a sosit o scrisoare pentru tine. Bănuiesc că nu ai cerut încă la oficiul poştal o schimbare de adresă.

Am deschis gura ca să-i spun că nu trecuse decât o săptămână de când mă mutasem şi că rareori primeam vreo scrisoare. Dar am închis-o din nou. Nimic din toate astea nu mai conta. Scrisoarea era de la Barbara Symański.

Dragă Peggy.

De când am stat de vorbă, nu m-am putut opri din a mă gândi la Joe. M-am hotărât să accept oferta ta amabilă şi să vin la New York, să fac tot ce pot pentru a-l ajuta şi să-i spun că îl iubesc. Am verificat orarul autobuzelor Greyhound şi sunt dispusă să plec din Youngstown când va fi momentul potrivit. Pot să schimb autobuzul în New York City, apoi să iau un altul spre nord. Conform hărţilor rutiere, se pare că New Paltz este staţia de autobuz cea mai apropiată de tine. Sună-mă data viitoare când vine Joe. Eu pot ajunge acolo în aproximativ 12 sau 13 ore. Mulţumesc din nou şi să ne rugăm ca planul nostru să funcţioneze.

Prietena ta.

Barbara

M-am întors la clinică, cu încă un motiv de bucurie. Numai de aş şti când se va întoarce Joe.

După-amiază, poşta aduse la clinică facturi, cecuri de plată şi mai multă muncă de contabilitate pentru mine, dar şi mai multe scrisori şi fotografii de la prietenii lui Jimmy din armată. Le-am dus în casă, pentru a i le arăta mamei sale.

Femeia spăla mai multe roşii adunate din grădină, pe care plănuia să le pună la borcane, dar îşi şterse mâinile şi se aşeză la masă cu mine pentru a le citi. Scrisorile o făcură să zâmbească.

— Vedem limpede acum cât de iubit era Jim, îmi spus ea. Albumul de poze era plin. Un plic primit de la capelanul Bill conţinea un scurt bilet şi adresa maiorului Mike Cleveland.

— Oh, nu, am suspinat eu. Ofiţerul comandant al lui Jimmy la Buchenwald este staţionat acum la Fort Bragg, în Carolina de Nord. Nu voi putea să vorbesc cu el personal.

— Am putea încerca să vorbim cu el la telefon, spuse ea.

— Factura ta de apeluri interurbane trebuie să fie deja mare. Ştiam cât de mult mă costau pe mine apelurile de la cabina telefonică.

Ea îmi zâmbi, ca între conspiratori.

— Când Gordon a văzut factura de luna trecută, a spus că seamănă cu datoria naţională de război. Dar a fost de acord

că merită fiecare bănuţ, dacă îl ajută pe Jim. Lasă-mi adresa şi mă voi ocupa eu de asta.

Când aproape că terminasem cu scrisorile, sună telefonul. Doamna Barnett se îndreptă spre antreu, să răspundă.

— M-au sunat de la spitalul veteranilor, spuse ea, când se întoarse. Doctorul Morgan ar dori să vorbească cu noi joi dimineaţă.

— Sper că de astă dată are veşti bune.

Eram într-o dispoziţie atât de bună, încât credeam că orice este posibil.

— Şi eu sper la fel. Peggy, vrei să vii din nou cu noi?

— Bineînţeles.

Mai târziu, domnul Barnett a fost chemat pentru a coase ugerul unei vaci care se prinsese în sârmă ghimpată, iar eu m-am bucurat să merg cu el. Îmi spusese că este o procedură simplă, dar am urmărit fascinată tot ce făcea.

— Cum a decurs vizita ta din această dimineaţă la ferma Blue Ferice? mă întrebă, în timp ce lucram împreună.

I-am povestit cum domnul Dixon se împrietenise cu Persephone şi Tyche, dar eram prea timidă ca să-i spun că Paul se împrietenise şi cu mine. De fiecare dată când mă gândeam la picnicul de sâmbătă, stomacul îmi tresaltă ca un cuib cu pui de păsări. Zâmbeam atunci când mă gândeam la ochii lui albaştri ca cerul şi la felul lui de a vorbi, ca în Kentucky. Dar în acelaşi timp, mă chinuia gândul că nu ştiam cu ce ar trebui să mă îmbrac, despre ce vom vorbi şi cum aş putea să mai apar vreodată la ferma Blue Ferice, dacă întâlnirea se va dovedi a fi un dezastru.

Joi dimineaţa, eu şi soţii Barnett, plini de emoţii, dar şi de speranţă, ne îndreptam spre spital. Pe drum, am repetat tot ce voiam să-i spunem medicului şi ne-am rugat ca acesta să aibă la rândul lui veşti bune pentru noi.

— Am văzut mai multe semne încurajatoare în aceste ultime săptămâni, îi spuse domnul Barnett doctorului Morgan, în timp ce ne ocupam locurile.

Doctorul îşi aprinse deja o ţigară.

— Jim a început să vorbească mai mult cu noi şi a reacţionat foarte bine la revederea vechilor săi prieteni, când l-am dus la slujba de pomenire. Se pare că ieşirea şi ziua petrecută departe de spital i-au făcut bine, iar noi...

Doctorul Morgan alungă aceste cuvinte cu o fluturare a mâinii în care ţinea ţigara, înainte ca domnul B. să poată termina.

— Poveştile de felul acesta îşi au rostul în contextul lor, dar nu avem niciun semn clinic documentat de îmbunătăţire nici în urma tratamentelor cu insulina, nici a recentei terapii cu electroşocuri. Coşmarurile continuă să îi perturbe somnul. Nu are poftă de mâncare şi pierde în greutate. Nu vrea să participe la sport sau la alte activităţi şi rămâne tăcut în şedinţele noastre de terapie de grup.

L-am auzit pe domnul Barnett oftând:

— Şi ce urmează?

M-am foit pe scaun, pregătită să mă ridic în picioare şi să obiectez, dacă doctorul Morgan ar fi menţionat tratamentul de tortură cu apă, pe care îl descrisese Joe.

— Intenţionez să suspend terapia de şoc timp de o săptămână, pentru a-i da creierului său o şansă să se adapteze, înainte de a încerca sesiunile de terapie privată. Dar pentru a-l înţelege mai bine şi pentru a înregistra progrese, voi avea nevoie să îmi descrieţi orice incident traumatic din copilărie, care ar putea sta la baza nevrozei sale.

Domnul şi doamna Barnett se priviră unul pe celălalt. Trebuiau să se simtă şi mai frustraţi decât mine.

— Suntem foarte dispuşi să vorbim despre copilăria lui Jim, spuse încet domnul Barnett. Dar chiar nu văd la ce va ajuta. Cred că a avut o copilărie foarte fericită.

— Este singurul nostru copil şi este mult iubit, adăugă doamna Barnett. De noi, şi la fel a fost de bunicii lui, când erau în viaţă.

— Da, continuă soţul ei şi, deşi moartea lor a fost tristă pentru noi toţi, nu s-ar putea numi traumatică. Jim a lucrat

alături de mine în cabinetul meu veterinar, aşa că era realist în ce priveşte procesul natural al morţii. Pe când s-a înrolat, studia medicina veterinară la Corneli.

— Era popular la şcoală, spuse doamna Barnett. Avea o mulţime de prieteni; avea note bune. Făcea sport şi mergea la întâlniri.

— A avut parte de câteva incidente şi neplăceri tipice perioadei de creştere. Problemele obişnuite ale adolescenţei.

— Dar nicio clipă nu a trebuit să ne facem griji pentru el.

Dr. Morgan părea că nu crede nimic din ce spuneau. Făcu un gest către mine.

— Şi tu cine eşti? O soră? Prietena lui?

Am fost atât de surprinsă, încât nu am putut vorbi. Doamna Barnett întinse mâna spre mine:

— Peggy este o prietenă a noastră şi a lui Jimmy de mulţi ani. Doctorul se aplecă în faţă pe scaun. Părea furios.

— Uitaţi: nu-l pot ajuta pe caporalul Barnett decât dacă cineva este dispus să fie perfect sincer cu mine.

Faptul că îi acuza practic pe soţii Barnett că mint mă ajută să-mi găsesc cuvintele.

— Tot ce au spus ci acum este purul adevăr, ca înaintea lui Dumnezeu. Jimmy a fost fericit înainte de război. Dar am citit scrisorile pe care le-a trimis acasă de peste ocean şi am vorbit cu prietenii lui din armată despre experienţele sale ca medic, şi cred că a văzut multe lucruri tragice în timpul războiului. Unitatea de armată a lui Jimmy a eliberat un lagăr de concentrare nazist. A continuat să lucreze acolo după ce războiul s-a încheiat, iar unul dintre prietenii săi a spus că Jimmy a devenit atât de deprimat, încât a trebuit să îşi ia o săptămână de concediu. Cred că Jimmy are nevoie să vorbească despre aceste amintiri. Ele trebuie să îi fie o povară teribilă, pe care o poartă cu el.

— Prietenul ăsta este profesionist în domeniul medical?

— A fost medic în armată, la fel ca Jimmy.

Doctorul clătină din cap, în timp ce-şi scutura scrumul

ţigării.

— Cred că am mai explicat o dată că experienţele din timpul războiului nu fac decât să exacerbeze traumele subiacente din copilărie.

— Ce traumă ar putea fi mai rea decât să fii martor la ceea ce s-a întâmplat în acele lagăre ale morţii? spuse domnul Barnett. Aţi văzut imaginile şi aţi citit rapoartele? îl cunosc pe fiul meu, iar faptul că a fost martor la ceea ce s-a întâmplat acolo i-a zdrobit inima. Eu am luptat în primul război şi am văzut multe orori; cu toate acestea, aproape că mi s-a frânt inima doar citind despre lagăre.

Doctorul stinse prima ţigară şi o scoase pe a doua.

— Lăsaţi-mă să încerc să vă explic acest lucru, în acelaşi mod în care îl prezentăm pacienţilor noştri. Pe mulţi soldaţi, stresul luptei îi pune într-o stare de alertă accentuată, aşa cum o pisică reacţionează fizic atunci când este ameninţată de un câine: are părul ridicat, ghearele scoase, îi creşte adrenalina, e pregătită să lupte sau să fugă. Ei au fost condiţionaţi să reacţioneze în acest fel de evenimentele din copilărie, iar stresul războiului îi menţine în această stare accentuată chiar şi după ce ameninţarea a dispărut. Scopul insulinei şi al electroterapiei este de a-i scoate pe pacienţi din această stare, prin şocuri. Corpurile lor trebuie să înveţe să se relaxeze şi să revină la normal.

Doctorul se opri, pentru a trage un fum din noua sa ţigară, şi a trebuit să-mi înăbuş impulsul de a-i spune: *Prostii*! *Jimmy nu este o pisică speriată*!

— Starea caporalului Barnett este un exemplu extrem în această privinţă, continuă doctorul. Reacţia lui la ameninţarea percepută a fost să închidă toţi stimulii externi, până când a devenit aproape catatonic. Poate că a reacţionat în mod similar, dar la o scară mai mică, în timpul copilăriei, retrăgându-se în camera lui, refuzând să comunice, devenind morocănos şi retras.

Doamna Barnett îşi întoarse privirea spre soţul ei.

— Jimmy nu a fost niciodată aşa, nu-i aşa, Gordon?

— Nu, din câte îmi amintesc. Ascultă, domnule doctor…

— Probabil că vizitele dumneavoastră regulate l-au împiedicat să se închidă complet, ceea ce este bine…

— Arunci de ce nu ne lăsaţi să îl vizităm mai des? am întrebat. Doctorul scoase un fum, apoi adoptă un ton exagerat de răbdător, ca şi cum ar fi fost forţat să le explice aceste lucruri unor copii:

— Au trecut două luni şi jumătate de la tentativa lui de suicid. Douăsprezece săptămâni. Şi totuşi, depresia lui persistă. Dacă nu ajungem la rădăcina ei, mă tem că ne aşteaptă o spitalizare pe termen lung.

— Atunci îl vom lua acasă, spuse doamna Barnett. Să-l ducem acasă, Gordon, te rog! Vom angaja o asistentă care să-l supravegheze şi…

— Dacă îl externaţi, veţi risca o a doua tentativă de suicid. Alternativa este să consimţiţi la psihochirurgie.

— Nici nu ne gândim, spuse domnul Barnett. Nu vom consimţi niciodată la o lobotomie.

— Cred că este cea mai bună opţiune în acest moment, spuse medicul. Operaţia a fost efectuată cu succes în spitalele veteranilor din toată ţara…

— Nu şi pentru fiul meu.

— Cum doriţi. Între timp, dacă vreţi cu adevărat să-l ajutaţi, vă îndemn să îi reexaminaţi copilăria din punctul lui de vedere şi să mă anunţaţi ce descoperiţi.

Vineri după-amiază eram afară, în ţarc, făcând exerciţii cu Pedro, care se recupera frumos după problemele de la tibie, când am auzit zgomotul familiar al motocicletei lui Joe venind pe drum. Probabil că şi Buster o auzise, pentru că se ridică din locul său de la umbră, de pe veranda din spate a familiei Barnett, şi se grăbi spre alee, ca să se uite peste drum. Am ieşit din ţarc şi m-am grăbit să îl întâmpin. Cu siguranţă, Joe îşi parca motocicleta în faţa garajului lui Tata. Buster se uită la mine şi latră, ca şi cum ar fi întrebat: *Ce mai aşteptăm*? Am alergat peste drum pentru a-l saluta. Buster îl întâmpină cu mare bucurie, ca un câine, sărind pe

pieptul lui şi fluturând coada ca un steag de 4 iulie.

— Bine ai revenit, Joe! i-am spus.

— Mulţumesc. Hei, se pare că lui Trepied chiar i-a fost dor de mine.

— Şi mie mi-a fost. Cât timp vei sta?

Mintea mea se grăbea deja să se gândească la o modalitate de a-l ţine aici până la sosirea Barbarei.

— Păi, sper să pot lucra din nou în garaj, înţelegi? Joe părea ruşinat. M-am cam lăsat dus de val acum câteva nopţi şi... Ei bine, nu trebuie să ştii tu despre toate astea. Dar oricum, am rămas fără bani.

Perfect!

— Va trebui să-l întrebi pe Tata despre muncă, dar sper că vei rămâne cel puţin până la sfârşitul săptămânii. Ascultă, Joe, trebuie să-mi termin treaba, dar îl voi lăsa pe Buster aici cu tine până mai târziu.

Pe când îl duceam pe Pedro în boxa lui, mi-am amintit că nu mai locuiesc în apartamentul lui Tata. Trebuia să mă întorc şi să-i explic asta lui Joe. Dar mai întâi, m-am repezit la cabina telefonică din oraş şi am sunat-o pe Barbara Symański.

— Am programul autobuzului chiar aici, spuse ea, după ce i-am explicat totul dintr-o răsuflare. Să vedem: dacă mă urc în următorul autobuz... şi schimb în New York City... pot ajunge în staţia din New Paltz mâine seară la... se pare că la 6: 25. E bine?

Mi-am reţinut un suspin. La ora şase ar fi trebuit să-l iau pe Paul, pentru picnicul nostru. Cine ştie dacă m-ar mai invita vreodată în oraş dacă aş anula întâlnirea? Şi totuşi, aceasta ar putea fi ultima mea şansă de a-l ajuta pe Joe. Făcuse atât de multe pentru a ne ajuta, pe mine şi pe Jimmy.

— Da, ar fi grozav, am spus, strâmbând din nas. Îi voi spune lui Joe că am o surpriză pentru el şi îl voi aduce cu mine în staţia de autobuz. Cred că ne vom vedea mâine.

Am scos cartea de telefoane, care era prinsă cu un lanţ în

interiorul cabinei, şi am căutat numărul de telefon de la biroul fermei Blue Ferice. Am sunat şi am tot sunat, dar nu a răspuns nimeni. Probabil că se încheiase ziua de lucru. Mâine va trebui să încerc să dau de Paul. Între timp, trebuia să mă asigur că Joe nu pleacă nicăieri. Şi că este treaz sâmbătă.

M-am grăbit să mă întorc la garaj şi l-am găsit râzând şi bând deja o bere cu Tata, care părea să-i fi iertat repede nestatornicia.

— Pot să vorbesc cu tine între patru ochi, Joe? am întrebat. Am păşit afară.

— Ascultă, eu nu mai locuiesc aici, dar sunt sigur că Tata te va lăsa să rămâi peste noapte.

— A spus deja că nu se supără. Mi-a spus că eşti pe cont propriu acum, aşa este?

— Da… mulţumită ţie, care ai pus o vorbă bună pentru mine la domnul Barnett. Ascultă, aş avea nevoie de ajutorul tău cu un comision mâine seară, pe la şase şi jumătate. Crezi că vei fi liber atunci?

— Sigur. Ce vrei să fac?

— Trebuie să iau ceva din New Paltz.

Aşteptă, ca şi cum credea că îi voi spune mai multe.

— O să-ţi explic totul mâine. Mulţumesc, Joe.

Am aranjat cu doamna Jenkins ca Barbara să stea cu mine la pensiune în noaptea de sâmbătă spre duminică, şi sâmbătă dimineaţă, la prima oră, m-am întors la cabina telefonică şi am sunat la ferma Blue Ferice.

— Domnul Dixon a plecat dis-de-dimineaţă pentru a duce un cal la pista de curse din Saratoga, spuse managerul.

— Când vă aşteptaţi să se întoarcă?

— Nu până târziu în această după-amiază. Poate în jurul orei patru. Vreţi să vă sune el înapoi?

Să mă sune înapoi? Eram într-o cabină telefonică. Locuiam într-o pensiune. Nu mă puteam aştepta ca Donna să preia un mesaj telefonic pentru mine şi nu mă simţeam în largul meu să dau numărul de telefon al familiei Barnett. Dar am

sfârşit prin a face asta. Aveam sâmbăta liberă, dar m-am dus la clinică în acea după-amiază şi m-am ocupat de nişte facturi, doar ca să fiu lângă telefon când va suna Paul. Dar nu o făcu. M-am uitat la ceas, dorindu-mi ca acesta să încetinească. Nu mai aveam timp. Am aşteptat până la patru şi jumătate, apoi am sunat din nou la fermă.

— Încă nu s-a întors, spuse managerul. Vreţi să-i lăsaţi un mesaj? Nu mi se părea corect să anulez întâlnirea noastră lăsând un mesaj, aşa că am decis să merg cu maşina până la ferma Blue Ferice şi să aştept să-i spun personal. Sau, dacă tot nu se va întoarce, voi strecura un bilet pe sub uşa locuinţei sale.

M-am grăbit să traversez strada şi m-am asigurat că Joc este încă acolo, lucrând cu Tata.

— Mă întorc după tine într-o oră sau două, bine, Joe? N-o să uiţi, nu-i aşa?

Am sărit în maşină, cu Buster pe urmele mele, şi am plecat spre fermă, imaginându-mi-o pe Barbara îndurând drumul lung şi obositor din Ohio, cu autobuzul. Probabil că trecea printr-un amestec de emoţii, simţindu-se neliniştită, plină de speranţă, temătoare, emoţionată şi foarte nerăbdătoare să îl ţină din nou în braţe pe bărbatul pe care îl iubea. Dar gândindu-mă la ea, şi la Joe, şi la rolul meu în acest plan, simţeam cum mi se strânge stomacul. Dacă iniţiativa mea de a o suna pe Barbara a fost o greşeală teribilă? La toate acestea se adăuga anxietatea de a-l întâlni pe Paul, care mă făcea să mă pierd cu totul. Paul încă nu se întorsese.

— Sunteţi asistenta veterinarului, nu-i aşa? întrebă managerul.

— Păi... da. Peggy Serrano. Aţi putea să-i spuneţi domnului Dixon că am venit să-l caut? Va trebui să-i las un bilet pe sub uşă.

Părea o ieşire laşă din situaţie. Şi n-ar fi aflat despre anulare decât în ultimul moment. Şi dacă deja cumpărase mâncarea pentru picnic? Mi-am scos caietul din geantă şi

am mâzgălit câteva cuvinte pe un bilet:

Dragă Paul, îmi pare foarte rău, dar trebuie să amânăm picnicul nostru pentru altă dată. O prietenă are nevoie de ajutorul meu şi vine tocmai din Ohio cu autobuzul, iar eu trebuie să o iau de la autogara în seara aceasta. Îmi pare foarte rău, Paul. Sper că mă vei ierta.

Peggy

Când m-am întors, Joe şi Tata stăteau la o bere. Joe se spălase şi părea bine dispus. Goli sticla şi întrebă:

— Cât timp ai de gând să mă mai ţii în suspans, până îmi vei spune ce facem?

— Durează doar douăzeci de minute cu maşina până la New Paltz. Cred că atâta poţi aştepta.

— Nu luăm motocicleta mea?

— Nu, va trebui să mergem cu maşina mea. Când Joe deschise uşa, Buster sări înăuntru.

— Hm... s-ar putea să nu fie o idee prea bună să-l luăm pe Buster, am spus eu. Nu aveam idee despre cum se relaţiona Barbara la câini.

— Ah, poate veni şi el, nu-i aşa?

Nu era chiar o întrebare. Buster şi Joe se instalaseră deja pe locurile lor. M-am urcat şi am pornit spre New Paltz. Bineînţeles, autobuzul întârzie. Joe îşi tot verifica ceasul, ca şi cum ar fi fost nerăbdător să iasă în oraş, iar eu mă plimbam înainte şi înapoi prin faţa restaurantului strălucitor, în formă de glonţ, care servea şi ca staţie de autobuz. Mă gândeam că va trebui să-i spun secretul meu înainte să mă sugrume, dar autobuzul sosi chiar atunci. Doar o singură persoană coborî.

— Barbie? se miră Joe, când o văzu. Barbie! Hei! Chiar tu eşti! îşi scăpă geanta pe jos şi fugi în braţele lui, aşa cum făceau oamenii în filme.

— Hei, tu ai aranjat toate astea? mă întrebă Joe, cu un zâmbet.

— Ea! spuse Barbara. Îţi mulţumesc, Peggy. Eşti minunată! Mă bucur să te cunosc, în sfârşit.

Habar nu aveam ce să fac în continuare. M-am gândit că probabil vor să fie singuri. Barbara mi-a rezolvat dilema, arătând cu un gest spre restaurant.

— Am putea să mâncăm ceva? Am terminat deja sandvişul cu şuncă pe care l-am împachetat acum câteva ore. Sunt lihnită de foame.

— Sigur, spuse Joe, dar arăta de parcă ar fi mâncat la un banchet doar uitându-se la ea.

— O să aştept aici afară, am spus eu, dar Barbara nici nu voia să audă aşa ceva. L-am legat pe Buster lângă maşină, apoi am intrat şi m-am aşezat în separeul de vizavi de Barbara şi Joe şi am comandat o cola, întrebându-mă dacă Paul primise biletul meu şi dacă nu cumva era supărat pe mine că l-am lăsat baltă, între timp, Barbara vorbi cel mai mult, povestindu-i lui Joe despre călătoria ei cu autobuzul şi punându-l la curent cu noutăţile de acasă. Nu ştiam cum se va descurca să mănânce cu o singură mână, dar Joe dădu în cele din urmă drumul mâinii ei suficient de mult timp pentru ca ei să-şi mănânce hamburgerii.

— Am aranjat să rămâi aici în noaptea asta, i-am spus, când am trecut pe lângă pensiune, în drum spre oraş. Îţi voi duce geanta acolo.

I-am lăsat pe cei doi porumbei la garajul lui Tata şi i-am auzit făcându-şi planuri să plece din nou cu motocicleta lui Joe. Nu i-am judecat. Era doar opt şi jumătate, într-o frumoasă seară de sâmbătă. L-am pus pe Buster în cuşca lui şi m-am întors la pensiune mulţumită, dar simţindu-mă totuşi ciudat de goală pe dinăuntru, în timp ce mă întrebam cum ar fi decurs picnicul meu cu Paul. M-am sucit în pat toată noaptea, uitându-mă la acele strălucitoare ale ceasului meu deşteptător şi aşteptând să vină Barbara. Soarele tocmai se ivi la răsărit când, în sfârşit, auzii afară motocicleta lui Joe. M-am grăbit să cobor la uşa din spate, ca să o las să intre, sperând că nu o vom trezi pe doamna Jenkins sau pe cuplul din New Jersey, care închiriase una dintre celelalte camere ale ei.

— Îmi pare rău! şopti Barb, în timp ce ne grăbeam să urcăm la etaj, în camera mea. Oh, am atât de multe să-ţi povestesc, Peggy!

Ne-am aşezat pe paturile noastre alăturate, vorbind ca două vechi prietene, în timp ce ea îmi povestea despre noaptea ei. Joe o dusese sus, la belvedere, ca să privească stelele, şi au stat acolo toată noaptea, vorbind şi plănuind viitorul lor împreună. Joe nici măcar nu simţise nevoia să bea ceva.

— S-a schimbat atât de mult în aceste ultime luni, datorită ţie, spuse Barbara.

— Datorită mie? Eu nu am făcut nimic.

— Ba da, ai făcut! Joe mi-a povestit cum ai încercat să-l ajuţi pe prietenul lui, Jim, şi cum ai vorbit cu toţi vechii lui camarazi din armată. Joe a ascultat toate sfaturile pe care aceştia i le-au dat şi chiar l-au ajutat. Era atât de dur cu el însuşi în trecut, din cauza şocului suferit. Spunea că se simţea ca un laş şi un ratat, pentru că nu se putea descotorosi de el însuşi. L-a ajutat foarte mult să treacă peste asta când a aflat că şi ceilalţi au avut probleme. A spus că prietenul său Jim încă se mai luptă, iar Joe îl admirase întotdeauna foarte mult.

— Mă bucur, am spus eu.

Mi-am amintit ce spusese doctorul Morgan despre spitalizarea pe termen lung şi mi-am dorit ca sfaturile amicilor lui să-l fi ajutat şi pe Jimmy.

— Joe mi-a spus că mulţi dintre bărbaţi au vorbit despre cum soţiile sau prietenele lor i-au ajutat, dar el credea că totul s-a terminat între noi. Credea că a stricat totul şi că nu-l mai iubesc. A spus că, atunci când am coborât din autobuz, a simţit că soarele străluceşte pentru prima dată, după luni de zile. Îşi şterse ochii şi spuse: cum aş putea să-ţi mulţumesc vreodată, Peggy?

— Fii fericită!, i-am spus eu. Şi aveţi grijă unul de celălalt. Mă întrebam dacă voi găsi vreodată pe cineva cu care să-mi împart viaţa, atât momentele bune, cât şi pe cele grele.

Ceva se schimbase în inima mea şi, pentru o scurtă clipă, i-am văzut pe Donna şi Tata în lumina dragostei dintre Barbara şi Joe. Şi ei meritau un nou început. Într-un apartament numai al lor.

— Deci, ce urmează? am întrebat-o pe Barbara.

— O să dormim puţin, spuse ea, râzând. Joe s-a întors în garajul tatălui tău pentru câteva ore, iar eu o să încerc să trag un pui de somn aici. Apoi vom pleca împreună în Ohio, în după-amiaza asta.

— Cu motocicleta lui? Tot drumul ăsta? Ea râse din nou.

— Nu-l mai las să-mi scape niciodată din ochi şi din braţe!

Aş fi avut destul timp să mă îmbrac şi să merg la biserică, dar eram prea laşă pentru a da ochii cu Paul Dixon. În schimb, am cumpărat ziarul de duminică şi am stat în parc cu Buster, căutând un apartament, până când a venit timpul să merg la spital cu familia Barnetl.

— Peggy, pot să te întreb ceva? spuse domnul Barnett, în timp ce parcurgeam traseul, de-acum familiar, până la trecerea cu feribotul peste râul Hudson. Şi poţi să-mi spui că nu e treaba mea dacă vrei. Voi înţelege.

— Mă puteţi întreba orice.

Am încercat să nu par prea ezitantă.

— În această dimineaţă m-am întâlnit cu Paul Dixon la biserică şi te căuta. M-a întrebat dacă ştiu cum să ia legătura cu tine. N-am ştiut ce să-i spun.

— Ne-am făcut griji pentru tine, adăugă doamna Barnett. Te-am văzut în fiecare dimineaţă venind la clinică dinspre oraş, iar pe Buster îl laşi cu noi... E totul în regulă?

— Păi... da... da am reuşit să mă bâlbâi eu.

— Dar unde locuieşti? mă întrebă domnul Barnett. Nu cu tatăl tău, înţeleg. Eşti sigură că eşti bine?

Va fi greu să le explic fără să plâng, dar mi-am dres glasul şi mi-am adunat curajul:

— Ei bine, Tata şi Donna au crezut că este timpul să mă mut singură... şi au dreptate, desigur. Sunt o femeie matură, până la urmă. Am căutat un loc în care să mă lase

să-l păstrez pe Buster, dar încă nu am avut norocul acesta. Între timp, m-am cazat la pensiunea doamnei Jenkins.

Cei doi Barnett se priviră unul pe celălalt, pe scaunele din faţă. Apoi, doamna Barnett se întoarse cu faţa la mine:

— Ar fi trebuit să spui ceva, Peggy. Ne-ar face plăcere dacă tu şi Buster aţi sta cu noi. Eu cu Gordon numai ne răsfăţăm în casa aia grozav de mare şi ştiu că aţi fi o companie bună pentru noi.

Nu puteam s-o privesc în faţă. În schimb, m-am uitat la munţii îndepărtaţi.

— Tata îmi spunea mereu că n-ar trebui să vă deranjez. Spunea că sunt o pacoste, pentru că petrec atât de mult timp la voi acasă.

— Oh, Peggy, râse ea. Ce prostie să te îngrijorezi pentru aşa ceva! Avem mai multe dormitoare libere la etaj şi eşti mai mult decât binevenită să foloseşti unul dintre ele.

Gisela

August, 1945

Într-o zi ploioasă de august, mi-am împachetat puţinele lucruri pe care le aveam şi m-am urcat în spatele unui vehicul al armatei, alături de o duzină de alţi supravieţuitori ai lagărului Buchenwald. Vieţile noastre urmau să se schimbe încă o dată. Noul meu cămin urma să fie într-o tabără de persoane strămutate din Bensheim, Germania, la marginea Munţilor Odenwald. Jim şi cea mai mare parte a echipei medicale de la Buchenwald fuseseră transferaţi la un spital militar din Frankfurt, la cincizeci de kilometri distanţă, şi ne ajutau pe mine şi pe ceilalţi să ne mutăm. Jim îmi promise să mă viziteze ori de câte ori va avea timpul necesar.

Eram bucuroasă să părăsesc, în sfârşit, Buchenwald. Aliaţii îşi împărţiseră Germania între ei, iar lagărul de concentrare se afla acum în zona de ocupaţie sovietică. La fel şi sectorul din Berlin, în care fusese cândva casa familiei mele. Noul lagăr pentru persoane deportate din Bensheim se afla în sectorul american, iar cei aproape o mie de oameni care

locuiau acolo erau toţi evrei ca mine, care supravieţuiseră cumva regimului nazist. După ce un emisar al preşedintelui Truman a vizitat lagărele, americanii au decis că nevoile evreilor strămutaţi erau foarte diferite de cele ale altor refugiaţi de război, deoarece nu aveam case în care să ne întoarcem. Comunităţile evreieşti unde trăiserăm în toată Europa fuseseră distruse, casele şi afacerile noastre fuseseră confiscate. Eram reticenţi să ne întoarcem în ţările în care am fi fost din nou o minoritate nedorită, aşa că, am fost deocamdată plasaţi noi de noi în lagăre precum acesta din Bensheim, şi ni s-a acordat o anumită independenţă, pentru a ne guverna singuri. Eram eliberaţi, dar încă nu eram liberi. Toţi împreună ne confruntam cu un viitor necunoscut şi nesigur.

Nu mi-a luat mult timp să mă instalez în noua mea baracă şi să mă adaptez la o nouă rutină. Tabăra era curată şi ordonată, iar mâncarea era consistentă. Pe măsură ce am ajuns să le cunosc pe celelalte femei care făceau parte din noua mea viaţă, am aflat că majoritatea dintre ele îşi pierduseră întreaga familie. Toate eram fără case. Toate ne plângeam încă numeroasele pierderi. Era o mică alinare să ştiu că nu eram numai eu în această situaţie. Oamenii care împărţeau noua mea baracă şi care mâncau şi lucrau alături de mine îmi înţelegeau singurătatea şi durerea, îmi împărtăşeau separarea de rădăcini. Când stăteam de vorbă, în timpul meselor şi în orele de seară înainte de culcare, întrebările care păreau să ne bântuie tuturor gândurile erau: „De ce am supravieţuit?” şi „Ce ar trebui să facem în continuare?”

Un lucru pe care îl aveam în această nouă tabără era o adresă. Puteam să primesc scrisori de la Ruthie şi de la agenţia evreiască, cea care mă ajuta să îmi caut unchii, fără să folosesc adresa militară a lui Jim. Sam m-ar fi putut găsi aici. La câteva zile după ce m-am instalat, am fost desemnată să lucrez cu medicii în clinica lagărului şi în micul spital cu treizeci de paturi, ajutând sute de alţi

supravieţuitori care încă se recuperau după ravagiile bolii şi ale foametei. Munca mea era satisfăcătoare şi îmi oferea un motiv pentru a continua să trăiesc până când, speram, va sosi ziua în care mă voi simţi din nou în viaţă.

— Ce mai faci, Gisela? mă întrebă Jim, la aproximativ o lună după ce am ajuns în Bensheim. Şi nu-mi zâmbi doar, să mă faci să cred că eşti bine. Vreau să ştiu adevărul.

Aduse provizii medicale de la Frankfurt şi stăteam amândoi afară, pe bara de protecţie a vehiculului său, cu priveliştea munţilor în faţa noastră. Părea să fie singura trăsătură permanentă din viaţa mea în acest moment.

— Am zile bune şi zile proaste. Mi-e dor de familia mea. Mi-e dor de Sam. Mi-e dor să privesc cu nerăbdare la viitorul pe care l-am plănuit împreună. Vorbeam despre asta în fiecare seară şi ne spuneam: *suntem cu încă o zi mai aproape*.

Jim îmi luă mâinile între palmele lui, ţinându-le strâns pentru o vreme îndelungată. Întotdeauna ne simţeam bine cu tăcerile lungi dintre noi, dar astăzi simţeam că Jim este tensionat şi m-am temut că are veşti proaste de împărtăşit.

— Gisela, acum va trebui să fii puternică, spuse el, în cele din urmă. Vocea îi tremura: Şi ştiu că eşti puternică şi foarte curajoasă, altfel nu ai fi supravieţuit prin tot ce ai trecut.

— Ai veşti de la Sam, nu-i aşa?

Am continuat să mă uit la munţi, nedorind să văd adevărul din ochii lui.

— Da.

Mi-am oprit respiraţia, aşteptând să aud mai multe, în timp ce inima mea se zbătea ca un animal rănit între coastele mele.

— Este mort?

— Nu ştim cu siguranţă. Trase aer în piept: în sfârşit am primit veşti de la armata britanică şi am aflat că Sam s-a înrolat în ceea ce se numeşte Brigada Evreiască, formată din soldaţi evrei. Aproape toţi ceilalţi bărbaţi s-au născut în Palestina, aşa că a fost neobişnuit că i-au permis să se

înroleze. S-au antrenat în Egipt, apoi au servit cu Armata a VIII-a britanică în Italia. Au luptat în două ofensive importante în martie anul trecut, apoi au înfruntat o divizie germană de paraşutişti la începutul lunii aprilie. După ultima bătălie, Sam a fost dat dispărut în misiune.

Îmi lăsă un moment să asimilez vestea, ca şi cum ar fi aşteptat să respir din nou. Nu am putut. Un val de durere mi se aşezase pe piept, sufocându-mă.

— Îmi pare atât de rău, Gisela! spuse el.

— Dar mai există speranţă? am întrebat.

Mi-am eliberat mâna, pentru a-mi putea şterge lacrimile. Jim suspină şi ridică din umeri.

— Am amânat să-ţi spun cât timp am aşteptat un răspuns mai precis, pentru că mi s-a părut crud să te las suspendată între speranţă şi durere. Dar contactul meu de la consulatul britanic încă nu are un răspuns.

Ştiam ce înseamnă aceasta.

— Nu i-au găsit cadavrul, nu-i aşa?

— Nu. Dar este posibil ca el să fi fost luat prizonier. Putem spera la ce este mai bun.

— Dar ar trebui să mă aştept la ce este mai rău. Naziştii s-au predat în aprilie. Cu siguranţă că toţi prizonierii de război au fost schimbaţi până acum.

— Îmi pare atât de rău! spuse el din nou. Am cerut numele şi adresa comandantului brigăzii lui Sam. M-am gândit că v-ar putea ajuta, pe tine şi pe familia lui Sam, dacă aţi putea vorbi cu cineva cu care s-a antrenat şi alături de care a luptat, cineva care ar putea oferi mai multe detalii despre dispariţia lui. Comandantul s-a întors în Palestina, dar te voi anunţa de îndată ce voi obţine adresa lui.

— Mulţumesc.

Jim făcu din nou o pauză, dar de data aceasta mi-am dat seama că o mare parte din tensiunea lui se eliberase.

— Am alte veşti care cred că sunt ceva mai bune, spuse el. Fostul tău proprietar din Anvers m-a contactat pentru că a primit veşti de la părinţii lui Sam. Li s-a permis în sfârşit

să emigreze din Cuba în Statele Unite. Am noua lor adresă din Miami, Florida.

Jim îmi întinse o bucată de hârtie.

M-am holbat la ea, imaginându-mi coasta Floridei aşa cum o văzusem de pe puntea vasului *St. Louis*.

— În sfârşit sunt din nou împreună, am murmurat. Şi au reuşit să ajungă în Statele Unite. Sunt atât de fericită pentru ei!

— Vrei să le scriu eu părinţilor lui şi?

— Nu, o voi face eu.

Am auzit voci din interiorul clinicii şi m-am întors să mă uit la uşa cu sită.

— Ar trebui să mă întorc la muncă.

M-am ridicat încet în picioare. Jim se ridică şi el.

— Nu cred că ar trebui să te întorci la muncă. Ai nevoie de timp pentru a asimila această veste. Îi voi ruga să-ţi lase restul după-amiezii libere.

Am clătinat din cap, îndreptându-mă spre uşă.

— Munca mea este o distragere a atenţiei…

— Nu, Gisela. Jim mă prinse de umeri, oprindu-mă. Rămâi aici, în timp ce eu mă duc înăuntru să le spun. Mă întorc imediat.

Ne-am petrecut restul după-amiezii rătăcind împreună prin împrejurimi, în timp ce inima mea obosită absorbea această lovitură teribilă. Uneori vorbeam, dar în cea mai mare parte a timpului rămâneam tăcuţi. Am simţit o tristeţe profundă în Jim, o rană deschisă care nu se vindeca. Chiar dacă devenisem prieteni apropiaţi, nu ştiam ce o provocase. Deocamdată, faptul că mă ajuta pe mine părea să-l ajute şi pe el.

— Eşti sigură că vei fi bine? mă întrebă, când veni vremea să plece.

— Da, cred că da. Mulţumesc, Jim. Mă îmbrăţişa lung înainte de a pleca.

Ciudat, dar nu am plâns, nici măcar după ce m-am întors singură în baracă. Sam era dat dispărut. S-ar putea să fie

mort, dar s-ar putea şi să fie în viaţă. Până când voi şti sigur, îl voi păstra viu în inima mea.

Între timp, i-am scris vestea lui Ruthie şi, de asemenea, părinţilor lui Sam. Mama şi fraţii lui Sam fuseseră ca o familie pentru noi când locuiam în Anvers, iar bucuria mea când am primit răspuns de la ei a fost dulce-amară. Îşi începeau o nouă viaţă în Statele Unite. Dar unde este Sam? Şi unde este acasă pentru mine?

Pe măsură ce vara se apropia de sfârşit, în tabără creştea agitaţia, ne pregăteam pentru marile zile sfinte. Roş Haşana sărbătorea crearea lumii şi începutul unui nou an, şi fiecare dintre noi se îndrepta spre un nou început. Lom Kipur era la mijlocul lunii septembrie. Era cea mai sfântă zi a anului, o zi de pocăinţă şi de căutare a iertării lui Dumnezeu şi a semenilor. Sam obişnuia să trateze aceste zile sfinte cu mare reverenţă atunci când locuiam în Anvers, de Yom Kipur postind şi rugându-se eu v-aţi şi cu ceilalţi bărbaţi în sinagogă. Se putea ca ritualurile să le ofere alinare celorlalţi aici, în tabără, dar eu nu mă puteam ruga unui Dumnezeu în care nu mai credeam. Sucot era la sfârşitul lunii septembrie şi a fost pregătită cu o mare emoţie, căci bărbaţii lucrau la construirea cortului *suca* în aer liber, unde urma să luăm masa. Mi-am amintit de micuţa suca, pe care v-aţi obişnuia să o construiască pe balconul apartamentului nostru din Berlin. Pe vreme ploioasă, ne luam haine groase pe noi şi râdeam, în timp ce tremuram în timpul mesei. Parcă fusese într-o altă viaţă.

În prima zi de Sucot, pe când mă ocupam de pacienţii din spitalul lagărului, sosi un mesager de la birou, spunându-mi că am un vizitator. Mesagerul era o femeie din România şi nu puteam comunica prea bine, aşa că m-am grăbit să urc cu ea la birou, întrebându-mă cine ar putea fi. Inima îmi bătea cu putere şi speram să fie Sam. Am fost uimită să o văd pe Ruthie.

Sora mea aştepta în biroul micuţ şi părea pierdută şi deznădăjduită. Două valize ponosite erau aşezate pe

podea, lângă ea. Am strigat de bucurie şi mi-am aruncat braţele în jurul ei. Ea mă îmbrăţişa strâns, la rândul ei.

— Ruthie! Eşti bine? am întrebat-o, când în sfârşit m-am dat înapoi să mă uit la ea. Cum? De ce? Ce cauţi aici? Ce s-a întâmplat?

— Nu s-a întâmplat nimic.

— De ce nu mi-ai spus că vii?

— Mi-a fost teamă că o să-mi spui să nu vin.

— Oh, Ruthie. Nu te-aş refuza niciodată. Mi-a fost atât de dor de tine! Dar ai locuit într-o casă atât de minunată în Belgia şi era atât de frumos acolo. Şi, după cum vezi… Am arătat cu un gest spre biroul rustic şi încăperile sumbre de dincolo de uşa deschisă: nu am nimic aici.

— M-am răzgândit în privinţa rămânerii în Anvers. Vreau să fiu cu tine.

Inima mea tresări.

— Atunci, de acum încolo vom sta împreună. Pentru totdeauna. Am îmbrăţişat-o din nou, sperând că nu-şi va regreta decizia.

Eram încântată că o aveam pe sora mea alături de mine, cineva care era carnea şi sângele meu. Cineva care cunoscuse şi iubise aceiaşi oameni ca mine. Cineva care mă putea ajuta să le păstrez amintirile vii. Dar nu aveam nimic să-i ofer surorii mele dragi, în afară de dragostea mea. Va trebui să fie de ajuns pentru moment.

Angajaţii de la birou au asistat la întâlnirea noastră plină de lacrimi şi s-au oferit să meargă la spital, pentru a explica de ce nu mă voi întoarce. După-amiaza fusese una liniştită şi ştiam că cealaltă asistentă de serviciu mă putea înlocui fără probleme. Fiecare persoană din tabără înţelegea bucuria extraordinară de a te reîntâlni cu o persoană dragă pierdută. Era ceea ce visau cu toţii pentru ei înşişi.

Am luat una dintre valizele lui Ruthie şi am mers cu ea până la baraca mea, ascultând-o cum îmi explica felul în care agenţia evreiască o ajutase să ajungă la Bensheim.

— Lucrează din greu pentru reîntregirea familiilor şi pentru

a ne întoarce în ţările noastre de origine, aşa că au fost bucuroşi să mă ajute, spuse ea.

— Şi sunt fericită că eşti aici. Aproape o mie de persoane trăiesc în această tabără, dar cu toate acestea, m-am simţit foarte singură.

I-am găsit pături şi un pat de campanie gol în baraca mea şi ne-am aşezat pe laturi opuse, pentru a aranja cearşafurile. Nu mă puteam opri din a mă holba la ea. Îmi amintea atât de mult de Mutti: brunetă, zveltă şi graţioasă. Şi încă îl vedeam pe v-aţi de fiecare dată când mă uitam în ochii ei întunecaţi şi trişti.

— Ţi-e foame? Ai mâncat? am întrebat-o, după ce i-am aranjat lucrurile.

— Nu mi-e foame, bucătăreasa doamnei Peeters mi-a pregătit un pachet uriaş cu mâncare pentru călătorie, suficient cât să mănânc zile întregi.

— Arunci, vino. Ştiu un loc unde putem sta la umbră şi să recuperăm timpul pierdut.

Descoperisem din întâmplare locul din spatele magaziei de unelte, sub unul dintre puţinii copaci din tabără. Devenise locul meu preferat. Puteam să mă întorc cu spatele la întunericul sumbru al taberei de persoane deportate, să mă sprijin de peretele magaziei şi să privesc munţii, care se vedeau printre frunze. Copacii începuseră să îşi schimbe culoarea odată cu răcirea vremii de toamnă, unii dintre ei fiind aprinşi ca nişte flăcări. Mi-era teamă de sezonul de iarnă, când totul va arăta la fel de sumbru şi gol ca moartea. Poate că iarna va fi mai suportabilă cu Ruthie aici.

Ne-am aşezat una lângă cealaltă şi am ascultat-o încă alte câteva minute cum vorbea, înainte de a îndrăzni, în sfârşit, să pun întrebarea pe care îmi doream să i-o pun din momentul în care o văzusem în birou. Am abordat-o încet, bănuind că motivul pentru care se afla aici ar putea fi unul dureros.

— Cred că ţi-a fost foarte greu să-i părăseşti pe doamna Peeters şi pe copii. Ai spus că te-au tratat ca pe cineva care

face parte din familie.

— Da. Îmi vor lipsi, spuse ea încet.

— Arunci… de ce, Ruthie?

— Pentru că… Expiră adânc: pentru că după război… când oamenii au aflat că sunt evreică… totul s-a schimbat.

Am simţit, după vocea ei întretăiată şi după durerea pe care i-am văzut-o în ochi, că nu-şi exprimase niciodată până acum motivele cu voce tare. Le explica atât pentru ea însăşi, cât şi pentru mine.

— Când au aflat adevărul, toţi prietenii mei m-au tratat diferit. Se purtau ca şi cum m-aş fi schimbat dintr-odată. Unii dintre ei păreau supăraţi pe mine, pentru că nu mai eram persoana care pretinsesem că sunt… ca şi cum i-aş fi minţit. Ei bine, presupun că, într-un fel, îi minţisem.

Am aşteptat, în timp ce ea făcu o pauză.

— Şi era un băiat de la biserică pe care îl plăceam, şi el mă plăcea pe mine. Părinţii lui i-au spus doamnei Peeters că nu vor să mai ieşim împreună, nici măcar pentru o simplă plimbare în parc, până când nu voi fi botezată şi confirmată în biserica catolică.

— Îmi pare atât de rău, Ruthie!, am spus, încercând să-i alin durerea. Dar nu-i poţi învinovăţi cu adevărat, nu-i aşa? V-aţi te-ar fi descurajat să te împrieteneşti cu un băiat care nu este evreu.

— Ştiu. Dar m-a făcut să-mi dau seama că, în tot timpul în care m-am ascuns printre ei şi am încercat să mă pierd în mulţime, mă păcăleam singură crezând că locul meu este acolo. Eram o impostoare. Chiar mai rău: dacă aş fi rămas acolo şi m-aş fi alăturat bisericii lor, aş fi fost o trădătoare. Nu asta este viaţa pe care Mutti şi v-aţi şi-ar fi dorit-o pentru mine. Tot ce a suferit familia noastră în toţi aceşti ani a fost din cauza faptului că suntem evrei. Nu am vrut să-mi trăiesc restul vieţii pretinzând că sunt cineva care nu sunt.

Nu am ştiut ce să-i răspund. Dar cuvintele lui Ruthie şi alegerea dificilă pe care o făcuse m-au scos din letargia

amorţitoare pe care o simţeam încă de când ajunsesem în această tabără. Pentru binele ei, dar şi pentru binele meu, nu puteam sta pasivă şi să aştept ca lumea să decidă ce are de făcut cu noi. Trebuia să încerc să găsesc un cămin şi un viitor pentru noi două. Chiar în acea seară, prima noapte de Sucot, am făcut un efort să mă alătur festivităţilor, alături de Ruthie şi de ceilalţi. Dar sărbătoarea mi-a înviat amintiri dureroase cu Sam, căci mi-am adus aminte cum celebraserăm cu familiile noastre Şavuot la bordul vasului *St. Louis*. Eu cu Sam am dansat atunci până la primele ore ale dimineţii, şi apoi am zărit farul din Bahamas, înainte de răsărit, un far de speranţă ivit la orizont. Îl cunoşteam pe Sam de atât de puţini ani, dar el era prezent în toate amintirile mele.

La sfârşitul săptămânii, Jim veni în vizită, iar eu am fost încântată să i-o prezint pe Ruthie. Sora mea întotdeauna fusese timidă şi încă mai era, dar Jim era o persoană atât de amabilă, încât nu îi luă mult timp să se simtă liberă în prezenţa lui.

— Încă sărbătorim Sucot, i-am spus eu. Sper că poţi rămâne să mănânci cu noi. Considerăm o binecuvântare să putem invita oaspeţi, care să sărbătorească împreună cu noi.

M-am bucurat când a spus că va rămâne. În acea seară se aşeză la masa din aer liber vizavi de Ruthie şi de mine.

— Povesteşte-mi despre această sărbătoare, spuse el, după ce se împărţiră farfuriile cu mâncare.

— Tora ne porunceşte să construim colibe, în care urmează să mâncăm şi chiar să dormim, dacă vremea ne permite. Este o sărbătoare a recoltei, care se ţine în fiecare toamnă.

— Ca Ziua Recunoştinţei americane?

— Cred că da. Colibele ar trebui să ne amintească de modul în care am rătăcit cu Moise prin pustie timp de patruzeci de ani.

— Acoperişul ăsta nu pare să fie de mare ajutor dacă

plouă, spuse el, arătând spre paravanul de deasupra noastră. Este neterminat?

— El trebuie să fie deschis spre cer. Ideea este că Dumnezeu este acoperământul nostru, veghind asupra noastră aşa cum a făcut-o în pustiu timp de patruzeci de ani. Nimeni de aici nu pare să vadă ironia faptului că suntem încă rătăcitori şi fără adăpost. Sau că Dumnezeu nu a vegheat prea bine asupra noastră.

Ruthie se întoarse să mă privească întrebător, iar mie îmi păru rău că îmi rostisem gândurile cu voce tare.

— Nu mă băgaţi în seamă, am spus. Uneori vorbesc fără să mă gândesc. Haideţi să vorbim despre altceva!

M-am bucurat când, după cină, câţiva muzicieni şi-au scos instrumentele şi au început să cânte, destinzând atmosfera. Un grup de tineri de vârsta lui Ruthie veniră şi o invitară să li se alăture. Sora mea păru reticentă.

— Te rog să vii, Ruthie. Yaakov o să ne povestească totul despre Palestina.

— Du-te, de ce să nu mergi cu ei? am îndemnat-o eu. Nu trebuie să stai mult, dar măcar încearcă să-ţi faci prieteni. Eu cu Jim vom fi tot aici când te vei întoarce.

Am privit-o cum pleacă. Două dintre fete o luară de braţ, una de o parte şi cealaltă de alta, ca şi cum nu aveau de gând să o lase să le scape.

— Se pare că e pe mâini bune, spuse Jim, când le auzirăm pe fete râzând.

— Are şaptesprezece ani şi ar trebui să se distreze, să râdă cu prietenele ei şi să cunoască băieţi. Eu aveam cam vârsta ei când l-am cunoscut pe Sam.

Oamenii plecau de la masă, pentru a se aduna în jurul muzicanţilor. Unii dintre ei începură să danseze.

— Cineva mi-a spus zilele trecute că trebuie să uităm trecutul înainte de a ne putea construi o viaţă nouă. Este ceea ce fac mulţi oameni de aici. Există atât de multă activitate înflăcărată, ca şi cum ar crede că datoria fiecăruia e să trăiască fiecare zi la maxim şi să fie fericit, chiar şi fără

o casă sau un viitor sigur, înfiinţează şcoli, organizează piese de teatru şi alte activităţi culturale. Cupluri care abia s-au cunoscut îşi planifică deja nunţile. Este ca şi cum ar trebui să recupereze timpul pierdut.

— Nu e un lucru bun? Să o iei de la capăt?

— Nu ştiu. Mi se pare că este prea devreme. Naziştii le-au ucis familiile, aşa că e aproape un act de desconsiderare să formeze altele noi. Vor să se grăbească şi să aibă copii, pentru continuarea rasei noastre evreieşti. Supravieţuitorii mai tineri sunt ademeniţi să viseze să emigreze în Palestina. David Ben-Gurion, liderul comunităţii evreieşti de acolo, a vizitat taberele noastre, pentru a obţine sprijin pentru un stat evreu. Sionismul este foarte puternic aici.

— Este realist? Credeam că guvernul britanic restricţionează imigraţia.

— Aşa este.

Am privit cum tot mai mulţi oameni se alăturau dansului plin de viaţă, râzând în timp ce se mişcau în ritmul muzicii. Nimic din mine nu mă îndemna la dans.

— Sam obişnuia să participe la întâlniri sioniste în Anvers şi vorbea despre mutarea în Palestina. A vrut ca fraţii lui să meargă acolo ca studenţi, să evadeze, dar mama lui nu i-a lăsat, încheiem sărbătoarea de Pesahân fiecare an spunând: *Anul viitor la Ierusalim*, dar este încă un vis îndepărtat.

— Este interesant faptul că Sam a ales să se alăture Brigăzii Evreieşti, şi nu unei unităţi obişnuite a armatei britanice. Poate că a sperat că, dacă va servi în armata britanică, îl vor lăsa să imigreze acolo după aceea.

— Odată m-a întrebat dacă vreau să mă mut cu el în Palestina după război.

— Ai fi vrut?

— Atunci cred că i-am promis că mă voi muta cu el şi la capătul pământului, atâta timp cât vom fi împreună. Nu aş avea curajul să merg în Palestina acum, de una singură. Nu sunt sigură nici că Ruthie ar vrea.

M-am uitat în jur, ca să văd unde este Ruthie, şi am zărit-o stând alături de celelalte fete, lângă formaţie. Era cu spatele la mine, aşa că nu i-am putut vedea faţa.

— Jim, sunt hotărâtă să găsesc un cămin pentru Ruthie, dar se pare că lucrurile se mişcă foarte încet. Sunt milioane de oameni deportaţi ca noi, în taberele din toată Europa. Va dura o veşnicie să le găsească tuturor un loc de trai, un nou loc de muncă şi o locuinţă. Ne spun că am putea trăi aici ani de zile.

— Dacă aţi avea de ales, unde aţi merge?

— Nu ştiu. Într-un loc care să nu-mi amintească în fiecare zi de oamenii pe care i-am iubit şi pe care i-am pierdut. Un loc în care să nu fiu bântuită de amintirile pogromurilor. Încă aştept ca agenţia evreiască să dea de urma unchiului Hermann din Ecuador sau a unchiului Aaron din Cuba. Am pierdut contactul cu ei în timpul războiului. Presupun că am putea locui cu unul dintre ei, dacă îi vom găsi. Şi dacă vor fi dispuşi să ne primească.

— Ai întrebat-o pe Ruthie unde ar vrea să locuiască, dacă ar avea de ales?

— Nu. Probabil că nici ea nu ştie unde este *acasă* mai mult decât mine.

O briză răcoroasă coborî dinspre munţi, făcând să foşnească crengile cortului, iar eu mă scuturai de frig. Structura şubredă nu prea mă adăpostea.

— Ştiu că este egoist din partea mea să o fac pe Ruthie să aştepte aici cu mine, până când aflu ceva despre Sam. Trebuie să las deoparte tristeţea mea, de dragul ei. Ea merită un nou început. A renunţat la o viaţă sigură în Belgia pentru a fi cu mine.

— Voi face tot ce pot să vă ajut să vă aşezaţi în locul pe care tu şi Ruthie îl veţi alege. Anunţă-mă doar unde anume!

— Mulţumesc, Jim. Eşti un prieten adevărat.

Nu mă puteam opri să nu mă gândesc la întrebarea lui Jim. Unde aş alege să locuiesc? Unde ar vrea Ruthie? În timp ce eu şi sora mea ne pregăteam de culcare, mai târziu în acea

seară, am decis să o întreb:

— Dacă ai avea de ales, Ruthie, unde te-ai stabili, când vom pleca în sfârşit din tabăra asta?

— Nu ştiu.

Festivităţile nu-i ridicaseră moralul mai mult decât mie şi mă simţeam prost din cauza asta. Nu voiam ca tristeţea mea să o împovăreze.

— Mi s-a oferit un loc de muncă în spitalul din Belgia, unde am lucrat înainte, i-am spus. Poate că am putea găsi unde să locuim în Anvers, într-o comunitate de evrei. Ai vrea să te întorci acolo, dacă am putea sta împreună?

— Am o mulţime de amintiri urâte din Belgia. Mai întâi pogromul, apoi v-aţi, care s-a îmbolnăvit, apoi bombele din Mortsel.

Nu a adăugat anii pe care îi petrecuse singură în orfelinat sau respingerea pe care o trăise în ultimele luni, dar m-am întrebat dacă îşi amintea şi de acestea.

— Viaţa acolo nu ar fi la fel fără v-aţi şi Mutti, încheie ea. Dar voi merge acolo, dacă vrei tu.

— Nu, şi eu simt la fel ca tine.

Se urcă în patul ei, care acum era lângă al meu, iar eu nu i-am putut vedea expresia feţei în lumina slabă. Rămase tăcută, ca şi cum s-ar fi gândit încă la întrebarea mea.

— Singurul loc unde am putea să o luăm de la capăt cu adevărat este America, spuse ea, în cele din urmă. Acolo am putea lăsa în urmă toate amintirile triste.

— S-ar putea să ai dreptate, cred… Chiar dacă America părea foarte departe şi o destinaţie descurajantă pentru a încerca să ajungem acolo. Dacă eşti sigură, Ruthie, voi muta cerul şi pământul pentru a ajunge acolo.

— Da, spuse ea, după o altă tăcere lungă. Sunt sigură. Acolo au vrut Mutti şi v-aţi să trăim.

— Bine. Îl voi ruga pe Jim să ne ajute să aflăm ceva despre vizele noastre şi dacă mai suntem pe lista de aşteptare. Dar să ştii că tuturor le spun că ar putea dura până la trei ani pentru a emigra în America. Poţi să rabzi aici atât de mult?

— Cred că da.

Însă ştiam deja că şi un singur an în acest loc este prea mult. Nu eram chiar prizonieri, dar de multe ori aşa ne simţeam. Îmi făceam griji că sora mea începea deja să moară pe dinăuntru. Se întâmplă, când îţi pierzi speranţa.

I-am scris lui Jim a doua zi, spunându-i ce hotărâse Ruthie şi cerându-i ajutorul. Două săptămâni mai târziu, se întoarse în tabăra de refugiaţi cu veşti proaste:

— Tu şi Ruthie va trebui să depuneţi din nou cererea de imigrare, deoarece nu-l mai aveţi pe tatăl vostru ca mijloc de întreţinere în Statele Unite. Am verificat, de asemenea, dacă diploma ta de asistentă medicală este recunoscută, şi nu este. Vei avea nevoie de o diplomă de la o şcoală americană de asistente medicale, pentru a putea lucra acolo.

Jim îşi dădu seama că îmi era greu să primesc această veste.

— Vino cu mine, spuse el. Întotdeauna gândesc mai bine când mă plimb.

Era amiază, şi tabăra era în plină activitate. Am salutat oamenii pe care îi cunoşteam, în timp ce eu cu Jim treceam pe lângă ei, dar încă încercam să asimilez veştile lui proaste despre imigrare.

— Cealaltă veste este că eu voi fi demobilizat şi trimis acasă la jumătatea lunii ianuarie, spuse Jim. Aproape toţi ceilalţi băieţi din unitatea mea au fost deja eliberaţi, dar eu m-am angajat să rămân mai mult timp, pentru a lucra la spital. Acum, timpul meu a expirat din nou.

— Asta ar trebui să te bucure, Jim. De ce nu îţi văd zâmbetul? De fapt, nu-mi aminteam să-l fi văzut vreodată zâmbind.

— Pot să fiu sincer cu tine?

Mergeam încet, dar el se opri lângă poarta principală şi se întoarse cu faţa spre mine. Singurul cuvânt care îi putea descrie expresia era *chinuit*.

— Nu cred că aş putea suporta să mă întorc acasă, Gisela.

Acolo totul va fi la fel, şi eu nu mai sunt aceeaşi persoană care eram înainte de război.

— Spune-mi cine erai înainte de război. El râse sec.

— Un băiat naiv de la ţară, care trăia într-o lume care avea sens. Un nebun care avea credinţă în bunătatea lui Dumnezeu şi în umanitate. Urma să fiu veterinar, ca tatăl meu, şi să trăiesc în oraşul în care am crescut. Începusem să studiez la facultate. Dar apoi am fost detaşat în Franţa şi, pe când bombele explodau în jurul meu, lumea mea a explodat odată cu ele. Nimic din ceea ce crezusem nu mai era adevărat. Când am plecat la război, am văzut pentru prima dată viaţa aşa cum este şi mai multă moarte şi suferinţă umană decât mi-aş fi putut imagina vreodată.

Amărăciunea teribilă pe care o auzisem în vocea lui mă surprinse. M-am întors să mă uit la el şi a fost ca şi cum aş fi văzut un străin. Fusesem atât de acaparată de propriile mele probleme, atât de îngrijorată de sora mea, încât nu observasem cât de slab şi de abătut devenise Jim în ultimele săptămâni. El fusese stânca mea, de când mă salvase la Buchenwald. Acum părea că se prăbuşeşte ca un turn de nisip în faţa ochilor mei. Privea fix dincolo de poartă, în timp ce continua să vorbească, cu ochii strălucindu-i de lacrimi.

— La început am încercat să mă prefac. Bolboroseam versete din Biblie şi le spuneam prietenilor mei că Dumnezeu trebuie să aibă un motiv pentru care braţele şi picioarele lor fuseseră zdrobite. Trebuiau să aibă încredere în El, le spuneam. Am vrut cu disperare să continui să cred în Dumnezeu, sperând că El va interveni în mod miraculos, va pune capăt răului şi ne va arăta cum să dăm un sens la toate astea. Apoi, cel mai bun prieten al meu a murit în Bastogne. Şi o tânără asistentă belgiană, pe nume Renée Lemaire, care se oferise voluntară să lucreze în staţia noastră de prim ajutor, a fost şi ea ucisă. Îşi planificase nunta, şi nici măcar nu era obligată să fie acolo, să ne ajute. Cu cât priveam mai mult oamenii suferind şi murind,

cu atât îmi era mai greu să mă rog. Mii de civili nevinovaţi mureau. Oameni în vârstă. Femei şi copii... Dar din momentul în care am păşit pe porţile Buchenwaldului, am încetat cu totul să mă mai rog.

Vocea îi tremura de emoţie, în timp ce se străduia să continue.

— Acela a fost momentul în care am văzut adevărul despre răul necontrolat din această lume şi despre lipsa de umanitate a omului faţă de semenii săi. Şi am văzut indiferenţa lui Dumnezeu faţă de toate acestea. Îşi şterse ochii cu pumnul: îmi pare rău dacă îţi insult credinţa în Dumnezeu...

— Nu o faci, Jim. Sunt evreică prin naştere, dar nu mai cred. Propria mea amărăciune îmi urca în gât, gata să mă sufoce.

— Dumnezeul despre care am învăţat în Tora nu ne-ar fi întors spatele şi nu ar fi permis să se întâmple aşa ceva. V-aţi obişnuia să creadă acelaşi lucru ca tine: că Dumnezeu are un motiv pentru tot ceea ce se întâmplă. Dar nu poate exista vreun motiv pentru Buchenwald şi Auschwitz. Oamenii care au suferit şi au murit acolo trebuie să se fi rugat. Eu ştiu că părinţii mei s-au rugat. Dar toate aceste rugăciuni au rămas fără răspuns. Milioane de oameni, dintre cei pe care Tora îi numeşte poporul ales al lui Dumnezeu, au fost ucişi cu brutalitate. Iar Dumnezeul în care am crezut cândva şi-a întors faţa de la noi.

Jim îşi şterse din nou lacrimile.

— Am fost învăţat să cred într-un Dumnezeu al iubirii şi al compasiunii, spuse el. Un Dumnezeu care este, de asemenea, Mântuitorul nostru. Dumnezeul pe care L-am venerat cândva nu ar fi putut lăsa ca milioane de oameni nevinovaţi să fie măcelăriţi fără milă. Singura concluzie la care pot ajunge este că El fusese o iluzie copilărească, un basm, ca Moş Crăciun. Şi că Biblia conţine numai neadevăruri. Dar chiar dacă mă înşel şi Dumnezeu există, nu am ce să-l spun.

Ne-am întors de la poartă şi am început să ne îndreptăm încet spre barăci. Cuvintele lui îmi dădură fiori. Îmi doream să găsesc cuvintele potrivite pentru a-l ajuta, dar nu aveam nimic de oferit.

— Trebuie să părăseşti acest loc şi să te duci acasă, Jim. Probabil că familiei tale îi este foarte dor de tine.

— Părinţii mei sunt oameni credincioşi. Nu ştiu cum să le spun că nu mai cred în Dumnezeu. Nu ar fi corect din partea mea să le distrug credinţa, punând-o sub semnul întrebării şi vorbind despre îndoielile mele. Nu mă pot scutura de întunericul pe care l-am trăit aici şi nu vreau să duc acest întuneric acasă cu mine. Îi iubesc prea mult, ca să le contaminez lumea idilică cu lumea coşmarurilor mele. Voi merge acasă în vizită şi îi voi vedea pentru scurt timp, dar nu vreau să rămân acolo şi să-i otrăvesc.

Nu am ştiut ce să spun. M-am oprit din mers, mi-am înfăşurat braţele în jurul lui şi l-am îmbrăţişat strâns. Aveam nevoie de această îmbrăţişare la fel de mult ca el.

— Între timp, spuse el, când ne-am desprins din nou, nu mai stau prea mult pe aici şi procesul de obţinere a vizei tale se desfăşoară prea lent. Simt că nu mi-am terminat munca. Nu pot suporta gândul de a vă lăsa pe tine şi pe Ruthie aici.

— Nu este responsabilitatea ta, Jim. Noi nu suntem responsabilitatea ta.

— Dar tu eşti! îmi pasă de tine, Gisela. Îmi pasă de ceea ce se va întâmpla cu tine şi cu sora ta. Mi-e greu să mă întorc acasă, la o viaţă confortabilă în America, şi să vă las pe voi în acest loc. Nu pot suporta faptul că mai sunt milioane de oameni ca tine, care suferă şi care nu au unde să se ducă. Înainte la Buchenwald, munca mea ca medic, iar acum ajutorul oferit vouă… sunt singurele lucruri care mă menţin întreg la minte.

— Dar este timpul să te odihneşti şi să-ţi recapeţi forţele…

— Nu te pot abandona, dacă nu ai un loc unde să te duci şi o familie la care să apelezi. Trebuie să te ajut să ajungi în

America. Vreau să mă asigur că tu şi Ruthie sunteţi în siguranţă.

Şi eu îmi doream asta. Speranţa mea de a-l găsi pe Sam în viaţă se risipea cu fiecare zi care trecea. Eu şi Jim nu eram îndrăgostiţi, dar mă simţeam în siguranţă cu el. Mă ajutase, iar acum voiam să-l ajut şi eu la rândul meu, dar nu ştiam cum.

— Nu crezi că odată ce vei fi acasă, cu familia ta, vei vedea lucrurile altfel? am întrebat.

Jim se uită în depărtare, ca şi cum nu m-ar fi auzit. Riduri de îngrijorare îi încreţeau pielea din jurul ochilor tulburi. Trecură câteva minute, apoi se uită din nou la mine:

— Gisela, cred că ştiu o cale prin care tu şi Ruthie veţi putea ajunge în America… dacă ai încredere în mine.

August, 1946

Luni, pe când îmi despachetam lucrurile într-unul dintre dormitoarele nelocuite ale doamnei Barnett, nu mă puteam abţine să nu zâmbesc. Camera era drăguţă şi feminină, cu boboci de trandafiri roz pe tapet, cu perdele de borangic cu volănaşe la ferestre şi cu pături albe cu găitan pe paturile pereche. Mă tot gândeam că probabil visez. Dacă visam, speram să nu mă mai trezesc niciodată. M-am hotărât să mai aştept puţin, înainte de a le spune lui Tata şi Donnei unde locuiesc, de teamă că îmi vor strica fericirea, acuzându-mă că îi deranjez pe domnul şi doamna Barnett. Voiam pur şi simplu să mă bucur o vreme de noua mea slujbă şi de noua mea casă, înainte de a mă gândi prea mult la viitor. Nu dormisem nici măcar o noapte în această cameră, dar deja mă simţeam ca şi cum aş fi avut un cămin adevărat, cu oameni cărora le păsa de mine.

Singurul nor întunecat în noua mea lume plină de soare era grija pentru Jimmy. Dormitorul lui gol din capătul holului era o amintire continuă a faptului că este pierdut pentru noi. Uneori mă gândeam că mamei şi tatălui său le-ar fi fost mai uşor dacă

Jimmy ar fi murit în război, în loc să-l piardă din cauza

acestei morţi vii. Dar am refuzat să renunţ la speranţa că îşi va reveni.

În prima mea seară cu familia Barnett, pe când stăteam în sufragerie cu ei, ascultându-l pe Jack Benny la radio, dintr-odată sună telefonul. Domnul Barnett se duse să răspundă, şi m-am gândit că unul dintre clienţii săi cu animale ar putea avea nevoie de el... şi de mine. Când se întoarse, zâmbi.

— Este pentru tine, Peggy. Paul Dixon a cerut să vorbească cu tine, dar nu are nimic de-a face cu ferma Blue Ferice.

— A... cum a ştiut că sunt aici?

— L-am spus astăzi mai devreme, zise domnul Barnett, făcându-mi cu ochiul.

Cu puţin timp în urmă râsesem la glumele lui Jack Benny, dar starea mea de spirit se domoli rapid. Oare ce crede el despre mine? Cum aş putea să-i spun vreodată cât de rău îmi pare? Am ridicat receptorul şi am început să-mi bâlbâi scuzele, dar el nu mă lăsă să termin.

— E în regulă, Peggy. Te-am sunat ca să-ţi spun că te înţeleg. Nu sunt supărat.

— Atunci putem merge la picnic mâine seară, după ce terminăm amândoi serviciul, ca să-ţi spun toată povestea?

Îmi dădusem întâlnire cu el! Nu-mi venea să cred că eram atât de îndrăzneaţă. Dar dacă Barbara Symański a putut face un pas îndrăzneţ, atunci şi eu puteam.

— Mi-ar plăcea, răspunse Paul. De fapt, masa pregătită pentru picnic este încă în frigider.

Probabil că soţii Barnett mă auziră din sufragerie cum răsuflai uşurată.

— Bine. Vin să te iau la şase, aşa cum am plănuit.

Când am închis telefonul, îmi tremurau mâinile. Dar eram fericită. Emoţionată, dar fericită.

De astă dată, nimic nu a mai stat în calea picnicului nostru. Am condus până în munţi şi am parcat maşina la capătul potecii, apoi i-am condus pe Paul şi pe Buster pe o

cărare scurtă până la un loc care îmi plăcea la nebunie, cu vedere spre lacul Minnewaska. Am întins pătura de picnic pe care mi-o împrumutase doamna Barnett pe un bolovan imens şi plat şi ne-am aşezat să mâncăm. Seara de vară era perfectă, lacul era liniştit ca sticla sub noi, iar aerul cald avea aromă de pin. Paul deschise o pungă de hârtie maro.

— Am cumpărat sandvişuri şi salată de cartofi de la magazinul de delicatese din oraş. Şi castraveţi muraţi. Sper că este bine.

— Este perfect.

Îşi ceru scuze că uită farfuriile de hârtie, dar eu doar zâmbeam în timp ce mâneam, întinzând amândoi furculiţele în acelaşi recipient cu salată de cartofi. Buster se întinse între noi, cu capul sprijinit pe genunchiul lui Paul.

— Câinele tău este foarte prietenos, nu-i aşa?

— Speră că va primi ceva, dacă se dă pe lângă tine. Ştie deja că nu vreau să-mi împart cina cu el.

Am luat o porţie bună din sticla mea de apă gazoasă şi am înghiţit-o. Nu mai puteam să-mi amân scuzele.

— Ascultă, Paul. Trebuie să-ţi spun de ce am anulat întâlnirea noastră.

— Nu-mi datorezi nicio explicaţie, Peggy.

— Ei bine, vreau totuşi să-ţi spun, pentru că este o poveste bună, cu final fericit. Şi s-ar putea să te ajute să mă înţelegi un pic mai bine. Dar trebuie să o iau de la început, aşa că, uite… Am respirat adânc, ca şi cum aş fi fost pe punctul de a mă scufunda în lacul rece: fiul domnului Barnett, Jimmy, este cel mai vechi prieten al meu. Nu a fost niciodată iubitul meu sau ceva de genul acesta, este mai mult ca un frate mai mare. Apartamentul în care am copilărit se află vizavi de clinică şi a fost ideea lui Jimmy să încercăm să-l salvăm pe Buster, după ce a fost lovit de o maşină. Tatăl lui nu credea că Buster va supravieţui, dar… Oricum, mă abat de la temă. Jimmy s-a întors acasă din război cu oboseală de luptă. Este în spitalul veteranilor, după ce a încercat să se sinucidă.

— Am auzit despre fiul domnului Barnett de la administratorul fermei. Este mare păcat.

— Singura zi în care îl putem vizita este duminica. De aceea plec în fugă imediat după biserică, în loc să-mi fac timp să stau cu tine, aşa cum ar fi trebuit.

— Înţeleg.

— Deci: tipul care m-a adus la fermă cu motocicleta în ziua în care s-a născut Tyche este unul dintre prietenii lui Jimmy din armată. Joe are şi el oboseală de luptă, dar m-a ajutat să iau legătura cu prietenii lui Jimmy, ca să încerc să aflu ce s-a întâmplat de l-a făcut atât de deprimat, şi aşa Joe a devenit şi el prietenul meu. Joe se despărţise de prietena lui de acasă, din Ohio, şi eu am vrut să-l ajut, aşa că i-am cotrobăit într-o zi prin geantă şi am găsit adresa acestei fete. Am sunat-o, iar ea s-a urcat într-un autobuz Greyhound şi a venit tocmai din Ohio, pentru a-i spune că încă îl iubeşte. A trebuit să o iau de la staţia de autobuz, ca o surpriză pentru Joe, în acelaşi timp în care trebuia să avem picnicul nostru. Dar povestea are un final fericit, pentru că s-au împăcat şi s-au întors acasă, în Ohio, pentru a decide ce au de făcut în continuare.

Am simţit că am divagat, dar când am terminat, Paul zâmbea.

— Este o poveste grozavă. Ai o inimă bună, Peggy. De aceea Persephone şi Tyche au încredere în tine. Caii sunt foarte buni judecători ai caracterului cuiva, să ştii.

— Îţi mulţumesc că ai mai dat o şansă picnicului nostru şi… Izbucni în râs, întrerupându-mă.

— Ce este atât de amuzant?

— Îmi place de tine, Peggy. Şi nu sunt genul de om care renunţă atunci când îşi doreşte ceva cu adevărat. Te-aş fi invitat în oraş a doua oară. Şi probabil şi a treia oară, dacă ai fi găsit alte scuze. Şi dacă motociclistul ăla ar fi fost iubitul tău, ar fi trebuit să se lupte cu mine.

Nu-mi venea să cred ce auzeam. Era prea frumos ca să fie adevărat. Încă o dată, mi-era teamă că visez toate acestea,

şi nu voiam să mă trezesc. Mă holbai la Paul, cu gura căscată de uimire. El râse din nou.

— Deci, ce altceva putem face pe aici, când nu lucrăm?

— Hm... îţi place să te plimbi prin pădure? Sunt trasee pentru drumeţii şi rute de căruţe care urcă până la Mohonk Mountain House. Este un hotel frumos şi faimos, care a avut o mulţime de oaspeţi celebri. Este mult prea scump pentru oricare dintre cunoscuţii mei, dar sunt trasee de mul (i kilometri pe Mohonk Prezerve. Am putea merge la peşterile de gheată, sau la Awosting Falls, sau la Sam’s Point, sau Gertie’s Nose.

— Tu inventezi aceste nume.

— Nu-i adevărat! am spus eu, râzând. Sunt locuri reale. Cu privelişti frumoase.

— M-am făcut de ruşine încercând să pronunţ numele acestor munţi în care suntem acum, aşa că am renunţat.

— Toţi noii veniţi fac această greşeală. Nu se pronunţă aşa cum se scrie, Shawangunk. Trebuie să spui doar *Shongum*.

— Cred că voi reuşi.

— Sunt munţi acolo de unde eşti tu, în Kentucky, nu-i aşa? Ţi-e dor de casa ta şi de familia ta de acolo?

— Într-un fel, da. Da, avem munţi. Am crescut în cei din estul statului Kentucky, ţara minelor de cărbune. Ca să fiu sincer, familia mea este foarte săracă. S-au bucurat că am reuşit să plec de acolo. Am început ca grăjdar într-un loc asemănător cu ferma Blue Ferice. Am avansat şi am descoperit că îmi place să lucrez cu caii. Şi sunt destul de bun la asta. După ce am ieşit din Marină, am început să-mi caut o slujbă. Tipul cu care am lucrat în oraşul natal a pus o vorbă bună pentru mine, iar acum sunt aici.

— Ce ai făcut în Marină?

— Am fost operator radio pe un distrugător din Pacific. Nu prea vorbesc despre acei ani.

— Înţeleg. Toţi amicii lui Jimmy sunt la fel.

— Nu locuiesc aici de foarte mult timp, dar deja îmi place. Mi-am făcut nişte prieteni noi şi grozavi vara asta, inclusiv o

fată foarte drăguţă, pe care o scot la picnic.

Se uită la mine şi simţii cum obrajii mi se roşesc. Am vorbit şi am râs, în timp ce ne terminam mâncarea, apoi am adunat resturile şi pătura. Trebuia să ne întoarcem, mergând pe jos prin pădure până la maşină, înainte să se întunece prea tare. Nu aş fi vrut să se termine seara, dar amândoi trebuia să mergem a doua zi la lucru.

— Pe curând, spuse Paul, când l-am lăsat la cabana lui. Sper să fie aşa. Doamne, chiar sper!

— Se pare că te-ai simţit bine, îmi spuse doamna Barnett, când m-am întors acasă. Mă bucur să te văd zâmbind.

— Zâmbesc?

Mi-am dus mâinile la obraji. Îi simţeam calzi, ca şi cum ar fi strălucit de fericire.

— Da, spuse ea, chicotind. Ce-ar fi să-mi povesteşti totul despre picnicul tău. Gordon spune că este un tânăr drăguţ.

— Este!

Doamna Barnett făcu limonada şi ne aşezarăm împreună în balansoare, pe veranda din faţă, în timp ce licuricii licăreau în tufişuri şi tot mai multe stele umpleau cerul. Mă întrebă ce-mi plăcea la Paul şi, în timp ce-i spuneam, m-am gândit: *aşa trebuie să fie când ai o mamă cu care să vorbeşti şi cu care să împărtăşeşti secrete*. Puteam avea încredere în doamna Barnett şi-i puteam cere sfaturi despre băieţi, şi întâlniri, şi toate celelalte mistere care mă aşteptau. Nu-mi amintesc să mă fi simţit vreodată mai fericită.

Două zile mai târziu, când eu şi domnul Barnett am ajuns acasă pentru prânz, după rundele de dimineaţă, doamna Barnett ne întâmpină cu veşti bune.

— De câteva zile sun întruna la Fort Bragg, încercând să dau de urma maiorului Cleveland. Am lăsat mesaje, am aşteptat să-mi facă legătura, am vorbit cu recepţionerii şi secretarele guvernamentale... şi am crescut taxele pentru apelurile interurbane, Gordon. Îmi pare rău.

— Nu-i nimic. Cred că merită. Ce ai aflat?

— Nimic, deocamdată. Dar în cele din urmă am reuşit să programez o oră la care să-l sun pe maiorul Cleveland în biroul său. Mi-au promis că îmi va aştepta apelul.

— El a fost comandantul lui Jim în lagărul de concentrare?

— Da.

— Poate că ar trebui să ascultăm cu toţii convorbirea.

Domnul Barnett plănuise să sune el însuşi, dar a doua zi dimineaţa avusese o urgenţă la ferma Windover, aşa că ne-a lăsat pe mine şi pe doamna Barnett să vorbim cu maiorul. Am ţinut receptorul între noi, ascultând împreună.

— Înţeleg că sunaţi în legătură cu caporalul Jim Barnett, spuse maiorul Cleveland, după ce ne salutarăm.

— Da, suntem familia lui, am răspuns eu. După ce s-a întors acasă, Jimmy a suferit o cădere nervoasă. Se află în spitalul veteranilor.

— Îmi pare foarte rău să aud asta! Cu ce vă pot ajuta?

— Am vorbit cu prietenii lui din armată şi cu ceilalţi doctori şi asistenţi cu care a lucrat, încercând să ne dăm seama ce i-a provocat căderea nervoasă, astfel încât să îl putem ajuta să se facă bine. Din câte am aflat, a început să se schimbe spre sfârşitul războiului, mai ales după ce a lucrat în Buchenwald. Orice ne puteţi spune despre perioada petrecută acolo ne-ar putea ajuta.

— Înţeleg. Ei bine, nu l-am cunoscut pe Jim înainte de a fi repartizat în lagăr, aşa că nu pot face nicio comparaţie. Dar pot să vă spun că Buchenwald i-a schimbat pe toţi cei care au lucrat acolo. Era un loc de coşmar.

Făcu o pauză lungă, ca şi cum s-ar fi adunat. Îşi drese vocea:

— După primele săptămâni, am fost îngrijorat în privinţa caporalului Barnett. Trebuie să vă spun că era un medic excelent. Cred că ar fi fost un doctor bun. Dar am văzut că munca îl oboseşte. La un moment dat, l-am obligat să îşi ia o permisie de şapte zile, după ce a pierdut un pacient tânăr şi a trecut foarte greu peste moartea lui. Dar s-a întors la muncă imediat după permisie.

— Vrem să vă întrebăm şi despre o asistentă cu care probabil că a lucrat acolo. Am găsit în geanta lui o fotografie cu o femeie care purta o uniformă de asistentă.

— Singura asistentă cu care noi am lucrat la Buchenwald a fost o tânără evreică, o fată care fusese prizonieră acolo. Ea ne-a ajutat cu traducerea şi, mai târziu, după ce şi-a revenit suficient de mult, ne-a ajutat la îngrijirea celorlalţi pacienţi.

— Vă amintiţi numele ei? Era Gisela?

— S-ar putea să fi fost. Îmi pare rău, dar îmi este greu să-mi amintesc numele. Mai târziu, în acea vară, sovieticii au preluat Buchenwald, deoarece se afla în zona lor de ocupaţie. Eu cu Jim şi cu majoritatea celorlalţi am fost transferaţi la Frankfurt. Ştiu că a continuat să lucreze îndeaproape cu agenţiile evreieşti de ajutorare şi a fost voluntar într-un lagăr de persoane strămutate din apropiere. Cred că femeia cu care s-a căsătorit era din acel lagăr de persoane strămutate. *S-a căsătorit*?

Se auzi un bârâit în receptorul telefonului. Cuvintele lui mă şocară. M-am gândit că trebuie să fi înţeles greşit, dar doamna Barnett oftă şi-şi duse mâna la inima, aşa că trebuie să fi auzit şi ea acelaşi lucru.

— Ce aţi spus? am îndrăznit eu, în cele din urmă. Jimmy… Jimmy *s-a căsătorit*?

— A completat toate actele pe care armata le cere pentru ca un soldat american să se căsătorească cu o femeie străină şi să o aducă în Statele Unite. Am semnat totul eu însumi pentru el. L-am ajutat chiar să îşi amâne eliberarea din slujbă, pentru a putea trece de toată birocraţia.

— El… nu ne-a spus niciodată… familiei lui, vreau să spun. Despre căsătorie. Şi, când a ajuns acasă, nu a venit cu o soţie.

— Nu ştiu ce să vă spun. Poate că nu a funcţionat. Aş vrea să ştiu mai multe, dar nu ştiu. Îmi pare rău.

— Oricum, ne-aţi fost de mare ajutor. Mulţumim pentru timpul acordat.

Am închis telefonul. Eu şi doamna Barnett ne privirăm

neîncrezătoare preţ de... o eternitate mi se păru. Inima îmi bătea cu putere, iar după expresia doamnei Barnett, mi-am dat seama că era la fel de şocată ca mine. Mă simţeam ca şi cum am fi intrat în cinematograf aproape de sfârşitul filmului şi nu aveam nicio idee despre ce se întâmplă.

— Ce crezi că s-a întâmplat cu ea? murmură ea.

Nu puteam decât să dau din cap. Încă nu ne îndepărtasem de suportul de telefon din hol, când camionul domnului Barnett intră pe alee. Uşa de la bucătărie se deschise cu un scârţâit, apoi se închise la loc.

— Martha? strigă el.

— Sunt aici, înăuntru.

— Am ratat apelul telefonic? întrebă el, în timp ce se grăbea spre noi.

— N-o să-ţi vină să crezi, Gordon, nici într-un milion de ani. Jimmy s-a căsătorit!

— Ce?

— Tocmai am vorbit cu maiorul şi ne-a spus că Jimmy s-a căsătorit cu o femeie din una dintre taberele de persoane strămutate, pe când era în Germania.

— Serios? Jim al nostru?

— Asta a spus.

— Ei bine, unde este mireasa? Ce s-a întâmplat cu ea?

A făcut un gest arătând în jurul holului, ca şi cum ar fi fost ascunsă în spatele cuierului.

— Maiorul nu ştie. Nu a putut să ne spună nimic altceva. Oh, Gordon, crezi că asta ar putea avea legătură cu motivul pentru care Jimmy? Adică, dacă ea a murit...

— S-ar putea. Mai ales când adaugi la toate celelalte lucruri prin care a trecut... lupta în război, privindu-şi prietenii murind, şi eliberarea lagărului de concentrare.

— Ar trebui să existe mai multe documente pe undeva, nu-i aşa? am spus eu când în sfârşit mi-am revenit suficient de mult pentru a vorbi. Armata trebuie să ştie dacă şi când s-a căsătorit şi ce s-a întâmplat după aceea. Am putea scrie la Washington şi... şi... şi...

M-am oprit. Urmărirea unui alt lung traseu de hârtii şi trecerea printr-un munte de birocraţie guvernamentală părea mult prea descurajantă în acel moment. M-am lăsat să cad sprijinită de peretele din hol.

— Oh, bietul Jimmy! am murmurat eu.

— Crezi că este vorba de femeia din fotografie? întrebă doamna Barnett.

— Trebuie să fie ea, am răspuns eu. A semnat fotografia: *Cu dragoste*, *Gisela*. Dacă i s-a întâmplat ceva, trebuie să-i fi frânt inima lui Jimmy.

— Nu aţi mai găsit nimic altceva în gentile lui despre această căsătorie? întrebă domnul Barnett. Niciun document, sau formular guvernamental, sau scrisori?

— Doar fotografia, am spus eu. Dar o să mă uit din nou peste tot cu mare atenţie acum că ştim ce căutăm.

Domnul Barnett scoase o batistă din buzunar şi îşi şterse fruntea.

— În primele săptămâni în care Jim a fost acasă, s-a comportat atât de ciudat, îţi aminteşti? Nu m-ar mira să fi distrus toate dovezile.

— Dar i-a păstrat poza, am spus eu. Asta trebuie să însemne ceva.

— Nu înţeleg de ce nu ne-a spus despre ea, zise doamna Barnett. În scrisorile sale nu menţionează nimic despre întâlnirea cu cineva, cu atât mai puţin despre căsătorie. Noi am fost întotdeauna o familie unită. Aş fi crezut că…

Clătină din cap.

— Jim este bărbat în toată firea, Martha. Nu un băieţel. Orice s-ar fi întâmplat, trebuie să fi fost ceva despre care a simţit că nu poate vorbi.

— Oare ar trebui să luăm poza Giselei cu noi la spital şi să vedem cum reacţionează? întrebă doamna Barnett.

— Nu, mai bine nu, am spus eu, chiar dacă nu era treaba mea. Dacă noi suntem şocaţi de asta, imaginaţi-vă cum trebuie să se simtă el. Cred că ar trebui să căutăm din nou prin toate lucrurile lui. Poate că este ceva ce ne-a scăpat.

Dar nu a fost aşa. După ce am întors fiecare sertar cu susul în jos şi am căutat în fiecare colţ al camerei şi al dulapului lui Jimmy, singurul detaliu pe care l-am găsit şi care nu avea nicio explicaţie a fost adresa din Brooklyn, pe care Jimmy o notase pe spatele Bibliei sale. Nu puteam cere un număr de telefon de la serviciul de asistenţă telefonică, pentru că nu exista niciun nume, ci doar adresa.

Misterul mă mistuia. Nu puteam să mi-l scot din minte.

— Vreau să mă duc mâine la această adresă din Brooklyn şi să văd ce găsesc, le-am spus soţilor Barnett la cina de sâmbătă seara.

— Vrei ca unul dintre noi să vină cu tine? mă întrebă domnul Barnett.

O parte din mine voia. În trecut, mă bazasem pe Joe să meargă cu mine şi să mă ajute să sparg gheaţa. El mă conducea în toate locurile pe care le vizitam şi îmi dădea curajul. Dar poate că era timpul să mă maturizez şi să învăţ să vorbesc singură.

— Nu, cred că este mai important să-l vizitaţi pe Jimmy mâine, le-am spus. Călătoria în Brooklyn ar putea sfârşi prin a se dovedi o totală pierdere de timp. Dar puteţi să mă ajutaţi să-mi dau seama cum să ajung acolo? Nu am mai condus niciodată până în New York.

— Ar fi mai uşor să iei trenul, spuse domnul Barnett. Putem să te lăsăm la gara din Beacon în drum spre spital, şi trenul te va duce direct la gara Grand Central. Acolo vei putea primi informaţii despre ce autobuz să iei până în Brooklyn. Sau poate poţi lua un taxi de acolo. Am o hartă a oraşului pe aici pe undeva.

Se ridică şi scotoci prin sertarul cu mărunţişuri din bucătărie.

— Nu îţi face griji! Te vom ajuta să ajungi acolo.

Trenul în care m-am urcat a doua zi urmă cursul sinuos al râului Hudson spre sud, până în oraş. Priveliştea impresionantă a apei şi a munţilor umplea ferestrele vagonului meu de pasageri. Într-o porţiune largă a râului,

lângă Croton, am văzut Flota Mothball: rânduri şi rânduri de vase uriaşe gri ale Marinei, rămase din timpul războiului. Zeci de vase, aliniate ca nişte nave de jucărie, care nu aveau unde să meargă. Erau o amintire vie a efortului imens depus pentru a câştiga războiul. Iar acum se terminase. M-am întrebat câţi tineri mai erau ca Jimmy şi Joe, care nu reuşiseră să lase deoparte războiul şi să se odihnească liniştiţi, ca navele ancorate acolo.

Eram prea plină de emoţii pentru a mă bucura de călătorie. Cea mai mare teamă a mea era că mă voi pierde. Nu mai fusesem niciodată singură în New York City. Cu toate acestea, ştiam că este ceva ce trebuie să fac. Tata şi Donna mă ajutaseră în cele din urmă să înţeleg că este timpul să mă maturizez şi să îmi văd mai departe de viaţa mea. Ştiam de asemenea că trebuie să învăţ să am încredere în Dumnezeu pentru ajutor, nu în Joe, Jimmy sau oricine altcineva.

Gara Grand Central îmi păru atât de imensă, încât aproape că m-am întors şi m-am urcat în primul tren spre casă. Am respirat adânc şi am rătăcit prin spaţiul vast, urmând semnele, până

Nădăjduita întoarcere acasă când am ajuns la un ghişeu de informaţii. Probabil că păream pierdută şi speriată, pentru că femeii de la ghişeu i se făcu milă de mine – după explicaţia mea bâlbâită despre locul în care trebuia să ajung – şi îmi spuse: „Ascultă, dragă. Îţi spun ce trebuie să faci. Nu este greu”.

Şi nu a fost. Un autobuz urban mă duse până la capătul sudic al Manhattanului şi peste podul Brooklyn. Am urmărit staţia la care trebuia să ajung în Brooklyn Heights, apoi am coborât şi mi-am consultat harta, pentru a merge pe jos restul drumului. M-am încurcat doar o singură dată, dar legendarul pod care se profilează în fundal peste East River m-a ajutat să-mi regăsesc drumul.

Cartierul Brooklyn Heights era ca o ţară străină pentru mine. În primul rând, străzile erau pline de oameni… şi nu

semăna deloc cu o după-amiază liniştită de duminică de acasă. Aveam legi sabatice în oraşul nostru, aşa că duminica magazinele, băncile şi restaurantele trebuiau să rămână închise. Dar aici toate aceste magazine erau deschise şi făceau afaceri foarte bune. Erau atât de aglomerate, încât mă tot ciocneam de oameni în timpul mersului, încercând să citesc numerele caselor şi să găsesc adresa corectă. Majoritatea femeilor purtau rochii sau fuste lungi şi aveau capul acoperit cu eşarfe. Bărbaţii bărboşi, în cămăşi albe şi costume închise la culoare, aveau tichie pe cap. Am încercat să nu mă holbez la băieţii mici pe lângă care treceam, care aveau bucle lungi atârnând în dreptul urechilor. Am găsit, în sfârşit, adresa tipărită deasupra uşii unei brutării din colţul străzii. Am intrat înăuntru, făcând să clincăne un clopoţel ataşat la uşă. Aroma de pâine proaspătă îmi trezi stomacul, amintindu-mi că fusesem prea agitată ca să mănânc mare lucru în dimineaţa aceea. O femeie cu un şorţ alb stătea în spatele tejghelei, cu spatele la mine, aranjând pâini pe rafturi. Se întoarse apoi şi întrebă:

— Cu ce vă pot ajuta?

Era Gisela.

Gisela

August, 1946

— Cu ce vă pot ajuta? am întrebat a doua oară.

Tânăra drăguţă care stătea de cealaltă parte a tejghelei părea agitată. Culoarea i se scurse din obraji. Se clătină puţin, de parcă ar fi fost pe punctul de a leşina şi se sprijini rapid de tejghea.

— Domnişoară? Vă simţiţi bine?

Instinctul meu a fost să mă reped de cealaltă parte a tejghelei şi să o ajut să se aşeze pe un scaun, dar înainte de a mă mişca, îmi rosti numele, abia un pic mai tare decât o şoaptă:

— Gisela. Chiar tu eşti, nu-i aşa?

— Ne cunoaştem? Ne-am mai întâlnit?

Am încercat să îmi amintesc, dar nu îmi veni nimic în minte. Şi-a deschis geanta şi, cu mâinile tremurânde, a scos o fotografie. Fotografia mea. Cea pe care tatăl prietenei mele mi-o făcuse în ziua absolvirii. Cea pe care voiam să i-o dau lui Sam.

— De unde o ai? am răsuflat uşurată.

Eram sigură că nu o mai întâlnisem niciodată pe această femeie.

— Sunt… sunt o prietenă de-a lui Jimmy Barnett. Fotografia asta era în rucsacul lui.

Când a rostit numele lui Jim, am simţit cum mă lasă picioarele. Mi-am amintit chipul lui amabil, grija lui blândă pentru mine. Şi mi-am amintit confuzia şi teama mea pentru el, când a dispărut din viaţa mea. Ne abandonase, pe mine şi pe Ruthie, şi dispăruse pur şi simplu. Poate că această străină îmi putea spune de ce.

— Unde este Jim? S-a întâmplat ceva cu el?

— Putem să? Există vreun loc unde putem sta jos să vorbim? Am dat din cap. Aveam senzaţia că mi se învârte capul şi îmi părea că şi ea se simte la fel.

— Vino pe aici! i-am spus.

Mă urmă prin camerele dindărătul brutăriei până la apartamentul unchiului Aaron, din spatele magazinului. Mătuşa mea era în bucătărie, iar eu am rugat-o să mă înlocuiască la brutărie.

— Îţi explic mai târziu, i-am spus, înmânându-i şorţul meu. Ruthie o ajuta pe mătuşa mea să cureţe cartofii, iar eu am rugat-o să ne aducă nişte apă. Ne-am aşezat la masa din bucătărie, una în faţa celeilalte.

— Îmi pare foarte rău! spuse femeia. Nu am vrut să vă supăr. Numele meu este Peggy Serrano. Îl cunosc pe Jimmy de o viaţă şi… şi este adevărat că s-a căsătorit cu tine? Eşti cu adevărat soţia lui?

— Într-un fel. M-a ajutat să ajung în America în felul acesta, ca mireasă de război, dar… unde este? Ce s-a întâmplat cu el? Am aşteptat să primesc veşti de la el în tot

acest timp. Am crezut că ne-a abandonat.

— Jimmy a avut o cădere nervoasă. S-a întors din război atât de deprimat, încât a încercat să se sinucidă.

— Nu! Bâjbâiam după cuvinte: păi... ştiam că se simte foarte rău după tot ce văzuse, dar nu mi-am imaginat niciodată... Am crezut că... Am crezut că odată ce se va întoarce acasă va fi fericit şi...

M-am oprit, amintindu-mi ce spusese despre faptul că nu vrea să trăiască într-o lume cu atât de mult rău, că nu vrea să împrăştie umbra propriului întuneric asupra părinţilor lui. Poate că ar fi trebuit să fac mai mult pentru a-l ajuta, dar trăiam sub aceeaşi apăsare sufocantă. Găsirea unui cămin pentru Ruthie şi aşteptarea unor veşti sigure despre Sam erau singurele lucruri care mă făceau să merg înainte în cea mai mare parte a timpului.

— Jimmy se află în spitalul veteranilor de la sfârşitul lunii mai, continuă Peggy. Niciunul dintre tratamentele pe care le-a primit nu a dat rezultate. Am încercat să aflăm ce s-a întâmplat de a ajuns atât de deprimat şi se pare că au fost mai multe nenorociri care s-au adunat pe capul lui: războiul teribil, pierderea prietenilor, şi apoi munca la Buchenwald. Când ofiţerul său comandant ne-a spus că Jimmy s-a căsătorit, nu ne-a venit să credem. Am presupus că soţia lui ar putea fi femeia din fotografie, dar Jimmy venise singur acasă. Nu a spus niciodată nimic despre căsătorie. Am găsit această adresă în Biblia lui, aşa că am riscat şi am venit până aici. Te rog, dacă îmi mai poţi spune ceva, trebuie să-l ajutăm pe Jimmy.

Simţeam că mi se învârte capul. Am luat o înghiţitură de apă şi am aşezat paharul înapoi pe masă, căutând un punct de unde să încep.

— Jim mi-a salvat viaţa. De două ori. Prima dată a fost când m-a îngrijit, fiind bolnavă în Buchenwald. Sunt evreică şi am fost prizonieră acolo timp de aproape un an. A doua oară a fost când ne-a ajutat, pe mine şi pe sora mea Ruthie, să ajungem în America. Ne-ar fi luat trei ani să imigrăm în

mod normal. Asta însemna trei ani lungi în tabăra de persoane strămutate. Jim mi-a spus că, dacă ne căsătorim, aş putea veni aici, ca mireasa lui de război. Am obţinut un permis, dar căsătoria a fost doar pe hârtie. Ţinem unul la celălalt, dar Jim ştie că sunt îndrăgostită de altcineva. M-a ajutat să-l caut pe Sam.

— Deci ai venit pe o navă pentru mirese? Fără Jimmy?

— Da. Jim a trebuit să călătorească spre casă pe o navă de trupe, şi apoi să meargă la Fort Bragg, pentru a fi eliberat din serviciul militar. Eu cu Ruthie urma să stăm cu familia lui Jim, dar chiar înainte de a părăsi Germania, agenţia evreiască a aflat că unchiul meu Aaron locuieşte aici, în Brooklyn. Îl căutasem. I-am trimis o telegramă unchiului, iar el mi-a spus să vin, că ne va aştepta pe mine şi pe Ruthie, când nava noastră va acosta la

New York. Jim era fericit că îl găsiserăm pe unchiul nostru. Ne-a spus să mergem în Brooklyn şi să-l aşteptăm.

Mi-am coborât privirile spre masă fără să-mi pot opri lacrimile.

— A spus că va veni după noi, dar nu a mai venit. Ne-a părăsit fără nicio explicaţie.

În bucătărie se făcu linişte pentru câteva clipe. Apoi Ruthie vorbi din spatele meu, cu vocea ei moale şi ezitantă.

— Jim nu ne-a părăsit, Gisela. A fost aici. M-am întors, pentru a o privi în faţă.

— Cum? Când?

Făcu un pas înapoi, pentru a se sprijini de chiuvetă.

— Jim a venit, aşa cum a promis, dar tu nu erai aici. Unchiul Aaron l-a gonit.

— Cum adică? De ce nu mi-ai spus? Ruthie nu se uită în ochii mei.

— Am vrut să-ţi spun, dar unchiul Aaron m-a pus să promit că nu o voi face. A spus că nu are rost să te supăr.

— De ce m-ar supăra asta? L-am aşteptat să vină.

Chiar atunci unchiul Aaron intră pe uşa din spate, iar eu m-am ridicat în picioare pentru a-l înfrunta.

— Este adevărat că prietenul meu Jim a venit aici să mă vadă? Şi că tu l-ai alungat?

— Bineînţeles că l-am alungat. I-am spus că ai avut nevoie de el doar ca să ajungi în America şi că acum, odată ce eşti aici, nu mai ai nevoie de ajutorul lui. Eşti evreică, şi locul tău este aici, cu familia ta, cu alţi evrei.

Vorbisem repede în germană şi vedeam că Peggy este confuză. I-am explicat imediat ce spusese unchiul meu, apoi m-am întors spre sora mea.

— Ai fost martoră la toate acestea? Şi nu mi-ai spus nimic? Părea speriată.

— Eu... eu am crezut că era adevărat şi că tu chiar aşa simţi. Am crezut că tu i-ai spus unchiului Aaron să-l transmită acele lucruri. În plus, ştiu că îl iubeşti pe Sam şi că încă mai speri că este în viaţă. Şi... şi nu am vrut să mă mut din nou. Avem o casă aici.

— Ce a spus Jim? Cum a reacţionat?

— A fost ca şi cum... ca şi cum ar fi fost şocat. Ca şi cum nu-i venea să creadă. A spus că ai nevoie de el, dar unchiul Aaron a spus că nu, nu mai ai nevoie de el...

— I-am spus să-mi dea actele de căsătorie, ca să le anulez, a întrerupt-o unchiul Aaron. Asta a fost intenţia ta, nu-i aşa? Căsătoria fusese una fictivă. I-am spus să se ducă acasă. Războiul s-a terminat şi nu este treaba lui să te salveze sau să aibă grijă de tine. I-am spus că asta este ceea ce doreşti.

— Jim a vrut să te mai vadă o dată, zise Ruthie, dar unchiul Aaron a spus...

— I-am spus că nu vrei să-l vezi. Că este mai bine aşa.

Nu ştiam ce să spun, sau ce să fac, sau încotro să mă îndrept. La aflarea celor spuse de unchiul Aaron m-am simţit pierdută, la fel cum probabil că se simţise şi Jim la auzirea lor. Mi-am amintit că Jim spunea că munca lui de medic şi faptul că mă ajuta pe mine erau singurele lucruri care îl ţineau sănătos mintal. Dacă el credea că mă folosisem de el, şi acum îl respingeam... şi probabil că asta

a fost prea mult pentru el.

— Unchiule Aaron, cum ai putut? M-am întors cu spatele, prea furioasă ca să-l privesc în faţă: ar fi trebuit să ştiu că Jim nu ar fi plecat fără să-şi ia rămas-bun, i-am spus lui Ruthie. El nu este un astfel de om. Nu m-ar fi abandonat fără nicio explicaţie. Nu, după ce a trecut prin atâtea, ca să se asigure că am ajuns aici. Dar nu aveam adresa familiei lui. Habar n-aveam cum să iau legătura cu el.

La auzirea vorbelor mele, unchiul Aaron se înfurie.

— Nu trebuie să iei legătura cu el. Îţi interzic să faci asta! Atât de mulţi oameni de-ai noştri au murit, Gisela. Şi tu te hotărăşti să te căsătoreşti cu cineva care nu este evreu? Să ai copii cu el? Şi apoi ce va urma? îi creşti creştini? Nu pot permite aşa ceva. Pentru tatăl şi mama ta, şi toţi ceilalţi oameni care au murit, trebuie să rămâi evreică, le datorezi asta. Trebuie să refacem poporul nostru.

— De ce nu ne-a salvat Dumnezeu de naziști, dacă era atât de îngrijorat de poporul nostru? am strigat. A avut o mulţime de şanse să o facă. În toţi acei ani, în care am fost persecutaţi, am tot aşteptat ca Marea Roşie să se despartă, am aşteptat să înece călăreţii şi carele lui Faraon, ca zidurile Ierihonului să se prăbuşească. Dar El nu a făcut-o!

— Cine suntem noi să înţelegem căile lui Dumnezeu? răspunse el.

— Acesta nu este un răspuns! Este o scuză lipsită de valoare! Eram furioasă pe unchiul meu şi furioasă pe mine însămi, fiindcă crezusem că Jim ar fi putut să mă abandoneze. Dar nu puteam să pierd timpul ţipând. Dintr-odată am ştiut ce trebuia să fac.

— Vreau să mă întorc cu tine, Peggy, şi să te ajut să ai grijă de Jim. Este posibil aşa ceva? Eu sunt asistentă medicală. Eu şi Jim ne înţelegem unul pe celălalt.

— Este încă în spital.

— Atunci trebuie să-l scoatem de acolo. Îl vom ajuta. Noi două. Există vreun loc unde să pot sta? Cu tine, poate?

— Da, cu mine şi cu părinţii lui Jimmy. Le-ar plăcea să te

cunoască. Sunt sigură că te vor primi să stai cu noi.

— Eşti prietena lui Jim?

Era destul de drăguţă ca să fie. Şi părea să aibă firea lui blândă.

— Doar o prietenă. Îl cunosc pe Jimmy de mult timp. M-am întors spre unchiul meu, încă furioasă pe el.

— Nu te mai pot ajuta la brutărie, i-am spus în germană. Plec cu Peggy.

— Aşa, pur şi simplu? Fugi... cine ştie unde? Cu acel străin?

— Jim m-a ajutat când am avut nevoie, iar acum el are nevoie de ajutorul meu. Ruthie, tu înţelegi, nu-i aşa? am întrebat eu, întorcându-mă spre sora mea.

— Eşti supărată pe mine? mă întrebă ea.

— Nu, deloc, i-am spus îmbrăţişând-o. Dar îl ştii pe Jim. Ştii că trebuie să îndrept lucrurile şi să-l ajut.

— Ai de gând să rămâi acolo? Să rămâi căsătorită cu el? I-am îndepărtat părul negru de pe faţă.

— Nu am fost niciodată cu adevărat soţ şi soţie. Dar el suferă şi, în parte, este din vina mea. Şi eu trebuie să-l ajut să găsească un motiv să trăiască.

M-am dus în dormitorul înghesuit pe care îl împărţeam cu Ruthie şi cu verişorii noştri şi mi-am făcut repede bagajul. Când m-am întors, unchiul Aaron îmi înmâna o scrisoare.

— A venit pentru tine cu ceva timp în urmă. Cred că este de la el. Nu am deschis-o.

Mi-am înghiţit indignarea, am rupt plicul şi am scos foaia, amintindu-mi că mătuşa şi unchiul meu fuseseră amabili să ne primească pe Ruthie şi pe mine în casa lor. Acceptaseră să ne întreţină, atunci când aveau atât de puţine pentru ei înşişi. Scrisoarea era de la Jim:

Dragă Gisela.

Am primit în sfârşit numele şi adresa comandantului lui Sam din Brigada Evreiască. *Îl poţi contacta la adresa alăturată*, *din Palestina*. *Sper că îţi va putea spune mai multe despre Sam şi despre perioada în care a fost în*

armată.

Unchiul tău mi-a spus despre decizia ta de a renunţa la mine şi la „căsătoria" noastră şi vreau să ştii că înţeleg şi o voi respecta, *îţi doresc toate cele bune în noua ta viaţă în America*.

Prietenul tău dintotdeauna.

Jim Barnett

Când eram pe punctul de a pleca, Peggy îmi spuse:

— Dacă mai ai actele care spun că eşti soţia lui, ar trebui să le iei cu tine. Vei putea să decizi împreună cu părinţii lui în legătură cu tratamentul lui medical.

Peggy îi sună pe părinţii lui Jim de la gara Grand Central, iar aceştia ne întâmpinară la sosire. Jim şi tatăl său aveau aceeaşi constituţie înaltă şi osoasă. Stăteau, se mişcau şi mergeau la fel, şi aveau aceleaşi mâini mari. Ochii verzi-cenuşii ai mamei sale erau de aceeaşi culoare cu ai lui Jim, culoarea mării. Mă luă în braţele ei, într-o îmbrăţişare lungă, şi am ştiut fără îndoială că mă iubeşte. Jim revărsase aceeaşi dragoste asupra tuturor celor din Buchenwald. M-am topit în braţele ei. Ne-am urcat în maşina lor şi am traversat râul cu feribotul. Pe drumul spre casă, Peggy le-a spus povestea mea părinţilor lui Jim.

Acasă. În scurt timp, am ajuns la casa în care crescuse Jim. Câinele care mă întâmpină, clătinându-şi tot posteriorul odată cu coada, părea că îmi zâmbeşte. Mama lui Jim deschise frigiderul şi întinse un adevărat ospăţ, umplând masa cu mâncare pentru mine şi Peggy. Speram să înţeleagă cât de copleşitor este totul şi de ce nu mi-am putut pune decât foarte puţin în farfurie. Am vrut să mă grăbesc să ajung imediat la spital, dar se lăsase noaptea.

— La ce oră îl putem vedea mâine pe Jim? am întrebat. Mama lui clătină din cap.

— Orele de vizită sunt doar duminica. Va trebui să mai aşteptăm încă o săptămână pentru a-l vizita din nou.

— Dar de ce ar trebui să aşteptăm? Noi suntem cei care ţinem la el. Noi suntem familia lui, iar eu sunt asistentă

medicală. Jim trebuie să se întoarcă acasă.

— Sunt de acord, spuse tatăl lui Jim. Lovi masa cu palma, pentru a sublinia cele spuse: doctorii au avut şansa de a-l ajuta. Vom merge mâine la spital şi îl vom aduce acasă.

Am vorbit şi am tot vorbit, până când s-a făcut foarte târziu. Mama lui Jim mi-a arătat un dormitor minunat, la etajul al doilea. M-am oprit în pragul uşii.

— Este în regulă? mă întrebă ea.

Îmi luă ceva timp să-mi exprim simţămintele în cuvinte:

— Nu mai este nimeni altcineva în el. Nu sunt obişnuită să dorm singură.

De când mă ştiu, împărţisem camera cu încă cineva: mai întâi cu Ruthie, apoi cu colegele mele de cameră de la şcoala sanitară, apoi înghesuită cu nenumărate alte persoane în Buchenwald şi în lagărul de persoane deportate. Dormisem singură în cămara minusculă din fosta baracă SS timp de câteva luni, dar fuseseră şi alţi oameni pe acolo şi era multă activitate chiar în faţa uşii mele. Cu excepţia zgomotului de insecte, dincolo de ferestrele deschise, în această cameră era o linişte de mormânt.

— Poţi să stai cu mine în cameră, spuse Peggy. Sunt două paturi. Am acceptat oferta ei cu mare uşurare. M-am spălat în baia sclipitor de curată, mi-am pus pijamaua şi m-am urcat în pat. Peggy se aşează în patul ei şi stinse lumina.

— Sunt atât de încântată că eşti aici, Gisela, şi că vrei să-l ajuţi pe Jimmy! Doamne, nu ştiu cum voi mai adormi! De mult timp speram să-l luăm de la spital şi să-l aducem acasă.

Era ceva foarte plăcut să vorbesc cu noua mea prietenă pe întuneric, în acea cameră confortabilă. Cu doar câteva ore în urmă, mă aflam în oraşul plin de viaţă, la kilometri de acest loc liniştit, lucrând la brutărie şi încercând să mă adaptez la noua mea viaţă în America. Nici măcar nu ştiam de existenţa lui Peggy. Dar îmi devenise repede prietenă, la fel ca Jimmy în Buchenwald.

— Încă îmi pare foarte rău pentru felul în care s-au

întâmplat toate! am spus. A fost o cruzime din partea unchiului meu să-l gonească pe Jim. Mi-am dat seama că era deprimat când eram încă în Germania, dar am crezut că se va face bine odată ajuns acasă.

Şi totuşi, Jim îmi povestise despre întunericul copleşitor pe care îl simţise. Înţelegeam de ce nu a vrut să aducă acel întuneric acasă la aceşti oameni drăguţi.

— Am vorbit cu prietenii lui Jimmy din armată şi i-am urmărit parcursul din timpul războiului, spuse Peggy. Jimmy îl iubea pe Dumnezeu şi avea o credinţă foarte puternică atunci când a plecat de acasă. Chiar şi la început, după ce a plecat în străinătate, citea mereu Biblia şi îi încuraja pe toţi ceilalţi. Dar mai târziu s-a oprit. Pe parcursul războiului, cred că şi-a pierdut credinţa într-un Dumnezeu iubitor.

— Aşa este. Jim mi-a vorbit despre asta.

— Este îngrozitor!

— A vorbit despre întunericul teribil pe care îl simţea. Poate că a încercat să se sinucidă pentru a scăpa de el.

— Dacă este adevărat, atunci trebuie să găsim o cale de a-l aduce înapoi la lumină. Înapoi la credinţa lui în Dumnezeu.

Nu i-am răspuns. Nu ştiam calea de întoarcere. Eu însămi trăiam sub aceeaşi umbră, cu doar o mică scânteie de lumină. Tot ce făcusem în ultimele luni – călătorind la New York, reîntâlnindu-mă cu unchiul meu şi cu familia lui, ajutând-o pe Ruthie să se simtă integrată şi acasă – toate acestea păstraseră lumina aprinsă slab în inima mea. Iar munca pe care Jim o făcuse în Buchenwald îl ţinuse departe de întuneric pentru o vreme. Dar după ce a ajuns acasă, după ce unchiul meu i-a spus că nu mai vreau ajutorul lui, întunericul trebuie să-l fi copleşit în cele din urmă. Îmi doream să-l ajut la fel de mult ca Peggy, dar nu ştiam cum.

— Am un album de amintiri plin de poze cu prietenii lui, continuă Peggy. Şi toate scrisorile pe care aceştia i le-au trimis, recunoscând cât de mult au fost ajutaţi de el. Dacă îi putem arăta lui Jimmy cât de mult îl iubeşte toată lumea,

poate că va începe să creadă că şi Dumnezeu îl iubeşte.

Am sperat că are dreptate. Dar ar fi fost nevoie de mult mai mult decât atât pentru a mă convinge pe mine că există un Dumnezeu care mă iubeşte. Am stat trează aproape toată noaptea, şi dimineaţa când m-am ridicat, mă durea tare capul. Patul lui Peggy era gol. Îmi spusese că trebuie să se trezească devreme pentru a-şi face slujba la clinica de animale. Când am coborât pentru micul-dejun, l-am găsit pe tatăl lui Jimmy în antreu, şi tocmai închidea telefonul.

— S-a rezolvat, ne-a spus el, în timpul mesei. Am vorbit cu doctorul Morgan şi i-am comunicat că vom merge mai târziu în cursul zilei de azi, pentru a-l lua pe Jim acasă. Bineînţeles, el a protestat. Spunea că externarea lui Jim va fi împotriva recomandărilor medicale. I-am spus că nu ne pasă şi că ar trebui să fie gata de plecare până la prânz, când noi vom ajunge acolo.

Când am dat cu ochii de Jim, stând pe un scaun jerpelit din holul spitalului, nu l-am recunoscut. Era slab şi tras la faţă, iar hainele îi atârnau pe el de parcă erau ale altcuiva. Peggy mă avertizase că rareori vorbeşte, aşa că am fost surprinsă să-l văd că se chinuie să se ridice în picioare şi spune:

— Gisela? Ce faci aici?

L-am îmbrăţişat strâns, fără să-mi pese câţi oameni se holbau la noi.

— Unchiul meu te-a minţit, Jim. Nu am spus niciodată toate acele cuvinte pe care ţi le-a spus el. Niciodată nu te-aş fi alungat. Habar nu aveam că ai venit să mă cauţi în Brooklyn, până ieri, când Peggy a veni Ha apartamentul unchiului meu. Amândoi am crezut o minciună, Jim.

Peggy îl apucă de un braţ, iar eu de celălalt ieşind cu el din spital. Priveliştea din parcare, cu râul strălucitor şi munţii îndepărtaţi era atât de frumoasă, încât m-am oprit să o admir pentru o clipă. L-am făcut şi pe Jim să se oprească să se uite la ea. Mai târziu, când stăteam împreună la balustrada de pe feribotul care traversa râul

Hudson, m-am gândit la timpul petrecut cu Sam la bordul vasului *St. Louis*. Sam şi Jim s-ar fi înţeles de minune. Sam i-ar fi fost recunoscător lui Jim că îmi salvase viaţa.

Când am ajuns acasă, tatăl lui Jim plecă împreună cu Peggy pentru consultaţiile de după-amiază. Am ajutat-o pe mama lui Jim să culeagă mazărea târzie de vară din grădina ei, apoi eu şi Jim am stat de vorbă cu ea, pe veranda din faţă, în timp ce ea rupea păstăile. Câinele lui Peggy refuza să plece de lângă Jim, stând mulţumit la picioarele lui. Scârţâitul ritmic al balansoarelor şi sunetul păstăilor pline care cădeau în oală erau liniştitoare, şi în acest timp îi povesteam mamei lui Jim despre lunga mea călătorie din Berlin în America. Era prima dată când puteam să vorbesc despre toate lucrurile pe care le îndurasem. Nici cu mătuşa şi unchiul meu nu o făcusem. Cumva, greutatea trecutului îmi păru mai uşoară acum, după ce o împărtăşisem cu ea.

— Unchiul meu Aaron mi-a dat numai ieri scrisoarea ta, i-am spus lui Jim, care avea adresa comandantului lui Sam din Palestina. Trebuie să-i scriu.

Mama lui îmi dădu hârtie de scris şi un plic par avion. După ce Peggy îşi încheie ziua de lucru, am dus scrisoarea la oficiul poştal împreună cu ea, Jim şi Buster. Satul micuţ era liniştit şi arăta puţin cam neîngrijit. Steagurile americane care atârnau pe verandele multora dintre case abia dacă se unduiau sub soarele cald al după-amiezii. Era atât de linişte aici, în comparaţie cu atmosfera oraşelor! Mi-aş fi dorit să o fi adus pe Ruthie cu mine. Peggy avea şi ea o scrisoare de trimis.

— Este un mesaj pentru prietenul lui Jimmy, capelanul Bill, îmi şopti ea. I-am scris că Jimmy este acasă şi că ar trebui să vină în vizită.

Jim rămase tăcut şi distant toată ziua, fiind atât de diferit de bărbatul cald şi blând la vorbă pe care îl ştiam. La ora de culcare, când ieşise afară cu tatăl său, să închidă uşile curţii şi coteţul găinilor, mama lui ne luă deoparte, pe mine şi pe Peggy.

— Jim a avut coşmaruri îngrozitoare înainte de a fi internat în spital, ne spuse ea. Se trezea ţipând şi tremurând. Gordon crede că nu ar trebui să-l lăsăm singur la noapte. S-a gândit că am putea să-l veghem pe rând. Voi sta cu el în noaptea aceasta şi…

— Nu, doamnă Barnett, am spus eu. Eu sunt soţia lui Jim. Voi sta cu el în noaptea aceasta. Şi în fiecare noapte, până când se va face bine.

Vom fi tovarăşi în întuneric, aşteptând zorii.

Am dormit atât de superficial, încât l-am auzit pe Jim gemând în somn şi am reuşit să-l trezesc din coşmar înainte să strige. S-a ridicat şi s-a sprijinit de tăblia patului, cu ochii larg deschişi, în timp ce privea în noapte. Mai era destul până la ivirea zorilor.

— Îmi pare rău că te-am trezit! spuse el.

— Eram deja pe jumătate trează. Nu dorm prea adânc, l-am înţeles reticenţa de a se culca din nou şi a se întoarce în lumea viselor tulburătoare. Patul lui Jim era prea strâmt pentru două persoane, aşa că am cărat salteaua în plus din camera lui Peggy, pentru a improviza un pat pe podea.

Nu mă înţelesesem cu Jim referitor la cine dintre noi urma să doarmă în pat, aşa că Peggy rezolvă problema dând cu banul.

— Puteţi face schimb de locuri în ziua spălării rufelor, spuse ea. Eram bucuroasă că mie îmi revenise podeaua.

M-am sculat şi am ridicat jaluzelele de la ambele ferestre ale dormitorului, ca să putem urmări ivirea zorilor. Apoi m-am aşezat cu picioarele încrucişate pe saltea, uitându-mă la Jim.

— Ce vezi în coşmarurile tale? l-am întrebat. El clătină din cap, nevrând să răspundă.

— Jim, am văzut aceleaşi lucruri pe care le-ai văzut şi tu în timpul războiului. Am ajutat la îngrijirea victimelor bombardamentelor din Mortsel. Şi nu am fost doar asistentă în Buchenwald; am trăit acolo. Înţeleg de ce nu poţi vorbi despre aceste lucruri cu părinţii tăi, dar poţi vorbi despre

ele cu mine.

— Atunci le vei retrăi şi tu.

— Deja o fac. În fiecare zi şi în fiecare noapte. Uneori mă întreb dacă vor dispărea vreodată. Dar când am stat ieri pe verandă şi i-am spus povestea mea mamei tale... Nu pot explica de ce, dar a părut să mă ajute. Cred că dacă vom continua să ţinem toată otrava în noi, ea ne va ucide. O rană infectată trebuie să fie curăţată, altfel nu se va vindeca niciodată. Este un proces foarte dureros, dar ştii cât de necesar este.

Tăcu atât de multă vreme, încât nu credeam că va mai spune ceva. Dar în cele din urmă suspină şi zise:

— Visez că sunt în tabără. Sau, uneori, pe un câmp de luptă. Oamenii ţipă şi sunt în chinuri. Mă imploră să îi ajut. Încerc, dar este ca şi cum aş fi sub apă sau ceva de genul ăsta şi nu pot ajunge la ei. Sunt neajutorat. Încerc atât de mult, dar...

Am îngenuncheat şi i-am luat mâna. El mi-a strâns-o, înainte de a mi-o elibera.

— Şi eu am coşmaruri, i-am spus, când m-am aşezat din nou pe saltea. De cele mai multe ori visez că mă întorc pe navă şi că văd nazişti peste tot pe unde mă uit. Alerg prin toate coridoarele şi punţile şi mă uit în interiorul cabinelor, căutându-l şi iar căutându-l pe Sam, ca să mă ajute să găsesc ieşirea, dar nu-l găsesc.

O pală de vânt de la fereastra deschisă făcea perdelele să se ridice şi să se aşeze la loc, de parcă ar fi respirat.

— Coşmarurile îşi pierd o parte din putere arunci când le spui cu voce tare. Ruthie m-a învăţat asta în tabăra de persoane strămutate, când aveam coşmaruri. Trebuie să începem să vorbim despre lucrurile care ne bântuie, Jim. Cred că poţi fi sincer cu familia ta în legătură cu pierderea credinţei tale. Ei ştiu deja că ai trecut prin iad şi vor atât de mult să te ajute. Peggy mi-a arătat albumul pe care l-a făcut, cu fotografii şi poveşti de la toţi prietenii tăi.

— Peggety este o fată minunată.

— Este. Când am călătorit cu trenul până aici, mi-a povestit cât de mult s-a străduit să te ajute.

El nu răspunse. Aveam o întrebare pe care trebuia să i-o pun, dar îmi era teamă să aud răspunsul. Mi-a luat câteva clipe ca să-mi fac curaj:

— De ce ai încercat să te sinucizi, Jim? Spune-mi adevărul! Este vina mea în vreun fel? Pentru că, dacă este, nu ştiu cum aş putea să-ţi spun cât de rău îmi pare…

— Nu este vina ta.

A suspinat, iar eu am simţit că-şi căuta cuvintele. Era ca şi cum nu mai vorbise de atât de mult timp, încât uitase să o facă. Am întins mâna spre mâna lui şi am aşteptat.

— Îţi aminteşti cum arătau toate acele oraşe şi localităţi după ce au fost bombardate? întrebă el. Cum oamenii plângeau şi jeleau, cu ochii în gol şi cu ţipete mute? Războiul m-a lăsat la fel de ruinat ca acele sate şi acei oameni. Cu toate acestea, a trebuit să continui, pentru că era nevoie de mine. Oamenii răniţi aveau nevoie de ajutorul meu. Tu aveai nevoie de ajutorul meu. Când m-am întors acasă şi nu a mai fost nevoie de mine, nu am mai putut ţine întunericul la distanţă.

Mă privi în lumina slabă, ca şi cum m-ar fi întrebat dacă am înţeles. Am înţeles, şi totuşi nu am înţeles, i-am strâns mâna, clătinând din cap.

— De Ziua Decorării, continuă el, a avut loc o ceremonie la biserica din josul străzii. Am auzit clopotele bătând pentru toţi soldaţii căzuţi la datorie. Focurile de arme. Ar fi trebuit să mor odată cu ei. Mă simţeam deja mort pe dinăuntru. Nu mai aveam niciun motiv să continui să trăiesc. Şi era singura tale de a opri amintirile şi coşmarurile.

— Îmi pare atât de rău! am murmurat. Am aşteptat câteva momente, apoi am întrebat: deci mai vrei să-ţi pui capăt vieţii sau acum vrei să trăieşti?

Părea să nu se grăbească, meditând la întrebarea mea.

— Mi-e greu să văd rostul vieţii, răspunse el în cele din urmă.

— Înţeleg. În aceşti ultimi ani, viaţa mi s-a părut şi mie foarte scurtă, dificilă şi fără rost. Amândoi am văzut mulţi oameni murind. Cei mai mulţi dintre ei nu au avut de ales. Dar dacă ar fi avut, cred că majoritatea ar fi ales să trăiască. Ştiu că ai avut prieteni care au murit.

— Cel mai bun prieten al meu, Mitch.

— Eu cu Ruthie ne-am pierdut părinţii. Am înghiţit nodul amar pe care îl simţeam în gât ori de câte ori mă gândeam la ei. Şi unul dintre lucrurile care m-au făcut să merg mai departe pe când eram în lagăr… şi chiar şi astăzi… este să mă gândesc la ce ar spune ei dacă ar putea să-mi vorbească din mormânt. De aceea am acceptat oferta ta de a mă căsători şi de a veni în America: pentru că ştiam că v-aţi şi Mutti ar fi strigat la mine să nu mai jelesc, să ies din acel lagăr şi să trăiesc! După pogromul din Anvers, nu m-au lăsat să mă ghemuiesc de frică în apartamentul nostru şi să renunţ. Au insistat să îmi continui studiile de asistentă medicală. Deci… ce ţi-ar spune prietenul tău Mitch?

— Am înţeles, spuse el, puţin supărat. Ai dreptate. Mitch ar lovi cu pumnul în masă şi mi-ar spune să-mi văd de viaţa mea. Dar de unde să încep?

— Ce am învăţat eu e că în fiecare dimineaţă iei decizia să cobori din pat. Te îmbraci. Mănânci. După care faci ce ai de făcut în ziua aceea. Asta am făcut eu pe când eram în lagărele din Buchenwald şi cele de persoane strămutate, iar apoi pe când mă aflam în apartamentul unchiului meu din New York. Continui să-ţi duci zilele una câte una, până când simţi iarăşi că eşti plin de viaţă.

— Tu te simţi iarăşi plină de viaţă, Gisela?

— Nu încă. Dar sunt mai aproape de a mă simţi aşa de cum eram când m-ai dus la spitalul din Buchenwald. Şi mă voi simţi plină de viaţă într-o zi. Şi la fel te vei simţi şi tu.

August, 1946

— Îl scot pe Buster la o plimbare înainte de a mă apuca de treabă, i-am spus lui Jimmy, după micul-dejun. Vrei să vii cu mine? Ezită, ca şi cum ar fi căutat o scuză.

— Te rog! am adăugat eu.

— Ar trebui să mergi, îi spuse Gisela. Eu o voi ajuta pe mama ta la spălatul vaselor.

M-am bucurat că acceptase şi că puteam merge singuri. Aveam ceva în buzunar, pe care voiam să i-l dau. I-am prins lui Buster lesa de zgardă şi ne-am îndreptat pe drumul de ieşire din sat. Aerul dimineţii era răcoros, cu o adiere de toamnă, genul de zi care mă făcea să vreau să sar, ca o şcolăriţă. Când am ajuns la pod, i-am dat drumul lui Buster şi am luat-o pe cărarea ce cobora spre râu. Ne-am aşezat pe o piatră mare şi plată de pe malul apei, în vreme ce Buster adulmeca şi explora tufişurile, intrând în râul plin de bolovani să bea apă.

— Acesta a fost întotdeauna unul dintre locurile mele preferate, i-am spus, cu un oftat. Şi al tău, cred. Este atât de linişte. Şi atât de frumos, cu râul care cântă şi cu munţii care stau acolo ca nişte vechi prieteni. Mi se pare un loc mult mai bun pentru a încerca să te faci bine decât spitalul veteranilor.

— Este.

— Îmi pare rău că te-au supus la toate acele tratamente! Şi îmi pare rău... că niciunul dintre ele nu părea să funcţioneze.

— Nu mi-a păsat.

Vocea lui Jimmy părea monotonă şi lipsită de emoţii, nu semăna deloc cu vocea caldă şi nuanţată pe care mi-o aminteam, îmi dădeam seama că nu voia să vorbească, dar cu toate acestea, mă hotărâsem să-l oblig să o facă.

— Gisela mi-a spus că nu mai crezi în Dumnezeu şi îmi pare rău să aud asta. Dacă aş fi trecut prin tot ce aţi trecut tu şi Gisela, poate că şi eu aş simţi la fel. Te preţuiesc la fel de mult ca înainte. Şi nu mă vei face să mă răzgândesc în privinţa a ceea ce cred eu. Dar... dacă încă îţi sunt prietenă, îmi vei mai împărtăşi gândurile tale, aşa cum o făceai înainte?

— Păi... pot să încerc.

Am sperat că frumuseţea simplă şi liniştea din jur îl vor linişti, dar el părea încă tulburat şi agitat, de parcă nu se mai simţea bine în pielea lui. Singurul care părea să-i calmeze neliniştea era Buster, care se trânti lângă el, ud şi plin de noroi, după ce se zbenguise în râu. Jimmy îi mângâie blana udă şi îl scarpină în spatele urechilor sale uriaşe, până când Buster scoase un mârâit de mulţumire.

— Îmi amintesc că într-o zi stăteam aici cu tine şi plângeam în hohote, i-am spus, pentru că nişte copii de la şcoală mă făcuseră să mă simt atât de urâtă şi bună de nimic. Dar tu m-ai convins că Dumnezeu mă iubeşte cu o dragoste fierbinte şi că este trist când sunt tratată în felul acesta. Aşa că ceea ce trebuie să întreb este... dacă nu există Dumnezeu, înseamnă că nu sunt iubită, până la urmă? Aveau dreptate copiii din oraş atunci când mă batjocoreau?

— Este complicat, Peggety, suspină el.

— Te rog, încearcă să-mi explici. Întotdeauna ai fost atât de bun să-mi explici lucrurile, ca eu să le pot înţelege.

Am aşteptat, ascultând cântecul unei gaiţe albastre din vârful copacilor de deasupra noastră. În cele din urmă, Jimmy răspunse:

— Milioane de oameni au suferit şi au murit. Dumnezeul în care am crezut nu putea să le întoarcă spatele.

De astă dată am detectat o urmă de furie în vocea lui şi m-am bucurat. Cel puţin îşi arăta emoţiile.

— Mi-ai spus că ori de câte ori mă îndoiesc de dragostea lui Dumnezeu, ar trebui să mă uit la cruce. Ai spus că îmi va aminti mereu de dragostea Lui. Aşa că, uite: vreau să iei asta.

Am scos crucifixul mamei mele din buzunarul de la haină şi i l-am întins.

— Ai avutdreptate... chiar îmi aminteşte. Pentru că pot vedea cât de mult a suferit Iisus. Şi părea că Dumnezeu l-a întors spatele şi Lui. Îţi aminteşti? El a întrebat: *De ce M-ai părăsit*?

Jimmy dădu din cap. Ţinea crucifixul cu grijă, de parcă i-ar fi putut arde degetele.

— Toţi ar fi vrut ca Iisus să fie regele care să mărşăluiască prin oraş şi să-i scape de toţi indivizii răi, am continuat. Ne-am dori ca El să coboare şi să rezolve totul pentru noi. Dar în schimb, Iisus a suferit şi a murit… şi a făcut posibil ca noi toţi să devenim copiii lui Dumnezeu. Asta înseamnă că nu există doar un singur Fiu care să repare toate lucrurile care sunt stricate în lume, ci o mulţime de fii: toţi aceia dintre noi care suntem dispuşi să suferim aşa cum a făcut-o El, pentru a arăta dragostea lui Dumnezeu… chiar şi oamenilor răi din această lume. Nu a spus Iisus că trebuie să ne luăm crucea şi să-L urmăm?

Am aşteptat să îmi răspundă, dar nu o făcu.

— Dumnezeu nu a întors spatele şi nu i-a lăsat pe toţi acei oameni să moară, Jimmy… noi am făcut-o. Oamenii ca mine şi ca tine. Când Gisela şi familia ei se aflau pe acel vas şi aveau nevoie de un loc de refugiu, toată lumea le-a întors spatele. Adevărul este că multor oameni nu le plac evreii şi nu i-au vrut în ţara noastră. Ai încercat să îi ajuţi. Am văzut scrisoarea pe care i-ai scris-o preşedintelui Roosevelt. Dar prea mulţi alţi oameni doar au citit articolul din ziar şi l-au lăsat apoi deoparte. Ce-ar fi fost dacă fiecare creştin i-ar fi scris preşedintelui, oferindu-se să ia la el acasă una dintre acele familii de pe vas?

L-am lăsat să se gândească un minut la cuvintele mele sau poate să mă contrazică, dar nu o făcu.

— Ştiam că pot veni întotdeauna la tine, Jimmy, când copiii mă agresau. Dar nimeni altcineva nu mi-a luat vreodată apărarea. Tata spunea că ar trebui să-i ignor, şi chiar şi profesorii mei mă ocoleau. Cred că Dumnezeu contează pe noi să luăm atitudine, fie că este vorba de o singură fată care este luată în râs, fie de un întreg grup de oameni care sunt persecutaţi.

Se uită la mine şi observai o sclipire de furie în ochii lui. M-am temut că este supărat pe mine, dar în cele din urmă

vorbi:

— Există un oraş chiar aproape de Buchenwald. Oamenii care locuiesc acolo au susţinut că nu aveau nicio idee despre ce se întâmpla în acel lagăr.

— Vezi? Asta voiam să spun. Războiul şi tot ce s-a întâmplat sunt consecinţa a ceea ce au ales oamenii, nu Dumnezeu. El ne-a încredinţat nouă stăpânirea pământului. Suntem responsabili pentru el şi pentru fiecare dintre noi. Chiar şi înainte ca America să intre în război, existau rapoarte despre felul în care naziştii îi tratează pe evrei, dar nimeni nu a făcut nimic. Dumnezeu nu ne controlează ca pe nişte marionete şi nu ne obligă să facem ceea ce trebuie să facem. Încă de la Adam şi Eva, El ne-a lăsat să trăim cu propriile noastre alegeri. Oamenii l-au vrut conducător pe Hitler şi l-au avut. Americanii au ales să întoarcă spatele răului lui Hitler până când, într-o zi, acesta a scăpat de sub control. Dacă învăţăm ceva din acest război oribil, este că urmaşii lui Iisus trebuie să vorbească şi să acţioneze.

— Unii au făcut-o, spuse Jimmy. Au fost creştini în Belgia care şi-au riscat viaţa pentru a-i ajuta pe Gisela şi familia ei.

— Mulţumesc lui Dumnezeu pentru ei! Şi pentru tine, şi pentru toţi prietenii tăi din armată, care au mers la război pentru a învinge răul.

Am observat că ţinea crucea un pic mai strâns în mâini, trecându-şi degetul mare peste lemnul neted.

— Când ai devenit atât de înţeleaptă, Peggety? întrebă el.

— Nu ştii? am spus, râzând. Am învăţat totul de la tine. Se uită la mine şi zâmbi uşor.

În drum spre casă, Buster hoinări, mirosi şi explora toate tufişurile, ca de obicei. De data aceasta, noi mergeam pe cealaltă parte a drumului şi, la un moment dat, câinelui i se păru că dăduse de un miros mai interesant decât celelalte. Se încorda şi trase de lesă, refuzând să mă asculte. Îmi era greu să-l mai ţin, aşa că i-am dat lesa lui Jimmy.

— Poţi să-l ţii tu? Nu-mi pot imagina ce urmăreşte.

— Mă duc să văd.

Jimmy sări peste şanţ şi îl urmă pe Buster în tufişuri. O clipă mai târziu, se opri şi se lăsă pe vine.

— Peggety! strigă el. Vino aici!

Mănunchiul de oase şi blană încâlcită care zăcea în buruieni era un câine. Am crezut că este mort, dar l-am văzut mişcându-se, când Buster i-a lins botul. A încercat să lingă una dintre tăieturile adânci de pe burta câinelui, dar Jimmy l-a tras înapoi. Şi-a trecut degetele blânde peste corpul câinelui.

— Rănile nu sunt noi. Sângele este coagulat.

— Crezi că a fost lovit de o maşină?

— Aşa se pare. Dar fie este aici de ceva vreme, fie a fost maltratat şi neglijat înainte. Uită-te cât de slab este!

Câinele avea blana lungă şi urechile pleoştite, părea să fie pe jumătate cocker Spaniei. Jimmy îi pipăi gâtul în căutarea unei zgărzi, dar nu avea. Doar un capăt de funie, care îi iritase gâtul înainte să se rupă şi să-i rămână ataşată o bucată scurtă. Ochii îi erau infectaţi şi aproape închişi.

— Trebuie să-l ajutăm, spuse Jimmy.

Îşi strecură mâinile pe sub câine şi îl ridică în braţe. Animalul scoase un scâncet moale.

— Este uşor ca o pană.

Ne-am grăbit spre casă şi ne-am dus direct la clinică. Jimmy aşeză câinele pe masa de examinare şi îi studie rănile cu multă atenţie, în timp ce eu mă grăbeam să aranjez totul, aprinzând luminile şi pregătind o tavă cu antiseptic, suturi, bandaje şi toate celelalte lucruri de care ar putea avea nevoie.

— Ştii unde s-a dus tata? întrebă el.

— Avea animale de văzut la trei dintre ferme. A spus să nu-l aşteptăm înainte de prânz.

— Va trebui să ne ocupăm noi singuri de el.

I-am dat un anestezic, pentru ca Jimmy să-i cureţe tăieturile şi juliturile şi să le coasă. Dezinfecta cu grijă rana adâncă de pe burtă, îngrijorat de peritonită. Unul dintre picioarele din faţă era rupt, dar era o fractură curată şi

putea fi pus în atele. În timp ce continua să îl examineze şi să îl îngrijească, îşi ridică brusc privirea spre mine, surprins:

— Căţeaua este însărcinată, Peggety! Este o minune că nu a pierdut sarcina, după ce a fost rănită atât de grav.

Aşează un stetoscop pe pieptul ei.

— Inima ei pare destul de slabă, dar inimile căţeilor ei încă bat. Aud cel puţin două dintre ele.

Dintr-un motiv oarecare, această veste mă făcu să zâmbesc şi să plâng în acelaşi timp.

În timp ce lucram, am pierdut complet noţiunea timpului, cu Jimmy suturând şi eu înmânându-i toate instrumentele de care avea nevoie. Când în sfârşit am terminat şi am făcut un pas înapoi, l-am văzut pe Buster stând în pragul uşii, ca şi cum ar fi păzit-o. Lesa lui era încă legată. M-am dus să-l mângâi.

— Bravo, Buster. Ai salvat viaţa acestui câine.

Am auzit un chicotit şi m-am întors, uimită să-l văd pe Jimmy zâmbind.

— Ce? am întrebat.

— Obişnuiam să le spun oamenilor răniţi din spitalele de campanie poveşti despre Buster, câinele cu trei picioare. L-am transformat într-un erou, ca Lassie din filmul acela, îl ştii? Astăzi chiar s-a ridicat la înălţimea legendei lui.

Am râs şi l-am îmbrăţişat pe Jimmy. Vorbea! Şi zâmbea! Şi lucra din nou ca medic veterinar. Odată îi salvase viaţa lui Buster, iar acum Buster şi această căţea ar putea să o salveze pe a lui.

Două zile mai târziu, micul vagabond era încă în viaţă şi chiar mâncase câte ceva.

— Nici eu nu aş fi putut să îl cos mai bine, spusese domnul Barnett, când privise munca lui Jimmy.

Eu, Gisela şi Jimmy am avut cu toţii grijă de micul animal, pe care l-am numit Lucky. Într-o după-amiază, când tocmai am terminat să-l ajut pe Jimmy să-i schimbe pansamentele lui Lucky, am auzit o maşină oprindu-se în faţa casei. M-am uitat pe fereastră să văd dacă este vorba de un alt pacient,

şi m-am bucurat să-l văd pe capelanul Bill coborând din maşină.

Ne-am dus cu toţii în bucătăria doamnei Barnett şi, după ce am băut cafea şi am stat de vorbă o vreme, domnul Barnett m-a tras deoparte şi mi-a şoptit:

— Du-i pe Bill şi pe Jimmy undeva departe, ca să poată sta de vorbă. Eu mă voi ocupa singur de munca de birou.

A fost nevoie de puţină convingere, dar în cele din urmă ne-am urcat cu Jimmy în maşina lui Bill şi am plecat spre munţi. L-am îndrumat pe Bill pe drumul şerpuitor, care trecea de virajul mare până la punctul de belvedere din vârf.

— De aici de sus chiar ai o perspectivă mai largă asupra lucrurilor, nu-i aşa? spuse Bill, după ce am coborât din maşină.

— Este unul dintre locurile mele preferate, am spus. Mi-am îndepărtat părul de pe ochi, încâlcit de briza plăcută de munte. Ne-am bucurat în tăcere de privelişte câteva clipe, înainte ca Bill să se întoarcă spre Jimmy.

— Trebuie să fiu sincer şi să recunosc, Jim… credinţa mea a fost puternic clătinată de ceea ce am trăit. De fapt, formulasem o scrisoare de demisie către consiliul bisericii mele. Am simţit că trebuie să renunţ la pastorală, din cauza tuturor îndoielilor şi incertitudinilor mele. Prietena ta Peggy, aici de faţă, m-a ajutat să-mi regăsesc calea.

Bill şi Jimmy se întoarseră amândoi spre mine. Eu nu ştiam ce să spun. Mă simţeam surprinsă şi stânjenită mai mult decât orice altceva de cuvintele lui amabile. Bill continuă:

— Aş vrea să-ţi explic ce am descoperit, în cele din urmă… şi simte-te liber să mă întrerupi, să te certi cu mine şi să adaugi ce crezi tu, Jim, aşa cum făceai înainte. Întotdeauna mi-a plăcut să discut cu tine despre teologie.

Jimmy dădu scurt din cap şi păşi peste balustrada de protecţie, pentru a se putea aşeza pe ea. Eu şi Bill făcurăm la fel. Ziua era caldă, iar valea largă se întindea în faţa noastră, cu munţii aliniaţi rânduri, rânduri în orizontul

îndepărtat. Păşunile de la ferma Blue Ferice păreau mici pătrate verzi sub noi.

— Nu cred că noi doi ne-am pus vreodată prea multe întrebări despre Dumnezeu înainte de a pleca la război, spuse Bill. Eram un pic prea siguri pe ceea ce credem, ca şi cum L-am fi înţeles pe Dumnezeu pe deplin. Dar acolo, în Franţa, devenise din ce în ce mai greu să împăcăm bunătatea lui Dumnezeu cu ceea ce trăiam. Dacă El este iubitor şi atotputernic, de ce permite o asemenea suferinţă? Nu o poate El opri? Era ca şi cum acele bombe ar fi aruncat în aer sistemul nostru de credinţă, când acesta s-a ciocnit cu realitatea. Desigur, tărâmul spiritual este invizibil. Acţiunile lui Dumnezeu din spatele scenei sunt invizibile. Aşa că nu ne puteam baza decât pe ceea ce vedeam. Dar inamicii noştri nu erau doar naziştii. Strategia lui Satana este de a răspândi răul în întreaga lume şi de a-l lăsa să creeze o prăpastie între noi şi Dumnezeu. Răul lui este cel mai teribil şi mai periculos atunci când ne pare fără rost. Când nu vedem cum Dumnezeu ar putea scoate ceva bun din el.

Bill făcu o pauză, timp în care privirăm cu toţii cum se înălţa un şoim pe cerul din faţa noastră, cu aripile sale largi întinse, plutind pe aripile vântului.

— A fost ceva ce mi-a spus Peggy, care m-a condus spre cartea lui Iov, continuă el. Iov voia sa ştie de ce Dumnezeu îl făcuse să sufere atât de teribil. Dar în loc să-i descopere motivele Sale, Dumnezeu i-a pus lui Iov o serie de întrebări fără răspuns, cum ar fi: *De unde vine lumina şi unde se duce întunericul*? şi *Are ploaia un tată*? Răspunsurile sunt dincolo de înţelegerea lui Iov. În plus, Iov nu are nevoie să ştie, pentru că nu el este responsabil de întuneric sau de vreme. Dumnezeu este. Dumnezeu nu i-a spus niciodată lui Iov motivul suferinţei sale. Iov trebuia doar să aibă încredere că El este în control.

— Dar Iov a fost numai el singur, spuse Jimmy. De data aceasta este vorba despre suferinţa a milioane de oameni

nevinovaţi!

Din nou, am detectat furia din vocea lui. Dar cel puţin îl asculta pe Bill şi vorbea cu el.

— Ştiu, răspunse Bill. Şi deocamdată noi nu avem răspunsuri pentru ce au făcut naziştii. Dar Iov nu s-a îndepărtat de Dumnezeu, în ciuda faptului că nu a primit niciun răspuns. Singura lumină pe care o vom avea vreodată în această lume întunecată vine de la Dumnezeu. Dacă ne întoarcem de la El, rămânem în întuneric şi disperare.

— Este de mirare că m-am îndepărtat? Nu am văzut prea multă lumină pe câmpul de luptă, nu-i aşa? Şi nu erai acolo când s-au deschis porţile Buchenwaldului.

— Nu, nu am fost acolo. Dar pot să-ţi spun ceva, Jim? Şi iartă-mă dacă ţi se va părea dur: întotdeauna ai încercat să te descurci singur. Când ni s-a oferit tuturor o săptămână de concediu, pe frontul de luptă, nu ai vrut să o iei. Te-ai epuizat jucându-te de-a Dumnezeu, încercând să salvezi cât mai multe vieţi, pentru că nu credeai că Dumnezeu face o treabă prea bună în acest sens. Erai supărat pe El, aşa că ai încercat să fii medic cu propriile tale forţe, în loc să-l ceri Lui ajutorul. Este de mirare că te-ai epuizat? Ai tot spus că toate zilele noastre sunt scrise în cartea Lui, dar păreai hotărât să rescrii acea carte în felul tău. Dacă Dumnezeu nu dorea să acţioneze şi să îndrepte totul, atunci voiai s-o faci tu însuţi.

Rămase tăcut, ca şi cum s-ar fi aşteptat la o ceartă. Jimmy se holbă la picioarele sale.

— Are vreun sens pentru tine ce spun? întrebă Bill.

— Păi… va trebui să mă gândesc la asta, spuse el încet.

Se auzi un zgomot de tunet îndepărtat şi m-am întors să mă uit în spatele nostru. Cerul se întuneca, se apropia o furtună de după-amiază. Nu avea să mai dureze mult până când ne va uda.

Bill scoase o bucată de hârtie împăturită din buzunarul cămăşii sale şi i-o întinse lui Jimmy.

— Între timp, spuse el, vreau să porţi asta cu tine, să o scoţi şi să o citeşti cel puţin o dată pe zi... nu, nu o citi acum. Aşteaptă până când vei fi singur. Te-am văzut cum ai pus o mulţime de aţele pe oase rupte, ca să se poată vindeca. Ai aplicat garouri deasupra rănilor adânci, pentru ca sângerarea să se oprească. Foloseşte aceste versete în acelaşi mod, Jim. Aplică-le pe inima ta frântă şi pe sufletul tău rănit, până când timpul şi Dumnezeu îşi vor face lucrarea de vindecare.

Eram curioasă să aflu care erau versetele, dar nu am întrebat. Ne-am ridicat şi ne-am îndreptat spre maşină. Primii stropi de ploaie începuseră să cadă. Tunetul răsuna şi se propaga între munţi cu şi mai mare putere. Îmi plăcea acel bubuit maiestuos. *Îngerii din ceruri îşi rearanjează mobila*, obişnuia să îmi spună mama mea când eram mică.

— Ştii, spuse Bill, înainte de a ne urca în maşină: a doua zi după cele întâmplate, crucea nu avea niciun sens pentru ucenicii lui Iisus. Moartea Lui brutală părea lipsită de sens. Aşa suntem şi noi acum. Războiul s-a terminat, dar noi trăim în acele zile dintre cruce şi mormântul gol. Nu pot explica de ce milioane de oameni au suferit şi au murit. Dar ştiu că moartea nu are niciodată ultimul cuvânt. Duminica Paştelui va aduce viaţa în tot triumful ei. Trebuie doar să avem încredere şi să mai aşteptăm un pic, Jim. Dumnezeu este la lucru. Într-o zi vom vedea răscumpărarea şi restaurarea Lui.

Cu puţin timp înainte de Ziua Muncii, pe când stăteam în jurul mesei, mama lui Jimmy ne anunţă că intenţiona să sărbătorească acea zi ieşind împreună la picnic.

— Vom avea hamburgeri, hot dog şi salată de cartofi, spuse ea. Şi vom juca aruncând potcoave într-un par, aşa cum obişnuiam... vă amintiţi? Cred că trebuie să-i oferim verii un ultim salut, înainte de a se sfârşi. Jimmy, poate că ai vrea să-l inviţi şi pe prietenul tău din armată... cum îl cheamă? Cel care locuieşte în Milford?

— Vrei să spui Frank Cishek? am întrebat. Este o idee

grozavă.

— Şi ce-ai zice dacă l-am invita şi pe noul antrenor de cai de la ferma Blue Ferice? spuse domnul Barnett. Când spuse asta, se uită la mine şi îmi făcu cu ochiul.

— Mi-ar plăcea, am spus roşind. Foarte mult!

— Bine. Trebuie să mergem acolo mâine, să-i consultăm pe câţiva dintre caii lor. Îl vom întreba atunci.

— Peggy, te rog să te simţi liberă să-i inviţi pe tatăl tău şi pe prietena lui, adăugă doamna Barnett.

— Bine, aşa voi face.

Evitasem să mă duc să-l văd pe Tata, dar asta mi-ar fi oferit o scuză bună să o fac. După ce am terminat de spălat vasele, era încă lumină afară, aşa că mi-am adunat tot curajul şi am traversat strada.

— Unde ai dispărut? mă întrebă Tata.

L-am găsit în garaj, meşterind la motorul unei maşini.

— Nu ai mai dat niciun semn de viaţă.

— Îmi pare rău! Jimmy s-a întors în sfârşit acasă de la spital, aşa că a fost multă agitaţie în casa familiei Barnett. Eu… deocamdată locuiesc cu ei.

Tata îşi ridică privirea de la lucru lui. Se încruntă, dar nu spuse nimic.

— Caut o locuinţă, am spus repede. Nu voi sta acolo pentru totdeauna. Dar este greu să găsesc un loc în care să mă lase să-l ţin pe Buster cu mine.

— Nu eşti o pacoste, nu-i aşa?

— M-au invitat să stau cu ei.

— Ai grijă să îi întrebi. Spune-le că vreau să ştiu.

Donna ieşi chiar atunci din biroul lui Tata, cu o ţigară într-o mână şi o scrisoare în cealaltă.

— Asta a venit pentru tine. Nu am ştiut unde să o trimit.

— Oh, îmi pare rău! Am vrut să mă duc la poştă să-mi schimb adresa, dar până la urmă am uitat.

Mi-am aruncat privirea în jos spre plic. Era de la Barbara Symański. Abia aşteptam să-l deschid.

— Ascultă, Donna: familia Barnett organizează un picnic

de Ziua Muncii şi v-au invitat pe tine şi pe Tata.

— Spune-le că le mulţumesc, dar nu avem noi nicio treabă acolo. Donna îl ciupi de coaste pe tata, apoi îmi făcu un semn.

— Spune-i veştile noastre, dacă tot e aici! Tata îşi drese vocea:

— Păi... ei bine... Eu cu Donna ne căsătorim. De ziua ei de naştere, pe 10 septembrie.

— Felicitări! le-am spus. Sunt veşti minunate.

— Nimic special, spuse Donna. Doar la primăria din Newburgh.

— Dar vrem să fii acolo, spuse Tata. Ca să stai alături de noi. Am fost uimită. Dar mulţumită. Mi-a luat câteva secunde să pot răspunde.

— Păi... a... a... bineînţeles că voi veni. Mulţumesc.

Am desfăcut scrisoarea Barbarei în timp ce mă grăbeam să traversez din nou strada, apoi m-am aruncat pe treptele verandei din spate, pentru a o citi.

Dragă Peggy.

Frunzele îşi schimbă culorile, şcolile se vor deschide în curând, iar eu mă pregătesc să-mi încep în câteva zile lucrul la grupa mea de la grădiniţă. Dar am vrut să îţi mulţumesc din nou că ne-ai ajutat pe mine şi pe Joe şi să-ţi spun ce s-a întâmplat aici, în Ohio.

Joe încă are zile bune şi zile proaste, dar ştie că poate veni la mine oricând simte nevoia. Am învăţat să fiu mai răbdătoare şi mai înţelegătoare cu el şi să nu-l forţez prea tare sau să-l grăbesc. Acum bea mult mai puţin decât înainte şi mă bucur pentru asta. Amândoi am fost nevoiţi să acceptăm faptul că s-ar putea să nu treacă niciodată complet peste experienţele îngrozitoare pe care le-a trăit în război. Încercăm să luăm fiecare zi pe rând şi suntem hotărâţi să mergem înainte împreună.

Încă nu are un loc de muncă cu normă întreagă, dar prietenii lui de la staţia de pompieri îl ajută să-şi găsească unul. Există o şansă ca, după o oarecare pregătire, să

devină inspector la protecţia contra incendiilor sau investigator de incendii. Îi place ideea de a descoperi vinovaţii pentru incendii. Între timp, a reparat gratuit maşini pentru familiile defavorizate din biserică. Spune că tatăl tău l-a învăţat multe, când a lucrat pentru el. Şi îţi transmite să îl scarpini bine pe Trepied după urechi din partea lui.

Eu şi Joe îţi vom fi mereu recunoscători pentru tot ajutorul tău, Peggy. Poate vom veni să te vizităm din nou vara viitoare. Până atunci, îţi doresc mult succes în tot ceea ce faci.

Prietena ta.

Barbara

Stăteam încă pe treptele din spate, privind licuricii şi plesnind ţânţarii, când doamna Barnett se apropie de mine, după ce închise coteţul de găini pentru noapte.

— I-am invitat pe Tata şi pe Donna, dar ei au deja alte planuri, i-am spus.

M-am gândit la ceea ce spusese Tata despre faptul că sunt o pacoste, şi cuvintele lui încă mă nelinişteau. Trebuia să ştiu adevărul.

— Pot să vă pun o întrebare, doamnă B?

— Sigur, dragă.

— Tata a vrut să vă întreb... vrea să ştie dacă sunteţi sigură că nu sunt o pacoste?

Se aşeză lângă mine pe treaptă şi îşi înfăşură braţul în jurul taliei mele.

— Dragă, scumpă Peggy, spuse ea, sprijinindu-se de mine. Credeam că ştii până acum cât de mult însemni pentru mine şi pentru Gordon. Dar poate că este timpul să-ţi spunem. Ai fost o prietenă şi un ajutor minunat pentru Gordon, împărtăşind dragostea lui pentru animale şi munca pe care o face. Mi-a spus chiar zilele trecute că ar fi pierdut fără tine. Dar tu eşti mult mai mult decât atât pentru noi. Ai umplut un loc gol în vieţile noastre, atunci când Jimmy a plecat la război şi ai fost alături de noi în toate aceste luni, în care am încercat să obţinem ajutor pentru el. Ai devenit

o fiică pentru noi, din toate punctele de vedere. Dragostea pe care o împărtăşim cu tine este foarte specială pentru noi. Nu încercăm să le luăm locul părinţilor tăi. Tata va fi

Întotdeauna tatăl tău. Dar acum faci parte din familia noastră şi nu trebuie să te gândeşti niciodată la tine ca la altceva.

Încă mă ştergeam la ochi şi o îmbrăţişam pe doamna B., când Gisela veni la uşa cu sită din spatele nostru.

— Veniţi înăuntru! Grăbiţi-vă! Lucky naşte!

Ne-am ridicat şi am urmat-o în bucătărie, unde Jimmyâi făcuse un pat lui Lucky, într-o cutie de carton. Eu şi doamna Barnett ne ţineam în braţe una pe cealaltă, în timp ce priveam în tăcere miracolul naşterii. Văzusem de multe ori aşa ceva, în calitate de asistentă a domnului Barnett, dar nu mă săturam niciodată să văd cum apare o nouă viaţă. Am privit faţa lui Jimmy în timp ce se lăsă pe vine lângă căţea, aşteptând primul căţeluş umed. Avea lacrimi în ochi şi un zâmbet slab pe faţă. M-am gândit la cuvintele capelanului Bill. Moartea nu a avut niciodată ultimul cuvânt... întotdeauna viaţa va triumfa.

Cisela

Septembrie, 1946

În timp ce spălam împreună vasele, după micul-dejun, mama lui Jim fredona ceva încet. Întotdeauna părea atât de veselă, iar mie îmi plăcea să lucrez alături de ea. Pentru moment, eram singure. Peggy lucra la clinică alături de tatăl lui Jim, iar el o scoase pe Lucky afară, la o scurtă plimbare. Trecuseră două săptămâni de când venisem din New York împreună cu Peggy, pentru a-l ajuta pe Jim. Două săptămâni de când trimisesem scrisoarea către comandantul Brigăzii Evreieşti din Palestina, cerând mai multe informaţii despre dispariţia lui Sam. Şi două săptămâni de când Jim se întoarse acasă din spital. Vedeam deja că este cu moralul mai ridicat, ca şi cum în fiecare dimineaţă alegea să trăiască. Peggy apelase cu înţelepciune la ajutorul prietenilor săi din armată pentru

recuperarea lui, iar de Ziua Muncii Jim se bucurase să petreacă timp cu fostul său capelan şi cu prietenul său Frank. Acum, grija lui faţă de Lucky şi cei doi căţei ai ei îi oferea un scop.

Dintr-odată uşa bucătăriei se deschise cu un scârţâit, şi Jim intră înăuntru cu Lucky şi cu un plic mic şi galben în mână.

— Western Union tocmai mi-a adus această telegramă. Este pentru tine, Gisela.

Am luat plicul, cu inima bătându-mi cu putere de spaimă şi speranţă. Mi-era teamă să-l deschid. Jimmy o aşează pe Lucky în cutia ei, cu căţeluşii ei plăpânzi, şi veni să stea lângă mine.

— Vrei s-o citesc eu mai întâi? mă întrebă el.

— Ai vrea?

O luă de la mine şi dezlipi plicul. În timp ce o parcurgea, îi urmăream expresiile feţei, în căutarea unor indicii.

— Cred că sunt veşti bune, spuse el, în cele din urmă, uitându-se la mine. Este de la fostul comandant al armatei lui Sam din Palestina. Îmi întinse foaia înapoi.

Căpitanul Aaron Cohen vă poate răspunde la întrebările dumneavoastră despre Samuel Shapiro. Jewlsh Benevolent Association, E. 69th St., NY, NY

Am sunat imediat la Jewish Benevolent şi am aflat despre căpitanul Cohen, care se afla aici în vizită, venind din Palestina. Ne-am făcut o programare pentru o întâlnire cu el. Inima mea era cuprinsă de un amestec de emoţii. El ar putea fi în măsură să-mi ofere o imagine mai clară despre ce i se întâmplase lui Sam. Se poate să fie unul dintre ultimii oameni care l-au văzut în viaţă. Dar oare eram pregătită să aflu adevărul?

Jim insistă să vină cu mine la întâlnirea aceasta. Părea un semn bun că se arată interesat să călătorească împreună cu mine până la New York. Am plecat pe ceaţă şi o ploaie mohorâtă până la adresa de pe strada şaizeci şi nouă şi, când am urcat treptele şi am sunat la uşă, simţeam cum

îmi tremură genunchii.

Înăuntru, ne întâmpină căpitanul Cohen în persoană.

— Shalom! Eu sunt Aaron Cohen. Mă bucur să vă cunosc. Vă rog să mă urmaţi.

Avea acelaşi accent uşor nazal, ca evreii din Palestina care veniseră în tabăra de persoane strămutate, pentru a vorbi cu noi despre sionism. M-a surprins faptul că era atât de tânăr, probabil că nu avea mai mult de treizeci de ani. Ne-a condus într-o mică sală de recepţie, şi o tânără ne-a adus o tavă cu ceai. Eram prea emoţionată ca să-l beau.

— Vă mulţumim că ne-aţi primit într-un timp atât de scurt, domnule căpitan, am spus, în timp ce m-am aşezat lângă Jim pe un scaun frumos.

— Da, cu plăcere. Cu ce vă pot ajuta?

— Am primit această telegramă de la comandantul brigăzii dumneavoastră, am spus, întinzându-i-o. Am înţeles că aţi slujit în serviciul militar cu Sam Shapiro în Brigada Evreiască.

— Da. Şi sunteţi… o rudă? O prietenă?

— Sunt logodnica lui. Eu cu Sam ne-am cunoscut la bordul vasului *St. Louis* şi ne-am îndrăgostit. Ne-am fi căsătorit, dacă nu ar fi fost războiul. Ultima dată când l-am văzut a fost în 1942, în Belgia. Lucra pentru rezistenţă şi făcuse rost de acte de identitate false pentru mine şi sora mea, ca să ne putem ascunde. Prietenul meu Jim i-a dat de urmă după aceea, am spus, arătând spre el. A aflat că Sam a evadat în Anglia şi s-a alăturat Brigăzii Evreieşti. Orice informaţie pe care mi-o puteţi da despre cum a ajuns să fie dat dispărut în misiune ar fi…

— Nu ţi-a spus nimeni?

— Ce să-mi spună? Nu ştiu nimic…

— Sam este în viaţă!

Am rămas fără aer. Am vrut să-i cred cuvintele, dar nu am îndrăznit. Am început să tremur din tot trupul.

— E… e în viaţă?

— Da! îmi pare rău că nu v-am spus imediat, dar am

crezut că ştiţi.

— Oh, slavă Domnului! Slavă Domnului! am strigat.

Jim m-a îmbrăţişat tare, lăsându-mă să plâng pe umărul lui. Nimeni nu a spus nimic pentru câteva clipe lungi, oferindu-mi suficient timp să plâng, să mă bucur şi să-l readuc pe Sam la viaţă în inima mea.

— Sunteţi sigur că este în viaţă? am întrebat, în cele din urmă, în timp ce îi dădeam drumul lui Jim şi îmi ştergeam lacrimile cu batista lui. De unde ştiţi?

— Nava de refugiaţi pe care o pilota a fost interceptată de marina britanică, şi toţi cei de la bord au fost duşi în Cipru. Acolo se află el, domnişoară Wolff... într-o tabără de detenţie din Cipru.

Mi-am dus batista la ochi şi am plâns din nou. În sfârşit, am pătruns sensul cuvintelor lui. Sam, iubitul meu Sam este în viaţă!

— Vă rog, luaţi o gură de ceai, domnişoară Wolff, şi permiteţi-mi să vă spun întreaga poveste.

Mi-a întins una dintre ceşti. Cana clincăni pe suprafaţa farfurioarei, înainte de a o lua şi a o duce la buze. Am simţit cum ceaiul coboară până jos, calmându-mi stomacul, liniştindu-mă.

— M-am antrenat cu Sam în Egipt şi am luptat alături de el în Italia, începu căpitanul. Când războiul s-a încheiat, ne-am mutat în nord-estul Italiei şi ne-am întâlnit cu supravieţuitorii lagărelor de concentrare. Brigada noastră a lucrat într-o tabără de persoane strămutate, îngrijindu-i pe refugiaţi şi ajutându-i pe cât mai mulţi să fugă în Palestina. În cele din urmă, am obţinut permisiunea de a folosi o navă de pescuit modestă, şi întrucât Sam ştia câte ceva despre navigaţie, se oferi să ne ajute să pornim spre Palestina, cu aproximativ 150 de refugiaţi la bord. Pentru ca Sam să poată face acest lucru, comandantul nostru i-a trimis un raport armatei britanice, în care el era dat dispărut în misiune. Sam ştia că familia lui este în siguranţă şi că Anvers fusese eliberat. Nu a trecut pe nimeni ca rudă

apropiată, aşa că spera că nu veţi fi anunţaţi în mod greşit că nu mai este. A trimis o scrisoare domnului care îi ascundea pe mama şi pe fraţii săi, explicându-le situaţia.

— Scrisoarea lui nu a ajuns la ei. Căpitanului Cohen i se posomorî faţa.

— Oh, nu! Este foarte regretabil. Şi a provocat multă durere, sunt sigur. Îmi pare foarte rău!

— Nu este vina dumneavoastră. Deci ce s-a întâmplat mai departe?

— Nava lui Sam i-a strecurat pe refugiaţi pe lângă patrulele britanice în timpul nopţii şi au debarcat în siguranţă pe o plajă pustie la nord de Tel Aviv. Părea uşor şi, pentru că avuseseră atât de mult succes, au decis să facă o a doua cursă, cu mai mulţi oameni. Şi apoi o a treia. Dar nava sa a fost interceptată de patrulele britanice la a treia tură. Sam şi ceilalţi au fost duşi într-un lagăr de detenţie din Cipru.

— Nu au voie să trimită scrisori de acolo? întrebă Jim.

— Presupun că au. Dar ştie Sam unde să te găsească după atâta timp?

— Probabil că nu, am spus eu. Există vreun mod prin care să-l pot contacta?

— Îţi voi da adresa agenţiei evreieşti de ajutorare care lucrează pe insulă. Ei îl vor găsi şi se vor asigura că primeşte scrisoarea ta.

Era prea frumos ca să fie adevărat. Mi-am acoperit faţa cu mâinile şi am plâns din nou.

— Eşti bine, Gisela? mă întrebă Jim.

— Da, da! Doar bulversată şi… şi copleşită!

— Sam este un mare susţinător al unei patrii evreieşti în Palestina. Ştiai? mă întrebă căpitanul.

— Obişnuia să meargă la întâlniri sioniste din Anvers.

— Nu cumva britanicii restricţionează imigraţia în acest moment? întrebă Jim.

— Ba da. Dar lagărele de detenţie din Cipru alimentează indignarea internaţională. Britanicii le cer Naţiunilor Unite

să trimită observatori în Palestina, pentru a-i sfătui ce să facă. Îmi dau seama că este imposibil să vezi ceva bun în ce ne-au făcut naziştii. Dar dacă prin aceasta uşile Palestinei se vor deschide şi dacă poporul evreu va putea să se întoarcă în patria lui după două mii de ani, generaţiile viitoare vor vedea în această încercare teribilă mâna lui Dumnezeu.

— Nu! am strigat eu. Preţul a fost mult prea mare! Milioane de oameni din poporul nostru au fost ucişi!

Căpitanul Cohen se aplecă spre mine, sprijinindu-şi braţele pe coapse.

— Permiteţi-mi să vă întreb ceva, domnişoară Wolff. Aţi pierdut membri ai familiei, da? Părinţii dumneavoastră, poate?

Am dat din cap şi m-am uitat la el, printre lacrimi.

— Dacă i-aţi putea întreba dacă ar fi dispuşi să îşi dea viaţa pentru a se asigura că dumneavoastră, copiii şi nepoţii dumneavoastră au o patrie, un loc unde nimeni nu vă poate persecuta sau de unde nimeni nu vă va obliga să plecaţi din nou, ce credeţi că ar răspunde?

Am închis ochii, în timp ce lacrimile-mi şiroiau pe obraji, amintindu-mi cât de mult se străduise v-aţi să ne obţină vizele şi permisele de debarcare în Cuba. El şi Mutti îşi vânduseră toate bunurile, pentru ca noi să putem scăpa de persecuţie.

Fuseseră atât de bucuroşi când ne-am îmbarcat pe *St. Louis*, crezând că navigam spre un loc sigur. Înainte de a muri, se asiguraseră că eu şi Ruthie aveam ascunzători în Belgia. Au vrut să supravieţuim. Să fim la adăpost de pogromuri şi persecuţii. De pribegii şi de lipsă de adăpost, de lagărele de concentrare şi de lagărele de prizonieri de război. Nu ar fi vrut ca noi să mai experimentăm vreodată durerea de a fi nedorite şi respinse. Dar nu am putut da un răspuns simplu la întrebarea căpitanului Cohen. Nu exista unul.

— Lumea a fost martoră la tragedia călătoriei voastre pe

St. Louis, domnişoară Wolff. Şi acum se întâmplă acelaşi lucru cu navele de refugiaţi. Oamenii au fost îngroziţi de fotografiile din lagărele de concentrare. Iar acum văd fotografii cu femei şi copii care trăiesc din nou în spatele sârmei ghimpate, în Cipru. Un război teribil a fost purtat şi câştigat, dar nimic nu s-a schimbat pentru noi. Indignarea este în creştere. Mulţi sunt gata să le spună faraonilor acestei lumi: *Lăsaţi pe poporul Meu să plece*! Cred că Marea Roşie se va despărţi.

— Încă ne urăsc, am spus. Am fi nebuni dacă am crede că antisemitismul a murit odată cu naziştii.

— Suntem un popor separat de toţi ceilalţi, pentru că nouă ni s-a încredinţat Tora, prin care Dumnezeu îi vorbeşte omenirii. Aceasta ne învaţă că fiecare persoană are demnitate şi valoare, pentru că suntem făcuţi după chipul Său. Ea îi oferă lumii o morală şi valori, o conştiinţă. Acesta este motivul pentru care suntem urâţi. Dacă pot scăpa de noi, pot reduce la tăcere vocea lui Dumnezeu. Fie că este vorba de Haman, de Hitler sau de

Faraon, care îi îneca pe copiii evrei în Nil, întotdeauna va exista cineva disperat să ne reducă la tăcere şi să-L reducă la tăcere pe Dumnezeu. Chiar acum stăm ca profetul Ezechiel privind o vale de oase uscate, moarte, fără viaţă. Dar Dumnezeu nu şi-a încheiat treaba. Hitler nu are ultimul cuvânt. Dumnezeu îl are. În viziunea profetului, Dumnezeu a adunat la loc acele oase moarte şi a suflat în ele propria Lui suflare… şi ele au prins viaţă! Asta cred că e pe cale să facă El.

Căpitanul îmi dăduse mai mult decât nişte veşti bune… îmi dăduse speranţă. În timp ce eu cu Jim ne îndreptam paşii spre gara Grand Central, în ploaia mocănească, nu am simţit nici frigul, nici picăturile de ploaie, nici apa care îmi înmuia tălpile pantofilor. Eram ameţită de bucurie, râzând într-un minut şi plângând de fericire în următorul. Am luat un autobuz de la gară până la apartamentul unchiului Aaron şi am început să plâng din nou, în timp ce le

spuneam lui Ruthie şi familiei mele vestea minunată despre Sam.

— Deci acum te întorci să locuieşti aici? mă întrebă unchiul Aaron.

— Nu, vreau să merg în nord, cu Jim.

— Nu trebuie să faci asta… începu Jim.

— Ştiu că nu trebuie, dar vreau să o fac. Simt din nou speranţă, pentru prima dată după foarte mult timp. Nu te voi părăsi până când nu vei vedea şi tu lumina speranţei.

— Dar numai în vizită, spuse Jim. Unchiul tău are dreptate. Locul tău este cu familia ta şi cu poporul tău. Şi în curând cu Sam.

— Căpitanul Cohen crede că într-o zi ni se va permite să ne întoarcem în patria noastră din Palestina, i-am spus unchiului meu.

— Niciodată, spuse el, clătinând din cap. Asta nu se va întâmpla niciodată. Este imposibil.

Cuvintele lui au sunat tare, dur şi foarte categoric în bucătăria lor mică. Dar apoi vorbi Jim cu o voce puternică şi sigură:

— Nu este Dumnezeul din Tora un Dumnezeu care poate face imposibilul? întrebă.

M-am uitat la el surprinsă. Îmi spusese odată că nu mai crede în Dumnezeu. La vremea aceea, nici eu nu credeam. Dar aflasem astăzi de un miracol, şi asta mă făcu să îndrăznesc să cred din nou. Poate că îl făcuse şi pe Jim să creadă.

Septembrie fusese o lună frumoasă pentru a petrece timpul la ţară, în nordul statului New York. Frunzele copacilor se schimbau într-o paletă de culori glorioase: roşu, portocaliu, galben, ruginiu, chihlimbar. I-am scris lui Sam de îndată ce m-am întors cu Jim din New York, şi i-am trimis scrisoarea prin poşta aeriană, prin intermediul agenţiei de ajutorare din Cipru. O lună mai târziu, am primit răspunsul lui:

Dragii Gisela.

Războiul s-a terminat, suntem amândoi în viaţă şi nimeni nu ne va mai putea despărţi vreodată! Acum ştiu că există un Dumnezeu al milei, al harului şi al iubirii, pentru că m-am rugat ca tu să fii încă în viaţă, cerându-l să ne regăsim unul pe celălalt... şi El mi-a ascultat rugăciunile. Ce bucurie am simţit când am primit scrisoarea ta! Sunt surprins că nu mi-ai auzit strigătul de fericire până dincolo de ocean, la New York! Va trebui să avem răbdare şi să mai aşteptăm un pic, dar acum că am reuşit să iau legătura cu părinţii mei din America, ei vor sponsoriza imigraţia mea. Actele ar putea dura câteva luni, dar apoi mi se va permite să părăsesc definitiv acest lagăr de detenţie şi să vin să fiu cu voi.

Dar ascultă, dragostea mea: sunt convins mai mult ca niciodată că adevărata noastră casă, cea a copiilor noştri, va fi în ţara strămoşilor noştri. Dumnezeu insuflă o nouă viaţă în sufletele preţioase ale celor care au murit în lagăre, pentru a aduce renaşterea pământului nostru promis. Niciunul dintre semenii noştri evrei nu va trebui vreodată să rătăcească prin lume fără o casă, fiind respins de alte naţiuni, aşa cum am fost noi pe St. Louis. *Profetul Zaharia ne-a oferit această imagine a ceea ce face Dumnezeu:*

„Iată ce spune Domnul Oştirilor cerului: «Puteţi fi siguri că voi salva poporul Meu de la răsărit şi de la apus. Îi voi aduce din nou acasă, pentru a trăi în siguranţă la Ierusalim. Ei vor fi poporul Meu, şi Eu voi fi credincios şi drept faţă de ei, ca Dumnezeul lor.»".

Aceste cuvinte sunt speranţa noastră. Cred că ele se vor împlini în timpul vieţii noastre şi că noi doi vom fi părtaşi la aceasta. Deocamdată, trebuie să ne punem încrederea în Dumnezeu, care ne-a ţinut până acum şi care ne va aduce din nou împreună.

Suntem cu încă o zi mai aproape!

Cu toată dragostea mea, cu toată viaţa mea.

Sam

EPILOG

Cisela

Mai, 1947

Am stat cu unchiul Aaron la Terminalul Navelor de Pasageri al Autorităţii Portuare din Manhattan, agăţându-mă de braţul lui, în timp ce aşteptam ca nava lui Sam să acosteze. Aerul mării avea un gust sărat pe buzele mele şi mirosea puternic a peşte. Pescăruşii se învârteau deasupra capului meu, strigând unul la celălalt. Mă îmbrăcasem şi eram pregătită să părăsesc apartamentul încă din zori.

— Nu trebuie să plecăm atât de devreme, spuse unchiul meu, când încercam să-l conving să se grăbească. Va fi nevoie de timp pentru ca nava să fie remorcată în port şi să acosteze la chei. Apoi, pasarela va trebui securizată înainte ca pasagerii să poată coborî în cele din urmă.

— Te rog, unchiule Aaron! Vreau să fiu acolo în momentul în care nava lui Sam va ajunge în port. Trebuie să o văd oprindu-se! *St. Louis* a rătăcit prin Atlantic mai bine de o lună, aşteptând să i se permită să acosteze. Şi nici navei de refugiaţi a lui Sam nu i s-a permis să debarce în Palestina. Trebuie să văd încheierea călătoriei lui, în sfârşit, în America.

Când am ajuns noi, docul era deja plin de oameni. Am zărit în depărtare nava lui Sam, care era ghidată încet în port. Inima mea începu să bată atât de repede, încât mă temeam că va ceda.

Mă întorsesem la New York să locuiesc cu Ruthie şi unchiul meu la sfârşitul lunii septembrie a anului trecut, la timp pentru a sărbători Yom Kipur şi Sucot cu familia mea. Am mai corespondat cu Sam pe parcursul lungului său proces de imigrare, declarându-ne dragostea şi planificându-ne viitorul.

Având în vedere că tatăl lui Sam s-a stabilit şi lucra în Miami, părinţii lui au putut sponsoriza cererea lui Sam pentru refacerea familiei. Căsătoria mea fictivă cu Jim fusese anulată, aşa că eu cu Sam ne-am putea căsători imediat, la sinagoga unchiului meu din Brooklyn. Apoi am

putea călători cu trenul până la Miami, pentru a-i vedea pe părinţii lui Sam. După aceea, nu eram siguri care va fi următorul pas, dar îl vom face împreună. Sam vorbea mult despre Palestina în scrisorile sale. Era convins că Dumnezeu va face posibilă întoarcerea noastră în Ţara promisă. Sam credea că acest lucru se va întâmpla în curând.

Am privit cum nava lui înainta spre noi pe râul Hudson, cu viteza melcului. Aşteptarea lungă şi lentă părea nesfârşită. În cele din urmă, vasul fu suficient de aproape pentru ca eu să-i văd pe oamenii care se aliniau la balustrade, salutând cu entuziasm mulţimea care aştepta pe chei. Unul dintre ei ar putea fi Sam. Dar erau prea mulţi şi erau încă prea departe pentru a putea fi recunoscuţi. Sunetul brusc al sirenei vasului mă făcu să tresar, să ţip şi să mă prind de braţul unchiului meu. Amândoi am râs.

În cele din urmă, nava a fost fixată, pasarela prinsă la locul ei, trapa navei deschisă. Pasagerii au ieşit de pe navă direct în braţele familiilor care îi aşteptau. Abia dacă am simţit mulţimea care mă îmbulzea şi abia dacă am auzit zgomotul şi bolboroseala de limbi străine din jurul meu. Mi-am ţinut privirea lipită de uşă. Oare îl voi recunoaşte pe Sam după atâta timp? Cu siguranţă că înfăţişarea mea se schimbase în ultimii cinci ani. Şi acum eram o altă femeie şi pe dinăuntru. Aveam şaisprezece ani, iar Sam numai optsprezece atunci când ne-am cunoscut. Acum suntem adulţi. Toate prin câte am trecut ne transformaseră în oameni diferiţi. Sam luptase într-un război mondial. Eu supravieţuisem lagărului de la Buchenwald.

Dar nu trebuia să-mi fac griji. L-am recunoscut imediat pe Sam, chiar şi de la distanţă. L-am recunoscut după părul lui auriu ca mierea şi după felul în care se mişca în timp ce înainta. La vederea lui, am tresărit şi mi-am ţinut apoi respiraţia, privindu-l cu bucurie şi uimire. În cele mai întunecate momente ale mele, crezusem că nu-l voi mai vedea niciodată. Lacrimile mi-au umplut ochii. Sam părea

să ezite şi să-şi încetinească paşii, scrutând mulţimea imensă în căutarea mea. Am eliberat braţul unchiului meu şi mi-am făcut drum spre el, strigând:

— Sam! Sam, sunt aici! Ştiam că nu avea cum să-mi audă vocea peste vacarmul din jur, dar am strigat oricum: Sam!

Dar el mă auzi. Îşi întoarse capul în direcţia mea:

— Gisela! mă strigă.

Pentru o clipă glorioasă, privirile noastre se fixară una în cealaltă. Apoi am început să alergăm unul spre celălalt, făcându-ne loc prin mulţime cu coatele. În sfârşit! în sfârşit, eram unul în braţele celuilalt, agăţându-ne strâns unul de celălalt, sărutându-ne şi plângând de bucurie. Sam era la fel. Noi eram la fel. Eram doi oameni îndrăgostiţi, care au fost meniţi să fie una. Am fost despărţiţi cu cruzime, dar acum eram din nou împreună. Un cântec de laudă către Dumnezeu se înălţă din inima mea, mulţumindu-l pentru acest moment. Pentru Sam. Pentru viaţa mea.

Peggy

Iunie, 1947

Această frumoasă zi de iunie avea să fie cea mai fericită zi din viaţa mea. Era ziua în care mă căsătoream cu bărbatul pe care îl iubeam şi deveneam doamna Paul Dixon. Dar am vrut să-mi încep dimineaţa aşa cum eu şi Jimmy o făceam de obicei: să le legăm lesele celor doi câini, Lucky şi Buster, pentru a-i scoate la plimbarea de dimineaţă.

— Cum te simţi, Peggety? mă întrebă Jimmy, în timp ce câinii ne trăgeau în josul drumului. Ai emoţii?

— Nu. Sunt încântată! Ai văzut cabana dresorului de la ferma Blue Ferice, nu-i aşa? Abia pot să cred că eu cu Paul şi cu Buster vom locui acolo. Mă voi trezi în fiecare zi cu priveliştea preferată a munţilor şi voi vedea caii pursânge cu picioare lor lungi şi mânjii lor păşind pe păşunea din faţa ferestrei mele. Şi cel mai bun lucru este că mă voi trezi alături de bărbatul pe care îl iubesc.

— Mă bucur pentru voi amândoi. Paul este un om bun.

— Şi pot continua să lucrez cu tine şi cu tatăl tău.

— Te descurci foarte bine în munca ta, Peggety.

Jimmy se plimba cu o mână în buzunar, iar eu mi-am amintit de ceva ce demult eram curioasă să aflu.

— Pot să te întreb ceva?

— Sigur.

— Întotdeauna m-am întrebat: ce era scris pe hârtia aceea pe care capelanul Bill ţi-a dat-o să o porţi în buzunar? îmi amintesc că ţi-a spus să o foloseşti ca pe o atelă pentru sufletul tău frânt.

Jimmy se opri din mers şi băgă mâna în buzunarul de la cămaşă, apoi îmi întinse foaia şifonată şi mototolită.

— Încă o port cu mine şi o citesc în fiecare zi.

Am despăturit-o şi am citit cuvintele tipărite de capelanul Bill:

Căci sunt bine încredinţat că nici moartea, *nici viaţa*, *nici îngerii*, *nici stăpânirile*, *nici puterile*, *nici lucrurile de acum*, *nici cele viitoare*, *nici înălţimea*, *nici adâncimea*, *nicio altă făptură nu vor fi în stare să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu care este în Iisus Hristos*, *Domnul nostru*. *Romani 8*: *38 – 39*

Am zâmbit şi i-am întins-o înapoi. Jimmy zâmbi şi el. În ultimele zece luni luase totul încet: lucra cu tatăl său şi cu mine, timp în care participa şi la câteva cursuri la colegiul de stat din apropiere, în New Paltz, pentru obţinerea diplomei de licenţă în ştiinţe.

— Este atât de frumos din partea capelanului Bill să conducă până aici astăzi, pentru a oficia ceremonia noastră, nunta mea cu Paul, am spus. Mai ales că propria lui biserică a crescut atât de repede. Este un om foarte ocupat în aceste zile.

— Şi un prieten foarte bun.

Am ajuns la pod şi câinii ne-au tras din nou înainte, dornici să alerge pe poteca ce ducea spre râu. Le-am scos lesele şi i-am lăsat să plece.

Eu şi Paul urma să ne căsătorim în acea zi, în mica noastră biserică albă din oraş, cea cu ferestrele arcuite şi turla

impozantă care arătau spre cer. După ceremonia simplă, urma să-i servim pe invitaţii noştri cu prăjituri şi punci, pe gazonul bisericii. Ziua de primăvară promitea să fie una frumoasă.

— În copilărie, nu am ştiut prea multe despre dragoste, i-am spus lui Jimmy. Dar cele mai importante lecţii pe care le-am învăţat au venit de la tine.

— De la mine?

— Da. De la prietenia şi acceptarea ta şi de la toate lucrurile pline de iubire pe care le-ai făcut pentru mine... cum ar fi atunci când ai rugat-o pe amica ta să mă tundă şi să îmi doneze hainele ci vechi. De asemenea, mi-ai arătat sursa iubirii. Cred că aş fi crescut şi aş fi devenit o persoană foarte diferită, dacă tu şi părinţii tăi nu aţi fi făcut parte din viaţa mea. Nu aş fi fost în stare să-i răspund dragostei lui Paul. Şi nu aş fi cunoscut dragostea lui Dumnezeu. Îţi sunt foarte îndatorată.

— Ei bine, dacă este adevărat, atunci mi-ai întors favoarea în multe rânduri, Peggety. Acum un an eram într-un loc foarte întunecat, şi tu ai venit cu lumânarea ta mică şi ai continuat să străluceşti în întunericul meu. I-ai făcut pe toţi prietenii mei să aprindă şi ei câte o lumină. Şi ai găsit-o pe Gisela pentru mine. Sunt zile în care umbrele încă mă mai bântuie, dar drumul înainte devine din ce în ce mai luminos. Îţi mulţumesc că nu ai renunţat la mine, Peggety!

Ne-am îmbrăţişat, şi eu mi-am amintit versetul: *Lumina luminează în întuneric*, *şi întunericul n-a biruit-o*.

I-am fluierat pe Buster şi pe Lucky, şi ei au ieşit din râu. În timp ce câinii noştri se scuturau de apa noroioasă, eu cu Jimmy am făcut un pas înapoi şi am râs. Apoi am pornit spre casă, mergând alături de cel mai bun prieten al meu, nerăbdătoare să-mi încep viitorul ca soţia lui Paul.

NOTĂ DIN PARTEA AUTOAREI

Când am început să fac cercetări pentru *Lungul drum spre casă* şi să ascult poveştile veteranilor care s-au întors din cel de-al Doilea Război Mondial, am aflat câteva lucruri

surprinzătoare. Experţii din cadrul Departamentului pentru Veterani estimează că unul din douăzeci de soldaţi care se întorceau din război suferea de ceea ce acum este recunoscut ca tulburare de stres posttraumatic sau FTSD. La vremea respectivă, aceasta era numită oboseală de luptă, şoc de obuze sau nevroză de război. Domeniul psihiatriei era la începuturi, fiind influenţat în mare măsură de scrierile lui Sigmund Freud, iar PTSD nu a fost recunoscut oficial de către Asociaţia Americană de Psihiatrie până în 1980, după ce a fost observat la veteranii războiului din Vietnam, în anii 1970. Drept urmare, tratamentele disponibile după cel de-al Doilea Război Mondial erau limitate la cele pe care le-am descris în roman: electroşocuri, terapie cu insulina, terapie cu apă şi lobotomie chirurgicală, care a fost efectuată asupra unui număr surprinzător de mare de veterani suferinzi.

Portretul medicului care fumează ţigară după ţigară şi comparaţia pe care acesta o face între veteranii cu şoc de obuze şi o pisică speriată au fost preluate dintr-o serie de filme documentare realizate de guvernul american în acea perioadă. În timp ce unii veterani din cel de-al Doilea Război Mondial au suferit la fel de grav ca personajul meu Jim Barnett, alte milioane de taţi şi bunici de-ai noştri s-au întors din război şi şi-au continuat cu curaj viaţa, fără să vorbească vreodată despre experienţele lor, deşi încă sufereau de efectele sindromului de stres posttraumatic. Aceşti eroi ai războiului au dus două bătălii: mai întâi cea împotriva inamicului, apoi cea împotriva traumei pe care au îndurat-o din cauza acestuia. Privind în urmă, recunosc acum unele simptome uşoare la propriul meu tată, care s-a înrolat în Marină la vârsta de 18 ani şi a luptat în Filipine. Am vrut ca acest roman să îi onoreze pe el şi pe colegii săi veterani, pentru curajul de care au dat dovadă în lungul lor drum spre casă.

În timp ce milioane de soldaţi se întorceau acasă la sfârşitul războiului, milioanele de evrei care supravieţuiseră

Holocaustului erau încă departe de a-şi găsi un nou cămin. Am vrut să îi onorez, precum şi pe cetăţenii curajoşi care şi-au riscat vieţile pentru a-i ajuta să se ascundă şi să supravieţuiască. În Belgia în special, mulţi preoţi şi multe călugăriţe catolice au ajutat la salvarea lor. Cu o lună înainte de înfiinţarea statului Israel, la 14 mai 1948, numai în Germania mai existau încă 165.000 de evrei strămutaţi. Mulţi supravieţuitori au trecut din lagărele de concentrare în lagărele pentru persoane strămutate şi în lagărele de detenţie din Cipru, înainte de a li se permite în cele din urmă să imigreze în Israel – cu adevărat un drum lung spre casă. Ultimul lagăr de persoane strămutate din Germania a fost închis abia în 1957.

Povestea călătoriei tragice a vasului *St. Louis* este adevărată, în afară de supravieţuitorii cărora li s-a permis să intre în Anglia, majoritatea din cei peste nouă sute de pasageri a ajuns în ţări care au fost ulterior ocupate de nazişti.

Mă rog ca această carte să ne ajute să privim într-o nouă lumină sacrificiile soldaţilor care luptă pentru pace şi libertate şi să-i privim cu compasiune pe refugiaţii nevinovaţi, ale căror vieţi sunt perturbate de ororile războiului.

MULŢUMIRI

Încă o dată, trebuie să recunosc cu umilinţă că nu aş fi putut scrie această carte fără ajutorul familiei mele, al prietenilor mei şi al echipei editoriale de la Tyndale House. Soţul meu, Ken, care este partenerul meu iubitor de cincizeci şi unu de ani, continuă să fie cel mai mare ajutor şi cel mai mare susţinător al meu. Prietenii noştri dragi: Jane Rubietta, Cleo Lampos, Ed şi Cathy Pruim, Paul şi Jacki Kleinheksel şi scumpa mea soră Peggy Hach – toţi aceştia i se alătură lui cu credincioşie, pentru a-mi ridica moralul arunci când mă descurajez. Multe mulţumiri cumnatului meu Lee Hach şi câinelui său salvator, Franny, inspiraţia mea pentru Buster.

Sunt recunoscătoare pentru sfaturile şi expertiza lui Jolee Wennersten, medic veterinar, ale cărei cunoştinţe în domeniul veterinar şi a cărei iubire pentru animalele pe care le tratează m-au ajutat să creez personajele mele şi munca lor cu animalele. Prietena mea Cindy Golden a contribuit cu experienţele ei de lucru într-un adăpost pentru animale. Soţul ei, Ted Golden, pompier şef, acum pensionar, mi-a oferit informaţii preţioase despre personajul meu Joe Fiore, care fusese pompier înainte de război.

Ca întotdeauna, colaborarea cu agenta mea, Natasha Kern, cu asistenta mea, Christine Bierma, şi cu echipa mea de la Tyndale House a făcut din lucrarea mea o carte mai bună. Karen Watson, Stephanie Broene, Kathy Olson, Andrea García, Andrea Martin şi Katie Dodillet: de fiecare dată când este lansată una dintre cărţile mele, îmi place să sărbătoresc cu voi la întâlnirile pe Zoom.

ÎNTREBĂRI DE DISCUŢII

1. Acest roman cuprinde două poveşti care încep la câţiva ani distanţă, apoi converg spre sfârşitul cărţii. Ţi se pare că o poveste este mai interesantă decât cealaltă sau ambele ţi-au captat atenţia la fel de mult? Ţi-a plăcut felul în care s-au împletit?

2. Tatăl lui Peggy şi prietena acestuia, care locuieşte cu ei, nu se poartă prea bine cu ea. De ce crezi că se întâmplă acest lucru? Există ceva care ar putea scuza sau justifica în vreun fel comportamentul lor? Îţi vine în minte ceva ce Peggy ar fi trebuit să facă altfel?

3. Sam şi Gisela se întâlnesc şi se îndrăgostesc când sunt destul de tineri, apoi sunt despărţiţi timp de mulţi ani şi trec prin multe tragedii. Cu toate acestea, dragostea lor rezistă. Ţi se pare realist să se întâmple aşa ceva în astfel de circumstanţe sau este doar un final ca-n poveşti?

4. Cum încearcă Joe să abordeze sindromul de stres posttraumatic? Ce părţi ale autotratamentului său sunt eficiente şi care sunt distructive? Cum îl ajută reacţia Barbarei? Ce fel de viitor îţi imaginezi pentru cei doi?

5. Peggy găseşte satisfacţie – şi îşi face prieteni noi – în proiectul ei de a-i reaminti lui Jim toate lucrurile bune pe care le-a făcut. De ce acest lucru îi aduce satisfacţie?

6. Soarta vasului *St. Louis* şi a pasagerilor săi este preluată din documente istorice reale. De ce Cuba şi SUA au refuzat să le

7.

permită pasagerilor să coboare pe ţărm? Ce situaţii paralele întâlnim pe prima pagină a ziarelor din zilele noastre?

7. Peggy se simte foarte greu iubită şi acceptată. Ce anume din trecutul ei contribuie la acest lucru? Ce o ajută să depăşească această nesiguranţă şi să accepte mai întâi dragostea familiei Barnett şi, în cele din urmă, pe a lui Paul?

8. Buster, „faimosul câine cu trei picioare”, are un rol important atât în poveştile pe care Jim le spune despre el, cât şi în modul în care se conectează cu Jim, atunci când Peggy şi Joe îl aduc pe ascuns în vizită. Ce fel de contribuţie au avut animalele de companie sau alte animale în viaţa ta?

9. Gisela şi colegii ei refugiaţi au fost trataţi cu mare bunătate de creştinii din Belgia. Te-a surprins această parte a poveştii?

10. Ce părere ai despre încercările doctorului de a-l „vindeca” pe Jim de oboseala de luptă (ceea ce noi numim acum PTSD)? în ce fel s-a îmbunătăţit tratamentul bolilor mintale din anii 1940 încoace? Unde mai este loc de îmbunătăţiri?

11. Ai în familia ta veterani, din trecut sau din prezent, care au suferit de PTSD? Dacă tu sau o persoană dragă v-aţi confruntat cu acest tip de traumă, ce poţi împărtăşi din experienţele tale spre folosul cuiva care trece prin ceva similar?

12. Familia Barnett are multă încredere în medicul lui Jimmy, chiar dacă – după standardele de astăzi – probabil că nu ar fi trebuit să aibă. În schimb, astăzi găsim mulţi

oameni care resping opiniile experţilor medicali. Unde este punctul de mijloc? Cum ar trebui să evaluăm sfaturile experţilor când ele contravin instinctelor noastre?

13. Tema căminului este una recurentă în această carte. Cum îşi găseşte fiecare dintre personajele principale „lungul drum spre casă”? Ce înseamnă acasă pentru tine? Au existat momente în viaţa ta în care te-ai luptat să îţi găseşti sau să îţi faci un cămin?

14. Capelanul Bill îi dă lui Jim un pasaj biblic (Romani 8: 38 – 39)

la care să se gândească. În ce fel îl ajută acesta? Există vreun pasaj din Biblie care a fost deosebit de semnificativ pentru tine în timpul unei perioade dificile din viaţa ta?

Lynn Austin a vândut mai mult de un milion şi jumătate de exemplare ale cărţilor sale în întreaga lume. Fosta profesoară, care acum scrie şi ia cuvântul cu normă întreagă, a câştigat opt premii Christy pentru cărţile de ficţiune istorică şi a fost una dintre primele persoane incluse în Christy Award Hall of Fame. Unul dintre romanele ei, *Tărâmuri ascunse*, a dat naştere unei producţii cinematografice incluse în lista Hallmark Channel Original Movie.

Lynn şi soţul ei au trei copii adulţi şi locuiesc în vestul statului Michigan. O puteţi vizita online la lynnaustin.org.

Alte cărţi publicate la editura Casa Cărţii
Ale cui sunt valurile?, de Amanda Dykes
Ascunsă printre stele, de Melanie Dobson
împotriva sorţii, de Elizabeth Camden
Şoaptele vântului, de Melanie Dobson
Un *Crăciun de neuitat*, de Julie Klassen

Războiul și cumplitele sale efecte nu pot stinge niciodată dragostea și speranța. O tânără, care nu a luptat pe front, a devenit eroina unei povești palpitante despre prietenie, curaj și credință, într-un război crâncen care și-a continuat ravagiile la multă vreme după ce luptele fizice au încetat.

Peggy Serrano a așteptat cu înfrigurare revenirea de pe front a prietenului ei din copilărie. Însă Jimmy Barnett care a revenit acasă din război arăta mult diferit de Jimmy cel care plecase. Experiența de medic militar pe frontul din Europa I-a transformat în mod cumplit, până acolo încât Jimmy vrea să-și pună capăt zilelor. Peggy este hotărâtă să descopere ce i s-a putut întâmpla prietenului ei în război, de l-a adus în starea asta. De asemenea, o intrigă și vrea să afle cine este femeia misterioasă, a cărei fotografie a găsit-o printre lucrurile lui Jimmy.

Cu șapte ani mai devreme, simțind că valul de ură se ridică împotriva poporului lor, Gisela Wolff și familia ei fug din Germania, la bordul navei de pasageri *St. Louis*, care avea ca destinație Havana, Cuba. Pe vas, Gisela îl întâlnește pe Sam Saphiro, iar cei doi se îndrăgostesc. Însă vaporului i se refuză intrarea în portul Havana și este retrimis spre Europa. Așa începe călătoria primejdioasă a Giselei în exil și supraviețuirea ei, care se datorează bunătății și curajului mai multor străini pe care îi întâlnește, inclusiv a unui bărbat care va schimba în mod dramatic parcursul vieții ei.

LYNN AUSTIN este autoarea a numeroase cărți de ficțiune pe teme biblice și istorice, vândute deja în peste 1,5 milioane de exemplare în lumea întreagă. Opt dintre romanele sale istorice au fost premiate cu premiul Christy, iar romanul

Editura Casa Cărții
ISBN: 978-606-732-240-8